

I skrivelse den 20 augusti 1930 har kanslern hemställt om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Departement-
schefen.

Av det anförda framgår, att psykologiska laboratoriet, som nu erhållit förbättrade och ändamålsenliga lokaler, är i behov av förhöjning av det till detsamma utgående statsanslaget. De kurser, som här givas, äro för vissa examensfordringar obligatoriska, och det är givet, att laboratoriet bör stå rustat att motsvara de krav, en modern undervisning i ämnet uppställer. Universitetsmyndigheterna hava i sådant avseende begärt utverkande av ett till 1,800 kronor förhöjt anslag. Emellertid finner jag, att anslaget för budgetåret 1931/1932 bör kunna bestämmas till ett något lägre belopp, förslagsvis 1,600 kronor. Anslaget torde såsom hittills utgå på extra stat. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till upprätthållande av verksamheten å psykologiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 1,600: —

[97.] 12. **Nybyggnad för paleontologiska institutionen.** Med bifall till

Nybyggnad
för paleonto-
logiska in-
stitutionen.

Kungl. Maj:ts förslag (punkt 90 av 1929 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig hänvisa) beviljade 1929 års riksdag till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala ett anslag av 791,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1929/1930 såsom extra reservationsanslag ett belopp av 150,000 kronor.

Genom beslut den 16 maj 1929 fastställde Kungl. Maj:t de i ärendet företedda ritningarna att lända till efterrättelse vid byggnadsarbetets utförande med rätt för universitetet i Uppsala att under arbetets fortgång, då så prövades skäligt, vidtaga sådana smärre förändringar i byggnadsplanen, som icke ökade den beräknade kostnaden, samt ställde ovanberörda extra reservationsanslag å 150,000 kronor till det större akademiska konsistoriets förfogande att av konsistoriet efter samråd med vederbörande institutionsföreståndare användas för med anslaget avsett ändamål.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 85 av 1930 års åttonde huvudtitel) anvisade vidare 1930 års riksdag av ovanberörda anslag å 791,000 kronor för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag ett belopp av 400,000 kronor. Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t detta anslag till förfogande av det större akademiska konsistoriet i Uppsala att, efter samråd med vederbörande institutionsföreståndare, användas för med anslaget avsett ändamål.

Departement-
schefen.

I enlighet med ett av byggnadsstyrelsen i skrivelse den 1 november 1928 framlagt, i ovanberörda punkt 90 av 1929 års åttonde huvudtitel återgivet

förslag skulle den beräknade totalsumman för paleontologiska institutionen, 791,000 kronor, fördelas med 150,000 kronor på budgetåret 1929/1930, 400,000 kronor på budgetåret 1930/1931 och 241,000 kronor på budgetåret 1931/1932. I överensstämmelse härmed skulle alltså för budgetåret 1931/1932 återstående beloppet, 241,000 kronor, vara för ändamålet erforderligt; och förordar jag därför, att proposition i ämnet måtte avlätas till riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till uppförande och inredning av en byggnad för paleontologiska institutionen vid universitetet i Uppsala av 1929 års riksdag beviljade anslaget å 791,000 kronor för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa återstoden kronor 241,000: —

13. Komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi utrustning med instrument och apparatur. I skrivelse till filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala matematisk-naturvetenskapliga sektion hemställde professorn i kemi vid universitetet L. Ramberg, att sektionen ville bland petita till 1930 års riksdag upptaga en framställning om ett engångsanslag å extra stat av 16,210 kronor att i enlighet med en skrivelsen bifogad förteckning användas för komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi utrustning av instrument och apparatur. Professor Rambergs ifrågavarande framställning finnes återgiven å sid. 210 211 i 1930 års åttonde huvudtitel, och tillåter jag mig här att hänvisa till densamma.

[98.]
Komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi utrustning med instrument och apparatur.

I anledning av vad professor Ramberg sålunda anfört gjorde matematisk-naturvetenskapliga sektionen framställning i ärendet hos det större akademiska konsistoriet, som i skrivelse till kanslern för rikets universitet hemställde om utverkande av proposition till 1930 års riksdag om beviljande av ett anslag på extra stat för budgetåret 1930/1931 av 16,210 kronor för komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi utrustning med instrument och apparatur.

I skrivelse den 16 juli 1929 hemställde t. f. kanslern om proposition till 1930 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av ifrågavarande framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet under punkt 86 av 1930 års åttonde huvudtitel bland annat:

1920 års riksdag hade — i enlighet med Kungl. Maj:ts under punkt 84 av 1920 års åttonde huvudtitel gjorda framställning — för anskaffande av apparater till den organisk-kemiska avdelningen vid universitetets i Uppsala kemiska institution på extra stat för år 1921 beviljat ett reservationsanslag av 7,500 kronor. Detta belopp hade visat sig — främst på grund av en då inträffad prisstegring — aldrig vara fullt tillräckligt, varjämte en stor del av den då anskaffade materielen nu efter snart tioårigt bruk är i behov av förnyelse. För avhjälpande av förhandenvarande brister hade nu äskats

ett engångsanslag å 16,210 kronor att användas till inköp av nya instrument och apparater i enlighet med en vid framställningen fogad förteckning.

Departementschefen funne av vad i ärendet förekommit vara utrett, att ifrågavarande institution vore i starkt behov av ett engångsanslag för förnyelse av sin instrumentutrustning. Nödvändigheten för de vetenskapliga universitetsinstitutionerna — särskilt i ett ämne som kemi, där för närvarande i alla länder en rastlös utveckling gjorde sig påvisbar — att stå fullt rustade i avseende å instrumentell utrustning hade vid olika tillfällen upprepade gånger framhållits, och departementschefen ville för sin del ävenledes med styrka betona vikten härav. Mot det nu begärda beloppet hade departementschefen icke funnit något att erinra, men ansåge, att detsamma lämpligen borde fördelas på två år. För budgetåret 1930/1931 skulle då ett belopp av 8,000 kronor bliva erforderligt.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Uppsala utrustning med instrument och apparatur för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 8,000 kronor, och blev Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag av riksdagen bifallet.

I en av kanslern för rikets universitet med tillstyrkande utlåtande av den 20 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större konsistoriet vid universitetet i Uppsala — i enlighet med framställning av matematisk-naturvetenskapliga sektionen — hemställt om utverkande av proposition till 1931 års riksdag om beviljande av ett anslag för budgetåret 1931/1932 av 8,210 kronor för komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi utrustning med instrument och apparatur.

Departementschefen.

Såsom jag nyss erinrat, föreslog min företrädare i statsrådsämberbet, att det för här ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget, 16,210 kronor, skulle fördelas på två år med 8,000 kronor under första året. I enlighet med detta förslag, mot vilket riksdagen icke hade något att erinra, skulle återstoden av det äskade beloppet, 8,210 kronor, utgå under budgetåret 1931/1932.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till komplettering av institutionens för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Uppsala utrustning med instrument och apparatur för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av kronor 8,210: —

[99.] 14. **Om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen.** I en till Om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen. 1930 års riksdag avlåten, den 7 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 72, vartill jag här i huvudsak tillåter mig att hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till om- och tillbyggnad av anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet föredetta

ritningar och kostnadsförslag bevilja ett belopp av 538,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag anvisa 100,000 kronor.

[99.]

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av förevarande framställning anförde min företrädare i statsrådsämberet bland annat:

Det av de akademiska myndigheterna framlagda förslaget, mot vilket departementschefen i likhet med byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra, slutade på ett belopp av 538,000 kronor. Byggnadens arkitekt hade här efter på given anledning beräknat kostnaderna för de mest trängande arbetena, avseende endast den gamla institutionsbyggnaden, till ett belopp av 112,000 kronor, vilken summa då skulle bli erforderlig under budgetåret 1930/1931. Departementschefen hade emellertid ansett ett avrundat belopp av 100,000 kronor kunna vara för de sålunda angivna ändamålen tillräckligt. Härvid förutsattes, att för undvikande av kostnadsökning hela byggnadsplanen bleve genomförd i en följd, varför hela det för ändamålet erforderliga beloppet torde böra äskas av riksdagen och av detta den nyss angivna summan av 100,000 kronor borde för de nödvändigaste arbetena anvisas för budgetåret 1930/1931. Huruvida den återstående summan av 438,000 kronor borde i sin helhet beräknas för det därpå följande budgetåret eller densamma kunde fördelas på två budgetår, därom torde de akademiska myndigheterna få yttra sig i samband med avgivande av sina anslagsäskanden till 1931 års riksdag.

I skrivelse den 9 maj 1930, nr 197, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Riksdagen anförde därvid, bland annat, att riksdagen icke funnit anledning till erinran mot kostnadsberäkningen, men att riksdagen ville framhålla angelägenheten av att vederbörande vid arbetenas utförande vinnlade sig om att söka i besparingssyfte vidtaga de förenklingar, som kunde visa sig möjliga utan att ändamålsenligheten av de nya lokalerna eftersattes.

Genom beslut den 23 maj 1930 fastställde härefter Kungl. Maj:t de i ärendet föredragna ritningarna att lända till efterrättelse vid arbetenas utförande, med rätt för universitetet att under arbetets fortgång, där så prövades nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde befinnas erforderliga och icke ökade den beräknade kostnaden. Tillika ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisade extra reservationsanslaget å 100,000 kronor till förfogande av det större konsistoriet vid universitetet i Uppsala att av konsistoriet användas för med anslaget avsett ändamål.

I en av kanslern för rikets universitet med tillstyrkande utlåtande av den 20 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större akademiska konsistoriet i Uppsala — på grund av hemställan av därvarande medicinska fakultet — anhållit om utverkande av proposition till 1931 års riksdag därom att av det av 1930 års riksdag beviljade anslaget å 538,000 kronor för om- och tillbyggnad av den anatomiska institutionen måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas återstoden, 438,000 kronor.

[99.]

Medicinska fakulteten hade i sin ovanberörda hemställan anfört bland annat:

En om- och tillbyggnad sådan som den, vilken är ifrågasatt vid den anatomiska institutionen, kan givetvis ej försiggå utan att i hög grad störande inverka på det vid institutionen försiggående undervisnings- och vetenskapliga arbetet. Under sådana förhållanden är det mycket önskvärt, att byggnadsarbetet måtte kunna bedrivas med en så stor intensitet och skyndsamhet som möjligt, utan att gedigenhet i utförandet riskeras. Enligt uppgift av byggnadens arkitekt, byggnadsingenjör Simon Lindsjö, skulle detta bäst kunna ordnas, om hela återstoden av det ifrågavarande anslaget bleve tillgänglig under räkenskapsåret 1931/1932.

Från universitetet har vidare framkommit en framställning om vissa jämkningar i de fastställda ritningarna. I skrivelse den 3 november 1930 till drätselnämnden har medicinska fakulteten anfört följande:

I skrivelse till större konsistoriet i maj 1928 hemställde fakulteten om utverkande av proposition om utökning av anatomiska institutionens lokaler med en tillbyggnad av tvenne flyglar; den i anledning härav gjorda framställningen har bifallits av statsmakterna. Då emellertid sedermera en händelse inträffat, som bragt denna byggnadsfråga i nytt läge, får fakulteten härmed hemställa, att drätselnämnden ville söka utverka, att i den antagna byggnadsplanen vissa härigenom möjliggjorda jämkningar finge vidtagas. Byggnadsplanen med nedan föreslagna förändringar kan utföras inom samma kostnadsram som den ursprungliga planen, utan att några där upptagna väsentliga krav åsidosättas.

Redan i bilagan av fakultetens till större konsistoriet år 1928 ingivna motiverade förslag framhöll fakulteten, hurusom flera olika möjligheter för byggnadsarbetena prövats men måst övergivas, och att fakulteten stannat för det ingivna förslaget som enda framkomlig väg.

Bland de olika förslag angående tillbyggnad till den anatomiska institutionen, hade det vunnit den största tillslutningen, vilket gick ut på att bygga en histologisk institution på anatomiska institutionens tomt utefter Trädgårdsgatan, och att sammanbygga denna med den gamla institutionen. Härigenom hade man vunnit den fördelen, att de båda avdelningarna inom institutionen — den makroskopisk anatomiska och den mikroskopisk anatomiska — fått var sin byggnad och även större utrymmen. Detta förslag var dock icke genomförbart på grund av bristande tomtutrymme och måste därför, om ock mycket ogärna, övergivas för det sedermera till statsmakterna framförda.

Efter det att anslag för tillbyggnaden beviljats, har en möjlighet yppats att få frågan löst genom en tillbyggnad, som sträcker sig utmed Västra Ågatan.

Att placera en för den histologiska avdelningen tillräckligt stor tillbyggnad längs Västra Ågatan var tidigare otänkbart av den anledningen, att universitetet tillgänglig tomtmark ej sträckte sig längre österut än den anatomiska byggnadens sydöstra flygel. Området härifrån fram till Västra Ågatan hade vid ett långt tidigare skede av Uppsala stad förvärvats från universitetet. Nyligen hava emellertid dessa sakernas tillstånd helt förändrats, i det universitetet i utbyte mot ett annat tomtområde återförvärvat den nämnda markarealen. Universitetet äger sålunda numera marken ända

fram till Västra Ågatan. Genom detta tomtförvärfv hava möjligheter öppnats för den ovan antydda mycket mera tillfredsställande lösningen av anatomiska institutionens om- och tillbyggnadsfråga.

I anledning härav har medicinska fakulteten ansett sig skyldig att upptaga till övervägande frågan om jämkningar i den ursprungliga planen. Fakulteten har därvid kommit till det resultat, att här nedan angivna jämkningar äro önskvärda, nämligen

att de tilltänkta bägge flyglarna sammanslås till en enhetlig nybyggnad, placerad längs Västra Ågatan. Södra ändan förenas genom en »sammansbyggnad» med den nuvarande anatomibyggnadens norra flygel;

att den nuvarande anatomiska institutionen anordnas huvudsakligen för den makroskopiska-anatomiska avdelningen;

att den längs Västra Ågatan placerade byggnaden upplåtes för mikroskopisk-anatomiska och embryologiska avdelningen;

att delar av anatomiska institutionens norra flygel jämte en förbindelsebyggnad mellan avdelningarna ordnas som museum för de anatomiska och de embryologiska samlingarna.

Vid fakultetens skrivelse äro fogade av ingenjören S. Lindsjö uppgjord kostnadsberäkning och utförda ritningar.

Byggnadsstyrelsen, åt vilken beretts tillfälle att yttra sig över det ändrade ritningsförslaget, har underkastat detsamma erforderlig granskning, och sedan med anledning av vissa erinringar från styrelsens sida detta förslag omarbetats, har styrelsen, efter att ånyo hava tagit del av detsamma, i skrivelse till drätselnämnden den 4 december 1930 meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra mot detsamma, liksom ej heller mot kostnadsberäkningen, 538,000 kronor.

I skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet har sedermera drätselnämnden anfört följande:

De av medicinska fakulteten ifrågasatta jämkningarna skulle enligt fakultetens mening utan att höja kostnadssumman medföra en väsentligt ökad valuta av byggnadsanslaget från såväl undervisningens som forskningens synpunkt. Starka skäl synas därför tala för att de ifrågasatta jämkningarna komma till stånd.

Då emellertid drätselnämnden icke ansett de av fakulteten ifrågasatta ändringarna utgöra sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, vilka universitetet enligt nyssnämnda kungl. brev självt äger vidtaga, har drätselnämnden till en början vänt sig i detta ärende till byggnadsstyrelsen för att inhämta dess mening rörande de ifrågasatta ändringarna. Sedan vissa ändringar enligt byggnadsstyrelsens anvisningar vidtagits i de av fakulteten ingivna skisserna, har styrelsen förklarat sig intet ha att erinra mot ett genomförande av fakultetens förslag och vitsordar efter verkställd granskning, att de ifrågasatta ändringarna icke komma att höja kostnadssumman.

Drätselnämnden — som av större akademiska konsistoriet bemyndigats att göra de framställningar i detta ärende, vartill anledning må kunna förefinnas — hemställer alltså om utverkande av medgivande för universitetet att vid byggnadsarbetenas utförande vidtaga de ändringar i de av Kungl. Maj:t tidigare fastställda ritningarna, som angivas i medicinska fakultetens ovanberörda skrivelse och som framgå av nu företedda ritningar, med rätt

[99.] alltjämt för universitetet att, där så prövas nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunna finnas ändamålsenliga och icke öka den beräknade kostnaden.

Med skrivelse den 9 december 1930 har kanslern överlämnat samtliga handlingar i ärendet och därvid tillstyrkt framställningen, under erinran likväl att frågan om det i fakultetens skrivelse omnämnda tomtförvärvet ännu icke blivit av Kungl. Maj:t avgjort.

Departement-
schefen.

I likhet med min företrädare i statsrådsämbetet finner jag mig böra förordna, att för undvikande av kostnadsökning hela om- och tillbyggnadsplanen för den anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala varder genomförd i en följd. Med hänsyn härtill böra medel för ändamålet beräknas på riksstaten jämväl för budgetåret 1931/1932. Från de akademiska myndigheternas sida föreligger nu förslag om att för sagda budgetår hela det återstående anslagsbeloppet, 438,000 kronor, måtte ställas till förfogande. Hur önskvärt detta än hade varit — främst med hänsyn till byggnadsarbetenas störande inverkan på det vid institutionen försiggående undervisnings- och vetenskapliga arbetet — finner jag mig dock, på grund av nödvändigheten att begränsa anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln, förhindrad härtill. Jag vill förordna, att det återstående beloppet fördelas på två år och att för närmaste budgetår anvisas 200,000 kronor; för budgetåret 1932/1933 skulle alltså återstoden eller 238,000 kronor bliva erforderlig.

Vad beträffar de ifrågasatta jämkningarna i den fastställda byggnadsplanen, hava desamma föranletts av senare tillkomna omständigheter; då den sålunda ändrade planen vitsordas vara mera tillfredsställande än den tidigare från såväl undervisningens som forskningens intresse, har jag givetvis intet att erinra mot densamma, helst någon ökning av byggnadskostnaden ej härav föranledes. Det i fakultetens skrivelse omnämnda tomtutbytet väntas inom den närmaste tiden kunna vinna Kungl. Maj:ts stadfästelse, och så snart så skett, lär meddelande härom komma att lämnas riksdagens vederbörande utskott.

I detta sammanhang vill jag omnämna, att från universitetets sida framkommit ytterligare ett större byggnadskrav, nämligen nybyggnad för den patologiska och den hygienisk-bakteriologiska institutionen; detta byggnadskrav uppställdes av universitetet i första rummet i den plan för utvecklingen av universitetets institutionsbyggnader, som förelades 1930 års riksdag (se Kungl. Maj:ts proposition nr 72 till detta års riksdag). Vid närmare prövning av denna fråga och efter besök, som jag å ort och ställe avlagt, har jag blivit övertygad om nödvändigheten av att åtgärder snarast vidtagas till förbättrande av ifrågavarande institutioners möjligheter för undervisning och vetenskaplig forskning. Det är också min livliga förhoppning, att, så snart de statsekonomiska förhållandena det medgiva, frågan må kunna upptagas för att föreläggas riksdagen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att den beslutade om- och tillbyggnaden av anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala må utföras i enlighet med av byggnadsstyrelsen i dess skrivelse den 4 november 1930 tillstyrkta, av ingenjören S. Lindsjö uppgjorda ändrade ritningar;

dels ock av det till om- och tillbyggnad av nämnda institution av 1930 års riksdag beviljade beloppet av 538,000 kronor för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa ett belopp av kronor 200,000: —

15. Omläggning av fysiologiska institutionens värmeledning m. m. I skrivelse till det större konsistoriet vid universitetet i Uppsala anhöll medicinska fakulteten vid nämnda universitet om utverkande av proposition till 1930 års riksdag om dels ett anslag av 14,480 kronor för omläggning av fysiologiska institutionens värmeledning, dels ock ett anslag av 7,344 kronor för utrustning av sagda institution med rörledningar med tillbehör för varmt och kallt vatten ävensom för uppsättning i samma institution av vattenklosetter och tvättställ.

Medicinska fakulteten androg:

I den universitetets byggnad, som inrymmer dess fysiologiska institution, har värmeledningssystemet varit i bruk sedan år 1892, då byggnaden uppfördes. Att efter 37 års förlopp ett värmeledningssystem skall vara i flera viktiga hänseenden föråldrat, torde vara tämligen självklart. Det perifera värmeledningssystemet, byggt på cirkulerande varmvatten, befinner sig på samma ståndpunkt som vid utförandet 1892. Värmekropparna bestå av kam-element, vilkas regleringskranar i åtskilliga element vid den tidpunkt, då den nuvarande prefekten för elva år sedan tillträdde sin befattning, voro så igenrostade, att ingen firma på grund av risken att bryta sönder dem velat åtaga sig deras istandsättande. I 10 värmeelement av 23 kan av denna anledning ingen lokal reglering av värmeavgivandet ske. Härtill kommer, att det gamla systemet är ett enrörssystem. Varmvattnet passerar successivt i övre våningen och i bottenvåningen vertikalt under varandra stående värmeelement. Vissa följder av att återgångsledningen från ett element i övre våningen sålunda blir tilloppsledning för ett annat element i undre våningen äro synnerligen olägliga. För att få ett värmeelement att ge full effekt, måste även det motsvarande i våningen vertikalt ovanför eller under befintliga värmeelementet vara fullt påskruvat, även om för det rum, där det är uppställt, en sådan åtgärd i och för sig icke vore behöfvlig. Exempelvis går varmvattnet från elementen i professorns arbetsrum ned till elementen i vaktmästarbostaden. Vid starkare kyla blir konsekvensen den, att professorns arbetsrum får överhettas, för att det skall bli tillräckligt varmt i vaktmästarbostaden.

En del lokaler, t. ex. laboratorns tjänsterum och röntgenrummet, kunna däremot vid låg yttretemperatur över huvudtaget ej uppvärmas tillräckligt. Elementen i dessa rum behöva göras effektivare än de nuvarande och be-

[100.]
Omläggning
av fysiologi-
ska institu-
tionens
värmeled-
ning m. m.

[100.]

höva i detta syfte flyttas från innerväggar till fönsterplatser. Men en sådan förflyttning fordrar framdragning av rören på annat sätt. I själva verket borde samtliga värmeelement för att minska bränslekostnaderna förflyttas från innerväggar, där de nu stå, till fönsterplatser.

Plan för en sådan omläggning av det perifera värmeledningssystemet på fysiologiska institutionen, att de hittills rådande olägenheterna avhjälpas och att systemet i sin helhet skall komma att arbeta mer ekonomiskt än det förutvarande, har uppgjorts av den konsulterande ingenjörfirman Ragnar Larsson och Oskar Ström, Stockholm. Den har underställts socialstyrelsens värmetekniska avdelning, som i yttrande tillstyrker densamma och vitsordar, dels att en reparation av det nuvarande systemet icke kan tänkas utförd till rimlig kostnad, dels att bränslekostnaden med all säkerhet kommer att nedgå, om en modern värmeanläggning införes.

Kostnadsanbud å realiserande av ändringsplanen har ingivits av firman J. F. Jansson A. B., Uppsala, och slutar på ett belopp av 10,360 kronor. I entreprenadanbudet icke ingående kostnader för håltagningar och efterlagningar samt för målningar av radiatorer och rör ha beräknats uppgå till 4,120 kronor. Samtliga arbeten för installation av ny värmeledning beräknas sålunda draga en total kostnad av 14,480 kronor.

Samtidigt och i samband med uppgörande av förslag till ny värmeledning har firman Larsson & Ström även uppgjort förslag till rörledningar med tillbehör för varmt och kallt vatten och avlopp samt till uppsättande av vattenklosetter och tvättställ inom fysiologiska institutionen. I överensstämmelse med nämnda ingenjörsfirmas plan har firman J. F. Jansson A. B., Uppsala, även uppgjort ett kostnadsförslag för dessa anläggningar, belöpande sig på

1. för kallvatten och avloppsledningar, vattenklosetter och tvättställ	kronor 2,475: —
2. för varmvattencistern och varmvattenledningar	» 2,363: —
3. för ändring av befintliga kallvattenledningar	» 156: —
Härtill kommer av byggnadsentreprenören J. B. Olson, Uppsala, beräknad kostnad för håltagningar och efterlagningar för vatten- och avloppsledningar samt för omålning i W. C.-utrymmen med	» 2,350: —
Den sammanlagda beräknade kostnaden för denna anläggning utgör sålunda	kronor 7,344: —

Den sålunda planlagda, i och för sig synnerligen önskvärda utrustningen av fysiologiska institutionen med rörledningar för såväl varmt som kallt vatten samt med vattenklosetter och tvättställ synes det vara ur installationssynpunkt mest rationellt att genomföra i samband med omläggningen av värmeledningssystemet, och får fakulteten därför anhålla, att så måtte ske.

Vid fakultetens framställning funnos fogade förutom vederbörliga ritningar de av ingenjörfirman Ragnar Larsson och Oskar Ström samt firman J. F. Jansson A. B. verkställda utredningar och kostnadsförslag i ämnet.

Universitetets drätselnämnd, som yttrade sig över framställningen, fann det tydligt framgå, att den fysiologiska institutionens värmeledning vore i

trängande behov av modernisering och tillstyrkte det härför av fakulteten åskade anslaget å 14,480 kronor. Beträffande fakultetens framställning i övrigt åberopade drätselnämnden ett av räntmästaren gjort uttalande i ämnet, däri räntmästaren tillstyrkte, att för anläggning av varmvattencistern och varmvattenledningar måtte av riksdagen begäras ett belopp av 2,363 kronor. Enligt det vid drätselnämndens sammanträde förda protokollet var räntmästarens yttrande av i huvudsak följande lydelse:

Beträffande i senare delen av fakultetens skrivelse omförmälda varmvattencistern och varmvattenledningar framhöll räntmästaren, att desamma stode i närmaste samband med institutionens värmeledningsanläggning och kunde anses utgöra en naturlig komplettering av denna, varför räntmästaren tillstyrkte, att för dessa arbeten erforderligt belopp, 2,363 kronor, måtte begäras av riksdagen.

I övrigt framhöll räntmästaren, hurusom först genom den under senare år vidtagna omläggningen av stadens avloppsledningar möjliggjorts att införa W. C.-anläggningar i fastigheter här i staden. Universitetet hade så snart denna möjlighet uppstått börjat att i samband med reparationsarbeten i institutionsbyggnaderna successivt införa W. C.-anläggningar i desamma. Även det nu föreliggande behovet av W. C.-anläggning i fysiologiska institutionens byggnad kunde på sådant sätt tillgodoses. Räntmästaren ansåg sig fördenskull böra föreslå, att av de i medicinska fakultetens framställning upptagna anslag måtte av riksdagen begäras, förutom det förenämnda anslaget till värmeledning, å 14,480 kronor, ett belopp av 2,363 kronor till varmvattencistern och varmvattenledningar i institutionen.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 5 oktober 1929 hemställde härefter det större konsistoriet om utverkande av proposition till 1930 års riksdag om anslag å dels 14,480 kronor för omläggning av fysiologiska institutionens värmeledning dels ock 2,363 kronor till varmvattencistern och varmvattenledningar i sagda institution.

Med överlämnande av samtliga till ärendet hörande handlingar hemställde kanslern sedermera i skrivelse den 15 oktober 1929 om avlåtande av proposition i överensstämmelse med konsistoriets berörda förslag.

Byggnadsstyrelsen, som anmodades yttra sig i ämnet, androg i utlåtande den 31 oktober 1929 följande:

Byggnadsstyrelsen, som införskaffat till ärendet hörande ritningar, har icke något att erinra beträffande föreliggande förslag till omläggning av fysiologiska institutionens värmeledning samt till varmvattencistern och varmvattenledningar i institutionen.

De för arbetenas utförande beräknade kostnaderna synas styrelsen skäliga.

Ärendet i fråga föranledde emellertid ingen framställning till 1930 års riksdag.

I skrivelse till kanslern den 6 juni 1930 har nu det större konsistoriet, under åberopande av en skrivelsen bilagd framställning från medicinska fakulteten, upprepat sin år 1929 gjorda framställning om anslag till omläggning av fysiologiska institutionens värmeledning samt till varmvattencistern och varmvattenledningar i samma institution.

I skrivelse den 20 augusti 1930 har kanslern härefter slutligen uttalat, att kanslern funne mycket goda skäl vara anförda till stöd för behovet av de ifrågasatta ändringarna och reparationerna. Då de gjorda kostnadsanbudena enligt vad handlingarna utvisade fortfarande voro giltiga, hemställde kanslern om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Departement-
mentschefen.

Den värmeledningsanläggning, som är i bruk i den fysiologiska institutionen, är, såsom framgår av medicinska fakultetens skrivelse, i hög grad föråldrad och behäftad med betydande olägenheter. Nya anordningar för institutionens uppvärmning äro därför utan gensägelse starkt av behovet påkallade. Även införande av varmvattenservis framstår som ett fullt berättigat krav, och det torde vara det mest ekonomiska att införa densamma, samtidigt därmed att nytt värmeledningssystem anläggas. Då härtill kommer, att den ifrågasatta anordningen beräknas komma att minska bränslekostnaderna, tvekar jag icke att förorda, att extra anslag för angivna ändamål äskas hos riksdagen.

Mot de framlagda kostnadsberäkningarna, slutande å 14,480 kronor för värmeledningen och 2,363 kronor för varmvattencistern jämte ledningar, eller tillhopa 16,843 kronor, har jag intet att erinra. Summan torde dock böra avrundas till 16,850 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till omläggning av fysiologiska institutionens vid universitetet i Uppsala värmeledning m. m. för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag
av kronor 16,850: —

[101.]

Bokinköp
och bok-
bindning för
universitets-
biblioteket
i Uppsala.

16. Bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala. I den ordinarie staten för universitetet i Uppsala är uppförd en anslagspost å 50,000 kronor till bokinköp och bokbindning m. m. för universitetsbiblioteket. Härjämte åtnjuter biblioteket särskilt anslag till uppvärmning och belysning m. m., 15,800 kronor, likaledes uppfört såsom en särskild post i den ordinarie staten. Sedan en längre följd av år hava emellertid, med hänsyn till de stegrade kostnaderna för bokinköp och bokbindning och den ökade bokproduktionen, extra anslagsmedel utgått till biblioteket.

Detta extra anslag utgick för budgetåret 1926/1927 — i likhet med flera tidigare år — med ett belopp av 44,500 kronor.

För budgetåret 1927/1928 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala anvisa ett extra reservationsanslag av 49,500 kronor, vilket innebar en ökning av dittills till biblioteket utgående anslagsmedel med 5,000 kronor.

I två inom riksdagen väckta motioner hemställdes emellertid, att riks-

dagen måtte besluta att för budgetåret 1927/1928 höja det till universitetsbiblioteket i Uppsala för det dåvarande utgående extra reservationsanslaget å 44,500 kronor med 15,000 kronor till 59,500 kronor.

I skrivelse den 27 april 1927, nr 8 A, anförde därefter riksdagen under punkt 71 beträffande här ifrågavarande anslag bland annat följande:

Behovet av en höjning av universitetsbibliotekets anslag funne riksdagen vara ställt utom allt tvivel. Den starkt ökade bokproduktionen i förening med de oerhört stegrade bokpriserna, framför allt å den utländska tidskriftslitteraturen, torde göra det nödvändigt att söka genom ökade anslagsmedel bereda biblioteket möjlighet att tillmötesgå alla de berättigade krav, som gjordes från biblioteksbesökande forskares sida.

Enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, hade svårigheterna för universitetsbiblioteket att införskaffa den erforderliga litteraturen allt mer ökats och väsentliga inskränkningar hade måst göras i bok- och tidskriftsinköpen. Att detta icke kunde ske utan men för verksamheten vid universitetet, torde ligga i öppen dag, och riksdagen ville framhålla såsom en av de viktigaste universitetsangelägenheterna att ej förhålla den vid universitetet bedrivna forskningen och undervisningen dess utan gensaga viktigaste arbetsmateriel. I betraktande härav och med hänsyn till vad som såväl i statsrådsprotokollet som i berörda motioner anförts, hade riksdagen funnit starka skäl tala för det högre belopp, som i motionerna ifrågasattes för ändamålet.

Riksdagen slutade med att anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till ovanberörda motioner, till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1927/1928 anvisat ett extra reservationsanslag av 59,500 kronor.

I skrivelse till det större akademiska konsistoriet i Uppsala hemställde därefter överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket därstädes om utverkande av proposition till riksdagen om

dels en ökning av de till universitetsbiblioteket för räkenskapsåret 1927/1928 beviljade anslagen å 109,500 kronor (50,000 kronor å ordinarie stat och 59,500 kronor å extra stat) med 20,500 kronor till 130,000 kronor, därav 110,000 kronor å ordinarie stat och 20,000 kronor å extra stat,

dels ock ett reservationsanslag å extra stat å 30,000 kronor till förstärkning av universitetets anslag till inbindning.

Vid sin anmälan den 4 januari 1928 av ifrågavarande framställning framhöll dåvarande departementschefen (punkt 83 av 1928 års åttonde huvudtitel), bland annat, att ytterligare åtgärder vore av behovet påkallade för att universitetsbiblioteket skulle kunna fylla sina för hela universitetets liv och verksamhet ytterst betydelsefulla uppgifter. Dock funne han sig nödsakad att begränsa den av universitetet begärda anslagsökningen å tillhoppa 50,500 kronor till 25,000 kronor. Anslaget för ändamålet, då 59,500 kronor, skulle alltså uppgå till 84,500 kronor.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1928/1929

[101.] anvisa ett extra reservationsanslag av 84,500 kronor; och beslöt riksdagen i enlighet härmed.

I skrivelse till det större akademiska konsistoriet, vilken skrivelse återfinnes å sid. 233—239 i 1929 års åttonde huvudtitel, anhöll härefter överbibliotekarien, att konsistoriet ville hemställa om en ökning av de till universitetsbiblioteket för räkenskapsåret 1928/1929 beviljade anslagen å 134,500 kronor (50,000 kronor å ordinarie stat och 84,500 kronor å extra stat) med 25,500 kronor till 160,000 kronor, därav — då det här gällde anslag, vilkas behövlighet för framtiden stode över allt tvivel — förslagsvis 140,000 kronor å ordinarie stat och 20,000 kronor å extra stat.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av ifrågavarande framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet under punkt 91 av 1929 års åttonde huvudtitel följande:

Den utförliga och överskådliga redogörelse för universitetsbibliotekets anslagsbehov under de kommande åren, som framlagts av överbibliotekarien, slutar på ett årligt belopp av 197,000 kronor. Överbibliotekarien har visserligen inskränkt sig att för budgetåret 1929/1930 äska ett sammanlagt belopp av 160,000 kronor — innebärande en ökning i jämförelse med innevarande budgetår av 25,500 kronor — men detta har skett under uttryckligt framhållande av att sagda ökning endast kunde betraktas som ett steg i riktning mot en rationell lösning av frågan och under ett bestämt betonande av att för en reglering av bibliotekets budget, som skulle kunna anses innebära en verkligt effektiv och möjligast varaktig hjälp, krävdes en anslagsökning efter de av överbibliotekarien uppdragna linjerna.

Jag vill ingalunda jäva riktigheten av de synpunkter och beräkningar, som av överbibliotekarien framlagts, men jag ser mig icke i tillfälle att nu helt tillmötesgå de beträffande Uppsala universitetsbibliotek framställda kraven för nästkommande budgetår. De många och omfattande anslagsbehov, som måste tillgodoses under åttonde huvudtiteln, hava nödgat mig att begränsa den av universitetet begärda anslagsökningen å tillhoppa 25,500 kronor till 10,000 kronor. Anslaget för ändamålet, nu 84,500 kronor, skulle alltså uppgå till 94,500 kronor.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 94,500 kronor; och beslöt riksdagen i enlighet härmed.

Under år 1929 inkom överbibliotekarien till det större konsistoriet med en skrivelse, däri han anhöll, att konsistoriet ville hemställa om utverkande av en ökning av de till universitetsbiblioteket för räkenskapsåret 1929/1930 beviljade materielanslagen å 144,500 kronor (50,000 kronor å ordinarie stat och 94,500 kronor å extra stat) med 48,000 kronor till 192,500 kronor, därav — då det här gällde anslag, vilkas nödvändighet för framtiden stode utom allt tvivel — förslagsvis 170,000 kronor å ordinarie stat och 22,500 kronor å extra stat.

Vid sin anmälan av ifrågavarande framställning framhöll min företrädare i statsrådsämbetet (punkt 88 av 1930 års åttonde huvudtitel) bland annat, att fram-

ställningen på ett övertygande sätt gäve vid handen, att trots den stegring extra anslaget till universitetsbiblioteket undergått ytterligare åtgärder från det allmännas sida vore oundgängligen nödvändiga för att sätta universitetsbiblioteket i stånd att tillgodose de vitala uppgifter, biblioteket hade sig ålagda gent emot undervisningen och den vetenskapliga forskningen. Hur önskvärt det än hade varit att kunna tillmötesgå den sakligt ytterst välmotiverade framställningen, framhöll departementschefen vidare, hade han dock med hänsyn till mängden av anslagsäskanden under åttonde huvudtiteln funnit sig nödsakad att även för budgetåret 1930/1931 stanna vid en mindre anslagshöjning och i sådant hänseende förorda ett belopp av ytterligare 10,000 kronor. Det å extra stat uppförda anslaget för ändamålet, då 94,500 kronor, skulle alltså uppgå till 104,500 kronor.

Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlåtna förslag till riksdagen att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 104,500 kronor vann jämväl riksdagens bifall.

I skrivelse till det större konsistoriet har nu överbibliotekarien anhållit, att konsistoriet ville hemställa om utverkande av en ökning av de till universitetsbiblioteket för räkenskapsåret 1930/1931 beviljade materielanslagen å 154,500 kronor (50,000 kronor å ordinarie stat och 104,500 kronor å extra stat) med 38,000 kronor till 192,500 kronor, därav — då det ju här gäller anslag, vilkas nödvändighet för framtiden står utom allt tvivel — förslagsvis 170,000 kronor å ordinarie stat och 22,500 kronor å extra stat.

Till stöd för denna framställning har överbibliotekarien anfört huvudsakligen följande:

Under en följd av år, närmare bestämt alltifrån år 1925, hava universitetsmyndigheterna på framställning av överbibliotekarien sett sig nödsakade att fästa statsmakternas uppmärksamhet på de allvarliga svårigheter, som mött universitetsbiblioteket på den mest vitala punkten av dess verksamhet, nämligen då det gällt att tillgodose den vid universitetet bedrivna forskningens och undervisningens litteraturbehov. Ty tidsomständigheter, för välbekanta för att här behöva närmare skildras, hade ju faktiskt i fråga om inköpsmöjligheterna försatt biblioteket i en situation, som utan all fråga måste betecknas såsom ett verkligt nödläge. Att de gjorda äskandena gång efter annan måste upprepas har som bekant ingalunda berott därpå, att statsmakterna ställt sig avvisande mot universitetets krav på denna punkt — tvärtom har riksdagen under vart och ett av de senaste fyra åren bifallit de höjningar Kungl. Maj:t föreslagit och i ett fall även på grund av enskild motion gått utöver Kungl. Maj:ts proposition. Men trots de i hög grad tacknämliga anslagsökningar, som sålunda kommit universitetsbiblioteket till del, står det tyvärr fast, att höjningen ännu icke på långt när motsvarar det faktiskt föreliggande och jämväl allmänt erkända behovet, varför det givetvis ligger en synnerlig vikt därpå, att denna höjning, som tydligen av statsfinansiella hänsyn ansetts böra företagas successive, icke avbrytes förr än åt biblioteket återskänkts en kapacitet, som sätter det i stånd att åtminstone hjälpligt motsvara sina maktpåliggande och för den

- [101.] vid universitetet bedrivna verksamheten i mångt och mycket rent fundamentala uppgifter.

Den förbättring som vunnits får sålunda absolut icke överskattas. Med den för nästkommande räkenskapsår beviljade ökningen (å 10,000 kronor) har åtminstone till en viss grad skapats möjlighet att tillmötesgå de viktigaste av de framställningar, som rent spontant göras från forskarnas, d. v. s. i första hand de akademiska lärarnas sida, och möjligen även att därjämte företaga de inköp, som av biblioteksledningen befinnas vara av en oundgänglig och rent självfallen natur. Men detta är naturligtvis på intet sätt tillfyllest: från den i mångt och mycket helt tillfälliga och naturligtvis ytterst ojämna inköpspolitik, som därmed måste följas, är steget ännu långt till något som kan kallas en rationellt ordnad nyanskaffning med ett möjligast rättvist tillgodoseende av olika vetenskapsområden. Intet vetenskapligt bibliotek och allra minst då ett stort och fullständigt statsuniversitets bibliotek har heller rätt att ta sikte endast på studens mest omedelbara krav; vid bokanskaffningen måste hänsyn också i största möjliga utsträckning fästas vid kommande tiders rätt att i biblioteket finna tillgänglig ej blott sådan litteratur, som praktiskt taget bibehåller sin betydelse för all framtid såsom urkundssamlingar, serieverk, litteratur, som förtjänar benämningen klassisk, och liknande utan därtill också ett representativt urval av vad skilda epokers forskning åstadkommit av verkligt betydande och värdefulla verk inom olika vetenskaper. Men till en allsidigt och systematiskt lagd bokanskaffning, bedriven i samarbete mellan biblioteksledningen och ämnesrepresentanterna vid universitetet och reglerad av bibliotekskommissionen ge hittills beviljade anslag absolut icke möjlighet. Härför erfordras åtminstone en ökning i den skala, som nu under de senaste två åren äskats av universitetsmyndigheterna och för vars uppnående det alltjämt — utöver den för nästkommande räkenskapsår beviljade höjningen — kräves ytterligare 38,000 kronor.

De beräkningar, som ligga till grund för dessa de senaste årens petita, äro utförligt återgivna i statsverkspropositionerna, åttonde huvudtiteln, 1929, s. 233—239 (punkt 91) och 1930, s. 215—233 (punkt 88). På den grund torde det vara tillfyllest att med hänvisning till de där lämnade utredningarna i korthet erinra om följande.

Det får först och främst ihågkommas, att materielanslagen ingalunda kunna helt utnyttjas för bokanskaffningen. De ha därjämte att bära icke blott den kostsamma bokbindningen, utan jämväl expenser av skilda slag såsom städning och annan renhållning, inventarier, skrivmaterialier, tryckningskostnader, frakter och transporter, vattenförbrukning, telefon o. s. v. Bortsett från posterna för uppvärmning och belysning har universitetsbiblioteket nämligen icke något särskilt expensanslag, en förmån som väl eljest många med biblioteket jämförliga institutioner åtnjuta. Att de mångahanda utgifter, som sålunda betunga dessa anslag, kunna stiga till avsevärda belopp torde icke behöva understrykas: särskilt i nuvarande tider, då trångboddheten ideligen kräver nyanskaffning av extra hyllor, vill inventariekontot gärna gå i höjden o. s. v. Den sammanlagda summan för expenser av anförda art uppgick också för senaste budgetår till 18,433 kronor. När jag i mina beräkningar upptagit denna post till 15,000 kronor, så torde den som synes vara kalkylerad alltför mycket i underkant. Jag anser den emellertid kunna kvarstå såsom ett approximativt belopp åtminstone för normala förhållanden.

För inbindning och övriga bokbinderiarbeten har jag räknat med ett belopp av 35,000 kronor. Den förmodan, varåt jag redan i fjol gav uttryck, att detta torde vara alltför lågt, har så tillvida redan besannat sig, att denna post för senaste räkenskapsår uppgått till 37,557 kronor. Och ehuru den på de senare åren något fluktuerat, är den tydligen beräknad ytterligt knappt, om man besinnar dels att för närvarande ingalunda allt kan inbindas som borde göra det, dels att en ökning av bokanskaffningen också nödvändigtvis måste medföra stegrade bindningskostnader, detta även om man så långt möjligt och lämpligt befinnes begagnar sig av utvägen att inköpa böcker i bundet skick. Om jag emellertid det oaktat bibehåller nämnda belopp som en approximativ siffra, så sker detta med klart medvetande om att den med all sannolikhet måste, och måhända rätt avsevärt, inkräkta på bokanskaffningen, då närmast på de två poster inom denna, som äro så att säga de mest rörliga och påverkbara, nämligen antikvaria och nya böcker.

Rörande bokanskaffningen överhuvud torde det knappast tillfyllest kunna framhållas, att det ju åligger universitetsbiblioteket att tillgodose samtliga vid universitetet odlade vetenskapsområden, alltså ej blott de teologiska, juridiska och humanistiska ämnena, utan jämväl de medicinska och naturvetenskapliga disciplinerna. Det har vidare i tidigare framställningar med detaljerade exempel påvisats, hurusom litteraturen på dessa senare områden ställer sig särskilt kostsam, hurusom förvärvet av ett enstaka verk eller en seriepublikation och hållandet av en enda tidskrift ofta nog kräver betydande belopp. Under sådana förhållanden lär det få anses oförnekligt, att de institutioner, som måste motsvara så vittgående krav, också kunna framställa befogade anspråk på att få denna sin karaktär av universalbibliotek beaktad, när det gäller utmätandet av deras anslag. Det står också fast, att ingen vare sig velat eller kunnat motsäga riktigheten av en dylik åskådning, men tyvärr måste det sägas, att de anslagsbeviljande myndigheterna knappast kunna påstås ha tagit konsekvenserna av detta faktum. För vårt universitetsbiblioteks del har detta också haft den beklagliga följden, att detsamma numera icke befinner sig på den standard, som man kunde vänta och fordra ej blott med hänsyn tagen till dess äldre traditioner, utan även och framför allt med avseende fäst vid såväl omfattningen som betydelsen av det vid universitetet bedrivna forsknings- och studiearbetet.

Vad bokanskaffningen på antikvarisk väg beträffar så vill jag här endast understryka, vad jag i mina föregående framställningar starkt betonat, nämligen att det särskilt för vårt universitetsbibliotek, som i sin utveckling haft att kämpa med så många och långa ekonomiska svaghetsperioder, vore av den allra största betydelse att kunna utnyttja de tillfällen till kompletteringar, som den antikvariska marknaden erbjuder. Det gäller ju — för att använda de ord, varmed departementschefen i sitt senaste uttalande framhåller denna viktiga synpunkt — att »fylla de stora luckor, som under en rad av år med otillräckliga anslag måst uppkomma i bokbeståndet». Ingen lär heller vilja bestrida, att en nedskärning av de antikvariska köpen till 1,592 kronor, så som skedde under budgetåret 1927/1928, vittnar om en fullkomligt ohållbar ekonomisk situation, liksom det väl också får medges, att den summa av 5,548 kronor, som för detta ändamål kunde användas under senaste budgetår, är alldeles för låg. Det belopp, varmed jag räknar, utgör 20,000 kronor och måste med hänsyn till nyss anförda omstän-

[101.] digheter, ävensom till bibliotekets universella karaktär anses som synnerligen måttligt. Om nu icke även den svaghetsperiod, som 1920-talet ovedersägligen utgjort med hänsyn till inköpsmöjligheterna, skall avsätta obotliga spår i bokbeståndet, så kräves här snar och effektiv hjälp.

Vad åter angår de dryga utgifterna för periodica (tidskrifter, acta-publicationer och permanenta monografiserier) så har gång efter annan påvisats, att dessa snart sagt automatiskt tendera att stiga i höjden; utom det att fördyringen ännu ingalunda kan sägas ha avstannat — den har i vissa fall otvivelaktigt nått en oskälighöjd — beror detta på att vissa tidskrifter vidgat sitt omfång till det dubbla eller mer, andra ha uppdelat sig på två eller flera specialorgan och — framför allt — ett stort antal nya publikationer av denna art startas för varje år som går. Visserligen gäller det om en och annan av dessa sistnämnda, att dess livslängd blir jämförelsevis begränsad, men många tillkämpa sig snart nog en så ansedd och betydande ställning, att de i längden svårligen kunna umbäras i ett stort vetenskapligt bibliotek. Esomoftast göras också från de akademiska lärarnas sida framställningar om anskaffning av dylika nya periodica, och i de fall då dessa ej kunna förvärfvas på bytesvägen, vilket alltid i första hand försökes, kan ju detta i händelse av bibliotekskommissionens bifall icke ske utan en ökning av prenumerationskontot. Å andra sidan får det ibåtkommas, att åtskilligt av det viktigaste, som överhuvud produceras inom olika vetenskaper, publiceras just i tidskrifterna, ävensom att den väldiga tidskriftsstock, varöver vårt universitetsbibliotek numera förfogar, äger den största betydelse för det vetenskapliga arbetet i hela vårt land.

Att biblioteket i fråga om anskaffningen av den i bokform nyutkommande litteraturen har varit alldeles särskilt vanlottat torde kunna förutsättas som allmänt känt; bl. a. har i de senaste årens framställningar ingående redogjorts för de betänkliga förhållanden, som på den grund inträtt, och jämväl omnämnts en och annan yttring av det starka och tyvärr befogade missnöje, som på många håll råder med det nuvarande sakläget. Och att situationen ännu på intet sätt med de jämförelsevis blygsamma höjningar de senaste åren medfört kan kallas tillfredsställande har redan antytts i det föregående. Man behöver ju också blott kasta en blick på siffrorna för de senaste åren för att inse, att vad som kunnat förvärfvas för 8.890 kronor under räkenskapsåret 1926/1927, för 4,134 kronor under 1927/1928 och för 13,685 kronor under 1928/1929 endast utgör en ytterligt ringa bråkdel av vad som bort och behövt inköpas av hithörande litteratur. Sedda mot bakgrunden av den enorma produktion, som utgör frukten av vår tids vetenskapliga verksamhet, bedriven i en omfattning och med en intensitet som aldrig tillförne och spännande över områden, som ständigt vidgas genom forskningens oavslutliga expansion, te sig ju de anförda beloppen försvinnande obetydliga. Och om man så därtill tänker sig dessa summor utslagna och fördelade på alla de vid universitetet odlade ämnena, så måste otillräckligheten framstå i än skarpare ljus. Det förhåller sig också helt enkelt så, att i vissa ämnen knappast något enda eller i varje fall blott ett ringa fåtal arbeten kunnat årligen förvärfvas på denna väg. Och vore det icke så att också fortsättningsverken — som dock ofta ha en i åtskilligt avvikande karaktär än den litteratur, varom här närmast är fråga — kunde räknas med i den egentliga nyanskaffningen, så skulle situationen kunna betecknas som fullständigt ohållbar.

I vad fall som helst står det alltså fast, att det för biblioteket är ett livs-

villkor att just beträffande den i bokform publicerade nya litteraturen er- hålla möjligheter till inköp i en helt annan skala än för närvarande kan ske. Då jag i min beräkning för denna post föreslagit ett approximativt belopp av 70,000 kronor, så är detta grundat på den uppfattningen, att ett genomsnittligt belopp av 1,000 kronor för varje genom professur represen- terat ämnesområde synes kunna räknas som skäligheten och i varje fall icke för rundligt tillmätt. Och går det möjligen över årsbehovet för ett eller annat ämne, så kräva ju andra fack utan all fråga det mångdubbla be- loppet; jag tänker på så vidsträckt forskningsområden som historia, litte- raturhistoria med litteratur, kyrkohistoria o. s. v. eller på de ämnen, däri litteraturen av skilda orsaker gemenligen ställer sig särskilt kostsam t. ex. arkeologi, konsthistoria, vissa av de naturvetenskapliga disciplinerna o. s. v. På tal om sistnämnda ämnesgrupp kan förtjäna erinras om att represen- tanterna för ämnet kemi, särskilt den fysikaliska kemien, såsom i fjolårets framställning omnämndes, starkt påtalat den fullständigt otillräckliga litte- raturanskaffningen inom nämnda ämnesområde. Det torde nu få förut- sättas, att behovet av litteratur väl ytterligare kommer att avsevärt ökas, när den nya institution snart tages i bruk, som skapats genom statsmak- ternas understöd och med subsidiär hjälp av utländskt forskningsintresse. Man har här med andra ord ett typiskt exempel på hurusom vidgade möjlig- heter för den vetenskapliga verksamheten på ett forskningsområde genast för med sig ökade krav på universitetsbiblioteket såsom den central, som har att sörja för tillgången till den erforderliga litteraturen, och på den grund säger det sig självt, att bibliotekets behov av ökade resurser alltjämt måste befinna sig i stegring och att detsamma måste tillgodoses, om ej biblioteket i stället för att befrämja utvecklingen skall bli en hämsko på densamma.

Härtill kommer också att man icke får förbise, att ett bibliotek, som tack vare århundradens samlarflit äger dyrbara samlingar av skilda slag, även måste anses skyldigt att tillhandahålla forskarna den litteratur, äldre som nyare, som sätter dem i stånd att utnyttja och bearbeta dessa samlingar. Ett bibliotek, som är nog lyckligt att äga storartade samlingar av medel- tidshandskrifter och av inkunabler, en utsökt gravyrsamling o. s. v., kan icke ställa sig helt främmande för litteraturen på dessa områden. I sam- band härmed kan erinras om, att vårt bibliotek också äger en musikalie- samling av internationellt anseende. Denna har hitintills huvudsakligen ut- nyttjats av utländska forskare, varom bl. a. en synnerligen livlig lånetrafik på utlandet burit vittne. På senare tid ha dessa rika skatter emellertid också glädjande nog i åtskillig utsträckning börjat göras till föremål för den inhemska musikhistoriska forskning, som framträtt på flera håll, ej minst i Uppsala, där nu finnes en docentur i musikhistoria, där studieplan i ämnet såsom examensämne utarbetats o. s. v. Just vid denna plans ut- arbetande nödgades man emellertid konstatera, att det allra mesta av den erforderliga litteraturen i ämnet saknades i biblioteket, och med nuvarande starkt begränsade inköpsmöjligheter har naturligtvis så gott som intet kunnat åtgöras för att avhjälpa denna brist.

Det bör då också observeras, att i den gjorda beräkningen icke upptagits något särskilt belopp för ämnen, som ej äro representerade genom professur vid universitetet, alltså ej heller för tillgodosende av den ingalunda obe- tydliga litteraturen av allmänt och blandat innehåll, bibliografiska arbeten, encyklopedier, tidskrifter av allmänt innehåll o. s. v., som det enligt regle-

[101.] mentet åligger överbibliotekarien att sörja för, liksom ej heller för anskaffningen av den viktigare i Finland och Svensk-Amerika utkommande litteraturen, som befinnes böra förvärvas för bibliotekets svenska avdelning. Av det föregående framgår slutligen också med all tydlighet att de där omnämnda poster, som ingå i den gjorda kalkylen, genomgående beräknats synnerligen knappt och att man på den grund med fog kan förutsätta, att de komma att inkräkta på det beräknade anslaget för nyinköp.

Jag anser mig således, trots de eventuella förskjutningar mellan posterna, som man kan ha att räkna med, kunna i stort sett helt vidhålla den beräkning, som för behovet av materielanslag framlagts i de tvenne senaste årens framställningar och som framgår av följande uppställning:

Bokinköp:

Tidskrifter	Kronor 35,000: —	
Fortsättningar	» 18,000: —	
Antikvaria	» 20,000: —	
Nya böcker	» 70,000: —	143,000: —
Bindning		35,000: —
Expenser (utom för uppvärmning och belysning)		15,000: —
Kartor och planscher, handskrifter		4,000: —
	Summa kronor	197,000: —

Hithörande inkomster för budgetåret 1930/1931 kunna beräknas sålunda:

Anslag å ordinarie stat	kronor 50,000: —
» » extra »	» 104,500: —
Donationsräntor och extra inkomster	» 4,500: —
	Summa kronor 159,000: —

Här erfordras alltså en anslagsökning av 38,000 kronor, vars äskande jag härmed också ber att få påyrka.

Om den förebragta utredningen förklarade departementschefen i 1930 års statsverksproposition, att han fann den »på ett övertygande sätt» giva vid handen, att trots de höjningar, som redan beviljats, »ytterligare åtgärder från det allmännas sida äro oundgängligen nödvändiga för att sätta universitetsbiblioteket i stånd att tillgodose de vitala uppgifter, biblioteket har sig ålagda gent emot undervisningen och den vetenskapliga forskningen». Och departementschefen uttalade uttryckligen, att det hade varit önskvärt att då »kunna tillmötesgå denna sakligt ytterst välmotiverade framställning». Jag vågar sålunda förutsätta, att den sålunda karakteriserade utredningen — trots att den här föreligger mera summariskt återgiven — alltjämt tillerkännes full giltighet. Det år, som förflutit sedan den sist framlades, har ju endast varit ägnat att än tydligare ådagalägga, att den ingalunda får anses vara tilltagen med prutmän, utan tvärtom är att räkna som ett minimikrav, för vars uppfyllande tiden redan länge varit inne. Å andra sidan säger det sig självt, att varje år, som går utan att medföra en tillfredsställande lösning av denna fråga, hopar nya svårigheter och tillfogar biblioteket allvarliga skador, skador av så mycket mer betänklig art, som de ju också direkt drabba det vetenskapliga arbetet på dess måhända mest sårbara punkt.

Under sådana förhållanden torde man ha rätt att hoppas och förvänta, att — de många och vittgående krav till trots, som tvivelsutan ställas på statskassan just från forskningens och undervisningens sida — statsmakterna nu skola befinnas benägna att äntligen efter så många års förlopp

låta denna fråga få sin fulla och definitiva lösning. När det som här är fråga om ändamål, vilka allmänt erkännas vara av vital betydelse för ett av landets främsta forskningscentra, Uppsala universitet, då lär det i längden icke låta sig försvara att år efter annat undanskjuta de framställda kraven med åtgärder av helt partiell natur.

[101.]

Överbibliotekariens krav hava av det större akademiska konsistoriet upptagits i dess framställningar till kanslern för rikets universitet om anslags-
äskanden till 1931 års riksdag. Kanslern har i skrivelse den 30 augusti 1930 — under hänvisning till överbibliotekariens motivering samt med framhållande av universitetsbibliotekets centrala ställning i förhållande till samtliga forskningsgrenar och av det oavvisliga behovet att tillgodose ej blott anskaffningen av den i bokform nyttkommande litteraturen utan även fyllande av förefintligen luckor i bibliotekets bokbestånd — anhållit om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Såsom jag i annat sammanhang anför i fråga om de extra materiel-
anslagens överförande på ordinarie stat, finner jag det icke vara lämpligt att redan nu öka bibliotekets ordinarie materielanslag; på grund härav kan jag icke förorda bifall till framställningen i denna del.

Departement-
schefen.

Universitetsbibliotekets behov av ökade medel för nu ifrågavarande ändamål har såväl av mina företrädare i statsrådsämbetet vid upprepade tillfällen betonats som ock av riksdagen uppmärksamrats, så att jag icke finner erforderligt att nu närmare uppehålla mig därvid. Visserligen har det extra anslaget till universitetsbiblioteket såsom av den av mig lämnade redogörelsen framgår under senare åren undergått en icke oväsentlig stegring, men den föreliggande av överbibliotekarien gjorda framställningen giver dock enligt mitt förmenande vid handen, att en ytterligare anslagshöjning är av behovet påkallad, därest biblioteket skall bli i stånd att fylla sina för hela universitetets liv och verksamhet ytterst betydelsefulla uppgifter.

De anslag, som under innevarande budgetår stå till universitetsbibliotekets förfogande för här ifrågavarande ändamål, äro dels 50,000 kronor å ordinarie stat, dels ock 104,500 kronor å extra stat eller inalles 154,500 kronor. Det av överbibliotekarien framlagda och av de akademiska myndigheterna förordade förslaget upptager anslag å tillhopa 192,500 kronor, därav 170,000 kronor å ordinarie stat och 22,500 kronor å extra stat, vilket skulle innebära en ökning i förhållande till nu utgående anslag med 38,000 kronor. Jag skulle gärna hava sett, att det varit mig möjligt att åtminstone i mera väsentlig mån tillmötesgå den föreliggande framställningen, men de statsfinansiella förhållandena nödgade mig att begränsa den av universitetet begärda anslagsökningen till 5,000 kronor.

Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Uppsala för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av kronor 109,500: —

[102.]

Ytterligare
medel till
materiel
m. m. för
vissa institu-
tioner.

17. Ytterligare medel till materiel m. m. för vissa institutioner.

Från år 1919 har årligen ett anslag anvisats till förstärkning av de ordinarie och de extra materielanslagen till institutioner vid Uppsala universitet. Anslaget, som i några fall åstadkommit en ytterligare förstärkning utöver de under punkt 95 angivna förstärkningsanslagen, har företrädesvis avsett de matematisk-naturvetenskapliga institutionerna. Anslagsbeloppet bestämdes i början i princip så, att det i stort skulle utfylla de ordinarie och extra materielanslagen upp till institutionernas verkliga behov. Från år 1921 har man emellertid haft den uppfattningen, att en del av institutionernas anslagsbehov borde kunna täckas av universitetets reservfond, och i följd härav har förevarande anslag satts till ett lägre belopp än skillnaden mellan institutionernas beräknade utgifter och summan av de ordinarie och extra materielanslagen. Till närmare belysning härav tillåter jag mig hänvisa till vad i denna fråga anförts under vederbörande punkt i de senare årens statsverkspropositioner.

För budgetåret 1926/1927 hade från universitetets sida institutionernas merkostnader utöver tillgängliga medel beräknats till 74,430 kronor. Föredragande departementschefen ansåg sig vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t icke böra gå utöver det belopp, som anvisats för budgetåret 1925/1926, eller alltså 20,000 kronor. Detta blev ock Kungl. Maj:ts förslag. Det återstående beloppet skulle alltså täckas av universitetets reservfond. Samtidigt framlade emellertid Kungl. Maj:t förslag till riksdagen om ett anslag å 5,530 kronor såsom ersättning till reservfonden för vissa besparade avlöningsmedel, vilka före 1925 års lönereglering ingått till denna fond men efter löneregleringen skulle tillfalla statsverkets kassafond. Denna sistnämnda framställning vann emellertid icke riksdagens bifall. Dock ansåg riksdagen, att skälig hänsyn till inkomstminskningen för reservfonden borde tagas, då det gällde att använda reservfonden för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för vissa institutioner, och riksdagen höjde med hänsyn härtill det föreslagna materielanslaget å 20,000 kronor till 25,000 kronor.

För ett vart av budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 hade från universitetets sida institutionernas merkostnader beräknats till 78,790 kronor, respektive 95,025 kronor och 141,735 kronor. I likhet med vad som skett beträffande nästföregående budgetår och med samma utgångspunkt beträffande reservfondens bärkraft att bidraga i viss utsträckning till dessa kostnader anvisade riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för ändamålet för vart och ett av nämnda budgetår ett belopp av 25,000 kronor.

För budgetåret 1930/1931 beräknades från universitetets sida institutionernas merkostnader till 148,020 kronor.

Under punkt 89 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 45,000 kronor.

Efter en utförlig redogörelse — beträffande vilken jag torde få hänvisa till nyssberörda punkt 89 — betonade min företrädare i statsrådsämbetet

vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av här förevarande ärende, att, då det gällde att bedöma storleken av det bidrag, som kunde ifrågasättas från reservfonden för täckande av institutionernas ökade materielkostnader för budgetåret 1930/1931, det måste anses vara av stor vikt, att universitetets berättigade intressen härutinnan icke trädde för nära. Universitetet hade under en följd av år förmedelst egna medel — reservfonden — bestritt omfattande utgifter, vilka, därest universitetet därtill saknat tillgång, i icke ringa omfattning torde hava kommit att belasta statsbudgeten. Bibehölles universitetet vid den möjlighet, som det nu ägde, att förmedelst egna tillgångar tillgodose mera tillfälliga behov, varom annars framställningar måst göras hos riksdagen, torde detta få betraktas såsom en från flera synpunkter ändamålsenlig anordning. Departementschefen har sålunda funnit det vara önskvärt och berättigat, att universitetets egna medel så litet som möjligt belastades med sådana årligen återkommande utgifter, som vid andra undervisningsanstalter och statliga vetenskapliga institutioner ansetts böra helt täckas förmedelst statsmedel.

I två inom riksdagen väckta, likalydande motioner (I: 29 och II: 65) hemställdes, att riksdagen måtte för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för Uppsala universitet för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 125,000 kronor.

I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 84 bland annat följande:

Riksdagen ville för sin del tillerkänna mycket stor betydelse åt de av motionärerna framförda synpunkterna i fråga om önskvärdheten av att omförmålda vetenskapliga institutioner försåges med fullt tillräckliga materielanslag. Kungl. Maj:ts förslag innebure emellertid ej, att så icke skulle bliva fallet, utan att universitetets reservfond skulle hava att bära de merkostnader, som icke täcktes av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Godtoges Kungl. Maj:ts förslag, skulle av reservfondsmedel — förutsatt att det för fonden beräknade inkomstbeloppet av 140,000 kronor visade sig hållbart — återstå för tillfälliga och oförutsedda behov ett belopp av 17,000 kronor. Bifölles åter motionärernas yrkande skulle det för sistnämnda ändamål disponibla beloppet ökas till 97,000 kronor. Riksdagen insåge väl, att det för universitetet vore nödvändigt att hava en icke alltför obetydlig summa till sitt förfogande för oförutsedda behov. Det syntes dock icke vara möjligt att av den föreliggande utredningen bedöma, huruvida ett så högt belopp som det sist angivna vore erforderligt. Då likväl enligt riksdagens förmenande det belopp, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att stå till buds för tillfälliga och oförutsedda behov, skulle bliva alltför knappt, hade riksdagen beslutat en höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet till 60,000 kronor, varigenom ställningen för reservfonden bleve något förbättrad, i det att enligt de framlagda beräkningarna ett belopp av 32,000 kronor skulle återstå för tillfälliga och oförutsedda behov.

Riksdagen slutade med att anmäla, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovannämnda motioner (I: 29 och II: 65) för här ifrågasättande ändamål för budgetåret 1930/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor.

[102.] Framställningar hava nu gjorts från universitetet om ökade medel till institutionernas materielkostnader för budgetåret 1931/1932. Därvid har liksom föregående år ifrågasatts, att de ordinarie materielanslagen måtte beräknas höjda i förhållande till det numera såsom konstant ansedda anslagsbehovet, vadan alltså de extra förstärkningsanslagen skulle försvinna.

Kanslern för rikets universitet har med särskilda skrivelser den 20 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnat de akademiska myndigheternas framställningar; och har kanslern därvid livligt tillstyrkt universitetets förslag om materielanslagens överförande till ordinarie stat.

Kanslern har därvid till en början framhållit, att ett bland de allra viktigaste eller rent av det mest betydelsefulla av de s. k. petita, som av det större akademiska konsistoriet i Uppsala till honom överlämnats för att framläggas för 1931 års riksdag, avsåge vissa materielanslags uppförande i universitetets stat med fixa ökade belopp. Då detta för universitetet synnerligen maktpåliggande ärende, som alltifrån kristidens senare år gång på gång underställts Kungl. Maj:t utan att ett slutligt resultat kunnat ernås, nu ånyo av de akademiska myndigheterna i fullständigt skick framlades till prövning, anhölle kanslern att få på det kraftigaste betona, hurusom en snar lösning av denna fråga vore för universitetet ett verkligt livsvillkor.

Efter en redogörelse för frågans tidigare handläggning ävensom för de nu från universitetet inkomna framställningarna anför kanslern slutligen:

Då behovet av ökade ordinarie materielanslag för Uppsala universitet vore ostridigt och någon erinran mot fullständigheten och tillförlitligheten av den verkställda utredningen angående de behövliga anslagsbeloppen icke syntes med fog kunna framställas,

då en längre fortvaro av det rådande provisoriet måste anses icke blott stridande mot grunderna för uppställande av en ordnad statsbudget utan även i sak synnerligen otjänligt, särskilt ur synpunkten av kravet på planmässig och sparsam skötsel av universitetsinstitutionernas ekonomi,

då reservfonden, vars inkomster, till stor del härflytande från universitetets enskilda egendom, vore till storleken beroende av tillfälliga och ganska ovissa faktorer, och vars huvudsakliga ändamål statutenligt vore att möta oförutsedda behov, ingalunda vore avsedd att utfylla luckor i universitetets ordinarie anslag,

och då någon befogad anmärkning, så vitt kanslern vore bekant, ej förekommit mot det sätt, varpå kanslern för rikets universitet, efter de akademiska myndigheternas hörande, handhaft den åt honom anförtrödda befogetheten att, inom givna gränser, till universitetets bästa förfoga över reservfondsmedlen,

hemställde kanslern, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till 1931 års riksdag om fastställande av ny stat för universitetets anslag till materiel m. m. i överensstämmelse med vad som blivit av kanslern föreslaget; och uttryckte kanslern tillika den livliga förhoppningen, att vidare uppskov med frågans slutliga lösning icke måtte ifrågakomma, utan att den vid 1931 års riksdag måtte nå fram till ett slutgiltigt och för universitetet gagneligt resultat.

Jag anhåller vidare att i detta sammanhang få erinra om ett annat ärende, som äger nära samhörighet med de här föreliggande framställningarna.

I sin berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1928—30 juni 1929 framställde riksdagens år 1929 församlade revisorer under eklektiskdepartementet, § 40, vissa erinringar beträffande beräkningen av nettoinkomsterna å vissa inkomstitlar i staterna för universiteten i Uppsala och Lund (Del I, sid. 121—130).

Med anledning härav avgåvos förklaringar av kanslersämbetet för rikets universitet samt, efter vederbörande drätselnämnders hörande, av de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund (Del III, sid. 261—275), varjämte statskontoret den 7 januari 1930 avgav utlåtande i ärendet (Del III, sid. 275—277).

I utlåtande den 28 mars 1930, nr 80, i anledning av ovanberörda berättelse, anförde riksdagens statsutskott under punkt 16 bland annat följande:

De av revisorerna gjorda anmärkningarna syntes utvisa, att det nuvarande beräkningssättet för universitetens egna inkomster medförde vissa svårigheter för vinnande av en fullt tillförlitlig uppfattning om universitetens ekonomiska ställning och deras verkliga medelstillgång. För åstadkommande av rättelse i berörda hänseende ansåge utskottet, i anslutning till vad statskontoret i sitt i ämnet avgivna yttrande anfört, att en omläggning av beräkningen av ifrågavarande inkomstitlar borde komma till stånd. Då emellertid utskottet ansåge sig kunna förutsätta, att åtgärder i angivna avseende komme att vidtagas av universitetsmyndigheterna och Kungl. Maj:t, hade utskottet allenast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen omförmåla.

Den 16 april 1930 anbefallde Kungl. Maj:t kanslersämbetet för rikets universitet att anmoda vederbörande vid universiteten i Uppsala och Lund att verkställa utredning och avgiva förslag i de av riksdagens statsutskott angivna hänseenden samt härmed jämte det utlåtande, kanslersämbetet kunde finna skäl avgiva, före den 1 oktober 1930 inkomma till Kungl. Maj:t.

Med skrivelse den 6 oktober 1930 har nu universitetskanslern till Kungl. Maj:t överlämnat i ärendet avgivna utlåtanden av de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund och därvid framhållit, att den nuvarande tidpunkten syntes honom föga väl vald för att höja beräkningen av inkomster av jord och skogsbruk, varför han hemställde, att frågan om ny inkomstberäkning för universiteten måtte få anstå, till dess den på ifrågavarande område för närvarande rådande osäkerheten kunde anses i det väsentliga hävd.

I ärendet har statskontoret den 19 november 1930 avgivit utlåtande och därvid anfört bland annat följande:

I utlåtande den 7 januari 1930 hade statskontoret i likhet med riksdagens revisorer förklarat sig anse, att en omläggning av inkomstiteln »egendomsförvaltningen» vid Uppsala universitet och av inkomstiteln »arrendespannmål» vid Lunds universitet borde komma till stånd. På grund av det sedermera inträffade prisfallet på jordbruksprodukter ville det emellertid synas, som om det vore att befara, att universitetens inkomster under berörda titlar

[102.] komme att under de närmaste åren avsevärt sjunka. I anledning härav och då de disponibla behållningarna å reservfonderna under senare år minskats, hade statskontoret i likhet med kanslern för rikets universitet icke kunnat undgå att finna den nuvarande tidpunkten föga väl vald för en höjning av ifrågavarande titlars beräknade inkomster.

I likhet med min företrädare i statsrådsämbetet vill jag livligt framhålla betydelsen av att snarast en reglering av universitetens materielanslag kommer till stånd, helst som den nuvarande anordningen med årligen återkommande förstärkningsanslag å extra stat ej endast strider mot grunderna för de ordinarie och extra anslagens utgående utan även på grund av den oviss-het, som i flertalet fall råder om det belopp, vederbörande institutionsprefekt har till sitt förfogande, försvårar en önskvärd återhållsamhet i fråga om materielutgifter. Den belastning å universitetens reservfonder, som det nu under en följd av år praktiserade systemet inneburit, har — såsom kanslern framhållit — medfört avsevärda olägenheter och torde jämväl strida mot reservfondernas statutenligt fastslagna uppgift att bestrida oförutsedda kostnader.

Frågan om anlitaudet av reservfonderna för här ifrågavarande, mera konstanta utgiftsändamål står emellertid i ett nära samband med frågan om beräkningen av nettotinkomsterna å vissa inkomstitlar i universitetsstaterna. I detta hänseende föreligger emellertid — såsom jag nyss erinrat — en utredning, verkställd med anledning av vissa utav 1929 års riksdagsrevisorer och statsutskottet vid 1930 års riksdag gjorda uttalanden. De frågor, som i denna utredning beröras, äro av synnerligen invecklad beskaffenhet och ingripa på ett betydelsefullt sätt i universitetens ekonomiska förhållanden. Då givetvis en ytterligare utredning i hithörande angelägenheter torde erfordras, är jag nu icke i tillfälle att fatta ståndpunkt till frågan om vilka åtgärder, som med anledning av den sålunda framlagda utredningen närmast böra vidtagas. Vid sådant förhållande och då dessutom den statsekonomiska situationen manar till den största varsamhet i avseende å ökade anslag, kan jag icke nu tillstyrka, att förslag rörande omläggning av universitetens materielanslag föreläggas 1931 års riksdag.

I anslutning till vad sålunda anförts finner jag mig böra förorda, att man jämväl för budgetåret 1931/1932 i fråga om universitetens materielanslag måtte räkna med extra förstärkningsanslag. Jag vill emellertid framhålla, att en snar och definitiv lösning av här föreliggande komplex av frågor icke länge torde låta sig undanskjuta.

Med utgångspunkt från min sålunda angivna uppfattning innebär universitetets anslagskrav i avseende å ökade medel för institutionernas materielbehov, utöver vad jag i annat sammanhang upptagit till behandling, för budgetåret 1931/1932 följande:

Medicinska kliniken	kronor	650: —	[102.]
Kirurgiska kliniken	»	500: —	
Obstetrisk-gynekologiska kliniken	»	500: —	
Oftalmiatrika kliniken	»	1,500: —	
Pediatriska kliniken	»	500: —	
Kliniken för bröstsjuka	»	400: —	
Histologiska institutionen	»	6,450: —	
Anatomiska institutionen	»	6,450: —	
Patologiska institutionen	»	2,350: —	
Fysiologiska institutionen	»	2,850: —	
Institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi	»	3,730: —	
Farmakologiska institutionen	»	5,870: —	
Psykiatriska kliniken	»	500: —	
Akademiska sjukhusets röntgenavdelning	»	1,000: —	
Hygieniska institutionen	»	2,375: —	
Institutionen för allmän och analytisk kemi	»	12,200: —	
Geologisk-mineralogiska institutionen	»	8,950: —	
Paleontologiska institutionen	»	12,450: —	
Fysiska institutionen	»	27,200: —	
Astronomiska observatoriet	»	7,080: —	
Meteorologiska institutionen	»	6,090: —	
Botaniska museet	»	2,600: —	
Botaniska trädgården	»	20,080: —	
Botaniska laboratoriet	»	1,650: —	
Växtbiologiska institutionen	»	3,200: —	
Zoologiska institutionen	»	13,600: —	
Klubbans biologiska station	»	1,000: —	
Geografiska institutionen	»	5,915: —	
Museet för nordiska fornsaker	»	1,825: —	
Seminarierna inom teologiska fakulteten	»	1,800: —	
Materiel m. m. för det praktiskt-teologiska övningsinstitutet	»	150: —	
Seminarierna inom juridiska fakulteten	»	500: —	
Seminarierna inom filosofiska fakultetens humanistiska sektion	»	500: —	
Summa kronor		162,415: —	

En redogörelse i detalj för beräkningarna av de olika anslagsposterna skulle föra för långt. Jag tillåter mig hänvisa till handlingarna i ärendet och tillika framhålla, att beräkningarna äro gjorda dels med hänsyn till de senaste årens erfarenheter och med hänsyn tagen till prisläget å åtskilliga förnödenheter och utensilier, dels ock med hänsyn till det av undervisningen och de vetenskapliga arbetena betingade behovet.

Jag vill vidare i detta sammanhang erinra om en av universitetskanslern med tillstyrkande utlåtande den 20 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning från större akademiska konsistoriet i Uppsala, däri konsistoriet i enlighet med framställning av drätselnämnden därstädes hemställt om utverkande av proposition till 1931 års riksdag om beviljande av ett anslag på extra stat för budgetåret 1931/1932 å 15,000 kronor till förstärkning av det å universitetets stat upptagna anslaget till reparationer.

[102.] Till grund för drätselnämndens ovanberörda framställning ligger en skrivelse från akademiräntmästaren av i huvudsak följande lydelse:

I 1907 års stat för Uppsala universitet fanns upptaget ett anslagsbelopp å 17,000 kronor till reparationer. Från och med den 1 oktober 1915 höjdes anslaget till 17,200 kronor i anledning av en genom privat donation nytillkommen byggnad. Beloppet befanns så småningom vara alldeles otillräckligt, och år 1923 höjdes anslaget med 36,500 kronor till 53,700 kronor. Det blev alltså i ett slag mer än tredubblat. Härjämte bidrager Uppsala läns landsting till akademiska sjukhusets underhåll med 7,500 kronor årligen.

Även den år 1923 verkställda avsevärda höjningen visade sig emellertid snart otillräcklig. Detta beror väsentligen på två omständigheter. Först och främst hava materielpriser och arbetskostnader i byggnadsbranschen kraftigt stegrats under senare år. Vidare har antalet institutioner ökat. Även denna ökning fortgår — ett i och för sig glädjande faktum. Jag behöver allenast erinra om de betydliga nybyggnaderna för akademiska sjukhuset, vilkas underhåll redan kräver ett ansevärt årligt belopp. Det riktiga vore nog för övrigt, att, samtidigt med att en ny institutionsbyggnad blir färdig, reparationsanslaget höjdes med ett belopp, som motsvarade beräknad kostnad för byggnadens underhåll.

På grund av nu angivna omständigheter har, trots det att varje år en hel mängd i och för sig väl motiverade och önskvärda krav från vederbörande institutionsprefekters sida måst avvisas, reparationsanslaget under senaste år utbalanserat en brist, nästlidet år med 15,253 kronor 46 öre, budgetåret 1927/1928 med 16,813 kronor 43 öre, budgetåret 1926/1927 med 15,330 kronor 80 öre. Även för innevarande år måste man, oaktat all möjlig sparsamhet iakttagits, räkna med ett ej obetydligt överskridande av anslaget i fråga. Hittills har man anlitat universitetets reservfond för täckande av de sålunda uppkomna bristerna. Men reservfonden är ju enligt universitetsstatuterna avsedd för »tillfälliga behov och sådana på förhand ej bestämda ändamål, som avse undervisningens, studiernas och universitetets allmänna förkovran». Ett anlitande av densamma för täckande av sådan brist i det ordinarie reparationsanslaget, som kan i förväg beräknas, måste fördenskull betecknas som en nödfallsutväg. Och i varje fall kan en dylik användning av reservfonden ej pågå år efter år. Å ena sidan visa reservfondens inkomster alltmer tendens att sina, å andra sidan ställas allt större krav å fonden. Såsom förhållandena i detta avseende utvecklats sig, bör man därför ej annat än i undantagsfall lita till reservfonden för reparationsanslagets utfyllande. Alltjämt bör däremot reservfonden anlitas för tillfälliga byggnadsbehov, som icke ha karaktären av underhåll och reparationer, t. ex. för inredande av nya arbetslokaler i en institutionsbyggnad, ävensom för helt oförutsedda reparationsbehov av sådan omfattning, att de ej kunna tillgodoses medelst reparationsanslaget men kräva omedelbara åtgärder. Såsom exempel på sistnämnda slag av reparationsbehov må anföras, hurusom för ett par år sedan sättningar plötsligt uppstodo i en institutionsbyggnadsgrund, vilka sättningar nödvändiggjorde omedelbart igångsättande av omfattande förstärkningsarbeten. Ett dröjsmål med dessa arbeten skulle hava inneburit fara för hela byggnadens bestånd.

Bland under senare år tillkomna nybyggnader står i fråga om storlek och omfattning det akademiska sjukhuset i första rummet. Detsamma representerar numera ett så betydande komplex av byggnader, att vederbörande myndigheter — närmast medicinska fakulteten och sjukhusdirektionen — fun-

nit, att avsevärt större medel än de, som nu stå till buds, måste avses för sjukhusbyggnadernas underhåll. Fördenskull pågår utredning om möjligheten att särskilt för sig tillgodose sjukhusets behov i nu förevarande avseende.

Under sådana förhållanden synes det nödvändigt att av statsmakterna utverka en provisorisk höjning av reparationsanslaget i form av ett tilläggsanslag å extra stat. Ett dylikt tillfälligt anslag synes mig lämpligen kunna anpassas efter storleken av bristen å reparationstiteln under de senaste åren. Det torde alltså böra sättas till 15,000 kronor. Emellertid måste redan nu med skärpa betonas, att nämnda summa ingalunda får anses som utslagsgivande vid en mera definitiv omreglering av reparationstiteln med hänsyn tagen till bland annat erforderligt underhåll av sjukhusbyggnaderna. Därvidlag kommer man utan tvivel att nödgas räkna med ej obetydligt större siffror.

Då, såsom jag nyss meddelat, institutionernas ökade anslagsbehov under budgetåret 1931/1932 beräknats till 162,415 kronor, skulle alltså summan av de utgifter, det här gäller att täcka, uppgå till (162,415 + 15,000) 177,415 kronor eller (177,415 — 148,020) 29,395 kronor mera än innevarande budgetår. Med aktgivande å sistberörda siffra har jag vidare ansett mig böra undersöka, huruvida och i vilken utsträckning reservfondens medel kunna tagas med i beräkningen vid anvisande av medel för här ifrågavarande ändamål. I detta hänseende har jag från universitetet mottagit följande uppgifter rörande reservfonden.

I fråga om fondens ställning under budgetåret 1929/1930 har lämnats nedanstående utdrag av universitetets räkenskaper beträffande nämnda år:

Reservfonden.

Debet:

Ingående balans den 1 juli 1929:		Kronor.
Skuld å följande förut var för sig bokförda anslag:		
Till påbyggnad av sjukhusets poliklinikbyggnad. ²⁰ / ₆ 1926	7,303: 06	
Till inredning av lokaler för hygieniska institutionen. ⁴ / ₃ 1924	303: 02	7,606: 08
Utgifter under året enligt utgiftsboken:		
den ³¹ / ₇ 1929	3,123: 34	
» ³¹ / ₈ »	2,320: 14	
» ³⁰ / ₉ »	2,086: 50	
» ³¹ / ₁₀ »	3,651: 10	
» ³⁰ / ₁₁ »	10,745: 19	
» ³¹ / ₁₂ »	2,122: 49	
» ³¹ / ₁ 1930	5,013: 29	
» ²⁸ / ₂ »	3,463: —	
» ³¹ / ₃ »	2,357: 63	
» ³⁰ / ₄ »	6,457: 80	
» ³¹ / ₅ »	5,633: 63	
» ³⁰ / ₆ »	80,856: 25	127,830: 36

[102.] Utgående balans den 30 juni 1930:

1) Genom nedan angivna kanslersbrev anvisade, ej uttagna anslag:	
²⁹ / ₁ 1924. Till mikroskop för hygieniska institutionen	Kronor 142: 15
²³ / ₁ 1924 och ¹¹ / ₆ 1925. Till vissa kostnader vid astrofysiskt arbete	2,035: 75
¹⁷ / ₁₁ 1925. Till reparation av en bostadsvåning i gamla kemikum	1,053: 70
²⁹ / ₉ 1925. För tryckning av register till Annerstedt: Uppsala universitets historia	4,400: —
⁷ / ₇ 1925. Komplettering av seminariets för exegetik bibliotek	66: 85
¹¹ / ₁₁ 1926. För planeringsarbeten vid akademiska sjukhusets överläkarebostad	317: 23
⁴ / ₆ 1926. För reparationer av vissa paviljonger vid akademiska sjukhuset . . .	3,820: —
¹¹ / ₁₁ 1926. Apparatur för medicinska kliniken	2,000: —
²⁹ / ₇ 1927. Ombyggnad av terrasstaket & zoologiska institutionen	915: —
⁸ / ₉ 1927. Till reparationer m. m. i f. d. länslasarettet	2,742: 63
⁸ / ₉ 1927. För inredning av vattenklosetter i universitetshuset	1,110: 81
²⁸ / ₆ 1927. För inköp av skioptikonbilder vid farmakologiska institutionen	100: —
¹ / ₁₀ 1928. Förändringsarbeten inom patologiska institutionen	628: 90
¹⁹ / ₁₁ 1928. För iordningställande av skriv- och räknerum & kemiska institutionen .	128: 59
¹² / ₁₀ 1928. Apparatur för patologiska institutionen	1,108: 59
¹² / ₁₀ 1928. För ordnande av mineralogisk-geologiska institutionens samlingar . . .	312: 91
³ / ₄ 1928. För inköp av grekiska papyrer	1,744: 50
²⁰ / ₁₀ 1928. För konservering av Asinefynden	401: —
²⁷ / ₅ 1929. För inledande av värmeledning & kemiska institutionen	27,344: 21
²⁸ / ₁ 1929. För inköp av motor till fysiska institutionen	75: 65
¹⁶ / ₅ 1929. Till räknebiträde vid matematiska seminariet	500: —
²² / ₆ 1929. För tillfällig arbetskraft vid ordnande av herbarier & botaniska institutionen	1,970: 50
² / ₆ 1929. Utredning av geografiska institutionens utrymme	150: —
¹ / ₁₀ 1929. För införande av humanistiska sektionens seminariebiblioteks accessio-	

	Kronor	Kronor	Kronor	[102.]
ner: Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog	2,000: —			
²⁵ / ₁₀ 1929. Anskaffande av visst ortnamns-material i England	1,500: —			
²² / ₁₁ 1929. För utvidgning av geografiska institutionens lokaler	690: 20			
⁴ / ₃ 1930. Till ritningar för ny patologisk institution	9,544: 71			
⁴ / ₃ 1930. Till inventarier för musikinstitutionen	3,836: 50			
⁴ / ₃ 1930. Upprättande av katalog över teologiska seminariets bibliotek	300: —			
²⁴ / ₃ 1930. Inköp av konkavgitter för fysiska institutionen m. m.	1,504: —			
²⁴ / ₃ 1930. Anskaffande av möbler för geografiska institutionen	1,539: 50			
³⁰ / ₄ 1930. Till föreläsningar i nordisk etnologi	400: —			
¹² / ₅ 1930. Täckande av brist i museets för nordiska fornsaker materiellanslag m. m.	3,000: —			
²⁷ / ₆ 1930. Instrumentarium vid anatomiska institutionen	8,618: 50			
¹⁷ / ₆ 1930. Anskaffande av ritbord m. m. till geografiska institutionen	6,109: 50			
¹⁷ / ₆ 1930. För nytryck av ett O. Rudbecks arbete	1,087: —			
¹⁷ / ₆ 1930. Anskaffande av kartor till lärosal nr 5.	350: —			
⁸ / ₇ 1930. Till professor Linderholm för resekostnader	300: —			
Kungl. brev ²¹ / ₂ 1930. Skrivbiträde å akademiska kontoret	545: —			
Pensioner till Hedberg m. fl.	2,250: —	96,643: 88		
2) Återstående disponibel behållning		133,256: 28	229,900: 16	
		Summa	365,336: 60	

Anm.: Genom kanslersbrev ²⁶/₆ 1926 medgavs, att såsom bidrag till påbyggnad av akademiska sjukhusets poliklinikbyggnad finge ur universitetets reservfond förskottas 32,000 kronor, mot villkor att sjukhuset skall årligen erlägga en summa av 4,000 kronor till ränta och amortering av förskottade beloppet. Den 1 juli 1930 återstår att amortera ett belopp av 21,520: 74 kronor.

Kredit:

Ingående balans den 1 juli 1929:

- 1) Genom kanslersbrev före ¹/₇ 1929 beviljade men ej uttagna anslag 16,395: 50

[102.]

2) Behållningar å följande, förut var för sig bokförda anslag:

	Kronor	Kronor	Kronor
Till mikroskop för hygieniska institutionen ²⁹ / ₁ 1924	142: 15		
Till vissa kostnader vid astrofysiskt arbete ²³ / ₁ 1924 och ¹¹ / ₆ 1925	2,035: 75		
Till reparationsarbeten i gamla kemikum ¹⁷ / ₁₁ 1925	1,053: 70		
Till planeringsarbeten vid sjukhusets överläkarbostad ¹¹ / ₁₁ 1926	317: 23		
Till reparation av vissa paviljonger vid sjukhuset ⁴ / ₆ 1926	3,820: —		
Till ombyggnad av terrasstaket å zoologiska institutionen ²⁹ / ₇ 1927	915: —		
Till reparationer m. m. i f. d. länslasarettet ⁸ / ₉ 1927	3,884: 85		
Till inredning av vattenklosetter i universitetshuset ⁸ / ₉ 1927	2,190: 81		
Till ändringsarbeten inom patologiska institutionen ¹ / ₁₀ 1928	628: 90		
Till skriv- och räknerum å kemiska institutionen ¹⁹ / ₁₁ 1928	128: 59		
Till apparatur för patologiska institutionen ¹² / ₁₀ 1928	1,816: 34		
Till ordnande av mineralogisk-geologiska institutionens samlingar m. m. ¹² / ₁₀ 1928	1,507: 91		
Till värmeledning å kemiska institutionen ²⁷ / ₅ 1929	42,000: —		
Till inköp av motor m. m. för fysiska institutionen ²⁸ / ₁ 1929	75: 65		
Till etikettering vid mineralogisk-geologiska institutionen ²³ / ₂ 1925	30: —		
Till lokalhyra för de s. k. Kinasamlingarna ¹⁶ / ₁₀ 1925	10: 32		
Till flyttning av psykologiska laboratoriet ¹⁴ / ₇ 1927	2: 34		
Till utredning angående ombyggnad av anatomiska institutionen ²⁴ / ₂ 1928	20: —		
Till komplettering av seminariets för exegetik bibliotek ⁷ / ₇ 1928	1,048: 06		
Till förstärkande av anatomiska institutionens grund ¹ / ₁₀ 1928	22: 03		
Till herbarieskåp för botaniska institutionen ²⁶ / ₁₀ 1928	68: —		
Till möbler m. m. vid fysiologiska institutionen ⁶ / ₄ 1929	760: —		
Till utgrävningar vid Valsgårde ³¹ / ₅ 1929	44: 10		
Till hyllor m. m. för mineralogisk-geologiska institutionen ³¹ / ₉ 1929	418: 25	62,939: 98	

3) Återstående disponibel behållning 90,500: 41 169,835: 89
 Inkomster under året enligt inkomstboken 187,241: 66

Utgående balans den 30 juni 1930:

Brister å genom nedan angivna kanslersbrev anvisade anslag:		
⁴ / ₃ 1924. För inredning av lokaler för	Kronor	
hygieniska institutionen	303: 02	
²⁰ / ₆ 1926. Till påbyggnad av akademiska		
sjukhusets poliklinikbyggnad	7,303: 06	
¹ / ₁₀ 1928. Förstärkande av anatomiska		Kronor
institutionens grund	652: 97	8,259: 05
Summa		365,336: 60

Beträffande de anslag från reservfonden, vilka beviljats under budgetåret 1929/1930, föreligger ävenledes en förteckning, ifråga om vilken jag hänvisar till handlingarna i ärendet. För tiden fram till den 1 juni 1930 givas dessutom upplysningar i universitetets senaste tryckta årsredogörelse, sid. 176—177.

I avseende å senare halvåret 1930 har endast en approximativ beräkning kunnat göras; densamma är av följande utseende:

Approximativ beräkning av Uppsala universitets reservfond
för senare halvåret 1930.

Ingående balans:	<i>Debet:</i>	Kronor
Brister å genom kanslersbeslut före den 1 juli 1930 beviljade anslag		8,259: 05
Utgifter till och med 31 oktober 1930		170: 83
Av kanslersämbetet för rikets universitet redan beviljade men		
ej utbetalda anslag		33,353: 41
Hos kanslersämbetet begärda ytterligare anslag (därav för bere-		
dande av ytterligare medel till materiel m. m. för vissa		
institutioner för budgetåret 1929/1930, för vilket ändamål		
av 1929 års riksdag begärdes 141,735 kronor, varav endast		
25,000 kronor beviljades, ett belopp av kronor 64,810: 68)		73,985: 68
Behållning		52,551: 90
Summa kronor		168,320: 87

	<i>Kredit:</i>	
Ingående balans	229,900: 16	
Behållning från juni 1930, därav genom kanslers-		
resolutioner före den 1 juli 1930 beviljade, ej		
utbetalda anslag	96,643: 88	
Återstående disponibel behållning	133,256: 28	
Beräknat överskott enligt ränteutredning	22,281: 26	
Beräknade besparingar å avlöningar till professorer m. fl.	12,783: 33	
Summa kronor		168,320: 87

Slutligen har jag inhämtat följande beräkning av inkomster till reservfonden för budgetåret 1930/1931.

Överskott å räntor, inklusive tillfälliga räntor, samt be-		
hållen inkomst av vissa fastigheter	kronor	40,562: 52
Besparingar å löner	»	25,566: 66
Inkomst av hemman:		
Nettoinkomst	152,202: 46	
Avgår enligt universitetets inkomststat.	65,460: —	» 86,742: 26
Ränta m. m. å till akademiska sjukhusets poliklinikpå-		
byggnad förskotterat belopp	»	4,000: —
Kronor		156,871: 44

[102.]
Departement-
schefen.

Under den av mig förut berörda punkt 89 av 1930 års åttonde huvudtitel lämnade min företrädare i statsrådsämbetet en utförlig redogörelse beträffande reservfonden vid universitetet i Uppsala, och vill jag här i huvudsak hänvisa till denna redogörelse:

Reservfondens årliga inkomster sedan budgetåret 1924/1925 framgå av följande tablå:

$\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$	1925		kronor	267,756: 38
$\frac{1}{7}$ 1925— $\frac{30}{6}$	1926		»	259,790: 72
$\frac{1}{7}$ 1926— $\frac{30}{6}$	1927		»	259,679: 20
$\frac{1}{7}$ 1927— $\frac{30}{6}$	1928		»	250,606: 31
$\frac{1}{7}$ 1928— $\frac{30}{6}$	1929		»	195,460: 75
$\frac{1}{7}$ 1929— $\frac{30}{6}$	1930		»	187,241: 66
$\frac{1}{7}$ 1930— $\frac{30}{6}$	1931	beräknas till	»	156,871: 44

Den för budgetåret 1930/1931 beräknade siffran måste emellertid betecknas såsom ytterst approximativ. Vad till en början avkastningen från universitetets skogar beträffar, har densamma för reservfondens räkning antagits giva varken vinst eller förlust. Enligt gällande stat för universitetet skall av skogsavkastningen ett nettobelopp av 152,560 kronor användas för universitetets ordinarie utgifter, innan något får inlevereras till reservfonden. Om emellertid skogsavkastningen ej uppgår till nyssberörda belopp, 152,560 kronor — vilket efter vad jag inhämtat kan vara att för innevarande budgetår befara, enär nyligen hållna större virkesauktioner pekade på ett underskott — skall sålunda uppkommande underskott täckas av reservfonden. Vad vidare beträffar avkastningen av universitetets hemman har densamma, enligt vad jag erfarit, beräknats under förutsättning att universitetet ej under nu löpande arrendeår nödgas att — såsom fallet varit under förra året — medgiva någon arrendelindring. Enligt från universitetet lämnad uppgift har nyssberörda arrendelindring minskat nettotinkomsten från universitetshemmanen med icke mindre än ungefär 15,000 kronor.

Den tendens till minskning, som under en rad av år framträtt, beräknas sålunda komma att fortsätta jämväl under innevarande budgetår. Denna tendens är givetvis synnerligen allvarlig och utgör ett ytterligare skäl för en snar lösning av de med universitetens reservfonder sammanhängande frågor, för vilka jag i det föregående redogjort. Jag nödgas emellertid, såsom jag tidigare framhållit, att även för budgetåret 1931/1932 ifrågasätta bidrag från reservfonden för täckande av de ökade utgifter, för vilka redogörelse under denna punkt lämnats.

Då det gäller att bedöma storleken av detta bidrag, vill jag liksom min företrädare i statsrådsämbetet med styrka betona, att det måste anses vara av stor vikt, att universitetets berättigade intressen härutinnan icke trädas för nära. Universitetet har under en följd av år förmedelst egna medel — reservfonden — tillgodosett betydelsefulla kulturintressen, och givet är, att, därest universitetet därtill saknat tillgång, det skulle hava ankommit

på statsmakterna att härutinnan i ej oväsentlig utsträckning förmedelst statsmedel träda emellan. Bibehålles universitetet vid den möjlighet, som det nu äger, att förmedelst egna tillgångar tillgodose mera tillfälliga behov, varom annars framställningar måst göras hos riksdagen, torde detta få betraktas såsom en från flera synpunkter ändamålsenlig anordning.

Det synes mig böra vara ett framträdande och starkt berättigat önskemål, att universitetets egna medel så litet som möjligt belastas med sådana årligen återkommande utgifter, som vid andra undervisningsanstalter och statliga vetenskapliga institutioner ansetts böra helt täckas förmedelst statsmedel. Såsom jag tidigare erinrat, utgår för innevarande budgetår för ändamålet ett anslag av 60,000 kronor. Med hänsyn till den ytterligare nedgång i fondens inkomster, som torde vara att förvänta, finner jag det ofrånkomligt att för budgetåret 1931/1932 förorda en höjning av detta belopp. Jag finner mig böra föreslå en ökning av anslaget med 20,000 kronor till 80,000 kronor. Universitetsinstitutionernas ökade anslagsbehov utvisa en siffra av tillhoppa 177,415 kronor. Om man med utgångspunkt härifrån drager från denna siffra nyssnämnda belopp av 80,000 kronor, som skulle av statsmedel utgå för ändamålet, erhålles en summa av 97,415 kronor, vilken universitetet skulle hava att förmedelst reservfondens medel tillgodoföra vederbörande institutioner vare sig å institutionernas egna konton eller å reparationstitelns konto. Vid bifall härtill skulle — under förutsättning dels att reservfondens inkomster för budgetåret 1931/1932 beräknas till samma belopp som för innevarande budgetår eller ungefär 155,000 kronor dels ock att skogsavkastningen uppgår till ovan angivna 152,560 kronor och att någon arrendeminskning icke medges — ett belopp av i runt tal 58,000 kronor stå till förfogande för universitetets tillfälliga och oförutsedda behov. Denna siffra torde i förhållande till universitetets omfattning och behovsförhållanden få betraktas som allt annat än för högt tilltagen, allra helst som reservfondens inkomster under budgetåret 1931/1932 med stor sannolikhet torde, såsom jag tidigare antytt, kunna beräknas understiga det nyss angivna, beräknade beloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för de av mig angivna institutionerna vid universitetet i Uppsala för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 80,000: —

Lunds universitet.

18. **Universitetsstaten, oförändrat ordinarie anslag** kronor 1,240,700: —

19. **Förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m.** Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 103 och 104 kommer det *ordinarie*

förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m.,

nu	kronor 261,600: —
att ökas med	» 6,000: —
till	» 267,600: —

[103.] 20. **Förstärkning av arbetskrafterna å universitetets kansli och**

Förstärkning
av arbets-
krafterna å
universite-
tets kansli
och ränte-
kammare.

räntekammare. I det i riksstaten upptagna ordinarie förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. å 261,600 kronor ingår under rubrik: Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjänte vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m., Kansliet en anslagspost å 6,500 kronor till arvoden åt tjänstemän vid universitetets och fakulteternas kanslier. Vid universitetets kansli är anställd en amanuens med tjänstgöring jämväl å räntekammaren. Avlöningen för denne utgår i form av arvode. Detta arvode var före 1925 års lönereglering för befattningshavare vid universiteten och karolinska institutet 1,500 kronor jämte 375 kronor i tillfällig löneförbättring. Högskolornas löneregleringskommitté föreslog i sitt den 29 november 1921 avgivna betänkande en sammanslagning av nämnda amanuensbefattning och de fyra notariebefattningarna vid fakulteterna till en å stat uppförd tjänst med avlöning efter lönegraden B 14 jämte arvode å 750 kronor till en amanuens. Detta förslag mötte emellertid starkt motstånd från akademiskt håll av flera skäl, främst det att ett genomförande av förslaget skulle medföra svårigheter för fakulteterna med avseende å tiderna för deras sammanträden. Kungl. Maj:t ifrågasatte därför ingen ändring i organisationen utan föreslog för Lunds universitets vidkommande uppförande i förutnämnda avlöningsstater under Kansliet för tillgodoseende av nyssnämnda arvoden ett belopp av 6,500 kronor, vilket förslag blev av riksdagen godkänt.

I riksstaten har vidare under en följd av år uppförts ett extra reservationsanslag till materiel för vissa institutioner vid universitetet m. m. För budgetåret 1930/1931 är detta anslag bestämt till 45,225 kronor. I detta anslag ingår en post å 1,200 kronor till bestridande av renskrivningskostnader vid universitetets kansli och räntekammare.

I en till kanslern för rikets universitet ställd skrivelse har det större konsistoriet vid universitetet i Lund med föranledande av en av universitetets rektor gjord framställning hemställt, att kanslern måtte utverka proposition till 1931 års riksdag *dels* att anslaget till arvoden åt tjänstemän vid universitetets och fakulteternas kanslier måtte höjas från 6,500 kronor med 2,400 kronor till 8,900 kronor för att bereda möjlighet till anställande av ytterligare en amanuens vid universitetets kansli och räntekammare *dels ock* att en kanslibiträdesbefattning med placering i lönegraden B 7 måtte inrättas vid universitetskansliet.

Rektor har anfört följande.

Behovet av ökade arbetskrafter å universitetets kansli och rättekammare är sedan länge kännbart och vitsordat. Hänsyn till de många olikartade anslagsbehov, som, huru trängande och för universitetets verksamhet betydelsefulla de än varit, likväl under åren efter kristiden endast med svårighet kunnat vinna vederbörligt beaktande har gjort, att inga åtgärder företagits för en mera omfattande förbättring av kansliets och rättekammarens arbetsförhållanden. Man har begränsat sig till tid efter annan ökade anslag för skrivbiträde.

Ikke heller nu avses någon ingripande förändring eller utvidgning av den bestående administrativa organisationen. Men det är uppenbart, att en ökning av arbetskrafterna är oundgängligen nödvändig, och att denna nu ikke längre kan vinnas genom tillfälligt skrivbiträde. Det gäller emellertid att utan större kostnader vinna dels en i någon mån kvalificerad arbetskraft, dels den kontinuitet och därmed följande vana vid de löpande ärendenas handläggning som en fast anställning medför.

Kanslern för rikets universitet har i skrivelse den 23 augusti 1930 på det livligaste tillstyrkt proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förutnämnda förslag.

Enligt vad jag från rektorsämbetet under hand inhämtat utgår av förutnämnda anslagspost å 6,500 kronor arvode till

Departementschefen.

en amanuens vid rättekammaren och kansliet med	kronor 2,389: —
teologiska fakultetens notarie med	» 733: —
juridiska » » »	» 618: —
medicinska » » »	» 816: —
filosofiska » » »	» 1,944: —

Vidare har jag under hand från rektorsämbetet inhämtat följande:

Den förbättring, som uppnåddes genom 1925 års riksdags beslut, var absolut otillräcklig. Universitetets reservfond, som från början anlätades för arvodenas utfyllande till skälig ersättning men sedermera i allt större omfattning togs i anspråk för andra ändamål, kunde ikke vidare anlitas för ökning av amanuensens arvode. För de särskilda fakulteterna tillkom genom nämnda riksdagsbeslut en ny tillgång, i det att examensavgifterna efter den 1 juli 1925 skulle ingå till fakultetskassorna, varigenom fakulteterna kunde upprätthålla fakultetsexpeditionernas drift trots statsanslagets otillräcklighet. Så brukar filosofiska fakulteten årligen anslå 1,000 kronor till arvode åt sin notarie utöver nyss angivna arvode och dessutom 500 kronor till skrivbiträde. Och motsvarande torde förhållandet vara inom de andra fakulteterna. Men några besparingar kunna självfallet ikke härigenom göras för att tillförsäkra amanuensen å kansliet och rättekammaren någon större andel av anslaget än det belopp (i runt tal 2,400 kronor), som nyss angivits såsom utgående till amanuensen. Denne amanuens användes uteslutande på rättekammaren. Han kan aldrig såsom amanuens tagas i anspråk för kansliets räkning utom vid vikariat under akademisekreterarens semester. Det är tvärtom så, att han år för år under allt större del av dagen varit upptagen på rättekammaren. Det finnes visserligen ingen föreskrift, som

[103.]

anger huru lång tid denne amanuens skall anses skyldig att tjänstgöra; en jämförelsepunkt erbjuder dock biblioteksamanuenserna, som med ett arvode av 4,800 kronor hava en fastställd tjänstgöringstid på fem timmar dagligen. Det kan tryggt sägas, att den nuvarande högt förtjänste och i allt förekommande arbete synnerligen väl förfarne amanuensen av ren hjälpsamhet större delen av året gör flera timmars arbete om dagen utöver vad han kunde vara skyldig till.

Från detta håll kan således icke någon hjälp erbjudas akademisekreteraren för kansliets räkning. Endast så mycket har kunnat göras, att amanuensen de tre senaste åren erhållit uppdrag att vid sidan av sitt amanuensarbete på räntekammaren biträda med — i själva verket självständigt omhändervad — sekreterarens befattning med riksdagspetita, universitetets årsberättelse och uppgörande av undervisningsschema för nästa läsår. Detta uppdrag har ansetts kräva halv dagstjänst under två månader och honorerats med ett anslag av 600 kronor ur reservfonden. Uppdraget har visserligen krävt längre tid men har kunnat slutföras under den för kansliet jämförelsevis lugna tid på sommaren, då amanuensen under akademisekreterarens semester förestått hans tjänst. I den mån kravet på sådant anslag från reservfonden upprepats, har emellertid tvekan yppat sig, om denna fond lämpligen borde användas för dylikt »regelbundet återkommande behov». Tvekan är berättigad, men arbetena måste ju utföras. Tyvärr har kansliet icke såsom fakulteterna någon egen kassa för bestridande av kostnaderna för tjänstearbetets utförande. Anslag ur universitetets extra utgiftsmedel anses väl kunna ifrågakomma för rent skrivarbete, men icke för kvalificerat arbete, som åligger särskild tjänsteman. Anslag från sistnämnda medel tages därför i anspråk för det i stor utsträckning vid räntekammaren förekommande avskrivningsarbete, och anslaget på 1,200 kronor för renskrivningskostnader ställes därför helt och hållet, eventuellt också utökat med anslag ur extra utgiftsmedlen, till kansliets förfogande. Det är härmed ådagalagt, att med nuvarande anslag akademisekreteraren måste ensam ombesörja allt arbete på universitetets kansli med hjälp av ett biträde för renskrivning.

Av det förut anförda framgår, att de arbetskrafter, som med därför avsedda anslag kunna ställas till förfogande för Lunds universitets kansli och räntekammare, icke längre räcka till för det arbete, som måste förrättas. Det torde också ligga i öppen dag, att med den utveckling, som för närvarande kännetecknar universitetet, och med det stegrade studentantalet den kanslipersonal, som beräknades tillräcklig under andra förutsättningar, numera ej är tillfyllest för tillgodoseende av det löpande administrativa arbetet vid universitetet. En jämförelse med motsvarande förhållanden vid universitetet i Uppsala, där förutom akademisekreteraren finnas en akademinotarie, en akademikanslist och ett kanslibiträde, giver vid handen, att arbetskrafterna på kansliet vid systeruniversitetet måste anses i hög grad otillräckliga. En utökning av personalen synes mig därför mycket väl motiverad.

Det större akademiska konsistoriets framställning går ut på *dels* beredande av anslag för anställande av ytterligare en amanuens å kansliet och räntekammaren *dels* och inrättande av en kanslibiträdesbefattning å kansliet med placering i lönegraden B 7. Behovet av ytterligare en amanuens anser jag

med hänsyn till vad jag anfört till fullo ådagalagt, och vill jag ansluta mig till universitetsmyndigheternas förslag härutinnan. Den anslagsökning, som erfordras för genomförandet av detta förslag, belöper sig till 2,400 kronor. Förslaget om inrättande av en kanslibiträdesbefattning vid universitetets kansli finner jag mig däremot icke för närvarande böra tillstyrka. Jag vill ingalunda underkänna behovet av ett ordinarie dylikt biträde men anser, att, därest mitt förslag om ytterligare en amanuens vinner bifall, någon tids erfarenhet bör avvaktas, i vad mån denna förstärkning av arbetskrafterna befinnes vara tillräcklig eller en ytterligare utökning av detsamma påkallas.

Under åberopande av vad sålunda blivit föredraget får jag hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att höja den i avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. under kansliet uppförda anslagsposten till arvoden åt tjänstemän vid universitetets och fakulteternas kanslier

nu	kronor 6,500: —
med	» 2,400: —
till	» 8,900: —

samt förty höja det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. med ett belopp

av	kronor 2,400: —
--------------	-----------------

21. **Räknebiträden vid astronomiska observatoriet.** I det i riksstaten upptagna ordinarie förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. å 261,600 kronor ingår under rubrik: Avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m., Vetenskapliga institutioner och inrättningar, tillhörande medicinska och filosofiska fakulteterna, en anslagspost å 3,600 kronor till räknebiträden vid astronomiska observatoriet.

Vidare finnes för universitetet i Lund i riksstaten uppfört ett extra anslag till avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m., vilket anslag för innevarande budgetår är bestämt till 58,035 kronor. Från detta anslag har under en följd av år anvisats ett belopp av 2,400 kronor till förstärkning av anslaget till räknebiträden vid astronomiska observatoriet.

De nämnda båda bidragen till räknebiträden hava utgått med sina nuvarande belopp från och med budgetåret 1925/1926, då de i samband med löneregleringen för universitetet höjdes från förutvarande 3,000 kronor, respektive 2,000 kronor, vilka belopp utgått alltsedan år 1919.

I en till det större konsistoriet vid universitetet i Lund ställd, av filosofiska fakultetens därstädes matematisk-naturvetenskapliga sektion tillstyrkt

[104.]

Räknebiträden vid astronomiska observatoriet.

[104.] framställning har nu professorn i astronomi vid nämnda universitet K. Lundmark anfört följande:

Det sammanlagda beloppet av ifrågavarande båda anslag, 6,000 kronor, har varit fördelat på fem räknebiträden på följande sätt: Ett räknebiträde har uppburit 110 kronor i månaden, två vardera 106 kronor och två vardera 89 kronor. Härtill har kommit dyrtidstillägg i vanlig ordning, varjämte såsom ett extra tillägg till arvodet utgått ett anslag av 30 kronor i månaden till vart och ett av räknebiträdena. Det sistnämnda tillägget, som tidigare varit 25 kronor och från och med början av 1930 höjts till 30 kronor, har utgått från reservfonden eller från observatoriets anslag.

Som min företrädare i professorsämbetet, professor emeritus Charlier vid ett flertal föregående tillfällen framhållit, är en reglering av räknebiträdenas avlöningsförhållanden synnerligen önskvärd. Sålunda böra räknebiträdena uppföras på ordinarie stat utan förändring av den tillgängliga arbetskraften men med iakttagande av vissa förändringar ifråga om arbetstiden. Vidare bör möjlighet till ålderstillägg och pension beredas de räknebiträden, som tjänstgjort under ett visst antal år vid institutionen.

Jag har noga övervägt, huruvida någon inskränkning i omfattningen av den arbetskraft, som tillföres observatoriet genom dess nuvarande räknebyrå, skulle kunna vara möjlig men har funnit, att varje inskränkning bestämt måste avstyrkas, då viktiga arbetsuppgifter härigenom skulle bli åsidosatta. Min avsikt är, att institutionens allmänna arbetsprogram skall fortsättas framdeles efter de allmänna riktlinjer, som uppdragits av min företrädare, och vilka till väsentliga delar sammanfalla med riktlinjerna för mitt eget vetenskapliga arbetsprogram. Ehuru väl viktiga resultat kunna erhållas och hava erhållits vid vår institution såväl genom rent teoretiska undersökningar som genom anställande av längre, systematiskt lagda observationsserier, måste dock en väsentlig del av våra arbeten bestå i statistiska bearbetningar av iakttagelser, som helt eller delvis utförts vid andra observatorier. Ehuru väl läget numera är sådant, att statistiska bearbetningar grundade på material från de stora amerikanska observatorierna icke längre kunna företagas i samma utsträckning som förr, när amerikanerna själva i ganska stor omfattning bearbeta sina observationer, så är dock mycket alltjämt att uträtta ifråga om statistisk bearbetning och diskussion. Den nuvarande arbetsfördelningen mellan observatorierna är i stort sett en synnerligen ändamålsenlig anordning, som utformats genom de senaste decenniernas arbete.

Då observatoriet i Lund intager en synnerligen framstående ställning bland de så att säga bearbetande institutionerna, synes det mig vara icke blott av vikt utan jämväl en bjudande plikt, att denna ställning upprätthålles och i den mån det blir möjligt också vidare förbättras. För att belysa huru stort behovet av arbetskraft är, vill jag omnämna, att de fem räknebiträdena äro så strängt upptagna med olika mera brådskande uppgifter, att andra, även mycket önskvärda sådana alltjämt måste uppskjutas. Den katalogisering och diskussion av tillgängliga data angående de anagallaktiska nebulosorna, vilken jag har igångsatt i Uppsala och under de kommande åren ämnar fullborda vid observatoriet här, utföres jämväl innevarande år under min ledning i Uppsala av ett av mig personligen bekostat biträde. Tack vare ett synnerligt tillmötesgående från observatoriets i Uppsala föreståndare har jag kunnat under 1929—1930 fortsätta ifrågavarande arbete på nämnda observatorium även under min långa tjänstledighet år 1929. När arbetet framdeles flyttas över till observatoriet i Lund,

blir det givetvis nödvändigt att för dess fortsättande engagera ett eller två av våra räknebiträden här för en tid framåt.

Under en avsevärt lång tid framåt måste behovet av räknehjälp vid observatoriet sägas vara minst lika stort som förut. Då härtill kommer, att vi äga synnerligen omfattande arbetsuppgifter jämväl på andra områden än det rent astronomiska, t. ex. ifråga om bearbetning av den synnerligen värdefulla, snart tvåhundraåriga serien av meteorologiska observationer eller bearbetning av de seismologiska observationerna, så synes en förändring i sådan riktning av räknebiträdenas ställning, att tre av dessa bliva fast anställda, vara synnerligen väl motiverad.

Det synes mig lämpligt att ifrågasättande befattningar inpassas i den allmänna löneplanen. Med hänsyn till det ganska kvalificerade arbete, som åligger räknebiträdena och med hänsyn till förkunskaper, som komma att erfordras för fast anställning (samtliga nu anställda hava avlagt avgångsexamen från högre flickläroverk), så synas de fast anställda böra erhålla löneförmåner förslagsvis efter klassen B 4.

Av observatoriets fem räknebiträden synes det vara lämpligt, att tre erhålla fast anställning och att minst två extra biträden anställas.

I anledning av denna professor Lundmarks framställning har det större konsistoriet vid universitetet i Lund i en till kanslern för rikets universitet ställd skrivelse hemställt, att kanslern måtte utverka proposition till 1931 års riksdag om *dels* inrättande vid universitetets astronomiska observatorium av tre räknebiträdesbefattningar med placering i lönegraden B 4 och *dels* beviljande för budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag å 3,000 kronor till avlönande av två extra räknebiträden därstädes.

Kanslern har i skrivelse den 23 augusti 1930 hemställt om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med vad konsistoriet föreslagit.

Den i förevarande ärende gjorda framställningen avser icke någon ökning av befintliga arbetskrafter vid astronomiska observatoriet i Lund utan endast beredande av förbättrade villkor för de därstädes anställda räknebiträdena och av ordinarie anställning för tre av dem. Såsom framgår av institutionsprefektens framställning, är behovet av ifrågasättande arbetskrafter av konstant natur. Det synes mig uppenbart, att det viktiga och krävande arbete, som dessa räknebiträden utföra, bör ersättas på ett sätt, som någorlunda motsvarar den skicklighet och den möda, som erfordras för arbetets förrättande. Särskilt synas mig de räknebiträden, som under en följd av år ägnat sig åt detta speciella arbete, böra kunna påräkna den tryggare ställning, som innehavandet av en ordinarie befattning giver. Jag ansluter mig därför till universitetsmyndigheternas förslag, så vitt det avser inrättande vid observatoriet av tre ordinarie räknebiträdesbefattningar. Beträffande den lönegrad, som bör tillkomma dessa, anser jag lönegraden B 4 vara väl vald. Avlöningen i näst högsta löneklassen för kvinnlig befattningshavare i nämnda lönegrad å D-ort utgör 2,388 kronor. För tre sådana befattningshavare bör sålunda beräknas ett belopp av 7,164 kronor, lämpligen avrundat till 7,200 kronor. Bifall till framställningen i denna del förutsätter alltså en ökning av det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar till

[104.]

Departementschefen.

vissa tjänstemän och betjante vid universitetets samlingar och inrättningar m. m. med sistnämnda belopp. Då emellertid vid bifall till sagda framställning samma förslagsanslag kan minskas med 3,600 kronor, i det att ovannämnda anslagspost å 3,600 kronor till räknebiträden vid astronomiska observatoriet blir överflödig, kommer den verkliga kostnadsökningen vid inrättandet av ifrågavarande tre ordinarie räknebiträdesbefattningar att bli endast 3,600 kronor.

Förevarande framställning avser även beviljande av ett extra anslag å 3,000 kronor till avlöande av två extra räknebiträden vid astronomiska observatoriet. Med hänsyn till de ökade utgifter för observatoriet, som skulle föranledas av den höjning av ordinarie anslag för ändamålet, som jag nu föreslår, anser jag mig icke för närvarande kunna biträda framställningen i vad den angår ökning av det för räknebiträden vid observatoriet avsedda extra anslaget. Beträffande beloppet av detta extra anslag vill jag återkomma under punkt 105.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels å personalstaten för universitetet i Lund under vetenskapliga institutioner och inrättningar, tillhörande medicinska och filosofiska fakulteterna efter 2 trädgårdsmedhjälpare uppföra 3 räknebiträden vid astronomiska observatoriet med placering i lönegraden B 4;

dels — med uteslutande ur avlöningsstater för vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. av den under vetenskapliga institutioner och inrättningar, tillhörande medicinska och filosofiska fakulteterna uppförda anslagsposten å 3,600 kronor till räknebiträden vid astronomiska observatoriet — höja den under samma rubriker uppförda förslagsanslagsposten till avlöningar till ordinarie tekniska biträden och till ordinarie vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare,

nu	kronor 64,100: —
med	» 7,200: —
till	» 71,300: —

dels ock med anledning härav höja det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid universitetets i Lund samlingar och inrättningar m. m. med ett belopp av kronor 3,600: —

[105.]

22. Avlöningar åt vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. I likhet med vad jag tillstyrkt i motsvarande hänseende beträffande Uppsala universitet har jag under denna punkt upptagit ett antal anslagsäskanden, avseende vissa alltjämt behöfliga lärararvoden m. m. vid universitetet i Lund. Samtliga i nedanstående tablå angivna

Avlöningar åt
vissa extra
ordinarie lä-
rare, amanu-
enser och
tjänstemän
m. m.

arvoden äro upptagna till enahanda belopp, med vilka de av riksdagen bestämts för budgetåret 1930/1931.

[105.]

I vissa fall hava av myndigheterna ändringar ifrågasatts i förhållande till vad nu utgår. Sålunda har framställning gjorts om överförande på ordinarie stat av arvodet å 3,000 kronor till biträdande lärare i fysikalisk diagnostik; denna framställning har dock av kanslern avstyrkts. Vidare har hemställts, att anslaget till förstärkning av anslaget till räknebiträden vid astronomiska observatoriet måtte upptagas med ett från 2,400 kronor till 3,000 kronor förhöjt belopp. De sålunda framlagda förslagen har jag emellertid icke ansett mig kunna biträda; ifråga om sistnämnda anslags-
 äskande å 3,000 kronor anhåller jag att få hänvisa till vad jag tidigare, under punkt 104, anfört ifråga om åtskilliga till förmån för astronomiska observatoriet gjorda framställningar.

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avseida att utgå för budgetåret 1931/1932 Kronor
Lärare i symbolik	1914	2,250: —
Ledare av civilrättsliga delen av juridiska fakultetens propedeutiska kurs	1914	960: —
Klinisk laborator och biträdande lärare i medicin	1908 [1920]	7,200: —
Biträdande lärare i fysikalisk diagnostik	1918	3,000: —
Ledare av kurser i allmän sjukvårdsteknik	1920	1,125: —
Biträdande lärare i kirurgi	1920	3,600: —
Poliklinisk undervisning i kirurgi	1930/1931	1,800: —
Biträde vid kursen i allmän kemi för medicine studerande	1921	600: —
Ledande av assistenttjänstgöring i lungtuberkulosens diagnostik och terapi	1925/1926	800: —
Biträdande lärare i ryska	1924/1925	2,000: —
Amanuens vid psykologiska institutionen	1927/1928	1,800: —
Räknebiträde vid statistiska seminariet	1929/1930	1,200: —
Biträdande lärare i geologi och mineralogi	1925/1926	8,200: —
Amanuens vid institutionen för ärftlighetsforskning	1920	1,800: —
Praktisk försöksassistent vid institutionen för ärftlighetsforskning	1925/1926	2,400: —
Personligt lönetillägg åt försöksassistenten vid institutionen för ärftlighetsforskning C. G. von Sydow	1928/1929	600: —
Mekaniker vid fysiska institutionen	1918	4,000: —
Räknebiträden vid astronomiska observatoriet	1920	2,400: —
Anordnande av undervisning i bokföring	1909	600: —

Summan av dessa anslag utgör 46,335 kronor. Motsvarande anslag för budgetåret 1930/1931 utgör 58,035 kronor. Minskningen, 11,700 kronor, har uppkommit på följande sätt. Å ena sidan hava ur anslaget uteslutits de för innevarande budgetår däri ingående anslagsposterna å 4,500 kronor till uppehållande av den praktiskt-teologiska undervisningen och å 9,000 kronor till bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning eller sammanlagt 13,500 kronor, vilka anslagsposter jag har för avsikt att upptaga till behandling i annat sammanhang (jämför framdeles punkterna 106 och 107.) Å andra sidan har med anslaget sammanförts det för innevarande budgetår utgående särskilda anslaget å 1,800 kronor till polikliniska undervisningen i kirurgi. Nettominskningen blir sålunda, såsom nyss sagts (13,500 — 1,800) 11,700 kronor.

Den för budgetåret 1931/1932 erforderliga summan, 46,335 kronor, bör begäras av riksdagen såsom extra anslag, att av Kungl. Maj:t användas för nu omförmälda syften i enlighet med hittillsvarande särskilda bestämmelser och villkor för vissa av dem. Fördelningen av anslaget till de olika ändamålen bör givetvis ske med de belopp, som för dem finnas särskilt angivna.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. vid universitetet i Lund anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 46,335: — att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för de av mig i det föregående angivna ändamål.

[106]. **23. Uppehållande av den praktisk-teologiska undervisningen.**

Uppehållande av den praktisk-teologiska undervisningen.

Under hänvisning till vad jag i det föregående under punkt 93 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av den praktisk-teologiska undervisningen vid universitetet i Lund för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 10,000: —

att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna skäl meddela.

[107]. **24. Bidrag till utgifter för en stiftelse för svensk folkminnesforskning.**

Bidrag till utgifter för en stiftelse för svensk folkminnesforskning.

För insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen beviljade riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1913/1920 ett anslag av 4,500 kronor, att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Anslagen hade föranletts av framställningar från dåvarande stadsnotarien i Lund, sedermera revisionssekreteraren N. Andersson, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet i Lund T. Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow.

På sätt framgår av det vid statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag fogade utdraget ur statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1914, punkten 227, meddelade Kungl. Maj:t, efter det vederbörande universitetsmyndigheters yttranden i ärendet inhämtats, genom beslut den 28 mars 1913 bestämmelser rörande användningen av det för år 1913 anvisade beloppet, och i huvudsak enahanda föreskrifter lämnades sedermera i fråga om anslagen för åren 1914/1917.

Beträffande vartdera av de för åren 1918 och 1919 beviljade anslagen för ifrågavarande ändamål anvisade Kungl. Maj:t för användning i huvudsaklig överensstämmelse med av Lunds universitets humanistiska sektion avgivna förslag till Andersson 2,000 kronor, till en var av Norlind och von Sydow 1,000 kronor och till extra utgifter 500 kronor.

Hos Kungl. Maj:t anhöllo under år 1919 f. d. professorerna Axel Kock och Gustaf Cederschiöld m. fl. om beredande av ett anslag å 9,000 kronor till insamling, förteckning och undersökning av svenska folkminnen samt hemställde tillika, att anslaget måtte få användas till skapande av en fast institution, förbunden med undervisningsverksamheten vid universitetet i Lund, till vilket alltså skulle knytas en stiftelse för svensk folkminnesforskning, bärande Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' namn.

Efter det Kungl. Maj:t till riksdagen avlätit framställning i ämnet (punkt 105 av 1920 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa) anmälde riksdagen i skrivelse den 22 juni 1920 angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, såsom bidrag till utgifter för en stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning anvisat på extra stat ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor.

Genom beslut den 19 november 1920 ställde Kungl. Maj:t ifrågavarande anslag till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande för därmed avsett ändamål, under villkor att av för ändamålet donerade eller eljest tillgängliga medel tillsköttes ett bidrag av 1,500 kronor för år 1921.

Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, att det sålunda för år 1921 tillgängliga beloppet, 10,500 kronor, skulle fördelas med 4,500 kronor till avlöning åt en föreståndare, 4,500 kronor till bekostande av uppteckningsarbete samt 1,500 kronor till materialier m. m.

Vidare fastställde Kungl. Maj:t för ifrågavarande stiftelse, som skulle benämnas Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning, följande bestämmelser att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet utginge:

§ 1.

Gunnar Olof Hyltén-Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning har till ändamål att verka för insamlande av upplysningar om

a) allmogens levnads- och arbetssätt, varvid särskilt dess arbetsmetoder och redskap, hus och husinredningar samt sociala förhållanden, såsom byalag, gilleslag, gemensamt arbete m. m. böra beskrivas;

[107.]

- b) seder och bruk;
- c) folktro (religiösa och vidskepliga föreställningar); samt
- d) folkdiktning.

Uppteckning, som under insamlingsarbetet verkställas, bör såvitt möjligt beledsagas av teckningar, fotografier och fonogram.

Vid insamlingsarbetet bör samarbete med dialektforskningen i största möjliga utsträckning sökas, och i fråga om under a) upptagna kategorier bör samarbete jämväl sökas med den museala föremålsforskningen.

Stiftelsen må icke befatta sig med insamling och bevarande av museiföremål.

§ 2.

Stiftelsens styrelse utses av filosofiska fakultetens vid universitetet i Lund humanistiska sektion och skall bestå av en inspektor samt två andra ledamöter. Styrelsen har att fördela insamlingsarbetet samt att, i enlighet med härom givna föreskrifter, bestämma tillgängliga medels användning och härutinnan öva kontroll.

Inspektor tillkommer dessutom att utöva ledning och tillsyn över stiftelsen och dess samlingar.

Som sekreterare hos styrelsen tjänstgör den i § 3 omförmälda föreståndaren.

§ 3.

Av kanslern för rikets universitet tillsättes på förslag av humanistiska sektionen för ett år i sänder en föreståndare.

Föreståndaren, som skall vara närmaste ledare av stiftelsens arbete, åligger

a) att, då hinder med anledning av pågående insamlingsarbete icke föreligger, vara under terminerna närvarande å stiftelsens arkiv tre timmar varje söckendag samt därvid hålla arkivet tillgängligt för forskare ävensom arbeta på materialets ordnande, katalogisering och bearbetning för offentliggörande;

b) att vid universitetet i Lund meddela undervisning, omfattande under höstterminen femton timmars föreläsningar och tio timmars seminarieövningar samt under vårterminen tjugu timmars föreläsningar och sexton timmars seminarieövningar, dock att, därest med vederbörligt tillstånd föreståndaren är innehavare av docentstipendium, hans sammanlagda undervisningskyldighet skall, på förslag av sektionen, bestämmas av kanslern; börande undervisningsverksamheten avse icke endast den allmänna folkminnesforskningen och dess metoder utan även särskilt utbildandet av medarbetare i insamlingsarbetet; samt

c) att leda insamlingsarbetet ävensom däri deltaga.

Föreståndarens undervisning och tjänstgöring i övrigt bör ej ovillkorligt bindas vid vissa dagar i veckan utan skall kunna koncentreras så, att insamlingsarbete för honom möjliggöres även under terminerna.

§ 4.

Uppteckningsarbetet utföres av dels föreståndaren, dels vetenskapligt utbildade medhjälpare och dels ortsupptecknare samt bör, utom vad de sistnämnda angår, vara i huvudsak förlagd till ferierna.

Särskild vikt bör läggas vid stationerande under längre tid på viss ort av vetenskapligt utbildad medhjälpare eller föreståndaren själv för verkställande av grundlig undersökning av området ifråga.

Föreståndaren har därjämte att företaga resor för att giva ledning åt ortsupptecknare samt anordna instruktionskurser på olika orter för utbildande av ortsupptecknare.

Jämväl för tiden efter år 1921 har ett årligt anslag för här ifrågavarande ändamål anvisats av riksdagen, och hava de genom beslutet den 19 november 1920 meddelade bestämmelserna i tillämpliga delar ägt giltighet jämväl för de sedermera beviljade anslagen.

I detta sammanhang torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t jämväl beviljat understöd av lotterimedel för här ifrågavarande forskningar. Sålunda beviljades genom beslut den 26 mars 1926 19,500 kronor till Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund, att användas för dess verksamhet, och genom beslut den 31 mars 1928 beviljades ett belopp av 100,000 kronor till landsmålsarkivet i Uppsala, Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola gemensamt att användas till folkminnesundersökningar.

I gemensam skrivelse den 15 oktober 1927 hemställde undersökningen av svenska folkmål, Hyltén-Cavallius' stiftelse för folkminnesforskning och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för 1928 års riksdag framlägga proposition om beviljande av nödiga anslag för organiserande av undersökningen av Sveriges folkminnen i överensstämmelse med i skrivelsen framställda förslag, att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna för gott utfärda.

I skrivelsen anfördes därvid i fråga om organisationen av institutionen för folkminnesforskning i Lund:

Vid uppgörande av förslag och beräkningar rörande Lundainstitutionen ha vi utgått ifrån, att en professur eller annan fast akademisk lärarbefattning i folkminnesforskning kommer att upprättas vid Lunds universitet, som redan förut gjort framställning i sådan riktning. Framställningen avböjdes då med hänvisning till att frågan borde lösas i sammanhang med övriga organisationsfrågor rörande folkminnesforskningen. Att en lösning av dessa under alla förhållanden kräver en professur i folkminnesforskning åtminstone vid ettdera av landets universitet, synes oss ovedersägligt. Man behöver för övrigt härvidlag endast hänvisa till förhållandena i andra länder: i vårt östra grannland finnas exempelvis tre professorer i folkminnesforskning vid Helsingfors universitet och två i helt eller delvis motsvarande ämnen vid Åbo svenska akademi.

Ett statsunderstött institut för folkminnesforskning finnes redan vid Lunds universitet: Hyltén-Cavalliusstiftelsen. För att denna skall kunna effektivt fylla sin uppgift som insamlingscentral för vissa sydsvenska landskap, kräves först och främst, att dess verksamhet ledes av en person med nödiga teoretiska såväl som (i främsta rummet) praktiska kvalifikationer. Lönen torde, för att man skall ha utsikt att få en person, som härvidlag fyller måttet, inte böra sättas lägre än en förste bibliotekarielön, 7,860 kronor. En biträdande tjänsteman behövs även här; som lön för denne föreslås 3,000 kronor. För expenser bör beräknas ett anslag på 2,000 kronor.

[107.]

I avgivet utlåtande över den sålunda gjorda framställningen tillstyrktes densamma av humanistiska sektionen vid universitetet i Lund under förutsättning att den i framställningen omnämnda professuren eller annan akademisk lärarbefattning i folkminnesforskning komme att inrättas vid Lunds universitet.

Fyra av sektionens medlemmar läto till protokollet anteckna, att enligt deras mening orden »eller annan akademisk lärarbefattning» borde ur sektionens yttrande utgå.

I skrivelse till det större konsistoriet vid universitetet i Lund den 31 oktober 1927 hemställde vidare *humanistiska sektionen* därstädes, att konsistoriet måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att en professur i folkminnesforskning måtte upprättas vid Lunds universitet.

Sektionen erinrade därvid, att föreläsningar i folkminnesforskning, förenade med examination i ämnet sedan 1912 (dock med dispens i varje fall), hade meddelats vid universitetet alltsedan 1910, då en docentur i folkminnesforskning inrättades. Då detta vore det enda universitet i landet, vid vilket en vetenskaplig utbildning och examination i nämnda ämne ägde rum, syntes det ofrånkomligt att, samtidigt med genomförandet av den föreslagna folkminnesorganisationen, en professur i nämnda ämne där inrättades.

För att insamlingen av våra folkminnen skulle kunna rätt bedrivas, vore det nödvändigt att vetenskaplig undervisning meddelades inom området. Det torde vara uppenbart, att folkminnesforskningen såsom vetenskap om den muntliga, folkliga traditionen, dess liv och lagar vore ett ämne, som vid universitetet ej i längden kunde undvaras. Sektionen hade vågat tillstyrka förslaget till organisation av folkminnesforskningen i Sverige endast under den förutsättningen, att en lärostol i ämnet upprättades vid Lunds universitet.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 30 maj 1928 hemställde härefter *det större konsistoriet vid universitetet i Lund*, att kanslern måtte ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att, därest Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen skulle komma att föreslå ett ordnande av undersökningen av svenska folkminnen i överensstämmelse med det härutinnan år 1927 framlagda förslaget, Kungl. Maj:t då ville i sagda proposition upptaga även inrättandet vid Lunds universitet på ordinarie stat av den »professur eller annan lärarbefattning» i svensk folkminnesforskning, som i detta förslag förutsatts som erforderlig. För det fall att proposition av nu angivet innehåll icke komme att avgivas till 1929 års riksdag, hemställde konsistoriet, att kanslern, i avvaktan på frågans slutgiltiga ordnande, måtte utverka framställning till 1929 års riksdag om att det å extra stat beviljade anslaget till Hyltén-Cavalliusstiftelsen måtte höjas från 9,000 kronor till 12,700 kronor för att i detsamma nu ingående »anslag till avlöning åt en föreståndare 4,500 kronor» måtte kunna ändras till »anslag till föreståndare och lärare i folkminnesforskning 8,200 kronor».

Sedan kanslersämbetet för rikets universitet den 25 juli 1928 hos det större konsistoriet hemställt om utredning i frågan, huruvida och i vad mån

till bestridande av den alternativt begärda anslagsökningen utväg måtte kunna beredas vare sig genom anlitande av eventuellt tillgängliga besparingar å förut beviljade anslag, medelst lotterimedel eller eljest, anförde *humanistiska sektionen* i skrivelse den 14 september 1928 bland annat följande:

[107.]

Hittills har under en följd av år anslag ur fonden av besparade docentstipendiemedel på sektionens hemställan beviljats åt föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen för beredande av ökad undervisning i folkminnesforskning vid Lunds universitet. Då emellertid fonden i fråga icke är avsedd att avlöna lärarbefattningar av mera permanent natur och då den dessutom för närvarande är ytterst hårt anlitad, anser sektionen det icke längre stå i god överensstämmelse med nämnda fonds syfte att anslag för ifrågavarande ändamål utgår av densamma.

Vidare kan sektionen icke finna det lämpligt, att en lärarbefattning av den beskaffenhet och vikt, att den kan betecknas som oundgänglig och föreslagits att förvandlas till professur, avlönas, om också endast delvis, ur anslag av en så utpräglat tillfällig natur som lotterimedel.

Med överlämnande av samtliga handlingar i ärendet hemställde därefter *kanslern för rikets universitet* i skrivelse den 19 september 1928, att därest det trots allt icke skulle bliva möjligt att framlägga ärendet i dess hela omfattning till behandling av 1929 års riksdag, vilket han i första hand tillstyrkte, proposition till samma riksdag måtte avlätas i överensstämmelse med konsistoriets för sådant fall framlagda alternativa förslag.

Jämlikt Kungl. Maj:ts den 24 november 1928 lämnade bemyndigande tillkallade dåvarande departementschefen tre sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredningen av vissa frågor rörande organisationen av de förmedelst allmänna medel understödda folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna. De sakkunniga, som antogo benämningen »folktraditionssakkunniga», överlämnade med skrivelse den 23 december 1928 utlåtande och förslag i ämnet.

I proposition den 15 februari 1929, nr 115, till vilken jag här tillåter mig att hänvisa, framlade Kungl. Maj:t därefter inför riksdagen förslag angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen. I anslutning till folktraditionssakkunnigas förslag föreslog Kungl. Maj:t därvid riksdagen att, bland annat, medgiva, att för ledningen av och arbetet vid folkmåls-, ortnamns- och folkminnesundersökningarna finge från och med den 1 juli 1929 inrättas vissa personliga tjänster, däribland en tjänst med placering i lönegrad B 28 för föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen i Lund docenten C. W. von Sydow såsom medarbetare vid folkminnesundersökningarna. I en vid 1929 års riksdag i anledning av berörda proposition väckt motion (II: 397) hemställdes vidare, bland annat, att riksdagen måtte medgiva inrättandet åt docenten C. W. von Sydow av en personlig professur i folkminnesforskning vid Lunds universitet. Kungl. Maj:ts proposition och berörda motionsvis väckta förslag vunno emellertid ej riksdagens bifall. Riksdagen, som i skrivelse den 1 juni 1929, nr 279, anmälde

[107.] sitt beslut i ämnet och därvid hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning angående organisationen av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen ävensom att på denna utredning grundat förslag om möjligt måtte föreläggas 1930 års riksdag, anvisade för de i propositionen avsedda ändamålen för budgetåret 1929/1930 enahanda anslag som för budgetåret 1928/1929. Som bidrag till utgifter för Hyltén-Cavallius' stiftelse i Lund utgick sålunda för budgetåret 1929/1930 ett anslag av 9,000 kronor, med vilket belopp anslag för samma ändamål utgår jämväl för budgetåret 1930/1931.

Jag anser mig här böra erinra om att Kungl. Maj:t under punkt 271 av 1930 års åttonde huvudtitel i enlighet med min företrädares i statsrådsämbetet hemställer till riksdagens prövning framlade nytt förslag beträffande organisationen av ortnamns- och folkmålsundersökningarna.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av sistnämnda ärende erinrade föredragande departementschefen, att det för 1929 års riksdag framlagda förslaget omfattade såväl folkmåls- och ortnamns- som även folkminnesundersökningarna samt anförde beträffande folkminnesundersökningen bland annat:

Meningarna angående den lämpligaste organisationen av denna sistnämnda undersökningsgren hava gått mycket i sär, och jag vill ej förneka, att det är förenat med rätt stora vanskligheter att söka vinna för densamma en fastare organisation, då erfarenheten icke härvid kan lämna det stöd, som är erforderligt. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att det torde för närvarande framstå såsom angelägnast att söka bereda ett verksamt stöd åt dialekt- och ortnamnsundersökningarnas ledning och att man kan låta anstå med frågan om folkminnesundersökningarna i avvaktan på att inom de sistnämnda småningom framväxa mera fasta former av beskaffenhet att sedermera kunna erhålla statsmakternas stöd.

Hos det större akademiska konsistoriet i Lund har nu filosofiska fakultetens humanistiska sektion därstädes — under återopande av en utav styrelsen för Hyltén-Cavallius' stiftelse ingiven framställning — hemställt, att konsistoriet måtte bland sina riksdagspetita år 1930 upptaga en framställning om inrättande av en professur i folkminnesforskning vid Lunds universitet.

Styrelsen för nämnda stiftelse har i sin framställning anfört följande:

Vid de skilda tillfällen, då frågan om folkminnesforskningen i Sverige varit föremål för sakkunnig utredning i och för riksdagens behandling av frågan ha de yttre insamlingsproblemen stått i förgrunden. Man har i första hand velat ha en organisation till stånd, som kunnat driva en tillräckligt snabb och grundlig insamling. Kravet på vetenskaplig ledning vid denna insamling och på materialets vetenskapliga bearbetning har knappast i samma grad uppmärksamrats.

Insamlingsverksamheten som sådan är emellertid icke den enda synpunkt, som man bör anlägga i fråga om folkminnesforskningen. Den avser att tillvarataga det traditionsmaterial, som forskning:n behöver, men skall detta kunna göras på ett tillfredsställande sätt, måste även själva forskningen ställas på säker grund. Detta kan, såsom från sakkunnigt håll ständigt

fastslagits, endast ske, om nödiga undervisnings- och forskningsmöjligheter bli garanterade för universiteten genom inrättandet av åtminstone en fast professur. Endast härigenom blir tillgången på forskarkrafter och vetenskapligt skolade samlingsledare betryggad.

Ett samlingsarbete, som igångsättes utan betryggande vetenskaplig ledning, måste bli i hög grad otillfredsställande emedan det blir mer eller mindre planlöst. Mycket samlas, som saknar betydelse för forskningen, mycket förbises, som skulle varit av stor betydelse för forskningens huvudproblem, och kvaliteten av det samlade materialet blir överhuvudtaget svag.

Då det nu gäller en kraftansträngning för att få genomforskat hela landet så grundligt som det ännu låter sig göra, är frågan om ämnets ställning vid universiteten en utomordentligt viktig sida av problemet. Man kan icke nu göra allt det samlade stoffet till föremål för vetenskaplig undersökning. Detta kan i hela sin omfattning ske först en gång i framtiden. Men just därför är det av största vikt, att de vetenskapliga krafter, som redan finnas, beredas möjlighet att med sin erfarenhet och sin fackkännedom effektivt tjäna samlingsarbetet.

Det torde vara uppenbart, att folkminnesforskningen såsom vetenskap om den muntliga, folkliga traditionen, dess liv och lagar är ett ämne, som vid universitetet ej i längden kan undvaras. Man har också i våra grannländer redan länge haft professurer i folkminnesforskning. Så i Norge sedan 1886. I Danmark inrättades en dylik professur 1913, men denna kunde efter innehavarens död 1917 ej återbesättas i brist på kompetent dansk sökande. I Finland upprättades 1898 en extraordinarie professur i ämnet, vilken 1908 förändrades till ordinarie, varefter det tillkommit två andra e. o. professurer i samma ämne. Den ena av dessa indrogs visserligen 1925 vid innehavarens då inträffade fränfalle, men i stället ha två avlönade docenturer inrättats. Härtill kommer, att två närbesläktade professurer finnas vid Åbo svenska högskola, den ena i musikhistoria och folkdiktning, den andra i kulturhistoria och folkminnesforskning. Då Estland efter frihetskriget under stora ekonomiska svårigheter nyorganiserade Dorpats universitet, inrättades två ordinarie professurer, den ena i estnisk, den andra i jämförande folkminnesforskning, vilken senare blev besatt med en utlänning.

I Tyskland, där folkminnesinsamlingen just nu bedrivs synnerligen intensivt och där ämnet som vetenskap arbetat sig fram till en synnerligen aktad ställning, t. ex. med en självständig professur i Hamburg och med professurer kombinerade med filologiskt ämne vid flera andra universitet, är också kravet på att ämnet vid universiteten skall representeras av verkligt vetenskapliga fackmän just nu en av de mest brännande frågorna inom den tyska folkminnesforskningen. Därtill kommer, att ämnet »Volkskunde» numera ingår i examen för de tyska folkskollärarna.

Då folkminnesforskningen behandlar det egna folkets traditioner inom diktning, tro, sed, social kultur och arbetsliv är det tydligt, att den är en vetenskap, som har den största betydelse för landet. Det oskattbara värde våra folkminnen äga för kännedomen om vårt folks andliga liv och dess utvecklingshistoria förbjuder oss att låta dem längre falla i glömska. Det kan dessutom knappast vara vårt land värdigt att inom universitetsundervisning och forskning de vetenskaper, som behandla det egna folkets kulturella utveckling, tillerkännas en mindre betydelse, än vad fallet är i våra nordiska grannländer.

[107.]

Föreläsningar i folkminnesforskning, förenade med examination i ämnet sedan 1912 (dock med kungl. dispens i varje fall), ha alltsedan 1910, då en docentur i folkminnesforskning inrättades, meddelats vid universitetet. Den nuvarande undervisningen handhaves av föreståndaren för Hyltén-Cavalliusstiftelsen. Dennes ringa avlöning, 4,500 kronor, föranleder emellertid, att denna undervisning endast kunnat upprätthållas tack vare ständiga bidrag ur docentstipendiefonden. Redan detta förhållande är i längden ohållbart. Också har sektionen genom skrivelse av den 31 oktober 1927 anhållit om upprättandet av en professur i folkminnesforskning. Då emellertid denna framställning icke föranlett någon statsmakernas åtgärd, får styrelsen för Hyltén-Cavalliusstiftelsen härmed hemställa, att humanistiska sektionen måtte bland sina riksdagspetita ånyo upptaga en anhållan om upprättande av en professur i folkminnesforskning vid Lunds universitet.

Universitetets s. k. petitakommitterade hava framhållit, att ett uppskov med det definitiva ordnandet av undersökningen av svenska folkminnen gjorde det så mycket nödvändigare, att provisoriska åtgärder vidtoges för att hjälpa ämnet folkminnesforskning till en starkare ställning vid Lunds universitet.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 30 maj 1930 har här efter det större konsistoriet förnyat den år 1928 i ämnet gjorda framställningen och anhållit, att kanslern måtte ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att, därest Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen skulle komma att föreslå ett ordnande av undersökningen av svenska folkminnen i överensstämmelse med det härutinnan år 1927 av undersökningen av svenska folkmål i Uppsala, Hyltén-Cavallius' stiftelse i Lund och institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola framlagda förslaget, Kungl. Maj:t då ville i samma proposition även upptaga inrättande vid Lunds universitet på ordinarie stat av den »professur eller annan lärarbefattning» i svensk folkminnesforskning, som i detta förslag förutsatts som erforderlig. För det fall, att proposition av nu angivet innehåll icke komme att avgivas till 1931 års riksdag, har konsistoriet hemställt, att kanslern, i avvaktan på frågans slutgiltiga ordnande, måtte utverka framställning till 1931 års riksdag om att det å extra stat beviljade anslaget till Hyltén-Cavalliusstiftelsen måtte höjas från 9,000 kronor till 12,700 kronor för att i detsamma nu ingående »anslag till avlöning åt en föreståndare 4,500 kronor» må kunna ändras till »anslag till föreståndare och lärare i folkminnesforskning 8,200 kronor».

I skrivelse den 23 augusti 1930 har därefter universitetskanslern hemställt om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets alternativt framlagda förslag om beviljande för budgetåret 1931/1932 av anslag till ifrågavarande stiftelse med ökat belopp eller med 12,700 kronor.

Departement-
schefen.

Frågan om en fastare organisation av folkminnesforskningen och de i densammas tjänst verkande organen innefattar problem av ganska invecklad beskaffenhet. Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att en framställ-

ning i ämnet föreligger från nordiska museets nämnd och landsmålsarkivet i Uppsala om anvisande av nödiga medel för inrättande dels vid nordiska museets etnologiska undersökning av en med museets intendentsbefattningar ekonomiskt jämställd ny intendentur för handhavande av det etnologiska och folkloristiska samlingsarbetet vid museet dels ock vid landsmålsarkivets i Uppsala folkminnesundersökning av en motsvarande befattning för handhavande av den med denna institution förenade folkminnesinsamlingen. Hur livligt jag än behjärtar de synpunkter, som i denna framställning kommit till uttryck, anser jag dock de här berörda spörsmålen tarva en närmare omprövning, och jag är därför ej beredd att för riksdagen nu framlägga förslag rörande en fastare organisation av folkminnesundersökningarna i riket.

Även om jag sålunda anser, att den större frågan om organisationen av folkminnesundersökningarna tarvar en närmare undersökning, innebär icke detta, att icke den nu föreliggande framställningen från universitetsmyndigheten i Lund kan och bör såsom ett fristående spörsmål upptagas till omprövning. Så mycket mera anser jag sistnämnda fråga böra betraktas fristående, som den uteslutande tager sikte på en fastare representation av ämnet folkminnesforskning vid universitetet och i den akademiska undervisningen samt följaktligen ett bifall till förslaget, på sätt myndigheterna och närmast kanslern hemställt, på intet sätt kan anses föregripa lösningen av det större spörsmålet om organisationen av själva samlingsarbetet.

De akademiska myndigheternas förslag syftar, som jag nämnde, närmast på en fastare ställning för ämnet vid universitetet. Undervisning i ämnet folkminnesforskning har visserligen sedan 20 år meddelats vid universitetet, men för möjliggörande av denna undervisning hava tillfälliga medel i viss utsträckning måst anlitas. Utgår man från — såsom jag anser — att detta ämne såsom fristående universitetsdisciplin äger sitt givna berättigande, synes ock böra tillses, att en mot ämnets vikt svarande undervisning meddelas vid universitetet. Ett erkännande av ämnet har också givits, då som bekant examination i detsamma sedan flera år tillbaka förrättats vid universitetet och ämnet av åtskilliga studerande efter i varje särskilt fall erhållen dispens medtagits i universitetsexamina. Kommer härtill, att ämnet folkminnesforskning i våra grannländer och i den germanska kulturvärlden över huvud tillerkänts en mer och mer stegrad betydelse och där är representerat genom självständiga professorer, finner jag alla skäl tala för att möjlighet beredes att skapa åt detta ämne en fastare ställning vid det universitet, där en förtjänt forskare sedan länge arbetat för sin vetenskaps utveckling och förkovran.

Den nu föreliggande framställningen synes mig därför hava goda skäl för sig. Emellertid anser jag mig för närvarande böra begränsa mig till att föreslå en höjning av det som bidrag till utgifter för Hyltén-Cavalliusstiftelsen nu utgående extra anslaget för att härigenom bereda möjlighet att giva föreståndaren vid stiftelsen en ställning vid universitetet som bi-

trädande lärare i folkminnesforskning, och beräknar jag därvid hans ersättning till 8,200 kronor eller alltså samma belopp, som plägar utgå till vissa biträdande lärare vid universiteten.

Då föreståndaren vid stiftelsen för närvarande åtnjuter avlöning med 4,500 kronor, erfordras för ändamålet en ökning av det nu till stiftelsen utgående anslaget å 9,000 kronor med 3,700 kronor till 12,700 kronor. I avseende å den biträdande lärarens undervisningsskyldighet och tjänstgöring torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att efter vederbörandes hörande meddela närmare föreskrifter. Jag vill slutligen uttryckligen betona, att jag med mitt förslag icke avsett att åstadkomma någon rubbning i den biträdande lärarens ställning som samtidig föreståndare för Hyltén-Cavallius-stiftelsen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bidrag till utgifter för Hyltén-Cavallius' stiftelse vid universitetet i Lund för svensk folkminnesforskning för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 12,700: —

[108.]

25. Materiel för vissa institutioner m. m. Under denna punkt får jag för Kungl. Maj:t anmäla åtskilliga äskanden, avseende anslag till materiel för vissa institutioner m. m. vid universitetet i Lund.

I likhet med vad fallet är beträffande motsvarande anslag vid Uppsala universitet har även från Lunds universitet begäran framkommit om överförande av vissa av nu ifrågavarande anslag till ordinarie stat såsom ökningsar till vederbörande ordinarie anslagsposter. I särskilda skrivelser den 23 augusti 1930 har kanslern tillstyrkt en dylik anordning.

Såsom jag förut anført i fråga om motsvarande ämne beträffande Uppsala universitet, har jag icke ansett mig kunna för närvarande tillstyrka överförande av anslagsmedel för ifrågavarande ändamål till den ordinarie staten.

I flertalet fall har för de ändamål, som de i det följande under denna punkt angivna anslagen äro avsedda att tillgodose, någon anslagsökning icke ifrågasatts av de akademiska myndigheterna. På åtskilliga poster däremot hava höjningar begärts.

Så har beträffande de i det följande omförmälda institutionerna i samband med anslagets överförande på ordinarie stat begärts en höjning av materielanslaget till patologisk-anatomiska institutionen från 2,000 kronor till 9,700 kronor, av materielanslaget till historiska museet från 6,500 kronor till 12,500 kronor, av materielanslaget till geologisk mineralogiska institutionen från 1,000 kronor till 7,400 kronor, av materielanslaget till kemiska institutionen från 4,000 kronor till 12,000 kronor, av anslaget till uppvärmning och belysning m. m. för universitetsbiblioteket från 7,000 kronor till 7,500 kronor samt av materielanslaget till gymnastikinsträttningen från 500 kronor till 1,800 kronor.

Under nu förevarande punkt har jag funnit mig icke böra ingå på en prövning av de begärda anslagshöjningarna, enär jag anser, att desamma böra komma under bedömande i annat sammanhang. I efterföljande tablå hava därför de särskilda, däri angivna anslagen upptagits med samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår.

[108.]

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1931 1932 Kronor
För de kateketiska övningarna	1921	200
Till materiel för den i stadgan angående medicinska examina föreskrivna undervisningskursen i allmän kemi	1909	500
Till materiel för pediatrika klinikens vid universitetet laboratorium	1918	500
Förstärkning av det ordinarie materielanslaget till patologisk-anatomiska institutionen	1924/1925	2,000
Till uppehållande av verksamheten vid det psykologiska laboratoriet	1915	750
Till materiel för historiska museet . .	1919	6,500
Till materiel för geologisk-mineralogiska institutionen	1916	1,000
Till materiel för kemiska institutionen	1924/1925	4,000
Till materiel för statistiska seminariet	1929/1930	1,500
För anordnande under sommarmånaderna av kurser i havsbiologi i Öresund eller närgränsande havsområden samt för företagande med studerande vid universitetet i Lund av havsbiologiska exkursioner under pågående terminer	1919	1,675
Uppvärmning m. m. av geologisk-mineralogiska och geografiska institutionernas byggnad	1930/1931	6,000
Uppvärmning och belysning m. m. för universitetsbiblioteket	1923/1924	7,000
Bokbinderiarbeten vid universitetsbiblioteket	1922	2,000
Till bestridande av renskrivningskostnader vid universitetets kansli och räntekammare	1922	1,200
För utgivande av universitetets årsskrift	1912	15,000
Till materiel för inrättningen för gymnastik och fäktkonst	1911	500
Till hyra för idrottsplats samt för inköp och underhåll av idrottsmateriel m. m.	1918	900

Summan av dessa anslag utgör 51,225 kronor. Motsvarande anslag för budgetåret 1930/1931 utgör 45,225 kronor. Ökningen, 6,000 kronor, har uppkommit därigenom, att med anslaget sammanförts det för innevarande budgetår utgående särskilda anslaget å 6,000 kronor till uppvärmning m. m. av geologisk-mineralogiska och geografiska institutionernas byggnad. Den nu erforderliga summan, 51,225 kronor, bör begäras hos riksdagen såsom ett extra reservationsanslag för att sedermera av Kungl. Maj:t med de i tablån angivna beloppen fördelas för där omförmälda ändamål. Vid fördelningen av anslaget böra de olika anslagsposterna var för sig betecknas såsom reservationsanslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till materiel för vissa institutioner vid universitetet i Lund m. m. anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag av kronor 51,225: — att av Kungl. Maj:t användas för de nu av mig omförmälda ändamål.

[109.]
Ändrings-
och repara-
tionsarbeten i
universitets-
huset.

26. **Ändrings- och reparationsarbeten i universitetshuset.** I proposition den 7 februari 1930, nr 73, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till ändrings- och reparationsarbeten i universitetshuset i Lund bevilja ett belopp av 122,500 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, och därav för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag anvisa 70,000 kronor.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av förevarande ärende anförde min företrädare i statsrådsämbetet, bland annat, att han ej hade något att erinra mot de framlagda kostnadsberäkningarna liksom ej heller mot de till grund för desamma utförda ritningarna, i vilket sistnämnda hänseende han dock förutsatte, att vissa av byggnadsstyrelsen i utlåtande den 23 januari 1930 gjorda erinringar i fråga om den sanitära installationen i universitetshuset vunne beaktande vid arbetenas utförande. Departementschefen ville därför förorda ett anslag för ändamålet av 122,500 kronor, vilket anslag lämpligen borde fördelas på två år.

I skrivelse den 29 mars 1930, nr 92, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Riksdagen anförde därvid, att riksdagen intet annat hade att erinra mot de framlagda kostnadsberäkningarna, än att den beräknade kostnaden för målningsarbeten syntes riksdagen hög.

Genom beslut den 16 april 1930 ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 anvisade extra reservationsanslaget å 70,000 kronor till förfogande av det större konsistoriet vid universitetet i Lund att av konsistoriet användas för med anslaget avsett ändamål. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t konsistoriet att ifråga om den sanitära installationen i universitetshuset taga under övervägande vad byggnadsstyrelsen i sitt ovanberörda utlåtande den 23 januari 1930 anfört.

I en av kanslern för rikets universitet med tillstyrkande utlåtande av den 23 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu det större konsistoriet vid universitetet i Lund — under återopande av en utav universitetets drätselnämnd avlåten skrivelse i ämnet — hemställt om utverkande av proposition till 1931 års riksdag om anvisande för budgetåret 1931/1932 av 52,500 kronor av ovanberörda av 1930 års riksdag beviljade anslag å 122,500 kronor.

I enlighet med den plan för här ifrågavarande byggnadsarbeten, som framlades för 1930 års riksdag, skulle desamma fördelas på två år. Vid sådant förhållande erfordras för budgetåret 1931/1932 återstoden av det utav riksdagen beviljade beloppet eller 52,500 kronor. I anledning av vad riksdagen i sin ovanberörda skrivelse nr 92 anført rörande de beräknade kostnaderna för målningsarbeten har jag under hand inhämtat, att någon nedsättning av sagda kostnader icke visat sig möjlig.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1930 års riksdag till ändrings- och reparationsarbeten i universitetshuset i Lund beviljade beloppet av 122,500 kronor för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa återstoden . . . kronor 52,500:—

27. Inredning och möblering av vissa lokaler för humanistiska sektionens seminarier. I den s. k. gamla biblioteksbyggnaden vid universitetet i Lund äro för närvarande inrymda lokaler för seminarierna inom teologiska och juridiska fakulteterna samt inom filosofiska fakultetens humanistiska sektion. På grund av den under senare åren starkt ökade tillströmningen av studenter till universitetet hava nämnda lokaler visat sig i hög grad otillräckliga. Av universitetsmyndigheterna framförda krav på ökade lokalutrymmen hava jämväl vunnit beaktande av statsmakterna vid såväl 1928 års som 1930 års riksdagar. Jag vill i detta sammanhang först erinra om Kungl. Maj:ts förslag till 1928 års riksdag (punkt 95 av 1928 års åttonde huvudtitel) angående uppförande av en nybyggnad för de geologisk-mineralogiska institutionerna vid universitetet i Lund, vilket förslag blev av riksdagen i huvudsak bifallet.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t den 4 januari 1928 av sistnämnda ärende anförde dåvarande departementschefen bland annat:

Jag vill särskilt betona det nära samband, som frågan om nybyggnad för geologiska och geografiska institutionerna äger med frågan om utrymmet för humanistiska sektionens i gamla biblioteksbyggnaden inrymda seminariebibliotek. Genom en nybyggnad för nu ifrågavarande institutioner lösgöras ett flertal lokaler för andra universitetsbehov, av vilka de humanistiska seminariernas lokalbehov ansetts i främsta rummet böra tillgodoses. Ej minst med hänsyn till sistnämnda omständigheter, som göra den föreliggande frågan till ett spörsmål av den största betydelse för universitetet i dess

Departementschefen.

[110.]
Inredning och möblering av vissa lokaler för humanistiska sektionens seminarier.

[110.] helhet, finner jag synnerligen angeläget, att de geologiska och geografiska institutionernas byggnadsfråga med det snaraste bliver slutligen löst. Efter sistnämnda institutioners flyttning komma givetvis anslagsmedel att erfordras för iordningställande av deras förutvarande lokaler till deras nya ändamål, men kostnaderna härför torde ej komma att belöpa sig till mera avsevärda belopp.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 102 av 1930 års åttonde huvudtitel) anvisades vidare av 1930 års riksdag till utförande av vissa ändrings- och inredningsarbeten i geologisk-mineralogiska institutionens vid universitetet i Lund dåvarande byggnad för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 74,000 kronor. Dessa ändrings- och inredningsarbeten avsågo iordningställande av de genom nybyggnaden för nyssnämnda institution ledigblivande lokalerna, vilka av större konsistoriet anvisats till seminarie-, studie- och tentamenslokaler åt teologiska och juridiska fakulteterna.

Till grund för Kungl. Maj:ts berörda förslag till 1930 års riksdag låg ett av särskilda, utav större konsistoriet utsedda kommitterade avgivet yttrande rörande användningen av dåvarande geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna, sedan dessa institutioner inflyttat i ny institutionsbyggnad. I nämnda yttrande anförde kommitterade bland annat:

De lokaler i gamla biblioteksbyggnaden, som för närvarande disponeras av geografiska institutionen, synas oss lämpligast komma till användning för en högeligen nödvändig utvidgning av humanistiska sektionens seminariebibliotek. Vissa smärre förändringar av dessa lokaler — bland annat insättande av en ny spiraltrappa mellan andra och tredje våningen — komma att erfordras för den sålunda ifrågasatta användningen, men dessa förändringar torde ej bli av den omfattning, att det kan vara av nöden att redan nu vidtaga förberedande åtgärder för desammas planläggning och finansiering. I denna del erfordras alltså för det närvarande endast ett principbeslut om lokalernas användning.

Vad däremot beträffar nuvarande geologisk-mineralogiska institutionsbyggnaden, lär denna ej kunna tagas i bruk för något nytt ändamål utan att först underkastas vissa ändringar, och det synes oss därför nödigt att icke blott träffa ett avgörande om byggnadens användning utan ock att i anslutning härtill förbereda de erforderliga ändringsarbetena samt söka utverka de anslag av statsmedel, som dessa arbeten kräva.

Vi ha efter prövning av de särskilda behov, som synts oss kunna komma i fråga, stannat vid den meningen, att byggnaden bör anvisas åt teologiska och juridiska fakulteterna för deras seminarieundervisning med tillhörande bibliotek samt studie- och tentamensrum.

Den humanistiska sektionens behov av ökat utrymme, som enligt detta vårt förslag icke tillgodoses med lokaler i den geologisk-mineralogiska byggnaden, torde emellertid kunna fyllas på annat sätt. Att framlägga fullständigt förslag härom ingår icke i vårt uppdrag, men vi tillåta oss dock nämna, att vi tänkt oss ungefär följande anordning:

a) seminariebiblioteket utvidgas med geografiska institutionens nuvarande rum i östra hälften av gamla biblioteksbyggnadens tredje våning, och ytterligare ett eller två rum i västra hälften av samma våning anvisas till seminarieundervisning;

b) för psykologiska institutionen, som för närvarande är inrymd i zoologiska institutionsbyggnaden, torde särskild utredning bli oundgänglig, om det skulle visa sig, att den nuvarande anordningen icke kan fortbestå;

c) den statistiska professurens lokalbehov synes kunna tillgodoses genom upplåtande av ett par smärre lärosalar i universitetets huvudbyggnad, vilka under senaste tid icke varit i större utsträckning använda för undervisningen;

d) folkminnesforskningen lär ävenledes kunna få sig anvisat något större utrymme inom universitetsbyggnaden;

e) vad slutligen angår landsmålsarkivets för närvarande i universitetsbiblioteket inrymda samlingar, bör plats kunna beredas dessa i gamla biblioteksbyggnaden, där utrymme blir ledigt genom bortflyttningen av de teologiska och juridiska seminariebiblioteken.

Framställning föreligger nu från universitetet om anslag till inredning och möblering m. m. av vissa i den s. k. gamla biblioteksbyggnaden befintliga, åt humanistiska sektionens seminarier anvisade lokaler.

I en till det större konsistoriet ställd framställning har filosofiska fakultetens humanistiska sektion — under framhållande att konsistoriet den 31 maj 1929 beslutat att i princip anvisa de av geografiska institutionen disponerade lokalerna i den s. k. gamla biblioteksbyggnaden till utvidgning av humanistiska sektionens seminariebibliotek — anhållit, att konsistoriet måtte *dels* anvisa de genom teologiska och juridiska seminariebibliotekens överflyttning till annan byggnad lediga utrymmena i den s. k. gamla biblioteksbyggnaden till utökning av sektionens seminarielokaler, *dels ock* under förutsättning av bifall till sektionens nyssberörda hemställan bland 1930 års riksdagspetita upptaga framställning om ett anslag å 26,300 kronor till möblering, omändring och målning m. m. av de genom geografiska institutionens förflyttning lediga ävensom de hösten 1931 ledigblivande lokalerna i biblioteksbyggnaden. Humanistiska sektionen har åberopat en vid framställningen fogad, av professorerna M. P:n Nilsson, G. Carlsson och S. D. Wicksell samt förste bibliotekarien P. Wilner verkställd och av kostnadsförslag åtföljd utredning rörande erforderliga ändringsarbeten och möbler m. m. i de till seminarielokalernas utvidgning föreslagna lokalerna.

Omförmälda kostnadsförslag upptager följande utgiftsposter:

Hyllinredning (14 hyllor å 191: 50 kr., 10 å 96 kr., 6 å 137: 80 kr., 1 karthylla)	kronor	4,602: 80
Bord (1 bord å 184 kr., 17 å 195 kr. [Åtvidaberg 515], 12 å 55 kr., 8 å 52 kr., 4 å 42 kr., 2 å 57 kr.)	»	4,857: —
Stolar (17 stolar å 35 kr., 100 å 4: 50 kr.)	»	1,045: —
Kataloger (1 skåp å 361 kr. + kortstängning 54 kr., 3 skåp å 264 kr. + kortstängning 36 kr., katalogkort 200 kr., katalogisering 1,000 kr.)	»	2,515: —
Kortfackskåp, kartsåp, bokhyllor för landsmåls- och ortnamnsarkivet	»	4,067: —
Byggmästarens kostnadsberäkning		1,575: —
Målning		4,000: —
Trappans flyttning		225: —

[110.] Belysning	950: —		
Värmeledning och sanitärinstallation	760: —		
Gardiner	227: 50	kronor	7,737: 50
Diverse och oförutsedda utgifter		»	1,475: 70
		Summa kronor	26,300: —

Universitetets drätselnämnd har förklarat sig icke hava någon anmärkning att framställa emot det framlagda förslaget eller emot de gjorda kostnadsberäkningarna.

I skrivelse till kanslern meddelar nu det större akademiska konsistoriet, att konsistoriet beslutat anvisa de genom geografiska institutionens samt de teologiska och juridiska seminariebibliotekens överflyttning till andra byggnader ledigblivna lokalerna i den s. k. gamla biblioteksbyggnaden till utökning av humanistiska sektionens lokaler, och hemställer konsistoriet i enlighet med sektionens framställning om utverkande av proposition till riksdagen om ett anslag för ifrågavarande ändamål av 26,300 kronor. Kanslern har i skrivelse den 23 augusti 1930 gjort hemställan i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

I utlåtande den 23 oktober 1930 har byggnadsstyrelsen, som från rektorsämbetet i Lund införskaffat närmare uppgifter rörande den föreslagna möbleringen jämte planritning över de olika våningarna i biblioteksbyggnaden med därå angiven befintlig och föreslagen möblering, förklarat sig icke hava något att erinra mot vare sig det föreliggande möbleringsförslaget eller de för detsammas genomförande beräknade kostnaderna å sammanlagt 26,300 kronor.

Departement-
schefen.

I det s. k. gamla bibliotekshuset äro för närvarande inrymda — utom det humanistiska seminariebiblioteket — de teologiska och juridiska seminariebiblioteken, varjämte den geografiska institutionen varit dit förlagd. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har färdigblivandet av den nya geologisk-geografiska institutionsbyggnaden lösgjort en del lokaler för andra universitetsändamål. Därigenom att den geografiska institutionen hösten 1930 inflyttat i denna byggnad och de teologiska och juridiska seminarierna under år 1931 komma att flytta över till den byggnad, som hittills disponerats av geologiska institutionen och för vars omändring till detta ändamål anslag beviljats av 1930 års riksdag, bliva samtliga lokaler i det s. k. gamla bibliotekshuset tillgängliga för den ytterst välbehövliga utvidgningen av humanistiska seminariernas utrymmen. Ett ej oväsentligt skäl för tillkomsten av nyssnämnda institutionsbyggnad var också det samband denna fråga ägde med frågan om tillgodoseende av andra universitetets lokalbehov, närmast de, varom nu är tal. Det krav som från universitetet nu föreligger kan sålunda betraktas såsom den tredje och sista etappen i fullföljandet av ett för åtskilliga år sedan uppgjort och godkänt byggnadsprogram. Ej mer än en mening kan råda om behovet av den utvidgning i lokalhänseende och av de änd-

ringsarbeten m. m., som nu ifrågasättas, och givetvis böra åtgärder snarast vidtagas för att de ledigblivna lokalerna må kunna på ändamålsenligt sätt utnyttjas.

Nödvändigheten att i detta liksom i alla de fall, då krav på nya eller ökade statsanslag ifrågasättas, pröva huruvida begränsningar i avseende å åskade belopp må kunna göras, har föranlett mig att ägna även den nu föreliggande kostnadsberäkningen en ingående granskning. Mot själva beräkningarna har jag givetvis intet att erinra liksom ej heller mot behövligheten av de ifrågasatta arbetena eller inventarierna, men jag förmenar, att man skulle kunna tillsvidare nöja sig med ett något begränsat belopp. Då statsfinansiella hänsyn nödsaka mig att för ändamålet förorda en till 20,000 kronor beskuren summa, vill jag uttala den förhoppningen, att det skall vara för universitetet möjligt att, med vidtagande av vissa inskränkningar vid anskaffning av möbler m. m., tillgodose de närmast föreliggande behoven.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till utförande av vissa inredningsarbeten i den s. k. gamla biblioteksbyggnaden vid universitetet i Lund ävensom till möbler m. m. för humanistiska sektionens därstädes lokaler för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 20,000: —

28. Installation av värmeanläggning m. m. i den s. k. gamla observatoriebyggnaden. I skrivelse till kanslern för rikets universitet den 30 maj 1930 har det större konsistoriet vid universitetet i Lund, under åberopande av en skrivelsen bilagd, av universitetets s. k. petitakommitterade tillstyrkt framställning från professorn i astronomi vid nämnda universitet K. Lundmark, hemställt, att kanslern måtte utverka proposition till 1931 års riksdag om anvisande för budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag å 10,500 kronor för installation av värmeanläggning med varmvattenberedning m. m. i gamla observatoriebyggnaden ävensom för vissa därmed sammanhängande arbeten.

Professor Lundmark har till stöd för sin framställning anfört:

Ett av den astronomiska institutionens allra viktigaste önskemål är erhållandet av centraluppvärmning. Från vissa synpunkter kunde det synas önskvärt att göra en för bägge byggnaderna gemensam värmeanläggning i den nya observatoriebyggnaden och därifrån föra över värmten till den gamla byggnaden, belägen på ett avstånd av cirka 40 meter från den nya. Emellertid saknar den nya byggnaden källare, och dryga extra kostnader skulle således tillkomma för att utgräva en sådan. Även om avståndet mellan de bägge byggnaderna icke är så stort, kunna dock en del betänkligheter resas mot ett överförande av värmen från den ena byggnaden till den andra. Med hänsyn till att en ny observatoriebyggnad dessutom är planerad i omedelbar närhet av den för närvarande nya byggnaden, synes det, att uppvärmningsfrågan för den senare byggnadens vidkommande lämpligast

[111.]

Installation
av värme-
anläggning
m. m. i den
s. k. gamla
observatorie-
byggnaden.

[111.] finner sin lösning i samband med ett eventuellt nybygge. Å andra sidan bör den gamla observatoriebyggnadens värmefråga med det allra snaraste erhålla sin lösning med hänsyn till de allvarliga olägenheter, vilka äro följden av det nuvarande uppvärmningssystemet. Under de överläggningar, som förts med vederbörande, har den tanken uppstått, att det vore lämpligast lösa uppvärmningsfrågan så, att en värme- och varmvattenanläggning avsedd att endast fylla behovet för den gamla observatoriebyggnaden anlägges i dess källare.

Den gamla observatoriebyggnaden användes till föreläsningsslokaler, amanuensbostäder, fotografiska laboratorier, biblioteks- och museilokaler samt till observationslokaler. Oberoende av vilken form och omfattning vår planerade nybyggnadsfråga får, kommer säkerligen alltid det gamla observatoriet att kvarstå som ett minnesmärke och användas till lämpliga ändamål. Under nuvarande förhållanden orsakas genom fukt och mögel betydliga skador på de avsevärda delar av våra boksamlingar, vilka på grund av utrymmesskäl måste förvaras i gamla observatoriets lokaler. Det är därför av största vikt, att uppvärmningsfrågan för denna byggnads vidkommande kan med det allra snaraste erhålla en rationell lösning.

I sammanhang härmed har det ansetts lämpligt vidtaga den förbättringen av källaren under meridianflygeln, att denna förses med golv, vilket medför, att källarutrymmena i byggnaden ifråga efter värmeledningens införande kunna utnyttjas på ett så mycket effektivare sätt än hittills varit fallet. Ifrågavarande del av källaren erbjuder dessutom den naturliga upplagsplatsen för efter värmeanläggningens färdigställande erforderliga bränsleförråd. Källarutrymmena i övrigt kunna säkerligen, därest de bliva uppvärmda, också i någon utsträckning tagas till användning för rent vetenskapliga ändamål.

Med ifrågavarande absolut nödvändiga förbättring av källaren följer även några smärre putsnings- och vitningsarbeten.

Vid professor Lundmarks framställning hava fogats *dels* ett av aktiebolaget Axel F. Wiklund i Lund avgivet, till drätselnämnden vid universitetet ställt anbud å utförande av uppvärmningsanläggningen i fråga ävensom av varmvattenberedningsanläggningen i överensstämmelse med av ingenjören R. W. Hilton i Malmö uppgjorda ritningar jämte program för anläggningarna för en av bolaget approximativt beräknad kostnad av 5,500 kronor, *dels* ett av K. Lundahl i Lund avgivet approximativt anbud å byggnadsarbeten i samband med ifrågavarande anläggningars utförande, *dels ock* en av ingenjören Hilton gjord sammanställning av de beräknade anläggningskostnaderna, slutande å 10,500 kronor.

Drätselnämnden har förklarat sig icke hava något att erinra mot omförmälda ritningar och kostnadsförslag.

Kanslern har i skrivelse den 23 augusti 1930 hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

I ärendet har byggnadsstyrelsen den 2 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anført, att byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra mot det föreliggande förslaget med tillhörande kostnadsberäkningar, dock att vid arbetets utförande vissa av civilingenjören H. Eriksson i en byggnadsstyrelsens utlåtande bilagd promemoria gjorda erinringar borde iakttagas.

I omförmälda promemoria har anförts:

[111.]

Behovet av anläggningen är enligt remisshandlingarna väl motiverat. Att döma av ritningarna och tillhörande beskrivning synes förslaget även i huvudsak vara utarbetat på fullt ändamålsenligt sätt. Följande synpunkter torde dock vid utförandet böra beaktas.

Det varma förbrukningsvattnet är avsett att komma till användning ej blott vid tvättställ utan även vid disklådor. Varmvatten för diskning bör hava en temperatur av minst 50 eller 55 grader, vilket förutsätter en något högre vattentemperatur i pannan. Under en lång tid av eldningsperioden är emellertid en lägre vattentemperatur, 35 till 50 grader, fullt tillräcklig för ernående av nöjaktig rumstemperatur, och medför högre vattentemperatur i värmeledningssystemet lätt onödigt och mindre behaglig stegring av rumstemperaturen. Av sagda skäl synes önskvärt, att kopplingarna vid pannan utföras på sådant sätt, att hetare vatten kan tillföras varmvattenberedaren samtidigt som genom blandning vatten av lägre temperatur kan ledas ut i värmeledningssystemet. Skulle återigen det varma förbrukningsvattnet ej behöva hållas vid högre temperatur än som kan ernås med den relativt låga vattentemperatur i pannan, som normalt behöver hållas vid blid väderlek, föreligger intet behov av här föreslagen ändring, som ju innebär en viss komplicering. Cirkulationsledningarna mellan pannan och varmvattenberedaren ökas lämpligen från 32 till 38 millimeter.

Expansionskärlets nyttiga volym bör ökas från 50 till cirka 75 liter, varigenom påfyllning av vatten alltför ofta undviks.

Enligt beskrivningen äro kallvattenledningarna i källaren till skydd mot svettning avsedda att isoleras med 10 millimeters nöthårsfilt och papp, som bandageras och limmas. Skall denna isolering bibehållas, böra rören först lindas med tjärpapp. Bättre isolering för kallvattenrör är formstycken, exempelvis Gottfrid Holmbergs specialisolering eller allra bäst kork, vilken senare isolering dock ställer sig något dyrare.

Den angivna kostnaden, 5,500 kronor, för rörledningsarbetena är normalt kalkylerad, och synes mot den beräknade totalkostnaden, 10,500 kronor, ej heller vara något att erinra.

Av det anförda framgår, att anordningar för den gamla observatoriebyggnadens uppvärmning äro behövlige. Det torde knappast böra ifrågasättas, att man skulle med denna fråga låta anstå, till dess spörsmålet om en planerad ny observatoriebyggnad bliver aktuellt och i detta sammanhang uppvärmningsfrågan beträffande samtliga institutionens byggnader kan tänkas bliva löst. Uppskovet skulle endast påskynda nybyggnadskravet. Riktigare synes vara att göra observatoriet brukbart till alla dess delar. Dess nuvarande stora olägenheter bero huvudsakligen på bristande uppvärmning. Jag har genom besök å ort och ställe gjort mig underkunnig om dessa olägenheter och anser mig icke kunna stå till svars med att icke bidraga till deras avhjälpande, helst en anordning som den, vilken nu från universitetet ifrågasatts, måste anses av väsentlig betydelse för det vid observatoriet fästade vetenskapliga arbetet.

Departementschefen.

Mot de föreliggande kostnadsberäkningarna har jag icke funnit något att erinra. Såsom byggnadsstyrelsen framhållit, torde emellertid vid arbetets utförande böra iakttagas de i ovannämnda promemoria gjorda erinringar.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för installation av värmeanläggning med varmvattenberedning m. m. i den s. k. gamla observatoriebyggnaden vid universitetet i Lund anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 10,500: —

[112.]

Ombyggnad
av person-
och varu-
hissen inom
Lunds uni-
versitets-
bibliotek.

29. Ombyggnad av person- och varuhissen inom Lunds universitetsbibliotek. I en till kanslern för rikets universitet ställd skrivelse har det större konsistoriet vid universitetet i Lund hemställt, att kanslern måtte utverka proposition till 1931 års riksdag om anvisande för budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag av 11,407 kronor till ombyggnad av universitetsbibliotekets person- och varuhiss.

Konsistoriets framställning har föranletts av en skrivelse från överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket Evald Ljunggren, vilken anfört följande:

Hissinspektören, civilingenjören V. Klang har vid besiktning av universitetsbibliotekets person- och varuhiss anmärkt, att denna hiss i icke mindre än 9 punkter ej uppfyller fordringarna i socialstyrelsens anvisningar n:r 9 den 15 mars 1926 angående skydd mot yrkesfara vid hissar.

Såsom förberedande åtgärd för avhjälpande av de anmärkta bristerna har jag uppdragit åt civilingenjören H. G. Queckfeldt att inkomma med utlåtande och förslag rörande hissens ombyggnad.

Civilingenjören Queckfeldt har inkommit med utlåtande, vilket i fråga om nödiga byggnadsarbeten avgivits efter samråd med byggnadskonduktören, arkitekten H. Sjöström.

Kostnaderna för ombyggnaden belöpa sig till		
beträffande ändring av själva hissmaskineriet		
(enligt anbud från allmänna svenska elektriska		
aktiebolaget i Västerås)	kronor 8,370: —	
beträffande nödiga byggnadsarbeten	» 2,000: —	10,370: —
tillkommer 10 procent för oförutsedda utgifter		1,037: —

Summa kronor 11,407: —

Vid överbibliotekariens skrivelse hava fogats *dels* civilingenjören Klangs nyssberörda skrivelse, *dels* civilingenjören Queckfeldts utlåtande och förslag, *dels* ett anbud från allmänna svenska elektriska aktiebolaget, vars kostnadsberäkning slutar på 8,370 kronor, *dels* ock en av Lunds universitets byggnadskonduktör Henrik Sjöström avgiven kostnadsberäkning rörande de för ifrågavarande ombyggnad erforderliga byggnadsarbetena, slutande å 2,000 kronor.

Civilingenjören Klang har anfört:

Sedan yrkesinspektionen i femte distriktet förklarar hissarna vid universitetets institutioner falla inom ramen för dess överinseende, måste dessa hissar uppfylla fordringarna i socialstyrelsens anvisningar n:r 9 angående skydd mot yrkesfara vid hissar av den 15 mars 1926.

Den 12 april 1930 företog jag därför på anmodan av civilingenjören H. G. Queckfeldt revisionsbesiktning av universitetsbibliotekets personhiss

i enlighet med ovannämnda anvisningar, varvid befunns, att hissen i nedanstående avseenden icke uppfyller dessa anvisningars fordringar:

[112.]

Mom. 10, andra punkten, föreskriver, att dörrar i hisschaktets vägg skola vara i plan med schaktets innersida. Som innersida måste härvid auses schaktets längst inskjutande konstruktionsdel, i detta fall golven. Då dessa vid varje våning skjuta in cirka 355 millimeter innanför dörrrens innersida, måste hela schaktväggen tillsammans med dörren flyttas inåt, så att desamma komma i plan med golvet innerkant.

Mom. 12. Enligt detta skall maskinrummets golv, väggar och tak vara av eldsäkert material. Två av maskinrummets väggar äro liksom dess dörrar av trä.

Mom. 15. Avståndet mellan dörr i hisschaktets vägg och dörr i hisskorg får ej vara större än 150 millimeter, men är här cirka 535 millimeter.

Mom. 22. Apparat för avstängning av hissens drivkraft skall finnas, utom i maskinrummet, jämväl å annat lätt tillgängligt ställe, lämpligen under glas och försedd med tydligt anslag om apparatens ändamål. Den huvudströmbrytare för kraft, som finnes å den i ett låst skåp i källaren befintliga centraltavlan, kan ej auses fylla detta villkor.

Mom. 24. Enligt fjärde punkten i detta moment skall schaktdörr vara tvångsförreglad, så snart golvet i hisskorgen befinner sig på över 350 millimeters avstånd i endera riktningen från närmaste stannplan. Den nuvarande med av en fjäder påverkade förreglingsanordningen anses icke uppfylla villkoret om tvångsförregling.

Mom. 25. De elektriska schaktdörrkontakterna skola hava kortslutningsstycket så förbundet med låsmekanismen, att detsamma tvångsvis utryckes ur kontaktläget, då låset öppnas. De nuvarande fjäderpåverkade kontaktorna fylla icke detta villkor.

Mom. 30. Den nuvarande belysningsanordningen torde knappast kunna anses motsvara fordringarna i detta moment.

Mom. 31. Den i detta moment föreskrivna visareanordningen saknas.

Mom. 33. Apparatavlan i maskinrummet är med hänsyn till de öppna riktningsomkastarna och motståndskopplarna olämpligt placerad.

Dessutom äro styrlisterna tämligen slitna och delvis ojämna, vilket stundom förorsakar fångapparatens oavsiktliga utlösning. Kopplingsreläerna för motorns pådragsmotstånd hava också visat sig vara icke fullt pålitliga, vilket någon gång medfört stark uppvärmning av motståndet.

Det bör även påpekas, att korgens storlek kan sägas inbjuda till överbelastning av hissen.

De ändringar, som enligt ovanstående äro nödiga för hissens bringande i överensstämmelse med socialstyrelsens anvisningar, skola vara utförda inom tid, som av yrkesinspektionen torde bestämmas, varefter hissen torde anmälas till förnyad besiktning.

Civilingenjören Queckfeldts utlåtande innehåller följande:

Hissanläggningen är utförd för 23 år sedan, och den maskinella delen särskilt motor med snäcka och kugghjul äro starkt slitna, så att inom ett par år dessa måste utbytas. Vad den övriga delen av hissanläggningen angår, äro endast pådrag och våningsregulator i sådant skick, att de, sedan de i ovannämnda besiktningsutlåtande påfordrade ändringarna blivit utförda, kunna bibehållas. Jag vill därför föreslå, att hissen ombygges enligt kostnadsförslag från hissleverantören.

I förutnämnda besiktningsutlåtande föreskrives även, att dörrarna skola

[112.] vara i ett plan med schaktets innersida. Härigenom måste de nuvarande väggarna flyttas. Samtidigt beder jag få påpeka, att hissmaskineriet är inbyggt i ett rum med träväggar, vilket enligt socialstyrelsens anvisningar angående skydd mot yrkesfara, punkt 12, icke är tillåtet, varför väggarna böra utföras av eldsäkert material. Kostnaden härför har uppgjorts av arkitekten H. Sjöström.

Kostnaden för hissens omändring, så att den blir i överensstämmelse med förutnämnda besiktningsutlåtande, skulle belöpa sig till följande:

Enligt Aseas anbud		kronor	8,370: —
» arkitekt Sjöströms beräkning		»	2,000: —
10 procent till oförutsedda utgifter, arvoden m. m.		»	1,030: —
			kronor 11,400: —

Beträffande innehållet i allmänna svenska elektriska aktiebolagets anbud och ingenjören Sjöströms kostnadsberäkning tillåter jag mig att hänvisa till handlingarna i ärendet.

Konsistoriet har vidare återoppat ett utdrag av drätselnämndens vid universitetet i Lund protokoll för den 13 maj 1930, däri drätselnämnden, som icke haft något att erinra mot de gjorda kostnadsberäkningarna, tillstyrkt bifall till framställningen.

Kanslern för rikets universitet har i skrivelse den 23 augusti 1930 hemställt om proposition till 1931 års riksdag om beviljande för budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag till erforderligt belopp för ifrågavarande ändamål.

På grund av remiss har byggnadsstyrelsen, efter hörande av styrelsens sakkunnige i elektrotekniska frågor, civilingenjören E. Heineman, den 9 oktober 1930 avgivit utlåtande i ärendet.

Civilingenjören Heineman har anfört:

Allmänna svenska elektriska aktiebolagets anbud omfattar en i stort sett fullkomligt ny hissanläggning; endast det gamla pådraget samt våningsregulatorn skola bibehållas.

Vad som avses med »pådrag» är ej fullt klart. Menas härmed endast själva pådragsmotståndet, så är ett utbyte av detta förenat med ringa kostnader, och då det alls ej är säkert, att det gamla motståndet passar för den nya motorn, synes det ej vara skäl att behålla detsamma. Menas där emot hela pådragsanordningen med kontaktreläer och andra apparater på apparattavlan, så är visserligen ett utbyte av dessa delar dyrare, men å andra sidan ha senare tidens förbättringar å hissar huvudsakligen omfattat nämnda apparater, och då hissens funktion väsentligen beror på dessas funktion, och slutligen hissinspektören påpekat, att reläerna för motorns pådragsmotstånd ha visat sig mindre pålitliga, böra enligt min åsikt alla för hissens manövrering erforderliga organ utbytas. Sålunda skulle av den gamla hissanläggningen endast återstå våningsregulatorn, men då denna endast betingar en ringa kostnad, torde vara skäl att bortse från bibehållande även av denna apparat och att låta uppsätta en till alla delar ny hissanläggning. Under sådana omständigheter torde det också vara skäl att infordra anbud från flera hissleverantörer, varvid jag ej anser det utslutet, att anläggningen kan erhållas för samma eller möjligen lägre kost-

nad än enligt allmänna svenska elektriska aktiebolagets anbud, oaktat inga gamla anläggningsdelar bibehållas.

Byggnadsstyrelsen har för sin del icke något att erinra beträffande föreliggande förslag till ombyggnad av person- och varuhissen i universitetsbiblioteket i Lund men anser, att vid arbetets utförande bör iakttagas vad civilingenjören Heineman erinrat.

Den i detta ärende föreslagna ombyggnaden av person- och varuhissen i universitetsbiblioteket i Lund är påkallad av anmärkningar mot densamma, vilka efter verkställd besiktning framställts av hissinspektören efter uppdrag av vederbörande yrkesinspektör. Ombyggnaden lärer följaktligen vara ofrånkomlig, och ett uppskov med densamma synes mig icke tillrådligt. Beträffande kostnaderna för ombyggnaden hava desamma på grund av verkställd utredning beräknats till 11,407 kronor. Till grund för beräkningen ligger väsentligen ett av allmänna svenska elektriska aktiebolaget afgivet anbud. Emellertid framgår av civilingenjören Heinemans nyssberörda yttrande, att en ännu fullständigare ombyggnad av hissen än den, som föreslagits av nyssnämnda bolag, vore att rekommendera, samt att därför kostnadsförslag borde infordras från flera firmor. Heineman finner sannolikt, att en sådan fullständigare ombyggnad ändock kan stanna vid den i ärendet beräknade kostnaden eller möjligen lägre. Även för egen del finner jag lämpligt, att anbud från flera firmor infordras och anser mig vid sådant förhållande böra räkna med den nu beräknade summan av 11,400 kronor såsom ett maximibelopp.

Innan ett eventuellt för ändamålet anvisat anslag ställes till vederbörandes förfogande, torde därför vederbörande vid universitetet förstärkas att yttra sig med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört samt infordra dylika anbud och härmed till Kungl. Maj:t inkomma; och lärer Kungl. Maj:t, efter hörande av byggnadsstyrelsen, sedermera fatta beslut härutinnan och inom ramen för det nu ifrågavarande anslaget ställa medel för ändamålet till universitetets förfogande.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ombyggnad av person- och varuhissen inom universitetsbibliotekets i Lund byggnad anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag
av kronor 11,400: —

30. Bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket. I den ordinarie staten för universitetet i Lund finnes under avdelningen: Anslag till materiel m. m. uppfört för universitetsbiblioteket en anslagspost av 51,625 kronor. På extra stat har biblioteket dessutom sedan åtskilliga år åtnjutit anslag till materiel m. m. Sålunda ha under tiden den 1 juli 1923—den 30 juni 1927 årligen utgått 30,000 kronor för detta ändamål och

[113.]

Bokinköp
och bokbind-
ning för
universitets-
biblioteket.

[113.] för budgetåret 1927/1928 utgick under titeln: bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket ett anslag av 35,000 kronor. Vidare hava under en följd av år på extra stat årligen anvisats dels ett anslag å 7,000 kronor till uppvärmning och belysning m. m., dels ock ett anslag å 2,000 kronor till bokbindning.

För budgetåret 1928/1929 hemställde överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket om utverkande av en förhöjning av förenämnda anslag å 35,000 kronor med ytterligare 45,000 kronor. Beträffande de skäl, som av överbibliotekarien anfördes till stöd för denna framställning, anhåller jag att få hänvisa till punkt 97 av 1928 års åttonde huvudtitel. Denna överbibliotekariens hemställan biträdades jämväl av kanslern för rikets universitet.

I enlighet med föredragande departementschefens hemställan (punkt 97 av 1928 års åttonde huvudtitel) föreslog Kungl. Maj:t emellertid riksdagen att för sagda budgetår anvisa för ändamålet ett belopp av 60,000 kronor, vilket i jämförelse med tidigare utgående anslag skulle inneburi en ökning av 25,000 kronor. Härjämte föreslogos (punkt 90 av 1928 års åttonde huvudtitel) anslagen till uppvärmning och belysning m. m. samt till bokbindning skola uppföras med oförändrade belopp, 7,000 kronor och 2,000 kronor.

I en inom riksdagen väckt motion hemställdes, att riksdagen måtte i enlighet med kanslerns hemställan besluta att från och med budgetåret 1928/1929 höja det till Lunds universitetsbibliotek för det dåvarande utgående extra anslaget till bokinköp m. m. med 45,000 kronor.

Riksdagen anförde i skrivelse den 15 maj 1928, nr 8 A, under punkt 95 bland annat följande:

Riksdagen finner synnerligen vägande skäl vara anförda till förmån för motionärens framställning. Särskilt vill riksdagen erinra därom, att motsvarande anslag till universitetsbiblioteket i Uppsala på enskilda motionärers framställning vid 1927 års riksdag höjdes från av Kungl. Maj:t föreslagna 49,500 kronor till 59,500 kronor. Riksdagen har emellertid icke ansett sig kunna tillfullo tillmötesgå motionärens förslag utan har begränsat anslaget till 70,000 kronor.

I enlighet härmed kom alltså anslaget för budgetåret 1928/1929 att utgå med ett belopp av 70,000 kronor.

Under punkt 102 av 1929 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för budgetåret 1929/1930 höja här ifrågavarande extra anslag med ytterligare 10,000 kronor till 80,000 kronor; och blev detta Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen bifallet.

För budgetåret 1930/1931 äskades av de akademiska myndigheterna för här ifrågavarande ändamål ytterligare ökade medel. Denna framställning vann i så måtto beaktande som riksdagen i enlighet med föredragande departementschefens förslag (punkt 107 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här jämväl tillåter mig hänvisa) anvisade till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund för sistnämnda budgetår ett extra reservationsanslag av 90,000 kronor.

I en till det större akademiska konsistoriet i Lund ingiven framställning har nu överbibliotekarien vid universitetsbiblioteket därstädes hemställt, att konsistoriet måtte söka utverka förstärkning av extra anslaget till bokinköp och bokbindning med ytterligare 10,000 kronor.

Överbibliotekarien har därvid anfört:

För det nu snart tilläandagångna budgetåret 1929/1930 har universitetsbiblioteket haft till förfogande dels 50,000 kronor på ordinarie stat, dels på extra stat ett anslag för bokinköp m. m. på 80,000 kronor samt för bränsle och lyse ett anslag på 7,300 kronor. Det är mig ett nöje att anmäla, att det tillskott av 10,000 kronor, som för detta budgetår kommit oss till del i betydlig mån ökat möjligheterna att tillgodose forskarnas krav i fråga om bokinköp. Men, enär — som jag i mitt föregående år ingivna petitum i fråga om bokinköp framhöll — produktiviteten vid universitetet numera i regel år från år stegras och nya viktiga områden indragas i lärarkårens forskningar, blir det en nödvändighet att även varje år skaffa ökade medel för forskarna. I förhoppning att även för nästa budgetår en förstärkning med ytterligare 10,000 kronor skall räcka till, inskränker jag även denna gång våra anspråk till sagda belopp.

I skrivelse till kanslern för rikets universitet har det större akademiska konsistoriet hemställt, att kanslern måtte utverka proposition till 1931 års riksdag om anvisande av följande anslag till härvarande universitetsbibliotek, nämligen

å ordinarie stat

till materiel m. m.	kronor 110,000: —
till bränsle och lyse.	» <u>7,500: —</u> 117,500: —

å extra stat

till materiel m. m.	40,000: —
--------------------------	-----------

Kanslern har i skrivelse den 23 augusti 1930 hemställt om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med konsistoriets förslag.

Av den ståndpunkt, jag ansett mig böra intaga till de från de akademiska myndigheterna inkomna förslagen om de extra materielanslagens överförande till ordinarie stat, följer, att jag icke kan förorda bifall till framställningen i denna del.

Departement-
schefen.

Jag har vid behandlingen av motsvarande anslagsäskanden från kungl. biblioteket och universitetsbiblioteket i Uppsala närmare utvecklat de synpunkter, som kommit mig att, trots de avsevärda höjningarna av anslaget till bokinköp och bokbindning under senare år, förorda en ytterligare höjning av nämnda anslag. I anslutning till vad jag sålunda förordat, vill jag för Lunds universitetsbibliotek tillstyrka en ytterligare höjning med 5,000 kronor utöver nu utgående extra anslagsmedel, varigenom det extra anslaget alltså skulle komma att uppgå till 95,000 kronor.

Slutligen tillåter jag mig att erinra, att jag tidigare under punkt 108 behandlat konsistoriets anslagsäskanden, i vad desamma avse anslag till bränsle

och lyse vid universitetsbiblioteket. Under samma punkt har jag jämväl gjort hemställan om anslag till bokbinderiarbeten vid biblioteket.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bokinköp och bokbindning för universitetsbiblioteket i Lund för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 95,000: —

[114.]

31. Ytterligare medel till materiel m. m. för vissa institutioner.

Ytterligare
medel till
materiel
m. m. för
vissa institu-
tioner.

Under de senare åren hava anslag till växlande belopp anvisats till förstärkning av materielanslagen till vissa institutioner vid Lunds universitet. Till en början motsvarade anslagen i stort sett de från universitetet framlagda kraven. Då det under de senare åren befanns, att universitetets reservfond kunde uppvisa en förhållandevis god ställning, ansågs universitetet böra med en mindre del bidraga förmedelst reservfondsmedel till täckande av institutionernas ökade medelsbehov. Den väsentligare delen av ifrågavarande kostnader kom emellertid att vila på statsverket.

För budgetåret 1926/1927 hade från universitetets sida beräknats för institutionernas merkostnader ett sammanlagt belopp av 81,655 kronor. Kungl. Maj:t föreslog hos riksdagen ett anslag av 60,000 kronor, vilken summa riksdagen, i samband med sitt avslag å Kungl. Maj:ts förslag om 3,415 kronor såsom ersättning till reservfonden för vissa till fonden hädanefter ej ingående medel, höjde till 63,000 kronor.

För budgetåren 1927/1928, 1928/1929 och 1929/1930 hade från universitetets sida beräknats för ändamålet belopp av tillhoppa 82,800 kronor, respektive 92,050 kronor och 105,100 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade riksdagen för ett vart av sagda budgetår samma belopp som för budgetåret 1926/1927 eller alltså 63,000 kronor.

För budgetåret 1930/1931 beräknades från universitetets sida institutionernas merkostnader till ett sammanlagt belopp av 109,183 kronor 33 öre. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i ämnet (punkt 108 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa) anvisade riksdagen för budgetåret 1930/1931 för här ifrågavarande ändamål ett extra reservationsanslag av 103,000 kronor.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av förevarande ärende anförde min företrädare i statsrådsämbetet bland annat:

Hur livligt departementschefen uppskattade vikten för universitetet att för sina tillfälliga behov äga tillgång på erforderliga medel i önskvärd utsträckning, nödgades han dock, liksom skett under föregående budgetår, att även nu räkna med bidrag från reservfonden till bestridande av institutionernas ökade materielkostnader. Såsom tidigare erinrats, hade bidraget av statsmedel för här ifrågavarande ändamål under de senaste budgetåren uppgått till 63,000 kronor årligen. Med hänsyn till å ena sidan den relativt svaga ställning, som reservfonden i Lund alltid haft och fortfarande ägde, och å andra sidan de å densamma påvilande utgifter till universitetets byggnads-

kassa funne departementschefen sig böra förorda, att genom en större ökning av statsanslaget reservfonden avlastades på ett mera effektivt sätt än hittills kunnat ske. Han ansåge sig böra förorda en ökning av 40,000 kronor, vadan anslaget för budgetåret 1930/1931 skulle beräknas till 103,000 kronor.

[114.]

Framställning har nu gjorts från universitetet om ökade medel till institutionernas materielkostnader för budgetåret 1931/1932. Från universitetet har härvid ifrågasatts, att samtliga ordinarie materielanslag måtte beräknas höjda i förhållande till det numera såsom konstant ansedda anslagsbehovet; härigenom skulle de extra förstärkningsanslagen försvinna. Vidare har ifrågasatts överförande på ordinarie stat av ett par hittills såsom extra anslag utgående materielanslag.

I skrivelser den 23 augusti 1930 har kanslern för rikets universitet livligt tillstyrkt förslaget om anvisande på ordinarie stat av anslag till materiel till här ifrågavarande institutioner med fixerade ökade belopp. De synpunkter, som i dessa skrivelser av kanslern framhållits, äro i huvudsak desamma som de, vilka av kanslern anförts beträffande motsvarande anslag för universitetet i Uppsala. Jag torde här kunna inskränka mig till att hänvisa till dels handlingarna i ärendet, dels vad jag anfört under punkt 102 i det föregående.

Med skrivelse samma den 23 augusti 1930 har vidare kanslern till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnat följande av det större akademiska konsistoriet i Lund i samband med behandlingen av riksdagspetita gjorda uttalande:

Konsistoriet ville med anledning av nu föreliggande riksdagspetita framhålla, att flertalet av dessa tidigare anmälts av konsistoriet utan att desamma vunnit statsmakternas beaktande. Såväl dessa framställningar som de nu för första gången upptagna vore emellertid en följd av universitetets allmänna utveckling samt därav följande behov av nya anslag för undervisning och materiell utrustning. I åtskilliga fall hade tidigare medel för respektive ändamål utgått ur universitetets reservfond eller docentstipendiefonderna. Då emellertid de på detta sätt tillgodosedda behoven visat sig vara av bestående natur och då särskilt reservfonden icke finge anlitas för annat än tillfälliga behov, hade framställningar om riksdagsanslag i dessa fall måst göras, så mycket hellre som reservfonden numera genom stark kapitalnedgång och minskade årsinkomster i avsevärt mindre mån än förut kunde påräknas för tillgodoseende av universitetets behov i fråga om undervisning och materiel.

Jag har förut i annat sammanhang förklarat mig icke kunna tillstyrka en höjning av de ordinarie materielanslagen utan ansett, att man allt fortfarande torde böra räkna med extra förstärkningsanslag.

Universitetets anslagskrav i avseende å ökade medel för institutionernas materielbehov för budgetåret 1931/1932, avse följande institutioner och belopp:

[114.]	Teologiska seminariet	kronor	500: —
	Juridiska seminariet	»	500: —
	Humanistiska sektionens seminarier	»	300: —
	Anatomisk-histologiska institutionen	»	11,950: —
	Fysiologiska institutionen	»	5,500: —
	Medicinskt-kemiska institutionen	»	6,550: —
	Farmakologiska institutionen	»	3,000: —
	Patologisk-anatomiska institutionen	»	7,700: —
	Psykiatriska kliniken	»	500: —
	Astronomiska observatoriet	»	11,500: —
	Botaniska institutionens systematiska avdelning	»	13,000: —
	» » fysiologiska »	»	2,500: —
	Fysiska institutionen	»	9,000: —
	Geologisk-mineralogiska institutionen	»	6,400: —
	Kemiska institutionen	»	10,000: —
	Zoologiska institutionen	»	7,500: —
	Geografiska institutionen	»	4,550: —
	Historiska museet	»	6,000: —
	Gymnastikinrättningen	»	1,300: —
	Akademiska kapellet	»	2,000: —
	Universitetsbiblioteket (bränsle och lyse)	»	500: —
	Summa kronor 110,750: —		

Härjämte anser jag mig i detta sammanhang böra meddela, att universitetskanslern i skrivelse den 23 augusti 1930 — med anledning av en utav vederbörande akademiska myndigheter gjord framställning — hemställt om proposition till 1931 års riksdag om beviljande för budgetåret 1931/1932 av följande materielanslag på extra stat, nämligen till institutionen för ärftlighetsforskning å 4,000 kronor i stället för nu å allmänna indragningsstaten uppfört anslag å 1,000 kronor, samt till limnologiska institutionen (i Lund och Aneboda) å 9,500 kronor i stället för nu å allmänna indragningsstaten uppfört anslag å 7,250 kronor.

I fråga om förstnämnda anslagsäskande har jag för avsikt att framdeles framlägga förslag i samband med avlåtande av proposition om olika anslag under allmänna indragningsstaten.

Vad däremot det för limnologiska institutionen äskade anslaget angår, finner jag mig — med hänsyn till det förhållandet, att här förevarande anslagsbehov så nyligen som år 1929 prövades av Kungl. Maj:t och riksdag — förhindrad att tillstyrka detsamma. I likhet med min företrädare i statsrådsämbetet förutsätter jag, att det skall bliva institutionsföreståndaren möjligt att med redan till buds stående, till 7,250 kronor uppgående årsanslag bestrida de oundgängligen erforderliga utgifterna.

Vad beträffar de i övrigt från universitetets sida gjorda framställningarna om ökade materielanslag har jag ansett mig böra taga i övervägande, huruvida icke universitetets reservfond slutligen kan tagas i anspråk för en del av de utgifter, om vilka här är fråga, och anser mig därvid böra till upp-

lysning om reservfondens ställning återgiva vissa från universitetet insända uppgifter rörande densamma.

Fondens ställning under budgetåret 1929/1930 framgår av följande summariska tablå:

Debet.

Ingående balans den 1/7 1929:

Utlånta kapital kronor 120,731: 83

Uppbörd:

Besparade penninglöner	kronor 31,405: 30	
Från akademikassan ömfört inkomstöver-		
skott	» 22,514: 77	
Intressemedel	» 4,626: 20	58,546: 27
	<u>Summa kronor 179,278: 10</u>	

Kredit.

A. Arvoden och reseanslag:

Professorerna Smith och Bodforss		
(1,000 + 1,000)	kronor 2,000: —	
Amanuensen P. Örtengren	» 600: —	
Professorn Kj. O. af Klercker	» 70: —	
Med. fakultetens notarie T. Gynnerstedt. .	» 300: —	
F. d. bibliotekarien A. Malm	» 200: —	
Kontraktsprosten E. Wessberg	» 2,000: —	
Professorn E. Briem	» 500: —	
Professorn H. Kjellin	» 100: —	
Professorn E. Sommarin	» 1,000: —	
Lunds studentsångförening	» 500: —	
Professorn D. Holmdahl	» 500: —	
Professorn E. Briem	» 500: —	
Kapten O. Kragh 100: —, S. Herner 100: —	» 200: —	8,470: —

B. Omföringar:

Till pensionsfonden	kronor 10,468: 43	
» anatomisk-histologiska institutionen . .	» 4,500: —	
» astronomiska institutionen	» 7,000: —	
» botaniska institutionens systematiska		
avdelning	» 5,500: —	
» fysiologiska institutionen	» 4,500: —	
» gymnastikinrättningen	» 700: —	
» kemiska institutionen	» 2,200: —	
» limnologiska institutionen	» 4,781: 22	
» medicinskt-kemiska institutionen	» 4,960: —	
» extra utgiftsmedlen	» 7,832: 97	
» byggnadsanslaget	» 25,227: 56	
» konstsamlingarna	» 1,761: 41	
» konsthistoriska seminariet	» 103: 50	79,535: 09

[114.]

C. Övriga utgifter:

G. Lundqvist, m. fl.	kronor	299: 33
Byggmästare K. Lundahl	»	3,200: —
Snickare O. Persson	»	1,100: —
Till inköp av höns hus för zool. institutionen	»	1,000: —
J. E. Simonsson	»	992: 90
Nya möbel- och snickeriverkstaden, m. fl.	»	912: 40
H. Johansson, m. fl.	»	490: 25
A. B. Möbelindustri	»	200: —
J. A. Bobäck, m. fl.	»	611: 25
N. E. Simonsson, m. fl.	»	1,325: 40
A. B. Ätvidabergs Industrier	»	1,696: 70
Axel Lundqvists A. B.	»	1,031: 58
J. P. Lindén, m. fl.	»	301: 81
Preislers Opt. institut	»	1,695: —
O. Mattsson	»	1,801: —
A. B. Axel Svanberg	»	584: 57
A. B. Eskilstunaboden	»	575: —
A. B. Max Sievert, m. fl.	»	742: 94
F. Wagner, Wien, m. fl.	»	128: 21
O. Mattsson	»	1,772: —
Axel Lundqvist A. B.	»	2,877: 77
El. A. B. Skandia, m. fl.	»	162: 77
C. Bloms tryckeri	»	519: —
N. E. Simonsson	»	120: —
J. A. Bobäck	»	754: 30
A. Bergengren	»	171: 50
Avskrivna bokslutsräntor	»	205: 08
		<u>25,270: 76</u>
	Summa kronor	113,275: 85

Balans till 1/7 1930:

Utlånta medel	kronor	66,002: 25
	Summa kronor	179,278: 10

I avseende å budgetåret 1930/1931 föreligger endast en approximativ beräkning av följande innehåll:

*Beräkningar rörande Lunds universitets reservfond räkenskaps-
året 1930/1931.*

Debet.

<i>Kapital</i> 1/11	kronor	70,444: 91
Härfnån avgå såsom fondens skulder till sagda dag		
beslutade men ej verkställda utbetalningar	»	<u>17,745: 73</u>
		52,699: 18

Beräknade inkomster:

a. Intressemedel	kronor	1,150: —
b. Besparade löner	»	21,000: —

c. Inkomstöverskott å akademikassans ränte- och arrendemedel (jämnt punkt 3 i an- märkningar till staten)	kronor 19,000: — 41,150: —
	<u>Summa kronor 93,849: 18</u>

Kredit.

Beräknade utgifter:

a. Till extra utgiftsmedlen	kronor 5,000: —
b. » reparationer m. m.	» 20,000: —
c. » pensionsfonden	» 9,000: —
d. » Diverse utgifter	» 25,000: — 59,000: —
Beräknad behållning den ³⁰ / ₆ 1931	<u>34,849: 18</u>
	<u>Summa kronor 93,849: 18</u>

Reservfondens utgående balans vid utgången av budgetåret 1929/1930 utgjorde, såsom framgår av ovanstående tabell, i avrundat krontal 66,002 kronor. Motsvarande siffra utgjorde för budgetåret 1925/1926 140,644 kronor, för budgetåret 1926/1927 138,128 kronor, för budgetåret 1927/1928 146,723 kronor samt för budgetåret 1928/1929 120,732 kronor.

Hur livligt jag för övrigt uppskattar vikten för universitetet att för sina tillfälliga behov äga tillgång på erforderliga medel i önskvärd utsträckning — vad jag i sådant avseende under punkt 102 anfört beträffande reservfonden vid Uppsala universitet äger motsvarande tillämpning i fråga om reservfonden vid Lunds universitet — nödgas jag dock, liksom skett under föregående budgetår, att även nu räkna med bidrag från reservfonden till bestridande av institutionernas ökade materielkostnader. Såsom jag tidigare erinrat, utgår för innevarande budgetår för ändamålet ett anslag av 103,000 kronor. Jag anser mig böra förorda, att enahanda belopp äskas av riksdagen jämväl för budgetåret 1931/1932. Därest man utgår från att institutionernas ökade anslagsbehov, såsom jag förut angivit, uppgår till 110,750 kronor och därest det nu beräknade anslaget å 103,000 kronor varder av riksdagen beviljat, skulle allenast ett belopp av 7,750 kronor återstå, vilket det skulle ankomma på universitetets reservfond att gälda. Jag anser, att fonden utan större olägenhet torde kunna tåla denna belastning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ytterligare medel till materiel m. m. för de av mig under denna punkt angivna institutionerna vid universitetet i Lund för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av kronor 103,000: —

Departement-
schefen.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

32. **Institutet. Avlöningar för professorer och lärare m. fl., oförändrat ordinarie anslag . . .** kronor 476,700:—

33. **Avlöningar till vissa tjänstemän och betjante vid institutet och dess institutioner, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 91,100:—

[115.]

Avlöningar
åt vissa extra
ordinarie lä-
rare, amanu-
enser och
tjänstemän
m. m.

34. **Avlöningar åt vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m.** Under denna punkt har jag, i likhet med vad som skett för budgetåret 1930/1931, sammanfört ett antal anslagsäskanden, avseende vissa alltjämt erforderliga lärararvoden m. m. vid karolinska institutet. Jag har, på samma sätt som jag förfarit i fråga om liknande anslag för universiteten i Uppsala och Lund, upptagit dessa anslag för budgetåret 1931/1932 till enahanda belopp, som för budgetåret 1930/1931 utgå för samma ändamål. Beträffande ett av de i nedanstående sammanställning upptagna anslagsbeloppen har ändring ifrågasatts i förhållande till vad för budgetåret 1930/1931 utgått. Förslag har nämligen framlagts om inrättande av en preparatorsbefattning och ytterligare en vaktmästarbefattning vid kemiska institutionen, vilket skulle föranleda att hittillsvarande extra anslagspost å 1,200 kronor till bestridande av vaktmästargöromål vid samma institution skulle bortfalla. Jag har icke ansett mig nu böra biträda detta krav.

Ändamålet med vederbörande anslag, det år, för vilket det först utgått, samt de anslagsbelopp, som nu av mig föreslås för budgetåret 1931/1932, framgå av följande tablå:

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1931/1932 Kronor
Arbetsbiträde i biblioteket	1920 (1900)	2,208:—
Lärare vid propedeutiska kurser i de viktigaste kliniska undersökningsmetoderna	1923/1924	9,600:—
Biträdande lärare i histologi	1925/1926	4,200:—
Lärare vid propedeutiska kurser i allmän kirurgi och i allmän sjukvårdsteknik	1925/1926	2,700:— å detta anslag utgår icke dyrtidstillägg
Amanuenser vid den medicinska undervisningen å S:t Eriks sjuk- och vårdhem i Stockholm	1923/1924	3,600:—
Biträdande lärare i medicin	1925/1926 (1908)	8,000:—
Biträdande lärare i kirurgi	1925/1926 (1908)	8,000:—

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1931/1932 Kronor
Underläkaren vid allmänna barnhuset i Stockholm för handledning av de studerande . .	1908	900: —
Biträdande lärare i ortopedi	1921	3,600: —
Till klinisk och poliklinisk undervisning i ortopedi vid vanföranstalten i Stockholm (arvoden åt amanuens, tekniskt biträde m. m.) .	1921	5,850: —
Lärare vid en extra kurs i neurologi	1928/1929	1,000: —
Amanuens vid pediatrika polikliniken å kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1923/1924	1,200: —
		anslaget utgår under villkor att Stockholms stad för ändamålet tillskjuter samma belopp
Till en pediatrik klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1887	2,500: —
Till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm	1888	7,700: —
		enslaget utgår under villkor att Stockholms stad för ändamålet tillskjuter samma belopp
Till dagavgifter vid en pediatrik klinik å allmänna barnhuset	1920	25,000: —
Till vetenskapliga arbeten vid ett patologiskt-anatomiskt laboratorium vid Sabbatsbergs sjukhus	1913	4,000: —
Biträdande lärare i syfilidologi samt i syfilidologi och dermatologi	1925/1926	6,000: —
		å detta anslag utgår icke dyrtidstillägg
Vaktmästargöromål vid anatomiska institutionen	1923/1924	1,200: —
Vaktmästargöromål vid kemiska institutionen	1921	1,200: —
Vaktmästargöromål vid rättsmedicinska institutionen	1925/1926	1,200: —

Summan av dessa anslag utgör 99,658 kronor. Motsvarande anslag för budgetåret 1930/1931 utgör 91,958 kronor. Ökningen, 7,700 kronor, har uppkommit därigenom, att med anslaget sammanförts det för innevarande budgetår utgående särskilda anslaget å 7,700 kronor till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm. Den nu erforderliga summan, 99,658 kronor, bör begäras hos riksdagen såsom extra anslag att av Kungl. Maj:t fördelas för nu omförmälda ändamål med enahanda belopp, som i tablån angivits, samt i enlighet med hittillsvarande särskilda bestämmelser och villkor för vissa av dem.

Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av avlöningsförmåner för vissa extra ordinarie lärare, amanuenser och tjänstemän m. m. vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 99,658: — att med särskilda belopp av Kungl. Maj:t användas för de av mig ovan angivna ändamål.

[116.]

Höjning av
anslaget till
materiel
m. m. till
vissa institu-
tioner och
kliniker.

35. Höjning av anslaget till materiel m. m. till vissa institutioner och kliniker. I det i riksstaten under rubrik Karolinska mediko-kirurgiska institutet upptagna ordinarie reservationsanslaget å 78,600 kronor till materiel m. m. för vissa institutioner och kliniker ingår en anslagspost å 3,000 kronor till materiel m. m. för kemiska institutionen. Alltsedan år 1910 har vidare riksdagen anvisat extra anslagsmedel till förstärkning av nämnda ordinarie anslagspost; för budgetåret 1930/1931 utgår sålunda av det av riksdagen för nämnda budgetår anvisade extra reservationsanslaget å 33,500 kronor till materiel m. m. för vissa institutioner vid karolinska institutet ett belopp av 2,500 kronor till materiel m. m. för kemiska institutionen.

I skrivelse till karolinska institutets lärarkollegium har professorn i kemi och farmaci därstädes E. Hammarsten anhållit om utverkande av *dels* ökning av det till kemiska institutionen utgående ordinarie materielanslaget med 2,500 kronor, *dels ock* överförande av den ordinarie vaktmästartjänsten vid den kemiska institutionen till preparatorstjänst i löneklass B 10 och inrättande av en ordinarie vaktmästartjänst i löneklass B 7.

Till stöd härför har professor Hammarsten anfört följande:

Efter kanslers tillstånd har undervisningen i medicinsk kemi och farmaci omlagts till att omfatta en koncentrerad kurs varje termin. Omedelbart efter denna kurs följer en kurs i allmän kemi. Fördelen med denna anordning består däri att ett större antal elever kan intagas på varje kurs, eftersom *hela* det disponibla laboratorieutrymmet kan tagas i anspråk för varje kurs. Före omläggningen måste kurserna drivas samtidigt. Antalet platser till varje kurs i medicinsk kemi har sålunda kunnat höjas från 45 till 56. I allmän kemi har ej antalet kunnat höjas, ty före omändringen höllos två kurser per termin med 28 deltagare i varje. Var termin kunde alltså 45 + 56 eller tillsammans 101 elever laborera, efter omändringen 56 + 56 eller tillsammans 112. På en gång kunde förr 45 + 28 = 73 och numera 56 elever arbeta. Från undervisningens synpunkt innebär denna omändring följande fördelar: 1) Antalet elever har kunnat höjas från 202 till 224 per år. 2) Den förut i viss utsträckning nödvändiga anordningen med två elever på en plats kan nu undvikas. En elementär betingelse för effektiv undervisning har härmed realiserats. 3) Medan det praktiska arbetet förut endast kunnat omfatta enklare kvalitativa och ett fåtal kvantitativa försök, kan numera en fullständigare utbildning genomföras, vilken i stor utsträckning tager sikte på den kliniska medicinens metoder.

Genomförandet av en effektivare undervisning har medfört ökade anspråk på lärarna. Medan förut omkring 130 (vanligen endast omkring 100, då dispens från föreläsningsskyldighet plägat beviljas under tentamensperioder) föreläsningar hållits per år i medicinsk kemi, har professorn i ämnet enligt kanslerns beslut numer 192 föreläsningar per år. Den för genomförande av effektiv undervisning — under den rådande platsbristen nödvändiga — koncentrationen ställer ökade anspråk även på den övriga personalen. Förhör och praktiska prov måste anordnas i betydligt större utsträckning nu än förr. Endast med hjälp av frivilliga, oavlönade extra amanuenser har detta möjliggjorts.

De direkta kostnaderna för elevernas laborationer ha trots den strängaste

sparsamhet ökats avsevärt, vilket är en direkt följd av det effektivare praktiska arbetet.

[116.]

Uppgiften att förse 224 elever per år med reagens, uppsätta och reparera apparater, assistera vid omkring 300 föreläsningar, sköta en mångfald andra sysslor i samband med undervisningen samt att biträda vid det vetenskapliga arbetet är alltför stor för en vaktmästare. Vaktmästaren måste fullgöra en kvalificerad tjänst, som med avseende på sitt omfång skulle kräva två man, och dessutom måste han tagas till hjälp vid vetenskapligt arbete. Utan underordnad kvalificerad hjälp är det nämligen numera hart när omöjligt att bedriva vetenskaplig forskning. I särskilt hög grad gäller detta på den fysiologiska kemiens område, där synnerligen tidsödande och krävande organpreparationer måste utföras. På den kemiska institutionen arbetar för närvarande 16 personer med självständiga, vetenskapliga undersökningar, förutom de kliniska forskare, som där söka mera tillfällg hjälp. Då universitetsstatuterna som en av de främsta uppgifterna framhålla vetenskaplig forskning, har det syns mig vara en institutionsföreståndares ofrånkomliga plikt att se till, att de yttre betingelserna härför finnas. De förhållanden, som i detta avseende råda på institutionen, borde höra till en förgången tid. Den moderna vetenskapens krav motsvara de icke. Då den arbetsbörda, som genom utvecklingens gång hopats på vaktmästartjänsten, blivit för stor för att kunna bäras av *en* person, hur skicklig denne nu än må vara, har jag nödgats att med medel från det knappa institutionsanslaget skaffa provisorisk hjälp till skötande av en del enklare göromål.

Begäran om ytterligare höjning av institutionsanslaget har sin grund i de med en effektivare undervisning förenade kostnaderna, vilka knappast utan erfarenhet kunnat tidigare noga beräknas. Dessa ökade kostnader betingas dels av ökad materialförbrukning och dels av den omständigheten, att extra teknisk hjälp måst anlitas för undervisningens behov.

En kort sammanfattning av motiven till min begäran ter sig i överensstämmelse med ovanstående på följande sätt:

det stora studentantalet (vida överstigande det vid motsvarande institutioner i Lund),

anordningen av undervisningen i koncentrerad form samt

det stora antalet vetenskapligt arbetande.

Under framhållande att lärarkollegiet funnit ett tillgodoseende av de utav professor Hammarsten framförda önskemålen nödvändigt, om undervisningen och forskningsarbetet vid den kemiska institutionen skola kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt, har lärarkollegiet i skrivelse till kanslern för rikets universitet anhållit om utverkande av proposition till 1931 års riksdag med förslag *dels* att höja det till den kemiska institutionen nu utgående ordinarie reservationsanslaget till materiel m. m. från 3,000 kronor med 2,500 kronor till 5,500 kronor, *dels ock* att förändra den nu å institutets stat uppförda vaktmästartjänsten vid den kemiska institutionen med lön enligt lönegraden B 7 till en preparatorstjänst med lön enligt lönegraden B 10 samt å institutets stat uppföra en ny vaktmästartjänst vid samma institution med lön enligt lönegraden B 7.

Kanslern har i utlåtande den 22 augusti 1930 hemställt om proposition till 1931 års riksdag angående dels förändring av den på stat nu uppförda

- [116.] vaktmästartjänsten till en preparatorsbefattning med lön enligt lönegraden B 10 dels ock det ordinarie materielanslagets ökning till 5,500 kronor. Beträffande frågan om en ny vaktmästartjänst anser kanslern, att inrättande av ny sådan befattning utöver den nuvarande vaktmästartjänstens förändring till en preparatorsbefattning icke nu bör ifrågasättas, varemot givetvis det hittillsvarande extra anslaget å 1,200 kronor till bekostande av vaktmästargöromål vid kemiska institutionen fortfarande är behöfvligt.

Departementschefen.

För att närmare kunna bedöma det föreliggande kravet om ökat anslag till materiel m. m. har jag från professor Hammarsten äskat och mottagit följande promemoria i berörda avseende:

1929 års utgifter fördelade sig på följande sätt (siffrorna äro avrundade till hela kronor).

1. Glasvaror	kronor	5,148:—
2. Reagens och material	»	4,317:—
3. Apparater och reparationer	»	3,347:—
4. Böcker, tidskrifter och skrivmaterial	»	1,790:—
5. Elektrisk ström	»	1,062:—
6. Telefon	»	602:—
7. Städning	»	302:—
8. Transporter och diverse	»	143:—
9. Biträde för vaktmästargöromål vid undervisningen . . .	»	2,040:—

Summa kronor 18,751:—

Utgifterna enligt denna stat hava under de två sista åren hållit sig mellan 18,000 och 19,000 kronor årligen.

Inkomsterna ha utgjorts av anslag på 5,500 kronor samt av laborationsavgifter på omkring 13,000 kronor. (Här ej inbegripna de 1,000 kronor, vilka utgå till städgöromål från extra anslag).

Posterna 1, 2, 7 och 9 i ovanstående exempel torde så gott som uteslutande få skrivas på undervisningens konto. Detsamma gäller med säkerhet för största delen av posterna 3 och 5 samt för en icke oväsentlig del av post nr 4. För det vetenskapliga arbetet bliver sålunda endast en jämförelsevis ringa summa över. Det dyrbara djurmaterialet, större och dyrbarare apparater, nykonstruktioner och specialreagens draga kostnader, vilka icke kunna täckas av resterande anslagsmedel. Antalet studerande på kurserna i medicinsk kemi har under det senaste året sjunkit ned till omkring 80 per år (mot 112 under föregående år). Kostnaderna för denna kurs minska härigenom något men ej på långt när i proportion till inkomstminskningen, då sådana utgiftsposter som apparater, elektrisk ström och biträde förbliva oförändrade.

Det ställer sig givetvis svårt att särskilja kostnaderna för vetenskapligt arbete och undervisning, i all synnerhet som apparatur för vetenskapligt arbete i stor utsträckning måste användas vid undervisningen. Enligt den uppskattning jag förmått göra, torde undervisningskonto för närvarande uppgå till omkring 14,000 kronor per år. Laborationsavgifterna torde innevarande räkenskapsår icke komma att överstiga 11,000 kronor och hela inkomsten sålunda ej att överstiga 16,500 kronor. För det vetenskapliga

arbetet skulle under sådana förhållanden endast 2,500 kronor bliva tillgängliga av anslagsmedel.

Av den föreliggande utredningen beträffande behovet av anslag till materiel m. m. synes mig framgå, att det nu för ändamålet disponerade beloppet, 5,500 kronor, varav 3,000 kronor å ordinarie och 2,500 kronor å extra stat, icke är tillräckligt. För ett framgångsrikt bedrivande av undervisningen och forskningsarbetet vid den kemiska institutionen torde det, såsom lärarkollegiet framhållit, vara nödvändigt att det till institutionen utgående materielanslaget höjes. Jag anser mig därför böra biträda förslaget om höjning av den i institutets ordinarie materielanslag ingående anslagsposten till materiel m. m. från 3,000 kronor till 5,500 kronor, vilket innebär, att institutets ordinarie materielanslag bör höjas med 2,500 kronor från 78,600 kronor till 81,100 kronor.

Såsom jag tidigare här ovan erinrat har sedan åtskilliga år tillbaka av riksdagen anvisats extra anslagsmedel till förstärkning av ordinarie anslagsposten till materiel m. m. vid kemiska institutionen. För innevarande budgetår utgår för detta ändamål ett förstärkningsanslag å 2,500 kronor. Beträffande för budgetåret 1931/1932 erforderligt förstärkningsanslag gör jag framställning under punkten 118 i det följande.

Vad angår förslaget om förändring av den ordinarie vaktmästartjänsten vid den kemiska institutionen till en preparatorstjänst och inrättande av en ny ordinarie vaktmästarbefattning vid samma institution, finner jag mig icke nu kunna understödja detsamma.

Under återopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ökning av anslagsposten till materiel m. m. för kemiska institutionen från 3,000 kronor till 5,500 kronor öka det *ordinarie* reservationsanslaget till materiel m. m. för vissa institutioner och kliniker vid karolinska mediko-kirurgiska institutet

nu	kronor 78,600:—
med	» 2,500:—
till	» 81,100:—

36. Undervisning i medicinsk rörelsebehandling,

oförändrat ordinarie anslag kronor 8,250:—

37. **Ökade medel till materiel i allmänhet.** Till täckande av brister, som under de senare åren uppkommit i det å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat till ett belopp av 22,000 kronor uppförda reservationsanslaget till materiel i allmänhet eller till förstärkande av nämnda anslag har riksdagen vid flera tillfällen beviljat fyllnadsanslag. Under de senaste åren har sålunda till beredande av ökade medel till materiel i allmänhet

[117.]

Ökade medel
till materiel i
allmänhet.

[117.] vid institutet såsom extra anslag anvisats: för vart och ett av budgetåren 1925/1927 30,000 kronor, för budgetåret 1927/1928 26,000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1928/1930 28,300 kronor och för budgetåret 1930/1931 26,600 kronor.

Hos universitetskanslern har nu institutets lärarkollegium hemställt om utverkande av proposition till 1931 års riksdag med förslag att till förstärkande av institutets ordinarie reservationsanslag till materiel i allmänhet bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 25,325 kronor. Framställningen grundar sig på en approximativ beräkning av följande utseende:

Kol och koks	kronor 14,000:—
Ved	» 500:—
Gas och elektricitet	» 3,500:—
Uppvärmning och belysning m. m. vid S:t Eriks sjuk- och vårdhem samt sjukhuset S:t Göran	» 3,500:—
Telefonavgifter	» 900:—
Vattenavgifter	» 3,000:—
Tryckningskostnader, skrivmaterialier, extra skrivgöromål m. m.	» 6,000:—
Renhållning och körslor	» 1,500:—
Eldare, gårdskarlar och vaktmästarbiträde	» 7,425:—
Diverse	» 7,000:—

Summa kronor 47,325:—

Då det ordinarie anslaget för detta ändamål utgör 22,000 kronor, erfordras alltså ett förstärkningsanslag av 25,325 kronor.

Universitetskanslern har i skrivelse den 22 augusti 1930 gjort framställning i överensstämmelse med lärarkollegiets förslag.

Departement-
schefen.

Förstärkning av det i institutets stat uppförda reservationsanslaget till materiel i allmänhet är alltså behöfvig. Mot lärarkollegiets förslag till beräkning av anslagsbehovet har jag intet att erinra. Ett förstärkningsanslag av 25,325 kronor erfordras således för budgetåret 1931/1932, vilket innebär en minskning med 1,275 kronor i förhållande till det för budgetåret 1930/1931 utgående beloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av den i det ordinarie reservationsanslaget till materiel m. m. för vissa institutioner och kliniker vid karolinska institutet ingående anslagsposten å 22,000 kronor till institutets materiel i allmänhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag
av kronor 25,325:—

38. **Materiel m. m. för vissa institutioner.** Under denna punkt torde jag få anmäla en del anslagsfrågor, avseende materiel m. m. vid karolinska institutet. Beträffande de i nedanstående tabell upptagna beloppen har från institutets sida en ändring allenast föreslagits rörande posten å 15,000 kronor till bokinköp och bokbindning, vilken begärts höjd till 25,000 kronor. Ehuru jag livligt behjärtar behovet av ökade medel för institutets bokinköp, ser jag mig av statsekonomiska hänsyn icke i tillfälle att föreslå någon ändring i förhållande till vad nu för ändamålet utgår.

Mitt förslag innebär beträffande de i nedanstående sammanställning upptagna anslagsbeloppen icke någon ändring i förhållande till vad för budgetåret 1930/1931 utgår.

[118.]
Materiel
m. m. för
vissa institu-
tioner.

Ändamål, för vilket anslag beviljats	År, för vilket anslag först anvisats	Anslagsbelopp, av mig avsedda att utgå för budgetåret 1931/1932 Kronor
Verkställande av färgfotografering å syfilidologiska kliniken vid sjukhuset St Göran	1922	1,000: —
Materiel m. m. för röntgeninstitutet	1908	3,000: —
Materiel m. m. för djur- och operationsavdelningen	1922	1,000: —
Materiel m. m. för medicinska kliniken .	1919	5,500: —
Materiel m. m. för gynekologiska kliniken å Sabbatsbergs sjukhus	1923/1924	500: —
Materiel m. m. för pediatrika kliniken vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1924/1925	500: —
Materiel m. m. för patologisk-anatomiska institutionen	1924/1925	3,000: —
Materiel m. m. för kemiska institutionen	1910	2,500: —
Materiel för dermato-syfilidologiska kliniken	1929/1930	500: —
Materiel m. m. för undervisningen i allmän patologi	1929/1930	1,000: —
Bokinköp och bokbindning för biblioteket	1923	15,000: —

Samtliga ovannämnda anslagsbelopp böra utgå såsom reservationsanslag. De utgöra tillhopa 33,500 kronor. Denna summa bör nu äskas hos riksdagen för att i sinom tid av Kungl. Maj:t med enahanda, såsom reservationsanslag betecknade belopp, som nu utgå, fördelas för ovan angivna ändamål.

Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till materiel m. m. för vissa institutioner vid karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 33,500: — att av Kungl. Maj:t användas för de av mig i det föregående omförmälda ändamål.

[119.]

Materiel
m. m. för
psykiatriska
kliniken.

39. **Materiel m. m. för psykiatriska kliniken.** I skrivelse till karolinska institutets lärarkollegium har professorn i psykiatri vid institutet V. Wigert gjort framställning om särskilt materielanslag för psykiatriska kliniken samt därvid anfört följande:

Undertecknad får härmed hemställa, att lärarkollegiet ville bland årets riksdagspetita upptaga ett institutionsanslag å 600 kronor till psykiatriska kliniken. Denna klinik har hittills icke åtnjutit något sådant anslag, vilket givetvis är synnerligen erforderligt för det vetenskapliga arbetet. Förslagsvis har jag tänkt mig följande fördelning av anslaget

Till inköp av vetenskaplig litteratur	kronor 200: —
Till vetenskapliga instrument	» 200: —
Till laboratorieutensilier	» 200: —

Summa kronor 600: —

Med anledning av professor Wigerts framställning har lärarkollegiet i skrivelse till kanslern hemställt, att kanslern ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av proposition till 1931 års riksdag med förslag, att till materiel m. m. för den psykiatriska kliniken för budgetåret 1931/1932 måtte beviljas ett extra reservationsanslag av 600 kronor. Lärarkollegiet har därvid, under erinran om att dylika anslag utginge till institutets övriga institutioner, framhållit, att det syntes fullt befogat, att samma förmån beviljades ifrågavarande klinik samt att tvivel givetvis ej kunde råda om behovet av det äskade anslaget.

I skrivelse den 22 augusti 1920 har kanslern gjort framställning i överensstämmelse med lärarkollegiets förslag.

Departement-
schefen.

Då de vetenskapliga studierna på psykiatriens område i samband med läkarvetenskapens allmänna utveckling numera kommit att nära beröra en del forskningsområden, där experimentella metoder äro av behovet påkallade, torde vara uppenbart, att en psykiatrisk universitetsklinik måste till sitt förfogande äga tekniska och andra hjälpmedel för vetenskapliga undersökningar i en mängd avseenden. Jag finner det nu framställda kravet fullt befogat och vill skänka detsamma mitt understöd. Erinras må att psykiatriska kliniken vid Uppsala universitet sedan ett flertal år av riksdagen åtnjutit särskilt anslag för tillgodoseende av behovet av instrument och vetenskapliga hjälpmedel över huvud.

I avseende å det äskade beloppets storlek vill jag erinra därom, att åtskilliga av karolinska institutets specialkliniker förfoga över ett materielanslag en var å 500 kronor. Samma belopp utgår ävenledes till psykiatriska kliniken i Uppsala. Det synes mig tillfyllest, att ett motsvarande belopp ställes till den nu ifrågavarande psykiatriska klinikens förfogande.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till materiel m. m. för psykiatriska kliniken vid karolinska mediko-kirurgiska institutet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 500: —

40. **Ny kylanläggning i patologiska institutionens bårhus.** I skrivelse till kanslern för rikets universitet har lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, under åberopande av en skrivelsen bilagd framställning från professorn i patologisk anatomi vid institutet F. Henschen, hemställt, att kanslern ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av proposition till 1931 års riksdag med förslag att till installation av en modern kylanläggning i patologiska institutionens bårhus bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra reservationsanslag å 13,000 kronor.

[120:]
Ny kylanläggning i patologiska institutionens bårhus.

Professor Henschen har till stöd för sin framställning anfört följande:

Den kylanläggning, som för närvarande finnes i bårhuset, utfördes år 1914. I samband härmed hade också dispositionsrätten till bårhuset, som tidigare tillkommit serafimerlasarettet, överlåtits på patologiska institutionen. Kylanläggningen kom emellertid av flera anledningar mycket snart ur bruk. Dess drift visade sig, särskilt under kristiden, allt för dyrbar, och dess konstruktion var så komplicerad, att apparaten fordrade tillsyn av en person med större kompetens på detta område än institutionens egna vaktmästare. Därtill kom, att apparaten tog skada och blev obrukbar under de långa perioder den ej arbetade. Då undertecknad 1925 blev patologiska institutionens föreståndare, företogs en grundlig och dyrbar reparation av kylapparaten, som sedan var i bruk under den varmare delen av år 1925; även då visade den sig svårskött och dyrbar i drift. Sedan dess har apparaten varit ur bruk, dels emedan behovet av densamma varit mindre kännbart under de relativt svala somrarna 1926—1929, dels av den anledningen, att reparations- och driftkostnaderna ställde sig oproportionerligt höga i förhållande till antalet döda, som visat en betydande nedgång.

Frånvaron av effektiv avkylning av liken har givetvis ej sällan gjort sig påmint under de varmare delarna av de sista åren i det att obduktionsmaterialets värde ur vetenskaplig och undervisningssynpunkt nedsatts genom hastigt inträdande kadaverösa förändringar. Olägenheterna ha emellertid ej varit allt för framträdande och några klagomål från allmänhetens sida ha, så vitt mig är bekant, tidigare icke avhört.

Det var först under den varma perioden i juni och juli år 1930, som ovan påpekade missförhållanden framträdde med full styrka: liken förvandlades hastigt före obduktionerna och klagomål anfördes såväl från personalsida som av anhöriga till de döda.

Dessa missförhållanden få icke upprepas ett följande år. Pieteten för de döda och hänsynen till deras efterlevande kräver ovillkorligen att åtgärder vidtagas snarast möjligt. Obduktionsmaterialet har också under de senare åren nedgått så avsevärt i kvantitet att man i såväl undervisningens som forskningens intresse måste begära, att det ej onödigtvis förspilles genom förtidig förruttnelse.

Då den nuvarande kylanordningen från 1914 såsom varande allt för dyrbar i drift, svårskött och ineffektiv, måste anses föråldrad, torde det icke återstå annat än att kassera densamma och installera en ny, fullt modern och snabbverkande dylik med automatisk drift.

Enligt ett preliminärt program, som jag uppgjort i samråd med sakkunniga ingenjörer, kan man för en relativt ringa kostnad icke blott lösa frågan om likens avkylning utan också samtidigt få ett visserligen mycket enkelt med dock värdigt rum för visning av de döda före obduktionen, något som förut fullständigt saknats.

[120.] Programmet för förändringarna är följande:

1. Nuvarande föråldrade och skrymmande kylaggregat borttages.
 2. Nuvarande kylrumsisolering förutsättes vara tillräcklig, men det hittillsvarande, onödigt stora kylrummet avdelas genom isolerande väggar i ett mindre, fullt modernt kylrum och ett större förkylrum, avsett för visning av de döda.
 3. Det nya kylrummet inredes i överensstämmelse med det nya kylrummet i stadens bårhus och förses med fack för 6 lik.
 4. Den nya kylmaskinen uppställs på samma plats som den nuvarande.
 5. Kylrummet förses med ventilation och fläkt för temperaturens reglering under de kallare delarna av året.
 6. Förkylrummet förses med enkel dekoration och belysning.
- Kostnaderna för kylanläggningen uppgå enligt beräkning av firman Luth och Rosén till omkring 11,000 kronor och enligt firman Celers kalkyl till 12,550 kronor. Härtill kommer iordningställandet av förkylrummet, som torde draga en kostnad av 2 à 300 kronor.

I skrivelse den 6 oktober 1930 har kanslern — under anförande att ifrågakomna arbetes utförande uppenbarligen vore av tvingande och brådskande natur — hemställt om proposition till 1931 års riksdag i överensstämmelse med lärarkollegiets förslag.

I ärendet har byggnadsstyrelsen den 12 november 1930 avgivit yttrande, därvid byggnadsstyrelsen tillstyrkt framställningen, dock under åberopande av ett yttrandet bifogat, av civilingenjören A. Börjeson avgivet, av ritningar åtföljt utlåtande, däri föreslås vissa modifikationer i den föreslagna kylanläggningen, varigenom kostnaderna för densammas utförande kunna nedbringas till 11,500 kronor.

Civilingenjör Börjeson har i sitt utlåtande anfört:

I avsikt att ernå större bekvämlighet vid anläggningens handhavande böra de sex bårarna ordnas i endast två höjdlägen med tre bårar i bredd och den översta raden i jämnhöjd med obduktionsbordshöjden och transportvagnen. För inspektion av likkammarens inre anordnas ett fritt utrymme bakom bårarna och minst 0,60 m. djup och för ernående av god hygien beklädas dess väggar invändigt med porslinsplattor till 1,8 m. höjd från golv räknat. Golvet, som är oskadat, belagt med goda metlacherplattor och väl isolerat, bibehålles oförändrat. Dörren till kammaren placeras i den nya väggen, varigenom ernås kostnadsbesparing och möjlighet att placera kylmaskinen i ytterrummets inre del, med vinst av ökat utrymme.

Det föreslagna tvättstället anses överflödigt, och vattenkastaren bibehålles, ehuru med någon sidodragning för dörrens frigång. Spolning och rengöring av kammaren förenklas därigenom.

Ventilationskanalerna förläggas, den ena på samma plats som nuvarande evakueringsrör och den andra direkt genom taket ut i det fria från kammarens diagonalt motsatta hörn.

Förrummets kylrumsdörrar förses med nya, moderna stängningsanordningar. Dess väggytor målas med vit lackfärg och svart sockel samt förses med enkel dekorerings.

Kostnaderna för anläggningens utförande i enlighet med bilagda ritning,

men i övrigt huvudsakligen enligt professor Henschens föreliggande förslag, med ovanstående modifikationer beräknas uppgå till 11,500 kronor, i vilken kostnad även ingår arvode för upprättande av fullständiga entreprenadhandlingar, kontroll och besiktning. Det förutsättes att befintligt kylmaskineri lämnas i utbyte mot det nya.

Att de nuvarande anordningarna i fråga om kylanläggningen i karolinska institutets bårhus med hänsyn till påpekade missförhållanden icke kunna få fortvara utan tvinga till snar ändring, torde efter det anförda ej tarva ytterligare belysning. Jag tvekar därför ej att tillstyrka förslaget om installation av ny kylanläggning i bårhuset. Vid anläggningens utförande torde de av civilingenjören Börjeson föreslagna modifikationerna i förslaget böra iakttagas, varigenom kostnaden för anläggningen skulle kunna begränsas till 11,500 kronor.

Departementschefen.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet framlagda program och ritningar av ny kylanläggning i patologiska institutionens vid karolinska medikokirurgiska institutets bårhus för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 11,500: —

Tandläkarinstitutet.

41. Tandläkarinstitutet, avlöningar m. m., oför-

ändrat ordinarie förslagsanslag kronor 95,100: —

42. Omkostnader för tandläkarinstitutets verksamhet m. m. Under punkt 108 av 1928 års åttonde huvudtitel, till vilken jag här tillåter mig att hänvisa, har en utförlig redogörelse lämnats för det sätt, på vilket de med tandläkarinstitutets verksamhet förenade inkomsterna och utgifterna beräknades före ingången av budgetåret 1928/1929. Med anledning av att under senare år betydande överskott uppkommit å tandläkarinstitutets verksamhet föreslog riksräkenskapsverket i sin inkomstberäkning för budgetåret 1928/1929 upptagandet av en särskild inkomsttitel för redovisning av de från tandläkarinstitutets praktiska verksamhet härflytande inkomsterna bland egentliga statsinkomster, uppbörd i statens verksamhet. Till detta förslag uttalade dåvarande cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen sin anslutning. Härav följde emellertid, vilket närmare framgår av nyssberörda punkt 108 av 1928 års åttonde huvudtitel, att bland verkliga utgifter måste uppföras anslagsbelopp av den storlek, som var nödvändig för tandläkarinstitutets drift under vederbörande budgetår.

[121.]

Omkostnader för tandläkarinstitutets verksamhet m. m.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed framlagda förslag har riksdagen

[121.] *dels* godkänt omkostnadsstater för tandläkarinstitutet för ett vart av budgetåren 1928/1931,

dels till omkostnader för tandläkarinstitutets verksamhet såsom extra förslagsanslag anvisat för budgetåret 1928/1929 ett belopp av 146,100 kronor, för budgetåret 1929/1930 ett belopp av 126,100 kronor och för budgetåret 1930/1931 ett belopp av 140,900 kronor,

dels ock till extra lärarkrafter vid tandläkarinstitutet för ett vart av budgetåren 1928/1931 anvisat ett extra reservationsanslag av 15,500 kronor.

Genom beslut den 9 maj 1930 föreskrev Kungl. Maj:t, att följande omkostnadsstat skulle för budgetåret 1930/1931 äga tillämpning:

1. Värme och lyshållning	kronor	30,000: —
2. Tvätt och linne, renhållning samt vattenavgifter . . .	»	25,000: —
3. Tryckningskostnader, renskrivningskostnader samt telefonavgifter	»	6,000: —
4. Avlöning till tamburvakt, till en kassörska samt till biträden på röntgenavdelningen	»	8,700: —
5. Avlöning till en sköterska på protésavdelningen . . .	»	2,400: —
6. Avlöning till två sköterskor på tandfyllningsavdelningen och tandkirurgiska avdelningen	»	4,800: —
7. Biblioteket	»	1,000: —
8. Reparationer och oförutsedda utgifter	»	8,000: —
9. Underhåll av inventarier	»	5,000: —
10. Förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	»	40,000: —
11. Undervisnings- och åskådningsmateriel	»	10,000: —

Summa *förslagsanslag* kronor 140,900: —

Anm. Tandläkarinstitutets lärarråd äger att beträffande de i omkostnadsstaten under 1—3, 7—9 samt 11 upptagna anslagsposterna å en post göra minskning samt å en annan ökning, endast nämnda anslagsposters sammanlagda summa icke överskrides.

Tillika ställde Kungl. Maj:t ovanberörda extra förslagsanslag å 140,900 kronor till vederbörandes förfogande att, i enlighet med ovanstående stat, i mån av behov och mot redovisningsskyldighet inför riksräkenskapsverket användas för därmed avsedda ändamål.

Vidare föreskrev Kungl. Maj:t, att å de avlöningar, som bestredes med medel från nyssnämnda extra förslagsanslag, tillfällig löneförbättring icke skulle utgå, ävensom att å dessa avlöningar dyrtidstillägg, i den mån sådant förekomme, skulle utbetalas enligt de för nyreglerade verk gällande grunder.

Härjämte medgav Kungl. Maj:t, att för uppehållande av undervisningen å tandläkarinstitutet under läsåret 1930/1931 finge anställas, å protésavdelningen en extra lärare med ett arvode av 3,000 kronor och en extra laborator med ett arvode av 4,500 kronor, å tandfyllningsavdelningen en extra lärare med ett arvode av 3,000 kronor samt å tandkirurgiska avdelningen

likaledes en extra lärare med ett arvode av 3,000 kronor, allt för år räknat, dock att, därest någon av ifrågavarande extra lärartjänster på grund av nedgång i elevantalet skulle visa sig obehövlig, densamma icke finge besättas.

Tillika medgav Kungl. Maj:t, att för uppehållande vid tandläkarinstitutet under läsåret 1930/1931 av undervisningen i orthodonti finge utgå ett belopp å 2,000 kronor.

Slutligen föreskrev Kungl. Maj:t, att nämnda arvoden å 3,000 kronor, 4,500 kronor, 3,000 kronor och 3,000 kronor samt nyssberörda belopp å 2,000 kronor skulle utgå ur det av riksdagen för budgetåret 1930/1931 till extra lärarkrafter vid tandläkarinstitutet anvisade extra anslaget å 15,500 kronor.

I en av kanslern för rikets universitet jämte yttrande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium samt eget utlåtande av den 22 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har tandläkarinstitutets lärarråd inkommit med förslag till omkostnadsstat för tandläkarinstitutet för budgetåret 1931/1932.

Lärarrådet har därvid till en början gjort en jämförelse mellan de i omkostnadsstaten för budgetåret 1929/1930 beräknade posterna och de verkliga utgifterna under samma budgetår, de sistnämnda dock endast approximativt beräknade, vilken framgår av nedanstående tablå. I samma tablå har jag vidare upptagit dels de av Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1930 för budgetåret 1930/1931 fastställda beloppen, dels de belopp, som av lärarrådet beräknats för budgetåret 1931/1932.

	I omkostnadsstaten för budgetåret 1929/1930 beräknade belopp	Verkliga utgifter under budgetåret 1929/1930	Av Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 fastställda belopp för budgetåret 1930/1931	Av lärarrådet beräknade belopp för budgetåret 1931/1932
1. Värme och lyshållning	30,000	27,000	30,000	30,000
2. Tvätt och linne, renhållning samt vattenavgifter	25,000	24,500	25,000	25,000
3. Tryckningskostnader, renskrivningskostnader samt telefonavgifter	6,000	7,500	6,000	6,000
4. Avlöning till tamburvakt, till en kassörska samt till biträden på röntgenavdelningen	8,700	8,700	8,700	8,700
5. Avlöning till en sköterska på protésavdelningen	2,400	2,400	2,400	2,400
6. Avlöning till två sköterskor på tandfyllningsavdelningen och tandkirurgiska avdelningen . . .	—	—	4,800	4,800

[121.]

	I omkostnadsstaten för budgetåret 1929/1930 beräknade belopp	Verkliga utgifter under budgetåret 1929/1930	Av Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 fastställda belopp för budgetåret 1930/1931	Av lärarrådet beräknade belopp för budgetåret 1931/1932
7. Avlöning till vaktmästare, tillika portvakt	—	—	—	2,676
8. Biblioteket	1,000	1,000	1,000	1,000
9. Reparationer och oförutsedda utgifter	8,000	9,600	8,000	10,000
10. Underhåll av inventarier	5,000	6,300	5,000	8,000
11. Förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet, <i>förlagsanslag</i>	30,000	30,500	40,000	40,000
12. Undervisnings- och åskådningsmateriel	10,000	3,600	10,000	10,000
13. Omkostnader för vetenskaplig forskning	—	—	—	5,000
Summa kronor	126,100	121,100	140,900	153,576

Lärarrådet har beträffande de under 1—2, 4—6 samt 8 i tablån upptagna posterna inskränkt sig till att hemställa, att nämnda poster i statförslaget måtte uppföras med enahanda belopp, med vilka de upptagits för budgetåret 1930/1931.

Beträffande den under 3 i tablån upptagna anslagsposten till tryckningskostnader, renskrivningskostnader samt telefonavgifter å 6,000 kronor meddelar lärarrådet, att densamma överskridits med omkring 1,500 kronor, beroende på den genom institutets ökade verksamhet omfattande skriftväxlingen, som måst äga rum, och den mängd expeditionsgöromål, som tillkommit. Då på framställning av lärarrådet tandläkarinstitutet från och med budgetåret 1930/1931 erhållit en kanslibiträdesbefattning på stat, torde det nuvarande anslaget kunna bli tillräckligt, varför lärarrådet icke ansåge sig böra hemställa att detsamma ökades.

I fråga om de under 9 och 10 i tablån upptagna anslagsposterna till reparationer och oförutsedda utgifter samt till underhåll av inventarier har däremot lärarrådet hemställt om ökningar och därvid anført:

Beträffande anslaget till reparationer och oförutsedda utgifter hade detta varit otillräckligt och överskridits med 1,600 kronor. Lärarrådet finge härvid erinra, att Kungl. Maj:t den 14 februari 1930 av detta anslag utanordnat ett belopp av 2,000 kronor för bestridande av kostnaderna för ritningar m. m. i samband med utredning och utvidgning av tandläkarinstitutet. I betraktande av den stora mängd lärosalar och övriga lokaler, som institutet omfattade, ävensom mängden av studerande och patienter vore det ofrånkomligt, att reparationer ej så sällan måste förekomma. Det i staten upp-

förda beloppet, 8,000 kronor, borde ökas till 10,000 kronor, då ökade reparationer i viss grad måste förväntas på den grund att institutet ej längre vore så nytt och underhåll under den förflutna tiden endast sparsamt förekommit.

Anslaget till underhåll av inventarier hade likaledes måst överskridas på grund av nödvändigheten att överse ett stort antal operationsstolar, vilka på grund av att till desamma hörande elektriska ledningar förslitits utgjorde en fara både för patienter och de tjänstgörande eleverna. Då dylika reparationer å operationsstolarna allt framgent måste företagas och beklädnaden numera förslitits och måste förnyas och även en hel del andra inventarier tarvade ett noggrant underhåll, ansåge sig lärarrådet böra hemställa att detta anslag höjdes till 8,000 kronor från nuvarande 5,000 kronor.

Det under 11 i tablån upptagna, såsom förslagsanslag betecknade anslaget till förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet har lärarrådet, under hänvisning till den stora tillströmningen av elever och patienter, föreslagit skola uppföras till samma belopp som för innevarande budgetår eller 40,000 kronor, ehuru belastningen å anslaget under budgetåret 1929/1930 icke uppgått till mer än omkring 30,500 kronor.

Likaledes har lärarrådet ifråga om den under 12 i tablån upptagna anslagsposten till undervisnings- och åskådningsmateriel — varå medelsåtgången under budgetåret 1929/1930 uppgått till 3,600 kronor — hemställt, att desamma för budgetåret 1931/1932 måtte upptagas med oförändrat belopp, 10,000 kronor. Till stöd härför har lärarrådet anfört:

I betraktande av att det ganska snart efter ingången av budgetåret 1929/1930 stod klart för lärarrådet, att en del av anslagen måste komma att överskridas, hade lärarrådet för att omkostnadsstatens slutsumma ej skulle överskridas iakttagit den allra största sparsamhet beträffande anslaget till undervisnings- och åskådningsmateriel. Skulle man emellertid vid undervisningen följa med tandläkarkonstens utveckling, måste tillräckliga medel finnas till förfogande för inköp av erforderlig åskådningsmateriel. Med hänsyn härtill och till mängden av studerande vid institutet torde ett anslag av nuvarande storlek ej vara för högt. Lärarrådet hemställde därför, att nuvarande belopp, 10,000 kronor, alljämt måtte anslås till undervisnings- och åskådningsmateriel.

Såsom av punkt 7 i tablån framgår har vidare lärarrådet hemställt om ett anslag å 2,676 kronor för budgetåret 1931/1932 till avlöning av en vaktmästare, tillika portvakt. Till stöd för denna sin framställning har lärarrådet bland annat anfört:

Med den omfattning, institutet fått, hade det sedan flera år tillbaka varit ett önskemål att hava tillgång till ytterligare en vaktmästare. Den nuvarande vaktmästaren hade utom de egentliga vaktmästargöromålen även att lämna teknisk hjälp å tandkirurgiska och tandfyllningsavdelningarna med tillsyn och lagningar av rörledningar, kranar m. m. Då göromålen å inspektors-expeditionen numera i hög grad ökats och vaktmästaren mera än förut måst därstädes tagas i anspråk, hade avdelningarna under långa tider på dagen varit utan varje slags vaktmästarhjälp. Finge en ny vaktmästare anställas, kunde den nuvarande vaktmästaren, som genom sitt arbete å avdelningarna utbildat sig till mera tekniska göromål, fortfarande få ägna sig åt dessa och

[121.] biträda å tandkirurgiska och tandfyllningsavdelningarna och den nye vaktmästaren övertaga passningen å inspektorsexpeditionen och utföra de egentliga vaktmästargöromålen samt övertaga portvaktssysslan, som för närvarande sköttes av en äldre städerska, för vilken lärarrådet ämnade begära pension. Lärarrådet hade tänkt sig, att den nya vaktmästarbefattningen skulle tillsvidare ej uppföras på stat, utan att innehavaren skulle, i likhet med en del andra befattningshavare vid institutet, avlönas från omkostnadsstaten. Då den ordinarie vaktmästarsysslan vore uppförd i lönegraden B 7 i avlöningsreglementet och en extra befattningshavare måste placeras i en löneklass närmast lägre, här således den sjätte löneklassen, skulle för den nye vaktmästaren beräknas en avlöning av 2,676 kronor.

Slutligen har lärarrådet, såsom framgår av punkt 13 i tablån, gjort framställning om ett anslag för budgetåret 1931/1932 å 5,000 kronor till omkostnader för vetenskaplig forskning.

Lärarrådets nu ifrågavarande framställning har tillstyrkts av karolinska institutets lärarkollegium.

Kanslern för rikets universitet har i sitt ovanberörda utlåtande av den 22 augusti 1930 anfört bland annat:

Kanslern kunde icke biträda lärarrådets mening, att den föreslagna nya vaktmästarbefattningen måtte placeras i löneklass. Avlöningen till denna befattnings innehavare vore ju avsedd att utgå från ett extra anslag, och avlöningsbeloppet borde hellre, för undvikande av missförstånd avrundas till skäligt belopp. Kanslern föresloge i detta hänseende en avlöning av 2,600 kronor. Lärarrådets framställning om ett anslag å 5,000 kronor till omkostnader för vetenskaplig forskning hade kanslern icke ansett böra för närvarande föranleda någon kanslerns åtgärd, och föresloge han sålunda, att nämnda anslagsbelopp uteslötes ur omkostnadsstaten.

I övrigt hade kanslern icke något att erinra mot lärarrådets förslag. Vid bifall till vad han sålunda yttrat och föreslagit skulle statens slutsumma komma att minskas med tillhoppa 5,076 kronor och alltså utföras med 148,500 kronor.

I en av kanslern jämte yttrande av karolinska institutets lärarkollegium samt eget tillstyrkande utlåtande av den 22 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har vidare lärarrådet hemställt om utverkande av ett extra anslag å 18,000 kronor för budgetåret 1931/1932 till extra lärarkrafter vid tandläkarinstitutet. Till stöd för denna framställning har lärarrådet anfört bland annat följande:

På grund av det stora antalet elever, som beräknades deltaga i undervisningen under läsåret 1931/1932, torde samma antal extra lärarkrafter bli erforderligt som under de senare åren, liksom även undervisningen i orthodonti måste fortgå.

Lärarrådet såge sig nödsakat att ånyo påpeka otillräckligheten av arvudet för denna senare undervisning och anhölle, att det bestämdes till samma belopp, 4,500 kronor, som utginge till en laborator med samma undervisningstid. Trots det att elevernas antal under årens lopp fördubblats och denna undervisning bedreves endast med biträde av en oavlönad amanuens,

hade samma arvode utgått för denna för tandläkarutbildningen viktiga gren av undervisningen. Lärarrådet kunde icke finna annat än att en höjning av detta arvode vore väl motiverad.

Då arvodena till de extra lärarbefattningarna, som ifrågasattes att fortfarande besättas, uppginge till 13,500 kronor, skulle, om arvodet för undervisningen i orthodonti höjdes till 4,500 kronor, ett extra anslag å 18,000 kronor erfordras till extra lärarkrafter.

Jämlikt den princip för anvisande av anslag till tandläkarinstitutets verksamhet, som, enligt vad jag i det föregående erinrat, godkändes av 1928 års riksdag, torde även nu omkostnadsstaten böra underställas riksdagens prövning. De av lärarrådet i detta hänseende framlagda beräkningarna avvika i fyra hänseenden från den för innevarande budgetår fastställda omkostnadsstaten.

Vad då till en början beträffar anslagsposterna till reparationer och oförutsedda utgifter samt till underhåll av inventarier, vilka i staten för budgetåret 1930/1931 äro upptagna med respektive 8,000 kronor och 5,000 kronor, har lärarrådet hemställt om ökning av desamma till 10,000 kronor, respektive 8,000 kronor. Dessa förslag, som tillstyrkts av universitetskanslern, synas mig med hänsyn till redan konstaterad och för framtiden förväntad medelsåtgång väl motiverade, och vill jag därför förorda dem.

Vidare har lärarkollegiet hemställt om uppförande på omkostnadsstaten av avlöning åt en ny vaktmästare, tillika portvakt. Universitetskanslern har tillstyrkt lärarrådets förslag med den ändring, att avlöningen till den ifrågasatte nye befattningshavaren skulle bestämmas till ett visst arvode, 2,600 kronor, i stället för, såsom lärarrådet föreslagit, att utgå efter sjätte klassen i avlöningsreglementet.

Vad till en början beträffar behovet av den föreslagna nya befattningen finner jag detsamma väl styrkt. Den nuvarande vaktmästaren, som genom sitt arbete å avdelningarna utbildat sig till mera tekniska göromål, skulle fortfarande kunna få ägna sig åt dessa och biträda å tandkirurgiska och tandfyllningsavdelningarna, under det att den nye vaktmästaren skulle övertaga passningen å inspektorsexpeditionen och de egentliga vaktmästargöromålen samt portvaktsysslan. Den föreslagna anordningen synes mig lämplig, och jag vill därför biträda förslaget. I fråga om avlöningen åt den nye vaktmästaren ansluter jag mig till universitetskanslerns förslag, att desamma — liksom redan är fallet i fråga om övriga extra befattningshavare vid tandläkarinstitutet, vilka avlönas från institutets omkostnadsstat — bör bestämmas till ett fast belopp och ej beräknas efter löneklass. Mot det av kanslern föreslagna beloppet, 2,600 kronor, har jag intet att erinra.

Vad slutligen beträffar det av lärarrådet begärda anslaget å 5,000 kronor till omkostnader för vetenskaplig forskning finner jag mig, i likhet med universitetskanslern, böra för närvarande avstyrka detsamma.

Mot de övriga av lärarrådet gjorda beräkningarna, vilka synas mig vara uppgjorda med nödig försiktighet, har jag icke funnit något att erinra.

[121.]

Departementschefen.

[121.] I anslutning härtill skulle omkostnadsstaten för tandläkarinstitutet för budgetåret 1931/1932 erhålla följande utseende:

Omkostnadsstat.

1. Värme och lyshållning	kronor	30,000: —
2. Tvätt och linne, renhållning samt vattenavgifter . . .	»	25,000: —
3. Tryckningskostnader, renskrivningskostnader samt telefonavgifter	»	6,000: —
4. Avlöning till tamburvakt, till en kassörska samt till biträden på röntgenavdelningen	»	8,700: —
5. Avlöning till en sköterska på protésavdelningen . . .	»	2,400: —
6. Avlöning till två sköterskor på tandfyllningsavdelningen och tandkirurgiska avdelningen	»	4,800: —
7. Avlöning till vaktmästare, tillika portvakt	»	2,600: —
8. Biblioteket	»	1,000: —
9. Reparationer och oförutsedda utgifter	»	10,000: —
10. Underhåll av inventarier	»	8,000: —
11. Förbrukningsmateriel för institutets praktiska verksamhet, <i>förslagsanslag</i>	»	40,000: —
12. Undervisnings- och åskådningsmateriel	»	10,000: —

Summa *förslagsanslag* kronor 148,500: —

Anm. Tandläkarinstitutets lärarråd äger att beträffande de i omkostnadsstaten under 1—3, 8—10 samt 12 upptagna anslagsposterna å en post göra minskning samt å en annan ökning, endast nämnda anslagsposters sammanlagda summa icke överskrides.

Anslag för bestridande av avlöningarna för viss extra lärarpersonal vid tandläkarinstitutet är givetvis också erforderligt för budgetåret 1931/1932. Lärarrådet har upprepat sitt tidigare framlagda förslag om en höjning av det för innevarande budgetår utgående beloppet med 2,500 kronor för att kunna bereda den nuvarande läraren i orthodonti vid institutet samma avlöning som en laborator eller 4,500 kronor. Jag hemställer likväl, att anslaget för nästkommande budgetår måtte beräknas till samma belopp som för närvarande eller alltså 15,500 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna det av mig framlagda förslaget till omkostnadsstat för tandläkarinstitutet för budgetåret 1931/1932,

dels till omkostnader för tandläkarinstitutets verksamhet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* förslagsanslag av kronor 148,500: —

dels ock till extra lärarkrafter vid tandläkarinstitutet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 15,500: —

43. Ändring och utrustning av vissa lokaler å tandfyllningsavdelningen. Under punkt 117 av 1930 års åttonde huvudtitel meddelade min företrädare i statsrådsämbetet, att tandläkarinstitutets lärarråd i en av t. f. kanslern för rikets universitet jämte yttrande av karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium samt eget utlåtande av den 21 november 1929 till Kungl. Maj:t överlämnad, av ritningar och kostnadsförslag m. m. åtföljd framställning hemställt om ett anslag å 47,094 kronor 50 öre för ändring och utrustning av vissa lokaler å tandfyllningsavdelningen vid tandläkarinstitutet.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av lärarrådets ifrågavarande framställning anförde dåvarande departementschefen, att starka skäl onekligen föreläge för ett bifall till densamma men att det syntes honom, som om man lämpligen först borde avvakta resultatet av vissa utav honom igångsatta utredningar för att sedan om möjligt kunna nå fram till ett avgörande av denna fråga i större sammanhang.

Dessa utredningar, vilka närmast innebära en undersökning av möjligheterna för åstadkommandet av en ökning av antalet utbildade tandläkare, föreligga ännu icke fullt avslutade, och det torde därför icke vara möjligt att nu taga ståndpunkt till detta rätt invecklade spörsmål. Behovet av den i lärarrådets ovanberörda framställning föreslagna utvidgningen av institutets lokaler är emellertid så trängande, att jag funnit mig böra föreslå, att åtgärder med anledning av framställningen måtte vidtagas redan nu. Jag anhåller därför att få övergå till en närmare redogörelse för densamma.

Till grund för berörda framställning ligger en skrivelse från läraren i tandfyllnadskonst vid institutet G. Westin, däri anförts i huvudsak följande:

Tandfyllningsavdelningen har två kliniksalar, en större och en mindre, vilka gemensamt äga 71 arbetsplatser för klinisk patientbehandling. Tandläkarinstitutet är byggt och inrett för ett antal av 60 årligen nyinträdande studerande. Med två års studietid å institutet skulle detta innebära 120 årligen kliniskt tjänstgörande å tandfyllningsavdelningen, d. v. s. 60 dagligen, under förutsättning av parallelltjänstgöring. De 11 återstående platserna dagligen voro avsedda för det antal studerande, som ej inom två år hinna avsluta sin tjänstgöring å avdelningen. Härav framgår, att, även om årligen nyinträdande elevantalet icke överstiger 60, tandfyllningsavdelningens platsmöjligheter äro ytterst begränsade och endast medgiva ett antal av ytterligare 22 parallelltjänstgörande elever möjlighet för studiernas fortsättande till examen. Tandfyllningsavdelningen är sålunda i sitt nuvarande skick endast avsedd för 142 studerande, vilka tjänstgöra parallellt, d. v. s. halva antalet vardera tre dagar i veckan.

De sista åren hava, som bekant, medfört en ständig stegring av antalet årligen nyinträdande studerande å institutet. De sista åren ha varje hösttermin över 100 studerande påbörjat tjänstgöring å tandfyllningsavdelningen, varefter varje vårtermin ytterligare 20—30 studerande tillkommit, detta beroende därpå, att, förutom de 60 intagna studenterna, en mängd medicine kandidater och medicine licentiat, ävensom utrikes tandläkare

[122.]

Ändring och
utrustning av
vissa lokaler
å tandfyll-
ningsavdel-
ningen.

[122.] och tandläkarkandidater beretts direkt tillträde till institutet. Tandfyllningsavdelningen har därigenom i stället för 60 nyinträdande kandidater årligen, vilket, såsom ovan framhållits, utgör maximal belastning för avdelningens arbetsplatser, dessutom fått mottaga mer än 70 till årligen, d. v. s. sammanlagt i medeltal över 130 studerande. Trots detta har antalet lärare på avdelningen under samma period endast utökats med en extra lärare samt antalet arbetsplatser på avdelningen icke alls utökats. Det är självklart, att under sådana förhållanden den kliniska undervisningsverksamheten försämrats, varjämte en utomordentligt svår platsbrist inträtt. I det förra avseendet har ingen förbättring kunnat vidtagas hittills. Det senare problemet har provisoriskt lösts på så sätt, att plats för de å tandfyllningsavdelningen studerande, i den mån möjlighet därtill förefunnits, nödortfigt beretts å tandkirurgiska avdelningen, som mellan klockan 1—6 dagligen icke upptagits av denna avdelnings egen tjänstgöring. Av tandkirurgiska avdelningens arbetsplatser har 42 kliniska arbetsplatser dagligen använts av tandfyllningsavdelningens studerande, varigenom 84 studerande ytterligare beretts möjlighet för sin kliniska tjänstgöring. Tillsammans med tandkirurgiska avdelningens arbetsplatser äger därför tandfyllningsavdelningen för närvarande en daglig kapacitet av sammanlagt 113 platser, vilket innebär 226 studerande med parallelltjänstgöring. Härav framgår sålunda, att trots utnyttjandet av hela tandkirurgiska avdelningen, vars arbetsplatser dock ingalunda äro avsedda för tandfyllningsarbete och där flera stolar sakna vatten och avlopp ävensom kraftledning för motor, ändock icke arbetsplats kunnat beredas samtliga nytillträdande. Under senaste året ha sålunda ett 30-tal studerande måst vänta en hel vårtermin, innan plats för klinisk tjänstgöring kunnat beredas dem.

Att undervisningen måst lida genom denna fördubbling av avdelningens från början avsedda kapacitet är självklart. Lärarna på avdelningen måste tillbringa sin tjänstgöringstid å två avdelningar i tvenne våningar, vilket medför en enorm förlust av tid och arbete genom det ständiga springet från den ena avdelningen till den andra. Jag har därför måst koncentrera lärarnas tjänstgöring till tandfyllningsavdelningen, medan tandkirurgiska avdelningen endast i den mån arbetet å tandfyllningsavdelningen det medger, kunnat påräkna hjälp av avdelningens lärarkrafter.

Härtill kommer ytterligare, att tandfyllningsavdelningen från början saknat mottagningsrum samt rum för patientdemonstration och uppvisning. Avdelningens föreläsningssal har därför måst tagas i anspråk för båda dessa ändamål. Då i denna dagligen hållas i medeltal tre föreläsningar, är det påtagligt, att stora brister måst vidlåda såväl mottagningen som demonstrationen och uppvisningen av färdiga patienter till men för de hjälpsökande å avdelningen samt till största hinder för de å densamma studerande. Slutligen vill jag framhålla, att jag för min undervisning saknar inredning och utrustning av ett för mig avsett rum å avdelningen. De båda övriga avdelningarna å institutet, tandkirurgiska och protésavdelningen, ha båda inredning och utrustning av dylika för avdelningschefens undervisning avsedda rum.

På uppdrag av inspektor och lärarråd har jag därför vidtagit en utredning om förbättring av tandfyllningsavdelningens inredning och utrustning i ovan angivna områden. Den verkställda utredningen har givit till resultat följande.

1. Undertecknads undersöknings- och tjänstgöringsrum, rum nummer 536,

inredes med stol m. m. Väntrum åstadkommes genom avstängning av den till korridoren vättande södra delen av rummet.

2. *Mottagningsrum, rum nummer 527*, utrustas med två stolar m. m.

3. *Demonstrations- och uppvisningsrum, rum nummer 528*, utrustas med fyra stolar m. m.

4. *Lilla kliniksalen, rum nummer 532*, utrustas med sju nya stolar.

Rum nummer 531 avstänges från rum nummer 532 genom en ny mur. Från densamma upptages en förut befintlig dörr för genomgång till rum nummer 529. Detta rum avstänges genom tillstängning av dörrplats till rum nummer 528, varjämte dörr öppnas till sterilisationsrum nummer 530.

Genom dessa åtgärder erhållas två med varandra förenade men mot omgivande rum avstängda kliniksalar, som äga sterilisationsrum i hörnläge med tillgång till båda. Det ena av dessa rum, nämligen nummer 531, äger redan förut utrustning med sju stolar och utrustas med ytterligare fyra stolar m. m.

Rum nummer 529 utrustas med sex nya operationsstolar m. m.

Rum nummer 530 inredes med tvättställ m. m.

Ovan föreslagna ombyggnad och nyinredning har utretts under ledning av arkitekten i byggnadsstyrelsen B. Almquist. Arkitekt Almquist har samarbetat med konsult. ingenjör Hugo Teorell för kostnadsberäkning och förslag till gas-, vatten- och avlopp samt med ingenjör I. Rosén för kostnadsberäkning och förslag över det elektriska belysnings- och kraftsystemet. Utrustningen och de lösa inventarierna ha av mig beräknats i kostnadsförslag, ingivet av herr A. Lorentz, Dentalaktiebolaget.

Genom den föreslagna nyinredningen och omändringen erhålles i rum nummer 527 det mottagningsrum, vilket avdelningen alltsedan sin tillkomst saknat. Tandfyllningsavdelningen mottager årligen ungefär 4,000 patienter. Genom särskild lokal för dessas mottagning och inregistrering avlastas föreläsningssalen, som därigenom kan i full utsträckning användas för sitt ursprungliga ändamål till största båtnad för avdelningens undervisning.

Årligen uppvisas över 2,000 färdiga patienter, men avdelningen har såsom nämnts saknat lokal för denna uppvisning, varigenom orsakats mycken tidsutdräkt för de studerande och ofta timplång väntan för patienterna. Dessa nackdelar i avdelningens behandlingssystem komma nu helt att försvinna. Uppvisningsrummet, rum nummer 528, har därjämte givits sådan utrustning, att detsamma under alla från uppvisning lediga stunder kan utnyttjas för patientbehandling från avdelningens amanuenser. Realiter innebär detta rum därför fyra nya arbetsplatser dagligen d. v. s. plats för åtta studerande med parallelltjänstgöring. På detta sätt kan även mottagningsrummets platser utnyttjas, vilket utgör en ytterligare ökning med fyra studerande. Utrustningen av undertecknads rum medför, att en av arbetsplatserna på avdelningen frigöres, varigenom indirekt plats vinnes för två nya studerande med parallelltjänstgöring. Genom den föreslagna nyinredningen av rummen nummer 536, 527 och 528 har, samtidigt som avdelningen utrustats med undervisningsrum för undertecknad, mottagningsrum och uppvisningsrum, arbetskapaleten utökats med sju nya platser dagligen, d. v. s. studie- och utbildningsmöjlighet för 14 nya studerande med varannadagstjänstgöring.

Genom de sju nya arbetsplatserna i kliniksalen, rum nummer 532, beredes möjlighet för ytterligare 14 parallelltjänstgörande.

Sammanlagt har sålunda härigenom vunnits en utökning av avdelningens arbetsplatser med 14 nya platser för 28 nya studerande.

[122.]

Den nya utrustningen i rum nummer 531 samt inredningen av rum nummer 529 avse skapandet av särskilda lokaler för pulpa- och rotbehandling å institutet.

Pulpa- och rotbehandlingen tillhör uteslutande tandfyllningsundervisningens område och ingår såsom ett av de viktigaste avsnitten i såväl den katedrala föreläsningsverksamheten som i den tekniska och terapeutiskt kliniska undervisningen. På tandfyllningsavdelningen utföres årligen, enligt av mig uppgjord statistik, minst 1700 s. k. rotfyllningar. Varje rotfyllning innebär i medeltal fem behandlingar med en sammanlagd arbetstid av minst två timmar. Ungefär 3,400 timmar årligen torde därför av de studerande å avdelningen användas för pulpa- och rotbehandlingsarbeten. Denna statistik undandragas minst 200 fall årligen (examensfallen), varför nämnda siffror utgöra minimum.

Pulpa- och rotbehandling ingå dock såsom mycket betydelsefulla moment i såväl den tandkirurgiska som protésavdelningens patientbehandling. För tandkirurgiska avdelningen har den omfattande rotbehandling, som där åstadkommits, vållat stort avbräck för den kirurgiska behandlingen och undervisningen, efter som de studerandes tid måst tagas i anspråk för en behandling, som ligger helt utanför avdelningens egentliga verksamhet. Avdelningens lärare har därjämte sin specialutbildning inom helt andra områden av odontologien, varför även för dem rotfyllningsarbetet måste anses innebära ett stort hinder för det egentliga studie- och undervisningsintresset.

För protésavdelningens patientbehandling spelar rotfyllningsarbetet en mycket stor roll. Pulpa- och rotbehandling ingå där i största tänkbara utsträckning såsom det synnerligen betydelsefulla förarbetet, innan den i egentlig mening protetiska behandlingen kan utföras. Härtill kommer, att resultatet av rotfyllningsarbetet blir avgörande för den protetiska behandlingens värde. Den pulpa- och rotbehandling, som hittills utförts å protésavdelningen, ligger i likhet med behandlingen på tandkirurgiska avdelningen helt utanför protésavdelningens undervisningsområde och berövar därjämte avdelningens studerande stora mängder av den dyrbara tid, de behöva för protésarbetet och står slutligen även utanför avdelningslärarnas kontroll och bedömning.

De ovan nämnda missförhållandena i pulpa- och rotbehandlingens utövning å institutets tre avdelningar ha vid ett flertal fall givit anledning till diskussioner i ämnet i lärarrådet. Undertecknads därvid framlagda uppfattning, att pulpa- och rotbehandling å institutet måste koncentreras å tandfyllningsavdelningen, har mötts av livliga instämmanden från föreståndarna för tandkirurgiska och protésavdelningarna. Lösningen av frågan har dock alltid skjutits på framtiden eftersom inga anslag funnits tillgängliga för inredning och utrustning av behövliga lokaler. Det ständigt ökade antalet studerande och de därav uppkomna svårigheterna för undervisningen å respektive avdelningar ha dock gjort den nuvarande situationen outhärdlig och framtvunga en lösning av frågan.

Koncentrationen av pulpa- och rotbehandlingen för hela institutet till tandfyllningsavdelningen bör genom här föreliggande förslag om inredning av rummen 529—531 kunna ske.

Rum nummer 531 är avsett att tjänstgöra som behandlingsrum för infekterade fall och därför behöver dess utrustning och inredning ej i särskilt hög grad avvika från de övriga rummens å avdelningen. Dock tarvas en betydligt

bättre belysning, avsedd att äga sådan styrka, att rotfyllningens tekniskt svåra operativa ingrepp kunna försiggå å samtliga arbetsplatser.

Rum nummer 529 skall tjänstgöra som behandlingslokal för rena fall och bör därför i alla avseenden bära präglet av ett operationsrum i egentlig bemärkelse. Härav orsakas dels en inredning med mycket god takbelysning samt reflektorer vid fönsterplatserna dels nödvändiggöras elektriska bormaskiner till samtliga sex operationsstolar.

Sterilisationsrummet nummer 530 skall användas såsom arbetsrum för de sköterskor, som skola hjälpa till vid rotfyllningsarbetet. De behöva ett särskilt tvättställ till sitt förfogande samt för transporten av de sterila operationsinstrumenten tvenne transportabla bord, ett för vardera rummen 531 och 529.

Genom koncentration av pulpa- och rotbehandlingen på detta sätt vinnas många betydelsefulla fördelar framför nuvarande system. Den kliniska undervisningen i ämnet och patientbehandlingen kunna betydligt förbättras och föras upp till den nivå, nutidens odontologi fordrar. Detta medför betydande vinning för avdelningens klientel, och institutet kan därför göra sig bättre gällande i konkurrensen om det för all undervisning nödvändiga årliga patienttillskottet. Protés- och tandkirurgiska avdelningarna befrias helt från behandlingar, som ligga utanför deras undervisnings- och terapeutiska verksamhet. Härtill kommer slutligen den ekonomiska vinsten. Det tidsödande och besvärliga rotfyllningsarbetet har i motsats till övriga ofta mycket lättare och snabbare patientbehandlingar å institutet icke kunnat göras ekonomiskt vinstgivande för institutionen, tack vare mängden rotfyllningar, som utförts å protés- och respektive tandkirurgiska avdelningarna. Å den föreslagna rotfyllningslokalen bör en mindre, lämplig avgift upptagas av patienterna liksom hittills varit förhållandet å avdelningen. Genom det blivande stora tillskottet av antalet behandlade rotfyllningsfall, bör därför en icke oväsentlig ökning av avdelningens inkomster bliva följden.

Nyinredningen av rum nummer 529 och 530 innebär dessutom 10 nya arbetsplatser dagligen, vilket medför möjlighet till kliniska studiers bedrivande för ytterligare 20 studerande med varannandagstjänstgöring. Sammanlagt giver sålunda hela den här skildrade nyinredningen nya arbetsplatser å avdelningen till ett antal av 24, motsvarande 48 studerande med parallelltjänstgöring.

Denna komplettering av tandfyllningsavdelningens arbetsplatser är visserligen icke tillräcklig för att helt befria tandfyllningsavdelningen från hitillsvarande behovet att utnyttja även tandkirurgiska avdelningens arbetsplatser. Men en oundgängligen behövlig och tillräcklig avlastning kan dock äga rum, så att olämpliga delar av tandkirurgiska avdelningens lokaler icke längre behöva tagas i anspråk. Lärarkrafterna befrias därjämte från förstörandet av sin undervisnings- och tjänstgöringstid på det meningslösa springet mellan avdelningarna.

Enligt bilagda förslag uppgår kostnaden för inredning och ombyggnad till 19,000 kronor samt för lösa inventarier och utrustning till 28,094 kronor 50 öre. Vid uppgörandet av förslaget har det varit underteknads strävan att göra inredningen och utrustningen så enkel och praktisk som möjligt. Vad inredningen beträffar har under ledning av den byggnadsstyrelsens arkitekt, som ritat institutets ursprungliga inredning, största möjliga utnyttjande av redan befintliga ledningar, avlopp m. m. ägt rum, varjämte omflyttningar och tillbyggnader av sparsamhetsskäl undvikits, även om dylika

[122.] i flera fall kunnat anses önskvärda. Av samma skäl har utrustningen föreslagits till den enklast användbara. För stolar, belysning och bormaskiner har marknadens billigaste instrumentel beräknats.

Vid lärarrådets ovanberörda framställning voro fogade *dels* kostnadsföreslag och ritningar berörande ändringsarbeten å vatten-, avlopps- och gas-samt elektriska ledningar ävensom kostnadsberäkning å nödig utrustning i de nya lokalerna, *dels ock* ett av läraren i protés-lära och tandreglering vid institutet G. Thourén särskilt avgivet yttrande i ärendet, beträffande vilket allt jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet.

För egen del har lärarrådet anfört, att det funne det av Westin framlagda förslaget väl motiverat och gagneligt för undervisningen samt att det vid granskning av de gjorda kostnadsberäkningarna icke funnit anledning till anmärkning.

Karolinska institutets lärarkollegium och t. f. kanslern för rikets universitet hava i sina av mig i det föregående omförmälda yttranden tillstyrkt lärarrådets förslag.

I ärendet har slutligen byggnadsstyrelsen den 27 november 1929 avgivit utlåtande och därvid — under framhållande att byggnadsstyrelsen endast torde hava att yttra sig i förevarande ärende i vad detsamma rörde föreslagna ändringsarbeten inom vissa rum i våningen 4 trappor upp i den kronan tillhöriga fastigheten i kvarteret Grönlandet norra — meddelat, att styrelsen icke hade något att erinra beträffande vare sig dessa arbeten eller de för desammas genomförande approximativt till 19,000 kronor beräknade kostnaderna.

Departementschefen.

Såsom jag redan tidigare under denna punkt haft anledning framhålla, har behovet av ökade lokaler för tandläkarinstitutet under de senaste åren blivit alltmera trängande. Institutet är inrett för ett antal av 60 årligen nyinträdande studerande. Den osedvanligt starka tillströmningen av elever till institutet har emellertid föranlett institutets lärarråd att söka i möjligaste mån bereda plats åt så många som möjligt, och i själva verket har det elevantal, som under de senaste åren årligen antagits, vida överstigit ovan angivna siffra av 60. Den ökning av antalet utbildade tandläkare, som institutet sålunda med alla till buds stående medel söker ernå, står i full överensstämmelse med de strävanden, som på flerfaldigt sätt göra sig allt mer och mer gällande i syfte att åstadkomma en för hela vårt folk lämpad och för rimlig kostnad tillgänglig tandvård. Visserligen är jag, såsom jag i början av denna punkt antydde, ej nu beredd att i dess helhet upptaga spörsmålet om de åtgärder, som böra vidtagas för åstadkommande av mera definitiva och fastare anordningar för vinnande av ett utökat antal utbildade tandläkare i landet, men givet är, att jag livligt vill förorda alla åtgärder, som redan nu kunna sätta tandläkarinstitutet i stånd att — låt vara till en början endast provisoriskt — möta det ökade tilloppet av studerande och därmed bidra till uppnående av angivna syfte.

Genom det nu föreliggande förslaget till ändrings- och utrustningsarbeten, vilket innebär allenast ett utnyttjande av redan till buds stående lokaler, skulle man vinna dels en betydlig ökning av antalet arbetsplatser för de studerande — sammanlagt 24 platser, motsvarande behovet för 48 studerande med parallelltjänstgöring — dels utvidgade och förbättrade lokaler för den i modern tandläkekonst så betydelsefulla pulpa- och rotbehandlingen. Jag vill med hänsyn till vad sålunda anförts förordna, att förslag i överensstämmelse med det av lärarrådet framlagda måtte föreläggas 1931 års riksdag.

De i ärendet företedda ritningarna ävensom de framlagda kostnadsberäkningarna — 19,000 kronor för själva inrednings- och ombyggnadsarbetena samt 28,094 kronor 50 öre eller i avrundat krontal 28,095 kronor för lösa inventarier och utrustning, d. v. s. sammanlagt 47,095 kronor — har jag funnit mig kunna lämna utan erinran.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ändring och utrustning av vissa lokaler å tandläkarinstitutets tandfyllningsavdelning, allt i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 47,095: —

44. Anordnande av särskilda undervisningskurser vid tandläkarinstitutet. I skrivelse den 22 september 1930 anhöllo K. G. Nelin m. fl. studerande vid tandläkarinstitutet — med förmälan att de efter avlagd utländsk tandläkarexamen vunnit inträde vid tandläkarinstitutet för deltagande i föreskrivna kurser och prov för avläggande av svensk tandläkarexamen — att Kungl. Maj:t måtte undantagsvis förordna om extra ordinära åtgärder för att, på sätt i deras skrivelse ifrågasatts eller på sätt Kungl. Maj:t måtte pröva skäligt, bereda dem tillfälle att snarast möjligt efter utgången av höstterminen 1930 få avlägga jämväl svensk tandläkarexamen och att hänsyn måtte tagas *dels* därtill, att deras utbildning i utlandet innefattade jämväl det mått av medicinska kunskaper och färdigheter, som i fackkretsar ansåges eftersträfvansvärda även vad vårt land beträffade, *dels ock* till tandläkarbristen samt slutligen även till det beträngda ekonomiska läge, som för sökandena uppstått, då deras tandläkarutbildning i bästa fall ej komme att understiga fem år mot tre för dem, som enbart studerat i Sverige.

Över denna framställning avgavs yttrande av tandläkarinstitutets lärarråd, som hemställde, att kanslern för rikets universitet måtte hos Kungl. Maj:t föreslå,

antingen att Kungl. Maj:t täcktes anvisa ett belopp av 2,700 kronor för bestridande av kostnaderna för anordnande höstterminen 1930 av extra fantomkurser i protéslära och i tandfyllningskonst för de sökande, med

[123.]

Anordnande av särskilda undervisningskurser vid tandläkarinstitutet.

[123.] skyldighet för dem att i vanlig ordning erlägga en terminsavgift av 200 kronor var till institutet,

eller att Kungl. Maj:t täcktes medgiva lärarrådet rätt att utan kostnad för statsverket anordna nämnda extra undervisning, i vilket fall kostnaderna för densamma borde gäldas av de studerande. Dessa borde i detta fall erhålla restitution av motsvarande del av erlagd terminsavgift.

I en samtidigt till kanslern ingiven skrift anförde tandläkarinstitutets inspektor, professorn G. Häggqvist bland annat, att sistnämnda av lärarrådet angivna alternativ möjligen kunde väcka betänkligheter därigenom, att där åsyftade avdrag givetvis skulle minska summan av de elevavgifter, som eljest skulle inbetalas till statsverket, varigenom en viss rubbning i budgeten, i den mån denna utgjordes av inkomster från tandläkarinstitutet, kunde bli följden. Ytterligare framhöll professor Häggqvist, att nämnda studerande, i den händelse ifrågavarande kurser ej skulle kunna anordnas, billigtvis måste tillerkännas restitution av kursavgifter för de kurser, i vilka de ej kunde beredas plats. Då härigenom också vissa avgifter till institutet skulle bortfalla, bleve följden, att tandläkarinstitutets inkomststat på detta sätt minskades mer än om ovannämnda kurser kunde hållas.

Vidare avgav kanslern för rikets universitet den 11 oktober 1930 utlåtande i ärendet och hemställde därvid, att — då det syntes honom synnerligen behjärtansvärt, att tillfälle bereddes ifrågavarande studerande att snarast möjligt genomgå de av tandläkarinstitutets lärarråd föreslagna extra kurser — Kungl. Maj:t måtte för sådant ändamål vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

Slutligen avgav statskontoret den 21 oktober 1930 utlåtande i ärendet och anförde därvid:

Av remisshandlingarna framginge att, därest nu ifrågasatta kurser ej komme till stånd, de elever, som på grund härav bleve utestängda från viss undervisning, skulle erhålla däremot svarande restitution av terminsavgifter. Om däremot kurserna komme till stånd, skulle eleverna i vanlig ordning hava att gälta terminsavgift. Anordnandet av kurserna skulle på grund härav, enligt vad som framginge av den gjorda framställningen, icke föranleda statsverket någon merutgift. Icke desto mindre ansåge sig statskontoret ej kunna tillstyrka bifall till den av lärarrådet alternativt gjorda hemställan, att Kungl. Maj:t måtte medgiva lärarrådet att med användande av elevavgifterna anordna ifrågavarande kurser. Elevavgifterna vore nämligen i riksstaten upptagna såsom uppbörd i statens verksamhet, och utan riksdagens hörande torde Kungl. Maj:t icke vilja medgiva, att dylika avgifter toges i anspråk för särskilda ändamål eller utginge efter andra regler än dem, som legat till grund vid riksdagens beräkning av ifrågavarande avgifters sammanlagda storlek.

Statskontoret ansåge sig därför endast kunna tillstyrka bifall till lärarrådets först framställda alternativa hemställan, nämligen om anvisande av medel för ändamålet; och torde härvid det i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter lämpligen böra tagas i anspråk.

Genom beslut den 31 oktober 1930 anvisade Kungl. Maj:t från det under åttonde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till extra utgifter högst 2,700 kronor för anordnande höstterminen 1930 av extra kurser i protés-lära och tandfyllningskonst vid tandläkarinstitutet för sådana elever vid institutet, som avlagt utländsk tandläkarexamen och icke kunnat beredas plats vid institutets ordinarie kurser för tandläkarexamen i sagda ämnen, med skyldighet för envar av dem att till institutet i vanlig ordning erlægga en terminsavgift av 200 kronor.

I en till tandläkarinstitutets lärarråd ingiven skrivelse den 16 september 1930 anhöllo vidare tandläkarkandidaten C. G. Henning jämte 27 andra kandidater, som vid lottdragning om platser å protés- och tandfyllnings-avdelningarna utesluts från deltagande i kurserna på dessa avdelningar,

- 1) att en extra kurs i protés-lära måtte anordnas under höstterminen 1930,
- 2) att, om detta skulle visa sig omöjligt genomföra, en extra kurs i tandfyllningskonst måtte anordnas under höstterminen 1930 och ovannämnda extrakurs i protés-lära under vårterminen 1931, eller
- 3) att kurser i såväl protés-lära som tandfyllningskonst och tandkirurgi måtte anordnas under vårterminen 1931.

Med skrivelse den 29 september 1930 överlämnade lärarrådet den sålunda gjorda framställningen till universitetskanslern och hemställde därvid — då det syntes lärarrådet önskvärt, att de studerande snarast bereddes tillfälle att avlägga sin examen såväl av hänsyn till de studerande själva som med tanke på rådande brist på utexaminerade tandläkare — att kanslern ville hos Kungl. Maj:t utverka, att Kungl. Maj:t antingen täcktes av tillgängliga medel anvisa 3,000 kronor för avlönande av en extra lärare för en kurs i protés-lärens fantomer eller att Kungl. Maj:t täcktes medgiva, att de studerande finge avlöna en dylik lärare, varvid de borde vara berättigade att er-hålla motsvarande avdrag å sin terminsavgift.

Universitetskanslern hemställde i skrivelse den 11 oktober 1930 — då det syntes honom synnerligen behjärtansvärt, att tillfälle bereddes ifrågavarande studerande att snarast påbörja den av lärarrådet omförmälda kursen å protésavdelningen — att Kungl. Maj:t måtte för sådant ändamål vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt.

Slutligen avgav statskontoret den 21 oktober 1930 utlåtande i ärendet.

Genom beslut den 31 oktober 1930 anvisade Kungl. Maj:t från det under åttonde huvudtiteln upptagna reservationsanslaget till extra utgifter högst 3,000 kronor för anordnande vid tandläkarinstitutet av en extra kurs i protés-lära med början under höstterminen 1930.

I en av universitetskanslern med utlåtande av den 11 november 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu tandläkarinstitutets lärarråd — under erinran om Kungl. Maj:ts ovanberörda beslut av den 31 oktober 1930 och med framhållande av att all utsikt förefunnes, att under det nu-

[123.] varande starka tilloppet av elever det även läsåret 1931/1932 måste anordnas särskilda kurser och träffas särskilda anordningar för att bereda samtliga elever nöjaktig undervisning, men att detta icke kunde ske utan ökade kostnader för institutet — hemställt om kanslerns medverkan till att av inflytande inkomster från tandläkarinstitutets verksamhet under budgetåret 1930/1931 till Kungl. Maj:ts förfogande måtte reserveras ett belopp av förslagsvis 20,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, efter därom i varje särskilt fall gjord framställning, under budgetåret 1931/1932 av ifrågavarande reservation disponera erforderligt belopp för täckande av extra kostnader för undervisningens utökning.

Universitetskanslern har i sitt ovanberörda utlåtande hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga, för mötande av behovet av den särskilda undervisning vid tandläkarinstitutet, som kunde bli erforderlig under budgetåret 1931/1932.

Statskontoret har i utlåtande den 1 december 1930 — under hänvisning till sina ovanberörda utlåtanden av den 21 oktober 1930 — anført, att ämbetsverket icke hade något att erinra mot att medel anvisades för anordnande av dylika kurser jämväl under budgetåret 1931/1932, men att det torde vara mindre lämpligt, att ifrågavarande medel anvisades att utgå från inkomstitel.

Departement-
schefen.

Jag har redan under föregående punkt haft anledning att uppehålla mig vid de nu pågående undersökningarna om möjligheterna för åstadkommande av en ökning av antalet utbildade tandläkare.

Det stora behovet härav har också medfört, att under senare år tillströmningen av studerande till tandläkarinstitutet kraftigt ökats. Förutom de i Sverige utbildade — tandläkarkandidater och medicine kandidater — har ett betydligt antal svenska medborgare med utländsk, främst tysk, tandläkarexamen erhållit rätt att vinna inträde vid tandläkarinstitutet. Orsakerna till att de studerande sökt sig ut till utländska fackhögskolor torde hava till en viss grad betingats av den rådande platsbristen vid det svenska tandläkarinstitutet, och då deras dispensansökningar om inträde vid tandläkarinstitutet sedermera förelegat till prövning, har ett bifall till desamma huvudsakligen dikterats av önskvärdheten att snarast möjligt erhålla en ökad tillgång på färdigutbildade tandläkare i landet. Enligt meddelade föreskrifter skola emellertid dessa i utlandet utbildade tandläkare vid tillträde till kurser o. s. v. vid platsbrist stå tillbaka för de i Sverige utbildade. Det har givetvis icke kunnat undgå, att härigenom vissa svårigheter uppstått för de studerande.

Såsom av den nu av mig lämnade redogörelsen framgår, har också Kungl. Maj:t under budgetåret 1930/1931 nödgats att av tillgängliga medel ställa sammanlagt 5,700 kronor till förfogande för anordnande av extra kurser för sådana studerande, som annars på grund av platsbrist skulle fått sina studier försenade.

Från tandläkarinstitutets lärarråd föreligger nu en framställning om anslag för samma ändamål jämväl för budgetåret 1931/1932. Samma skäl, som föranlett mig att förorda beviljandet av de för innevarande budgetår anvisade medlen, föreligga alltså, då man, efter vad som meddelats mig, har all utsikt att jämväl under budgetåret 1931/1932 emotse en lika stor tillströmning av studerande, och jag vill därför tillstyrka förslag i ämnet till riksdagen.

Lärarrådets framställning slutar på ett belopp av 20,000 kronor, som skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande av inkomster vid institutets verksamhet under budgetåret 1930/1931 för att användas i mån av behov.

I likhet med statskontoret finner jag det mindre lämpligt, att ett anslag som detta anvisas att utgå av inkomsttitel; jag förordar, att ett särskilt anslag för ändamålet måtte upptagas å riksstaten.

Beträffande det belopp, som må erfordras för ändamålet för budgetåret 1931/1932, finner jag mig icke kunna tillstyrka mera än ungefär samma belopp, som av Kungl. Maj:t anvisats för innevarande budgetår, eller 5,700 kronor, vilket lämpligen torde böra avrundas till 6,000 kronor. Det torde framdeles få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta angående utgående av medel från detta anslag.

Jag vill slutligen framhålla, att ett beviljande av det nu av mig förordade anslaget i realiteten icke innebär någon utgift för statsverket, då utgifterna för kursernas anordnande väl motsvaras av inflytande elevavgifter m. m.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till anordnande av särskilda undervisningskurser vid tandläkarinstitutet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 6,000:—

Universitetssjukhus.

Akademiska sjukhuset i Uppsala.

45. Akademiska sjukhuset i Uppsala, oförändrat

ordinarie förslagsanslag kronor 110,000:—

Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

46. Statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Allt sedan år 1921 har riksdagen anvisat särskilt anslag såsom bidrag till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund.

I sin framställning i ämnet till 1925 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ändamålet anvisa ett anslag, beräknat enligt vissa av

[124.]

Statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

- [124.] Malmöhus läns landsting föreslagna och av föredragande departementschefen förordade grunder. Dessa beräkningsgrunder avsågo, *dels* att staten i viss utsträckning lämnade landstinget ersättning för de direkta kostnader, som utomlänspatienterna å allmän sal betingade därigenom att legosängsavgiften, 4 kronor 50 öre, var avsevärt lägre än underhållskostnaden, *dels ock* att överläkaren å barnbördsavdelningen erhöle rätt att befria från legosängsavgift för 20 procent av underhållsdagarna av ett kalenderår och att staten skulle övertaga kostnaderna härför.

Riksdagen, som biföll Kungl. Maj:ts förslag, yttrade därvid bland annat:

Frågan om statsbidrag till sjukvårdsinrättningarna i Lund har kommit i ett nytt läge genom att nu vissa preciserade grunder angivits för beräkningen av detta bidrag. Riksdagen finner detta vara en ändamålsenlig anordning, helst densamma tager sikte på de olika intressen, som från såväl landstingets som statens sida här äro för handen. Vid prövning av det föreliggande förslaget har riksdagen funnit sig böra godtaga de principer för statsunderstöd till ifrågavarande sjukvårdsinrättningar, som nu av Kungl. Maj:t framlagts.

Med tillämpning av de sålunda godtagna grunderna anvisade vidare riksdagen såsom bidrag till täckande av driftkostnaderna under år 1925 vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund för budgetåret 1926/1927 ett extra anslag av 85,967 kronor, för täckande av 1926 års driftkostnader för budgetåret 1927/1928 ett extra anslag av 84,337 kronor, för täckande av 1927 års driftkostnader för budgetåret 1928/1929 ett extra anslag av 74,530 kronor, för täckande av 1928 års driftkostnader för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 65,2×9 kronor samt för täckande av 1929 års driftkostnader för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 63,487 kronor.

Sjukhusdirektionen har nu i skrivelse den 31 april 1930 hemställt om utverkande i enlighet med de av riksdagen godtagna beräkningsgrunderna av statsbidrag till täckande av lasarettets driftkostnader under år 1930 med 62,627 kronor 91 öre.

Direktionen anför:

I överensstämmelse med de av statsmakterna godkända beräkningsgrunderna uppkomma de, genom statsintressets speciella tillgodoseende vid sjukhuset under år 1929, särskilda kostnaderna enligt följande beräkning.

Under år 1929 förekommo 28,612 underhållsdagar för utomlänspatienter å allmän sal, så fördelade:

	Avdelning å sjukvårdsinrättningarna	Antal patienter	Antal underhållsdagar
Medicinska	avdelningen	217	5,321
Kirurgiska	»	228	5,342
Ögon-	»	455	9,154
Gynekologiska	»	69	921
Radiologiska	»	357	3,571
Ortopediska	»	60	1,993
Avdelning för öron-, näs- och halssjukdomar . .		91	1,757
» » barnsjukdomar		21	553
		Summa 1,498	28,612

Då hela antalet underhållsdagar å allmän sal å dessa avdelningar under samma tid utgjorde 208,279, utgöra alltså förevarande 28,612 underhållsdagar för utomlänspatienter 13,74 procent. Minskas nu denna procentsiffra med 3, angivande den medelprocent, som för år 1923 efter då företagen särskild utredning visat sig utgöra medelbeläggningen av motsvarande utomlänspatienter av samtliga vårdade allmänsalspatienter vid de större sjukvårdsanstalterna inom närliggande landstingsområden, d. v. s. nedbringas till 10,74, erhålles ett antal underhållsdagar av 22,369, betecknande den frekvens av utomlänspatienter, som överstiger den vid andra jämförliga sjukvårdsinrättningar vanliga.

Dagskostnaden per patient och dag utgjorde år 1929 6 kronor 39,98 öre. Underhållet av dessa utomlänspatienter har sålunda betingat 143,157 kronor 13 öre. För ifrågavarande patienter hava erlagts legosängsavgifter med följande belopp: för 706 dagar å 7 kronor 4,942 kronor och för 21,663 dagar å 4 kronor 50 öre 97,483 kronor 50 öre eller inalles 102,425 kronor 50 öre, vadan den summa, varmed staten skulle göra landstinget skadeslöst utgör 40,731 kronor 63 öre.

Hela antalet vård dagar å sal å barnbördsavdelningen under år 1929 utgjorde 17,107.

Då statens andel i underhållskostnaderna för dessa enligt godkänd praxis skulle utgöra 20 procent, framkommer storleken av denna andel sålunda:

$$\frac{17,107 \times 20}{100} \times 6:39,98 = 21,896:28.$$

Sammanlagt skulle alltså det statsintresse, som är förbundet med driften av Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, betinga ett bidrag av staten till driften under år 1930 av 62,627 kronor 91 öre.

Framställningen tillstyrkes av de akademiska myndigheterna i Lund även som i skrivelse den 29 september 1930 av kanslern för rikets universitet.

De beräkningar, på vilka lasaretsdirektionen grundar sin ovanberörda framställning, stå i full överensstämmelse med de av 1925 års riksdag godtagna grunderna i avseende å statsbidragets utgående till lasarettets driftkostnader. Jag tillstyrker därför det av direktionen äskade beloppet, vilket torde avrundas till jämnt krontal, 62,628 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i enlighet med de av 1925 års riksdag godtagna grunder såsom bidrag till täckande av driftkostnaderna under år 1930 vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 62,628:—

Departementschefen.

47. Ändrings- och tillbyggnadsarbeten inom medicinska kliniken m. m. vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Den sjukvårdsanstalt, där medicinska fakulteten i Lund bedriver sin kliniska undervisning tillhör Malmöhus läns landsting. Detta förhållande har icke medfört någon olägenhet för fakulteten, enär genom ömsesidigt tillmötesgående

[125.]

Ändrings- och tillbyggnadsarbeten inom medicinska kliniken m. m. vid

[125.]
Malmöhus
läns sjuk-
vårdsinrätt-
ningar i
Lund.

från å ena sidan universitetet och staten samt å den andra landstinget ett tillstånd av samarbete skapats till fördel för alla parter. Kostnaderna för vidmakthållande av ifrågavarande sjukvårdsanstalt — Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund — hava sedan länge burits av staten och landstinget gemensamt. Sålunda hava vid tillfällen, då nybyggnads- och ändringsarbeten vid sjukvårdsinrättningarna varit behövliga, statsanslag härtill lämnats att användas i den mån motsvarande belopp toges i anspråk av anslag, som landstinget för enahanda ändamål beviljade. En dylik fördelning av kostnaderna med hälften på staten och andra hälften på landstinget har ägt rum vid flera tillfällen, senast beträffande uppförande av nya byggnader för den ortopediska kliniken och för öronkliniken, i vilket avseende 1927 års riksdag anvisade medel efter denna fördelningsgrund. Att anskaffa och bekosta erforderlig utrustning har alltid tillkommit landstinget, dock med den begränsning, att speciellt för undervisningen erforderlig materiel i regel bekostats förmedelst statsmedel. Överläkartjänsterna vid sjukhusets huvudavdelningar bestridas av vederbörande professorer och av universitetskanslern förordnade lärare inom medicinska fakulteten i Lund. Å universitetets stat uppförda amanuenser kunna anställas såsom biträden vid såväl den kliniska undervisningen som sjukvården. Till biträde vid sjukvården antagna underläkare avlönas helt och hållet å sjukvårdsinrättningarnas av landstinget fastställda stat. Det ekonomiska stöd, som universitetet och staten lämnat landstinget i fråga om sjukvårdsinrättningarna, har sedan gammalt haft till förutsättning, att universitetet finge bedriva klinisk undervisning vid detsamma. Universitetets rätt härtill är också fastslagen i det av Kungl. Maj:t den 15 oktober 1920 fastställda reglementet för sjukvårdsinrättningarna. Reglementet föreskriver även, att vid de olika avdelningarna skola vara inrättade polikliniker i den utsträckning det finnes nödigt eller nyttigt för den akademiska undervisningen och för specialvården. Beträffande lasarettets driftskostnader bestridde tidigare landstinget ensamt de av sjukhusdriften betingade årliga kostnaderna. Den av kristiden förorsakade prisstegringen föranledde emellertid en ändring härutinnan. Från och med år 1921 hava sålunda anvisats statsbidrag till täckande av driftskostnaderna vid sjukhuset, och från och med budgetåret 1925/1926 hava dessa statsbidrag utgått efter vissa bestämda grunder. För innevarande budgetår utgör detta bidrag 63,487 kronor. För närmare kännedom om den fördelning av bidragen till ifrågavarande sjukvårdsanstalts vidmakthållande och drift, som ägt rum mellan statsverket och landstinget och som numera kan anses vedertagen, ber jag få hänvisa till proposition nr 167 till 1927 års riksdag.

Nu har direktionen för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund i skrivelse den 10 september 1930 anhållit, att Kungl. Maj:t ville avlåta proposition till 1931 års riksdag om statsbidrag å 41,875 kronor till *dels* vissa ändringar inom medicinska kliniken vid lasarettet i Lund i syfte att bereda

större lokaler åt polikliniken och nödiga tjänstelokaler åt överläkaren, *dels ock* tillbyggnad till lasarettets röntgeninstitut, avsedd att omfatta ett nytt undersöknings- och demonstrationsrum för röntgenbilder samt brandsäkra lokaler för förvaring av lasarettets förråd av röntgenfilm.

Till stöd för sin framställning åberopar direktionen skrivelser från överläkaren vid medicinska kliniken, professorn i praktisk medicin vid universitetet i Lund Sven Ingvar och överläkaren vid universitetsklinikernas röntgeninstitut samt radiologiska klinik och poliklinik, läraren i radiologi vid universitetet Lars Edling.

Professor Ingvar har anhållit, att direktionen måtte föranstalta om inre-
dandet av en ämbetslokal för honom i hans egenskap av överläkare å medicinska kliniken och därvid anför, bland annat, följande:

Det av förre chefen, professor Karl Petrén, använda rummet, som ligger i första våningen bortom laboratorierna, har sedan ett år tagits i anspråk för bevarandet av den boksamling, som den avlidne chefen testamenterat till medicinska kliniken. Detta rum är nu fyllt av böcker och såsom sådant olämpligt som undersökningsrum för patienter. En överläkare å medicinsk klinik måste till sitt förfogande hava lämplig lokal, där han kan mottaga och undersöka patienter. Otivelaktigt finnas å medicinska kliniken flera möjligheter att inreda sådan lämplig mottagningslokal. Fördelarna av en sådan mottagningsavdelning bliva, att klinikchefen kan förlägga hela sitt arbete till medicinska kliniken och sålunda icke behöva ha någon mottagningslokal ute i staden. Det är min avsikt att om denna lokal kommer till stånd övervaka intagningen av patienter å kliniken hela dagen.

Vidare har professor Ingvar anhållit om åtgärders vidtagande för utvidgning av medicinska poliklinikens lokaler. Den anordning som professor Ingvar därvid föreslår avser icke någon utvidgning av den polikliniska verksamheten utan endast ökad möjlighet att på ett diskret sätt i enrum undersöka det polikliniska klientelet.

För närmare kännedom om detaljerna i professor Ingvars förslag ber jag få hänvisa till handlingarna i ärendet.

I en vid professor Ingvars nu berörda skrivelse fogad promemoria har han närmare utvecklat sina önskemål med avseende å de föreslagna ändrings- och inredningsarbetena. Han anför därvid, bland annat, följande:

De lokaler, som vid kliniken äro upplåtna för den polikliniska mottagningen och undervisningen ha länge varit för trånga. Därvid har gjort sig gällande å ena sidan behovet att få en större föreläsnings- och demonstrationssal, å andra sidan att få ett ökat antal undersökningsrum. Beträffande den nuvarande demonstrationssalen kan sägas att den med ett åhörarantal av medicine studerande, som ofta med äldre assistenter och auskultanter uppgå till 65 å 70 studenter, är alldeles för trång. Dessa studenter kunna under demonstrationerna icke få rum annat än genom att sitta tätt packade och fylla de då hela rummet — vilket utgör en stor olägenhet i det att det medför en mycket obehaglig atmosfär i rummet — där man under demonstrationerna av ofta nakna patienter måste vara synnerligen försiktig med vädring. Å andra sidan är det för just den polikliniska undervisningen av

[125.]

största värde om man kan överlämna studenten ensam i ett mindre rum med patienten, där han kan få uppleva förhøret och undersøkningen ostörd från första början till dess slut. Den polikliniska undervisningen går ju ut på att så mycket som möjligt sätta studenten in i de arbetsförhållanden och det undersøkningssätt, som han sedermera som färdig läkare kommer att tillämpa på sina patienter som praktiker i sitt mottagningsrum. De två rum, som för denna form av undervisning ha stått till buds ha givetvis varit otillräckliga länge. Man har fått lov att låta 2—3 studenter uppehålla sig i samma undersøkningsrum med var sin patient för att upptaga sjukhistoria och företaga undersøkningar. Att detta varit lika störande såväl för patienterna som för de studerande själva ligger i öppen dag.

Det vore därför i hög grad önskvärt om antalet undersøkningsrum kunde utökas.

Som ett led i denna utvidgning av polikliniken ingår också behovet att bereda en ämbetslokal för chefen å kliniken i anslutning till polikliniklokaler. Å kliniken finnes icke något rum för närvarande, där klinikchefen kan undersöka en patient i enrum, sedan det lilla rum, som tidigare varit upplåtet åt chefen, disponeras som bibliotek, i vilket förvaras den ståtliga boksamling, som donerats av avlidne professor Karl Petré. Undervisningen vid medicinska polikliniken har under en följd av år på grund av omständigheterna måst bedrivas av yngre lärarkrafter. Det är uppenbart, att denna undervisning fordrar en lärare, som har största möjliga praktiska medicinska erfarenhet. Det är min avsikt, att när lämplig lokal inom klinikbyggnaden kan anordnas, i vilken jag blir i tillfälle att emottaga inträdessökande patienter, uppehålla mig å kliniken hela dagen — således icke blott under ronderna på förmiddagen — för att övervaka intagningen å polikliniken samt dessutom själv förrätta demonstrationerna å densamma två av de tre timmar per vecka, varunder poliklinisk undervisning meddelas.

En mottagningslokal låter sig utan olägenhet anordnas i samma våning, i vilken polikliniken är förlagd, till höger om den stora ingångsvestibulen i de rum, som äro upplåtna för intagningsbad samt romerskt bad. Intagningsbadet kan lämpigen förflyttas till hittills oanvända rum i samma våning längre bort, vilka ligga delvis under jordytan och därför icke kunna användas till någonting annat än just bad. Det romerska badet kan utan någon olägenhet för det fortsatta arbetet i badavdelningen förläggas till ett av de rum, som avsetts för karbad, förutsatt att de patienter från reumatikeravdelningen, som behandlas å medicinska klinikkens badavdelning, erhålla sina bad i reumatikeravdelningen. I dennas källarvåning finnas två rum, som endast behöva förses med badkar för att kunna mottaga reumatikeravdelningens patienter. Det ligger i öppen dag, att det från alla synpunkter är olämpligt att dessa icke få sina bad i denna avdelning. Den nuvarande anordningen betyder obekväm transport för patienterna samt ett fördyrande av sjukhusdriften genom det ökade arbetet för personalen, som måste transportera patienterna från reumatikeravdelningen till medicinska klinikkens bad, för att de där skola kunna behandlas.

Utan tvivel måste det karakteriseras som en svår oegentlighet att klinikchefen på medicinska kliniken i Lund saknar ämbetslokal. Genom den föreslagna anordningen har man enligt min mening alla utsikter att kunna åstadkomma ett arrangemang av definitiv natur.

Överläkaren Edling har beträffande den föreslagna tillbyggnaden till lasarettets röntgeninstitut anfört, bland annat:

På framställning av undertecknad begärde direktionen av 1929 års lands-
ting ett anslag för utredning av den genom den svåra brandolyckan i Cleve-
land aktuell vordna frågan om skyddsanordningar vid förvaring av rönt-
genfilm å Lunds lasarett. Landstinget beviljade härför en summa av 600
kronor. Sedermera har direktionen mottagit medicinalstyrelsens cirkulär-
skrivelse av den 27 mars 1930 med provisoriska föreskrifter angående för-
varing av röntgenfilm av nitrocellulosa, utarbetade av statens provnings-
anstalt, att gälla intill dess Kungl. Maj:ts förordning härom skulle hinna
utfärdas. Med anledning av denna medicinalstyrelsens skrivelse erhöll jag
av direktionens beredningsdelegerade i uppdrag att dels föreslå sådana pro-
visoriska åtgärder, som härstädes borde genomföras, dels i samråd med
arkitekten Salomon Sörensen utarbeta preliminärt förslag till sådant film-
lagerrum, som i föreskrifterna omnämnes, att föreläggas lasarettets byggnads-
kommitterade.

Beträffande de provisoriska skyddsåtgärderna får undertecknad härmed
anmäla, att dessa till större delen nu ha vidtagits, men att vissa detaljer
ha uppskjutits i och för personlig diskussion med avdelningschefen vid
statens provningsanstalt, ingenjören R. Schlyter, som ägt rum i juni 1930.

Beträffande åter förslaget till filmlagerrum får jag anföra följande. Det
har först och främst varit mig angeläget att undersöka, huruvida man möj-
ligen skulle kunna undvika alltför höga kostnader genom att å röntgen-
institutet införa s. k. säkerhetsfilm, och har jag kommit till det resultat, att
de bilder, som alstras av dessa, i och för sig icke synas vara nämnvärt
sämre än nitrofilmens. Men så länge man ej har erfarenhet av säkerhets-
filmens hållbarhet vid förvaring och så länge dess nuvarande höga pris,
som med 20 procent överstiger nitrofilmens, består, finnas ej tillräckliga
grunder att övergå till densamma. Det är tillräckligt att påpeka, att däri-
genom lasarettets årliga utgifter för film skulle ökas med minst 10,000 kronor.

Jag anser på grund härav, och enär i allt fall det redan befintliga, ytterst
värdefulla filmlagret måste få en trygg förvaringsort, nödvändigt att gå in
för ett nytt filmarkiv enligt de ovan antydda bestämmelserna.

I anslutning till dessa bestämmelser kunna egentligen endast två alter-
nativ härvid komma i fråga, nämligen

dels uppförande av en särskild, å lasarettsområdet fritt liggande byggnad,
innehållande ett antal brandsäkra filmlagerrum och försett med övriga före-
skrivna skyddskonstruktioner mot eldfara, varibland särskilt må nämnas lika
många röktrummor av bestämd minimividd, avsedda att uppdragas till minst
samma höjd som kringliggande byggnader,

dels inrättande å vinden till röntgenbyggnaden av ett antal dylika film-
lagerrum, skilda från underliggande våning genom ett brandsäkert bjälklag
av armerad betong.

Det första alternativet skulle här komma att ställa sig ganska dyrt på
grund av den väldiga, av brandtrummor sammansatta skorstenen, som skulle
få utseende av ett veritabelt torn, samt bleve för övrigt opraktiskt på grund
av det relativt långa avståndet till röntgenavdelningen, med vilken bygg-
naden måste förenas genom en 25 meter lång gång. Det andra alternativet
åter skulle i verkligheten innebära total ombyggnad i brandsäkert material
av större delen av entrébyggnadens vind med ty åtföljande svåra obehag
för den underliggande kirurgiska avdelningen. Därjämte skulle även i detta
fall kommunikationerna med röntgeninstitutet bli allt annat än tillfreds-
ställande.

[125.] Det låg därför nära till hands att söka sammanbinda detta filmarkiv med den utvidgning av röntgeninstitutet, som redan var planerad och som föregående år demonstrerades för sjukvårdsavdelningen. I enlighet med denna tanke har därför arkitekten Sörensen utarbetat ritningar till en tillbyggnad för både dessa ändamål, utgörande ett förbindelseparti mellan entrebyggnadens sydvästra hörn och det mitt emot liggande personalhuset, men genom brandsäkra väggar fullständigt skild från dem båda.

Denna byggnad skulle uteslutande tjäna arbetet med film och förvaringen av sådana.

Byggnadskostnaderna torde enligt arkitektens beräkning uppgå till omkring 55.000 kronor. Hartill komma mycket obetydliga kostnader för inredning. Då emellertid denna byggnad i alldeles särskilt hög grad måste anses tjäna undervisningen i och med såväl demonstrationen som förvaringen av de här för så oersättliga röntgenbilderna, synes det rimligt, att staten deltagar i kostnaderna för dess uppförande efter samma princip, som gäller för övriga till undervisningens ändamål avsedda byggnader å lasarettet.

Beträffande dispositionen av de lokaler, som genom den sålunda föreslagna tillbyggnaden skulle komma till stånd, ber jag få hänvisa till överläkaren Edlings nyssberörda skrivelse.

Vid direktionens förutnämnda skrivelse funnos fogade genom arkitektfirman Sörensen upprättade ritningar i nio blad samt av samma firma utarbetad arbetsbeskrivning för utförande av ifrågavarande ändrings- och tillbyggnadsarbeten ävensom approximativt kostnadsförslag beträffande ändringsarbetena inom medicinska kliniken, slutande å ett belopp av 28,750 kronor, samt beträffande den för filmarkiv avsedda nybyggnaden, slutande å ett belopp av 55,000 kronor. För kännedom om dessa handlingar ber jag få hänvisa till akten i ärendet.

Direktionen har därjämte vid sin skrivelse fogat utdrag ur Malmöhus läns landstings protokoll för den 3 september 1930, utvisande att landstinget till ifrågavarande förändrings- och tillbyggnadsarbeten beviljat sammanlagt 41,875 kronor under förutsättning att lika stort belopp för ändamålet erhöles av statsmedel ävensom bemyndigat direktionen att å landstingets vägnar hos Kungl. Maj:t hemställa om proposition till 1931 års riksdag om beviljande för ändamålet av lika stort belopp.

I sin förutnämnda skrivelse yttrar direktionen följande:

Den verkställda utredningen har givit vid handen, att de av direktionen godkända förändringsarbetena inom medicinska kliniken skulle betinga ett belopp av 28.750 kronor samt tillbyggnaden för röntgeninstitutet 55,000 kronor. 1930 års landsting har med godkännande av de ingivna förslagen anslagit ett belopp för ifrågavarande ändamål, svarande mot hälften av de beräknade kostnaderna, att utgå under förutsättning att ett lika stort belopp erhöles av statsmedel.

Av de åberopade handlingarna framgår, att kostnaderna betingas av åtgärder i syfte att gagna icke blott det egentliga sjukvårdsintresset utan därjämte i betydande mån den medicinska undervisningens behov, varför statens medverkan till kostnadernas gäldande vore i överensstämmelse med vad förut varit fallet vid utvidgnings- och förändringsarbeten vid detta sjukhus.

På grund av remiss har byggnadsstyrelsen den 23 oktober 1930 avgivit utlåtande i ärendet. Byggnadsstyrelsen har anfört följande. [125.]

Beträffande de föreslagna ändringsarbetena inom medicinska kliniken, vilka avse att bereda bättre utrymme inom polikliniken samt en ämbetslokal för överläkare, har byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

Den föreslagna tillbyggnaden till röntgeninstitutet utgöres av en för förvaring av film avsedd femvåningsbyggnad, som skulle så förläggas att den komme att sammanbinda entrébyggnadens sydvästra hörn och det mitt emot liggande personalhuset. Byggnadens översta våning skulle inredas till förvaring av röntgenfilm (nitrocellulosafilm).

Enligt det den 18 oktober 1930 avgivna förslaget till förordning angående film skall en sådan mängd av röntgenfilm, som här avses, 12,000 kg., förvaras i ett fristående lagerhus, beläget på minst 25 meters avstånd från annan byggnad, dock att medicinalstyrelsen må medgiva undantag från nämnda föreskrift. Såsom ovan framhållits skulle den föreslagna tillbyggnaden förbindas med entrébyggnaden och personalhuset och uppfyller sålunda icke sagda krav. Då det emellertid ur praktisk synpunkt är synnerligen angeläget, att inom ett sjukhus filmlagret är lättillgängligt, finner sig byggnadsstyrelsen, som i frågan införskaffat ett skrivelse bilagt yttrande från chefen för byggnadstekniska avdelningen vid statens provningsanstalt, civilingenjören R. Schlyter, böra tillstyrka föreliggande tillbyggnadsförslag, dock under förutsättning, att vid förslagets vidare utarbetande fullt betryggande anordningar vidtagas ifråga om byggnadskonstruktionerna i enlighet med ovannämnda författningsförslag samt de av medicinalstyrelsen i ämnet meddelade provisoriska föreskrifter ävensom med iakttagande av de i civilingenjören Schlyters ovannämnda utlåtande intagna anvisningar. Slutligen förutsätter byggnadsstyrelsen, att förslaget i fullt utarbetat skick underställes brandchefens i Lund prövning.

Beträffande de beräknade kostnaderna, 28,750 kronor för ändringarna inom medicinska avdelningen samt 55,000 kronor för tillbyggnaden till röntgeninstitutet, har byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

Vid byggnadsstyrelsens utlåtande var fogat nyssnämnda av civilingenjören Schlyter avgivna utlåtande. För kännedom om innehållet i detta får jag hänvisa till handlingarna.

Vidare har medicinalstyrelsen den 6 december 1930 yttrat sig i frågan och därvid tillstyrkt framställningen.

Dessutom har kanslern med skrivelse den 16 december 1930 överlämnat tillstyrkande yttranden i ärendet från medicinska fakulteten i Lund och det större konsistoriet därstädes, av vilka framgår att fakulteten, som tagit noggrann kännedom om förslaget, vitsordar, att de ifrågasatta ändringarna till en mycket väsentlig del äro betingade av för undervisningen nödvändiga krav. För egen del tillstyrker kanslern proposition i ämnet till riksdagen.

Av det anförda torde med all tydlighet framgå, att de föreslagna ändrings- och nybyggnadsarbetena äro i hög grad av behovet påkallade. Vad först beträffar ämbetslokal för överläkaren å medicinska avdelningen saknas för närvarande, praktiskt taget, en sådan. Överläkaren är därför nödsakad att

Departementschefen.

[125.] hava mottagningslokal ute i staden. Inrättandet av en sådan lokal inom lasarettet gör, att överläkaren på ett helt annat och betydligt effektivare sätt än nu skulle kunna ägna sitt arbete åt avdelningen. Han skulle sålunda kunna uppehålla sig på kliniken hela dagen, övervaka intagningen av patienter därstädes samt själv förrätta större delen av demonstrationerna å densamma. Fördelarna härav såväl från sjukvårdens som i synnerhet från undervisningens synpunkt ligga i öppen dag. Vad poliklinikens lokaler angår, framgår tydligt av vad professor Ingvar anfört, att desamma nu äro alldeles för trånga för att undervisningen där skall kunna meddelas på ett tillfredsställande sätt. En utvidgning synes mig sålunda nödvändig.

Den föreslagna tillbyggnaden till lasarettets röntgeninstitut är påkallad av behovet att *dels* bereda tillräckliga och för brandfara tryggade förvaringsutrymmen för institutets skrymmande och synnerligen dyrbara samling av filmer, *dels ock* åstadkomma tillräckliga undersöknings- och demonstrationsrum för röntgenbilder ävensom studie- och biblioteksrum för läkarna, vilka nu fullständigt sakna sådana rum å institutet.

De föreliggande förslagen synas mig ägnade att på ett ändamålsenligt sätt tillgodose de befintliga behoven, och har jag mot dem intet att anmärka; dock förutsätter jag givetvis, att de av byggnadsstyrelsen gjorda erinringarna vinna beaktande vid arbetenas utförande. Ej heller har jag funnit något att erinra mot de beräknade kostnaderna. Dessa uppgå för ändringarna inom medicinska avdelningen till 28,750 kronor samt för tillbyggnaden till röntgeninstitutet till 55,000 kronor, alltså sammanlagt till 83,750 kronor. Emellertid har, såsom framgår av vad jag förut anfört, Malmöhus läns landsting förbundit sig att bestrida hälften av dessa kostnader, under förutsättning att andra hälften bestriddes av statsverket. Jag vill därför förorda förslag till riksdagen om beviljande för ifrågavarande ändamål av sammanlagt 41,875 kronor. Statsekonomiska hänsyn nödgä mig emellertid att förorda en fördelning av detta anslag på två budgetår, och vill jag för budgetåret 1931/1932 för ändamålet tillstyrka 20,000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till täckande av kostnaderna dels för ändringsarbeten inom medicinska kliniken vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, dels ock för tillbyggnad till sjukvårdsinrättningarnas röntgeninstitut, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Salomon Sörensen upprättat förslag, bevilja ett belopp av 41,875 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa. kronor 20,000: —

Karolinska sjukhuset.

48. **Uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.** I [126.]
 skrivelse den 11 juni 1930, nr 386, anmälde riksdagen, bland annat, att Uppförande
 riksdagen *dels* beslutat, att ett nytt kliniskt sjukhus, benämnt karolinska sjuk- av byggnader
 huset, samt nya lokaler för karolinska institutets teoretiska institutioner skulle för karolin-
 uppföras å det s. k. Norrbackaområdet, vilket av 1927 års riksdag för ända- ska sjuk-
 målet upplåtits, *dels* till förberedande arbeten för karolinska sjukhuset m. m. huset m. m.
 anvisat för budgetåret 1930/1931 ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor.

I samma skrivelse anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes *dels* låta verkställa och till 1931 års riksdag framlägga en överarbetning av föreliggande förslag till byggnader för karolinska sjukhuset, i syfte att kostnaderna för byggnaderna måtte avsevärt nedbringas, *dels* ock låta upptaga nya förhandlingar med Stockholms stad rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift, i syfte att staden måtte å sjukhuset belägga ett större antal platser än enligt det nu förevarande avtalsförslaget, samt för 1931 års riksdag framlägga det förslag, vartill dessa förhandlingar kunde giva anledning.

De omfattande utredningar, som igångsatts med anledning av vad 1930 års riksdag sålunda anhållit, hava ännu icke hunnit slutföras. Emellertid är det min förhoppning, att det skall bliva möjligt att för 1931 års riksdag framlägga ett på nämnda utredningar grundat förslag. För närvarande får jag inskränka mig till att föreslå, att medel för ändamålet måtte reserveras vid uppgörandet av riksstat för budgetåret 1931/1932. Då av det utav fjolårets riksdag anvisade anslaget finnes disponibelt ett belopp av 270,000 kronor, anser jag mig böra för ändamålet räkna med ett anslag av 750,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. för budgetåret 1931/1932 beräkna ett *extra* reservationsanslag av kronor 750,000: —

Serafimerlasarettet.

49. **Serafimerlasarettet.** Understöd och ersättningar,
oförändrat ordinarie anslag kronor 120,750: —

50. **Ökade medel för uppehållande av serafimerlasarettets verksamhet.** [127.]
 Frågan om grunderna för statens bidrag till serafimerlasarettet Ökade medel
 har under senare år varit föremål för mycken uppmärksamhet. Genom för uppehål-
 beslut den 22 maj 1925 bemyndigades dåvarande statsrådet och chefen för fimerlasarettets verk-
 samhet.
Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 23

[127.] ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet biträda med utredning av nämnda fråga. Såsom sakkunnig tillkallades generalfältläkaren F. J. Bauer. Beträffande den utredning, som Bauer verkställde i följd av det honom givna uppdraget, och om dess resultat ävensom däröver avgivna yttranden får jag hänvisa till 1927 års åttonde huvudtitel sid. 263—283.

Under en följd av år har riksdagen anvisat betydande belopp för täckande av motsedda brister i serafimerlasarettets räkenskaper. Jag tillåter mig i detta hänseende hänvisa till tidigare i ämnet för riksdagen framlagda förslag och vill nu allenast erinra, hurusom dels 1926 års riksdag beviljat ett anslag av 317,000 kronor till beredande av ökade medel för uppehållande av lasarettets verksamhet under budgetåren 1925/1926 och 1926/1927, dels 1927 års riksdag anvisat för budgetåret 1927/1928 ett anslag av 266,250 kronor, dels ock 1928 års riksdag anvisat för budgetåret 1928/1929 ett anslag av 236,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande under samma tid av lasarettets verksamhet.

För budgetåret 1929/1930 anvisade riksdagen för här ifrågavarande ändamål ett anslag av 360,000 kronor. Såsom närmare framgår av punkt 115 av 1929 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa, avsåg av detta anslag ett belopp av 120,000 kronor de på statens andel belöpande kostnaderna för förräntning och amortering av ett med Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall upptaget ombyggnadslån. Beträffande de närmare omständigheterna rörande detta ombyggnadslån torde jag här få inskränka mig till att hänvisa till dels Kungl. Maj:ts proposition den 11 mars 1927, nr 223, dels riksdagens skrivelse den 14 maj 1927, nr 192, dels ock ovanberörda punkt 115 av 1929 års åttonde huvudtitel.

För budgetåret 1930 1931 anvisade riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, dels till beredande av ökade medel för upprätthållande av serafimerlasarettets verksamhet ett extra anslag av 510,000 kronor, dels ock för nyanskaffning av inventarier till undervisningslokaler inom serafimerlasarettet ett extra anslag av 20,000 kronor.

Såsom närmare framgår av den utförliga redogörelsen under punkt 118 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, ingick i anslaget å 510,000 kronor ett belopp av 120,000 kronor till förräntning och amortering av ombyggnadslånet. Den betydande ökningen i lasarettets anslagsbehov — i jämförelse med budgetåret 1929/1930 uppgående till 150,000 kronor förutom anslaget till nyanskaffning av inventarier till undervisningslokaler å 20,000 kronor — berodde på i huvudsak följande omständigheter. Lasarettets inkomster av sjukvårdsavgifter beräknades komma att nedgå på grund av minskad beläggning i anledning av ombyggnadsarbetet. I vissa utgiftstitlar upptogos kostnader för nyanskaffning av instrument och inventarier i samband med nybyggnaden. Den totalsumma

av 350,000 kronor, vartill ifrågavarande nyanskaffning enligt utarbetade kostnadsförslag uppskattades, skulle enligt Kungl. Maj:ts av riksdagen bifallna förslag fördelas på fyra år. Slutligen och framförallt påverkades lasarettets anslagsbehov för budgetåret 1930/1931 av dels löneförhöjningar för att bereda lasarettets sjukvårds- och ekonomipersonal i huvudsak samma avlöningsförmåner som motsvarande befattningshavare vid Stockholms stads sjukhus, dels ock personalökningar för att bereda ifrågavarande personal förmånen av en helt ledig dag i veckan.

I skrivelse den 9 maj 1930, nr 196, anförde riksdagen i här förevarande ämne bland annat följande:

Till en del vore de föreliggande anslagsäskandena föranledda av den utvidgning och modernisering av serafimerlasarettet, som med riksdagens begivande ägde rum, och deras tillgodoseende torde vid sådant förhållande få anses ofrånkomligt. Riksdagen ville dock framhålla angelägenheten av att direktionen vid såväl nyanställning av personal som vid nyanskaffning av inventarier och annan materiel ålade sig nödig sparsamhet.

En icke ringa del av kostnadsökningen hänförde sig emellertid till av direktionen tilltänkta förbättringar i personalens löne- och tjänstgöringsvillkor, avseende dels löneförhöjningar, dels ock beredande åt sjukvårds- och ekonomipersonal av en ledighetsdag i veckan utöver semester. Till stöd härför hade åberopats en jämförelse med de anställningsvillkor, som för motsvarande personal gällde vid Stockholms stads sjukhus, och betydelsen för serafimerlasarettet av att kunna erbjuda sina befattningshavare lika goda villkor som staden, för att ej personalrekryteringen vid serafimerlasarettet måtte försvåras. Sedan riksdagen närmare tagit kännedom om ifrågavarande personals löne- och tjänstgöringsförhållanden, varvid riksdagen särskilt uppmärksammat, att personalen i allmänhet icke åtnjöt någon söndagsledighet, hade riksdagen ansett sig böra bifalla förslaget även i denna del.

I skrivelse den 30 september 1930 har nu direktionen för serafimerlasarettet hemställt, att Kungl. Maj:ten måtte föreslå 1931 års riksdag att för budgetåret 1931/1932 anvisa

dels ett extra anslag av 515,000 kronor till beredande av ökade medel för upprätthållande under samma tid av lasarettets verksamhet,

dels ock ett extra anslag av 20,000 kronor för fortsatt nyanskaffning av inventarier till undervisningslokaler inom lasarettet.

Direktionen hänvisar härvid till en tablå, upptagande en beräkning av lasarettets utgifter och inkomster för budgetåren 1930/1931 och 1931/1932, vilken beräkning stöder sig på de faktiska utgifterna och inkomsterna under budgetåret 1929/1930.

Tablåen är av följande innehåll:

Verkliga budgetåret 1929/1930			
	Brutto	Avdrag för diverse inkomster	Netto
	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Utgifter:</i>			
Läkemedel	52,921: 43	—	52,921: 43
Mineralvatten, vin, is	4,289 33	56: 49	4,232: 84
Förbandsartiklar	41,453: 28	8,000: —	33,453: 28
Kosthåll	245,316: 46	10,026: 90	235,289: 56
Uppvärmning och belysning	71,509: 83	—	71,509: 83
Tvätt och renhållning	15,020: 53	—	15,020: 53
Klader	29,550: 14	165: 10	29,385: 04
Instrument och apparater	118,813: 44	32,403: 37	86,410: 07 ¹⁾
Inventarier av andra slag	76,557: 72	541: 70	76,016: 02 ¹⁾
Diverse för sjukvården m. m.	99,293 78	25,996: 52	73,297: 26
Fastighetens underhåll	80,758: 89	1,904: 73	78 854: 16
Loner, dyrtidstillägg och pensioner	416,004: 79	10,479: 58	405,525: 21
Summa	1,251,489: 62	89,574: 39	1,161,915: 23
För inventarier å särskilt anslag i under- visningslokaler	1,883: —	—	1,883: —
Ränta och amortering å ombyggnadslånet	80,500: —	14,276: 04	66,223: 96
D:o å enskilda kirurgiska avdelningen	—	—	—
Summa utgifter kronor	1,333,872: 62	103,850: 43	1,230,022: 19
<i>Inkomster:</i>			
Sjukvårdsavgifter enligt fastställda dagav- gifter	—	—	307,913: —
Sjukvårdsavgifter enligt avtal med Stock- holms stad	—	—	238,118: 72 ²⁾
Sjukvårdsavgifter enligt avtal med Stock- holms lan	—	—	165,642: 52 ¹⁾
Stockholms stad, poliklinikavgifter	—	—	20,800: —
Karolinska institutet, ersättningsmedel	—	—	4,250: —
Fattigbössemedel	—	—	206: 25
Burskapsavgifter	—	—	44: 19
Fastigheten Pilträdet nr 2, 3 och 4	—	—	25,000: —
Rantemedel i övrigt, disponibla för driften	—	—	14,849: 06
Statsanslag, ordinarie	—	—	120,750: —
„ „ „ extra	—	—	239,302: 55
„ „ „ för utrustning i under- visningslokaler	—	—	—
Av direktionen förskottterat till nyanskaff- ning av inventarier, instrument och appa- rater i avvaktan på anslag	—	—	26,921: 94 ²⁾
Ränta och amortering å ombyggnadslån: statsanslag	—	—	44,408: 60
bidrag av Stockholms stad	—	—	14,851: 93
„ „ „ lan	—	—	6,963: 43
fonden för amortering av enskilda kirur- giska avdelningen	—	—	—
Summa inkomster kronor	—	—	1,230,022: 19

	darav	for	nyanskaffning i anledning av ombyggnad	kronor	15,130: 50
2)	, ,	, ,	, ,	, ,	26,050: 51
3)	, ,	,	utrustning i övriga lokaler	kronor	9,235: 52
4)	, ,	, ,	, ,	, ,	6,906: 55
5)	, ,	, ,	, undervisningslokaler	, ,	1,883: —
6)	, ,	, ,	, övriga lokaler	kronor	25,038: 94
					41,181: 01

[127.]

Beräknade budgetåret 1930/1931			Beräknade budgetåret 1931/1932		
Brutto	Avdrag för diverse inkomster	Netto	Brutto	Avdrag för diverse inkomster	Netto
Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
50,000: —	—	50,000: —	59,000: —	—	59,000: —
4,500: —	—	4,500: —	4,700: —	—	4,700: —
42,000: —	8,000: —	34,000: —	46,000: —	6,000: —	40,000: —
294,400: —	11,400: —	283,000: —	310,000: —	10,000: —	300,000: —
77,500: —	2,500: —	75,000: —	80,000: —	—	80,000: —
12,000: —	—	12,000: —	16,500: —	—	16,500: —
28,000: —	—	28,000: —	33,000: —	—	33,000: —
117,050: —	20,000: —	97,050: —	140,000: —	32,000: —	108,000: —
88,450: —	—	88,450: —	103,000: —	—	103,000: —
98,500: —	22,000: —	76,500: —	115,500: —	26,500: —	89,000: —
40,471: —	471: —	40,000: —	40,471: —	471: —	40,000: —
553,500: —	12,000: —	541,500: —	584,800: —	15,000: —	569,800: —
1,406,371: —	76,371: —	1,330,000: —	1,532,971: —	89,971: —	1,443,000: —
20,000: —	—	20,000: —	20,000: —	—	20,000: —
190,200: —	16,200: —	174,000: —	190,200: —	—	198,800: —
—	—	—	8,600: —	—	—
1,616,571: —	92,571: —	1,524,000: —	1,751,771: —	89,971: —	1,661,800: —
—	—	292,250: —	—	—	353,800: —
—	—	275,800: —	—	—	300,600: —
—	—	187,550: —	—	—	214,700: —
—	—	20,800: —	—	—	20,800: —
—	—	4,250: —	—	—	4,250: —
—	—	90: —	—	—	90: —
—	—	10: —	—	—	10: —
—	—	25,000: —	—	—	25,000: —
—	—	13,500: —	—	—	13,500: —
—	—	120,750: —	—	—	120,750: —
—	—	390,000: —	—	—	389,500: —
—	—	20,000: —	—	—	20,000: —
—	—	—	—	—	—
—	—	120,000: —	—	—	125,500: —
—	—	39,000: —	—	—	43,200: —
—	—	15,000: —	—	—	21,500: —
—	—	—	—	—	8,600: —
—	—	1,524,000: —	—	—	1,661,800: —

{127.]

Vidare anför direktionen bland annat:

Vid beräkningarna av lasarettets inkomster för budgetåret 1931/1932 har direktionen utgått från att lasarettets ombyggnad skall vara i det väsentliga avslutad den 1 juli 1931 och därför full beläggning under hela budgetåret 1931/1932 kunna påräknas. Den faktiska beläggningen under budgetåret 1929/1930 uppgick till 148,200 underhållsdagar. Under budgetåret 1930/1931 beräknas beläggningen på grund av nödvändiga inskränkningar i driften komma att nedgå till omkring 140,000 underhållsdagar. För budgetåret 1931/1932 torde vid full beläggning antalet underhållsdagar kunna beräknas stiga till omkring 165,000. Inkomsterna av sjukvårdsavgifter under budgetåret ifråga äro i tablån uträknade efter sistnämnda beläggningssiffra. — Den bredvid lasarettstomten belägna, lasarettet tillhöriga fastigheten nr 2, 3 och 4 i kvarteret Pilträdet torde även under budgetåret 1931/1932 kunna tillföra lasarettet en inkomst av 25,000 kronor.

Vad därefter angår lasarettets motsedda utgifter under budgetåret 1931/1932 har direktionen utgått från de verkliga utgifterna under budgetåret 1929/1930. Vid sidan härav har emellertid hänsyn måst tagas ej blott till ovan antydda avlöningsförhöjningar och personalökningar under budgetåret 1930/1931 utan även till de ytterligare stegringar i utgifter, som under budgetåret 1931/1932 äro att motse på grund av ökad beläggning. Beträffande de särskilda utgiftstitlarna må vidare framhållas följande.

För *läkemedel, mineralvatten m. m., förbandsartiklar, tvätt och renhållning, kläder* samt *diverse för sjukvården m. m.* hava upptagits motsvarande verkliga belopp för budgetåret 1929/1930, ökade huvudsakligen i proportion efter det beräknade antalet underhållsdagar under budgetåret 1931/1932. — I fråga om *kosthållet* har vid sidan av till 25,000 underhållsdagar beräknad ökning i beläggningen och därav föranledd personalförstärkning viss hänsyn tagits till att livsmedelsprisen fallit. — Utgiftsposten *uppvärmning och belysning* påverkas i hög grad av pågående modernisering av lasarettet och är därför svår att på förhand beräkna. Å ena sidan torde viss besparing kunna förväntas på grund av värmeledningssystemets centralisering och omläggning till varmvatten. Å andra sidan torde ökade kostnader uppstå genom de betydligt förbättrade belysningsanordningar, som införas i samband med ombyggnaden, vartill kommer, att lasarettets eget elektricitetsverk samtidigt nedlagts. Direktionen har ej ansett sig kunna räkna med ett mindre belopp än 80,000 kronor. — I de beräknade beloppen för *instrument och apparater* samt för *inventarier av andra slag* ingå respektive 40,000 och 50,000 kronor för extra nyanskaffningar i anledning av ombyggnaden enligt den fördelning på fyra år, som i 1930 års statsverksproposition förordades. Dessutom har i den senare utgiftstiteln upptagits ett belopp av 13,000 kronor för nyanskaffning av möbler till personalrum, som lasarettet på grund av bostadsbrist inom lasarettet torde bli nödsakat förhyra i närheten av lasarettfastigheten. — *Fastighetens underhåll* har upptagits med samma belopp, som beräknats för budgetåret 1930/1931. — Titeln *löner, dyrtidstillägg och pensioner* har, jämfört med motsvarande post för budgetåret 1930/1931, ökats med hänsyn till den motsedda stegringen i beläggning, vartill kommer ökade utgifter för ålderstillägg m. m., vilken ökning dock delvis motvägts av att dyrtidstillägget beräknats efter nu gällande procenttal, som med tre enheter understiger det som låg till grund för beräkningarna för budgetåret 1930/1931. — Statens andel i ombyggnadslånets förräntning och amortering under budgetåret 1931/1932 beräknar direktionen slutligen till 125,500 kronor.

För tillgodoseende av lasarettets ovan angivna behov erfordras sammanlagt ett extra anslag av 515,000 kronor.

Därjämte har direktionen funnit av behovet påkallat, att även för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 20,000 kronor beviljas till utrustning av undervisningslokaler inom lasarettet. Det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget å nämnda belopp åtgår helt för inventarieanskaffning för de undervisningslokaler, som äro belägna å poliklinikerna samt å medicinska kliniken. Det nya anslaget erfordras till eventuell komplettering härav och för motsvarande nyanskaffning till kirurgiska kliniken undervisningslokaler efter ombyggnadens avslutande.

I ärendet har statskontoret den 24 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anført, att framställningen icke föranledde någon statskontorets erinran.

Såsom jag redan tidigare haft anledning erinra, hava de till serafimer-lasarettets verksamhet å extra stat utgående medlen under senare år avsevärt stegrats.

Departementschefen.

Enligt den av mig i det föregående återgivna tablån hava de egentliga lasarettsutgifterna — vilka för budgetåret 1928/1929 uppgingo till netto 1,077,891 kronor 95 öre och för budgetåret 1929/1930 till netto 1,161,915 kronor 23 öre — för budgetåret 1930/1931 beräknats till 1,330,000 kronor och för budgetåret 1931/1932 till 1,443,000 kronor. Den för budgetåret 1931/1932 beräknade summan överstiger sålunda med 365,108 kronor 5 öre de faktiska utgifterna för budgetåret 1928/1929, med 281,084 kronor 77 öre de faktiska utgifterna för budgetåret 1929/1930 samt med 113,000 kronor de beräknade utgifterna för budgetåret 1930/1931.

Omstående översikt giver vid handen, huru nu berörda ökningsfördela sig på de olika anslagsposterna.

Såsom direktionen framhållit, förorsakas den för budgetåret 1931/1932 i förhållande till innevarande budgetår beräknade stegringen av utgifterna främst av den ökade beläggning, som förväntas i och med att lasarettets ombyggnad den 1 juli 1931 skulle komma att i det väsentliga vara avslutad.

Direktionen har — med den närmare motivering, som av mig i det föregående återgivits — beräknat storleken av det extra statsanslaget för budgetåret 1931/1932 till 515,000 kronor, vartill skulle komma ett extra anslag av 20,000 kronor för fortsatt nyanskaffning av inventarier till undervisningslokaler inom lasarettet.

Mot direktionens sålunda framlagda beräkningar har jag i huvudsak icke funnit något att erinra. Emellertid torde vid det förhållandet, att index för levnadskostnadsökningen ytterligare nedgått, sedan direktionen framlade sitt förslag i ämnet, någon nedsättning av det åskade beloppet kunna vidtagas med hänsyn till de besparingar, som härigenom bliva möjliga såväl å utgifterna för kosthåll o. s. v. som å dyrtidstilläggskontot.

Det är givetvis svårt att närmare beräkna storleken av de besparingar, som med anledning härav må bliva möjliga. Emellertid finner jag mig

A n s l a g s p o s t	Faktisk netto- utgift budget- året 1929/1930	Beräknad utgift		Ökning (+) eller minskning (—) för budgetåret 1931 1932 i förhållande till	
		budgetåret 1930 1931	budgetåret 1931 1932	budgetåret 1929/1930	budgetåret 1930/1931
Läkemedel	52,921: 43	50,000: —	59,000: —	+ 6,078: 57	+ 9,000: —
Mineralvatten, vin, is	4,232: 84	4,500: —	4,700: —	+ 467: 16	+ 200: —
Förbandsartiklar	33,453: 28	34,000: —	40,000: —	+ 6,546: 72	+ 6,000: —
Kosthåll	235,289: 56	283,000: —	300,000: —	+ 64,710: 44	+ 17,000: —
Uppvärmning och belysning	71,509: 83	75,000: —	80,000: —	+ 8,490: 17	+ 5,000: —
Tvätt och renhållning	15,020: 53	12,000: —	16,500: —	+ 1,479: 47	+ 4,500: —
Kläder	29,385: 04	28,000: —	33,000: —	+ 3,614: 96	+ 5,000: —
Instrument och apparater	86,410: 07	97,050: —	108,000: —	+ 21,589: 93	+ 10,950: —
Inventarier av andra slag	76,016: 02	88,450: —	103,000: —	+ 26,983: 98	+ 14,550: —
Diverse för sjukvården m. m.	73,297: 26	76,500: —	89,000: —	+ 15,702: 74	+ 12,500: —
Fastighetens underhåll	78,854: 16	40,000: —	40,000: —	— 38,854: 16	+ 0: —
Löner, dyrtidstillägg och pensioner	405,525: 21	541,500: —	569,800: —	+ 164,274: 79	+ 28,300: —
Summa kronor	1,161,915: 23	1,330,000: —	1,443,000: —	+ 281,084: 77	+ 113,000: —

kunna förorda, att det extra anslaget begränsas till samma belopp som för innevarande budgetår, d. v. s. 510,000 kronor, varvid det jämväl bör bliva direktionen möjligt att, i den mån så befinnes oundgängligen erforderligt, inom ramen av de sålunda till buds stående medlen bestrida de av direktionen berörda kostnaderna för fortsatt nyanskaffning av inventarier till undervisningslokaler inom lasarettet.

Slutligen vill jag i likhet med riksdagen framhålla angelägenheten av att direktionen vid såväl nyanställning av personal som vid nyanskaffning av inventarier och annan materiel ålägger sig nödig sparsamhet.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag
av kronor 510,000: —
till beredande av ökade medel för upprätthållande under
samma tid av serafimerlasarettets verksamhet.

Allmänna barnbördshuset i Stockholm.

51. Allmänna barnbördshuset, oförändrat ordinarie

anslag kronor 24,853: —

52. Uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset.

Under de senare åren har riksdagen anvisat särskilda medel — utöver å ordinarie stat uppfört anslagsbelopp — till uppehållande av verksamheten vid allmänna barnbördshuset i Stockholm. Enligt ett med Stockholms stad och Stockholms län slutet avtal gälla från och med år 1923 följande principer för beräkning av allmänna barnbördshusets driftkostnader och dessas fördelning på den vårdade eller hennes hemkommun samt på staten, staden och länet. Legosängsavgiften betalas av den vårdade själv eller i fall av medellöshet av hennes hemortskommun; dock skall staten vidkännas legosängsavgifterna för medellösa, som ej tillhöra Stockholms stad eller Stockholms län. Av restkostnaden, d. v. s. den verkliga kostnaden för underhållsdag minskad med legosängsavgiften, betalar för vårdade, tillhörande Stockholms stad eller Stockholms län, staden respektive länet hälften och staten andra hälften, men för vårdade, tillhörande andra län, staten hela restkostnaden. Förslag till denna överenskommelse hade förelagts 1922 års riksdag, som förklarade detsamma innebära en lycklig lösning av spörsmålet samt betonade önskvärdheten av att denna fråga snarast bragtes till avgörande.

I avseende å de av sjukhuset hittills tillgodonjutna anslag av statsmedel tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse i ämnet, som dåvarande departementschefen lämnade i samband med framläggande av förslag angående anslag till sjukhusets drift för budgetåret 1923/1924 (se 1923 års åttonde huvudtitel, sid. 325 ff.).

[128.]

Uppe-
hållande av
verksam-
heten vid all-
männa barn-
bördshuset.

{128.]

Det extra förstärkningsanslaget utgjorde för budgetåret 1926/1927 127,104 kronor, för budgetåret 1927/1928 136,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 124,559 kronor, för budgetåret 1929/1930 132,002 kronor och för budgetåret 1930/1931 126,255 kronor.

Direktionen för barnbördshuset har nu i skrivelse den 15 september 1930 framlagt förslag i fråga om driftkostnaderna för budgetåret 1931/1932. Till grund för beräkandet av dessa kostnader har direktionen lagt bokslutet för budgetåret 1929/1930.

Såväl de verkliga utgiftsposterna för budgetåret 1929/1930 som de beräknade för budgetåret 1931/1932 återfinnas i nedanstående tabell.

	Utgifter 1929/1930.	Beräknade utgifter 1931/1932.
	Kronor	Kronor
Fastighetens underhåll och omkostnader	51,281: 51	41,000: —
Inventariers anskaffning och underhåll	27,066: 29	27,000: —
Avlöningar	141,666: 88	142,000: —
Kosthåll	128,104: 09	128,000: —
Tvätt och renhållning	15,310: 49	15,000: —
Uppvärmning och belysning	40,551: 53	41,000: —
Läkemedel m. m.	40,782: 74	41,000: —
Instrumenter och undervisningsmateriel	7,846: 12	8,000: —
Skrivmateriel, trycksaker o. d.	4,545: —	5,000: —
Diverse utgifter	10,065: 56	10,000: —
Summa kronor	467,220: 21	458,000: —

Till dessa utgiftsposter anför direktionen följande.

Fastighetens underhåll. Till denna utgiftspost hade direktionen begärt och erhållit ett extra anslag av 10,000 kronor för utförande av vattrivningsarbeten å byggnaderna. Då ifrågavarande arbeten icke ifrågakomma under budgetåret 1931/1932, minskas kontot med motsvarande summa.

Beträffande övriga konton har direktionen icke funnit anledning att för kommande budgetår föreslå några förändringar, utan har upptagit dem till samma belopp som de verkliga kostnaderna för nu avslutade räkenskapsår.

Den beräknade totalkostnaden för budgetåret 1931/1932 uppgår således till 458,000 kronor. Härifrån avgå dels underhållskostnaden för enskilda avdelningen, liksom föregående år beräknad till 10 kronor 50 öre $\times$ 7,200 underhållsdagar, alltså till 75,600 kronor, dels vinsten från polikliniken beräknad till 3,500 kronor. De återstående kostnaderna belöpa sig således till 378,900 kronor. Dragas härifrån legosängsavgifterna, beräknade efter 2 kronor 50 öre per dag och 51,069 underhållsdagar till 127,672 kronor 50 öre, återstår således såsom restkostnader 251,227 kronor 50 öre, vilka skola uppdelas enligt gällande avtal emellan staten, Stockholms stad och Stockholms län. Staten har åtagit sig att betala hälften av restkostnaderna eller alltså 125,613 kronor 75 öre. Den andra hälften skall uppdelas mellan Stockholms stad och Stockholms län och staten i förhållande till det antal underhållsdagar, som belöpa sig på dessa parter. Under budgetåret 1929/1930 kommo av underhållsdagarna 52 procent på Stockholms stad, 31 procent på Stockholms län och 17 procent på övriga län, för vilka staten iklätt sig betalningsskyldighet.

Fördelas de beräknade utgifterna för budgetåret 1931/1932 efter samma procenttal komma utgifterna att uppgå till:

[128.]

För Stockholms stad	kronor 65,319: 15
» » län	» 38,940: 26
» övriga län (staten)	» 21,354: 34
Summa kronor	125,613: 75

För budgetåret 1929/1930 har staten betalt legosängsavgifterna för 149 underhållsdagar, vilka kostnader vederbörande fattigvårdssamhälle vägrat betala. Under förutsättning att samma förhållande kommer att äga rum även under 1931/1932, skulle staten erlägga för 149 underhållsdagar à 2 kronor 50 öre, 372 kronor 50 öre. De från statsverket erforderliga bidragen skulle alltså utgöras av:

hälften av restkostnaderna	kronor 125,613: 75
återstoden av samma kostnader för patienter från övriga län	» 21,354: 34
legosängsavgifterna för medellösa från dessa län	» 372: 50
Summa kronor	147,340: 59

Direktionen hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen begära 147,340 kronor för uppehållande av driften vid allmänna barnbördshuset i Stockholm under budgetåret 1 juli 1931—30 juni 1932.

Sedermera har direktionen i skrivelse den 20 november 1930 i ett annat avseende påkallat statens ekonomiska medverkan. Direktionen har nämligen härvid hemställt om framställning till riksdagen att — för tillämpning försöksvis av viss personalökning vid barnbördshuset under budgetåret 1931/1932 i syfte att bereda personalen, i den mån ej särskilda förhållanden betingade undantag, utöver semester hel ledighetsdag per vecka — dels anvisa ett extra anslag å 5,000 kronor dels ock medgiva barnbördshuset frihet från återbäringsskyldighet av möjligen uppstående överskott å anslaget för nu löpande budgetår intill ett belopp av 4,900 kronor.

Till stöd härför har direktionen anfört följande:

Till grund för beräkning av utgifterna under budgetåret 1931/1932 hade lagts siffrorna från bokslutet för budgetåret 1 juli 1929—30 juni 1930, med uteslutande emellertid av ett belopp å 10,000 kronor, avseende ett extra anslag till sedermera utförd reparation å byggnader. I övrigt upptogs i beräkningen samtliga poster i närmaste anslutning till de verkliga utgifterna under sistnämnda budgetår. Direktionen hade för det dåvarande icke anledning att räkna med nya eller ökade behov i något avseende. Totala beräknade utgiftssumman utgjorde 458,000 kronor. Efter frånräknande av underhållskostnaderna för den enskilda avdelningen, vilka, beräknade till 75,600 kronor, bestridas med där intagna patienters vårdavgifter, samt efter det såsom inkomster beräknats dels legosängsavgifterna å de allmänna avdelningarna, dels inkomst av polikliniken, dels slutligen de bidrag, som enligt avtal utgå från Stockholms stad och Stockholms läns landsting, befanns behovet av inkomstfyllnad genom statsanslag uppgå till 147,340 kronor; och anhöll direktionen, att Kungl. Maj:t behagade av riksdagen för nästa budgetår begära anslag till barnbördshusets drift med detta belopp.

[128.]

Emellertid har numera genom en till direktionen ingiven framställning från personalens sida direktionens uppmärksamhet fästats därå, att den vid barnbördshuset anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen befinner sig i fråga om rätt till ledighetstid utöver semester i en ogynnsam undantagsställning i förhållande till vad härutinnan gäller såväl vid Stockholms stads sjukhus som — efter det Kungl. Maj:ts förslag i 118 punkten av ättonde huvudtiteln i 1930 års statsverksproposition vunnit riksdagens bifall — jämväl serafimerlasarettet. Vid samtliga dessa sjukvårdsinrättningar är nämligen åt ifrågavarande personal beredd en hel ledighetsdag varje vecka, medan vid barnbördshuset, med de arbetskrafter som för närvarande stå till dess förfogande, det icke är möjligt att medgiva mera omfattande ledighet än nuvarande arbetsindelning utstakar eller en eftermiddag i veckan. Den missgynnade ställningen i detta avseende är icke heller, utom beträffande ett mindre antal befattningshavare, i någon mån kompenserad genom för månligare arbetsvillkor i övrigt, såsom lägre antal arbetstimmar i genomsnitt per vecka eller dylikt.

Direktionen har vid övervägande funnit att såväl ur billighets- som rekryteringssynpunkt ändring i detta förhållande är högeligen påkallad samt även att det för personalen måste te sig synnerligen hårt om med genomförandet av denna ändring skulle uppskjutas till efter utgången av nästföljande budgetår. Det framstår för direktionen såsom synnerligen angeläget att anordningen med hel ledighetsdag må kunna tillämpas från och med 1 juli 1931. Visserligen är direktionen icke i tillfälle att redan nu framlägga en fullt definitiv plan beträffande den personalökning och därav eventuellt föranledda organisativa jämkningar, som erfordras för genomförandet av anordningen i fråga. Men en förberedande omprövning har emellertid utvisat att med stor sannolikhet det skall finnas nödvändigt, men å andra sidan ock tillräckligt, att anställa dels en ambulerande sjuksköterska utöver den redan befintliga, dels nio nya sjuksköterskebiträden eller med dem i lönehänseende jämställda befattningshavare.

Vad kostnaderna för denna personalökning angår, är att märka att då bostadsutrymmet å barnbördshuset redan är till det yttersta utnyttjat, nio befattningshavare måste hänvisas att förskaffa sig bostad utom barnbördshuset och således i deras kontanta löneförmåner inbegripas även hyresersättning. Dessa löneförmåner torde därför icke skäligen kunna sättas till lägre än 90 kronor i månaden, vilket belopp är detsamma som vid motsvarande anordning utgår exempelvis vid Maria sjukhus i Stockholm.

Lönekontot skulle alltså ökas med följande belopp:

1 sjuksköterska: lön 144 kronor per månad; $144 \times 12 =$ kronor	1,728: —
9 biträden: lön 90 kronor per månad; $9 \times 90 \times 12 =$ »	9,720: —
Summa kronor 11,448: —	

Härtill kommer emellertid å kosthålls konto kost för 10

befattningshavare, räknad till 57 kronor per månad;

$10 \times 57 \times 12 =$ kronor 6,840: —

Summa summarum kronor 18,288: —

Till någon del lär emellertid denna totalkostnad böra bäras av den enskilda avdelningen, vars personal jämväl skulle komma i åtnjutande av den ifrågasatta anordningen med hel ledighetsdag. Ökas det därifrån utgående bidraget till underhållskostnader vid barnbördshuset från nuvarande 10

kronor 50 öre till 10 kronor 75 öre för en var av beräknade 7,200 vård-dagar, nedbringas därigenom kostnaden för det allmänna med 1,800 kronor eller till 16,488 kronor. Då av denna kostnad, enligt vad senaste årens erfarenhet utvisar, 40 procent eller något därutöver bäras av Stockholms stad och Stockholms läns landsting, uppgår den erforderliga ökningen i statsanslag till cirka 9,900 kronor.

I ärendets nuvarande läge anser sig direktionen icke böra ifrågasätta en ökning med hela denna summa i det tidigare begärda anslaget för nästa budgetår. Men det har synts direktionen att det yppade och högst behjärtansvärda behovet skulle kunna tillfredsställas genom anlitande delvis av en annan utväg. Oaktat direktionen vid beräkning av erforderliga anslag städse lagt sig vinn om att upptaga utgifterna i närmaste möjliga anslutning till det sannolika behovet, finnes det enligt direktionens åsikt grundad anledning att antaga, att med nu rådande prisläge ett överskott å några tusen kronor skall uppstå å 1929 1930 års budget. Finge sådant överskott komma till användning för här ifrågavarande ändamål under det nya budgetåret, i stället för att återbäras till statsverket, synes behovet av nytt extra anslag kunna begränsas till allenast 5,000 kronor.

Över denna direktionens framställning har statskontoret den 29 november 1930 avgivit utlåtande och därvid anfört följande:

Sedan 1930 års riksdag beräknat anslaget till upprätthållande av serafimerlasarettets verksamhet med hänsyn till att åt sjukvårds- och ekonomipersonalen vid lasarettet skall beredas en ledighetsdag i veckan utöver semester, lär intet vara att erinra mot att samma förmån tillerkännes motsvarande personal vid allmänna barnbördshuset.

Mot de av direktionen beräknade avlöningsförmånerna för den erforderliga ytterligare personalen synes ej heller någon anmärkning kunna framställas.

Det belopp, 9,900 kronor, som beräknas erforderligt av statsmedel för genomförande av anordningen, föreslår direktionen skola för budgetåret 1931/1932 bestridas dels genom ett riksstatsanslag å 5,000 kronor dels ock genom användande av ett belopp av 4,900 kronor av väntade besparingar å anslagen till barnbördshuset för innevarande budgetår, istället för att detta belopp eljest skulle återlevereras till statsverket. I avseende härå vill statskontoret framhålla, att sistnämnda förfaringssätt måste anses vara ur budgetteknisk synpunkt principiellt felaktigt och att alltså enligt statskontorets mening det riktigaste är att å riksstaten upptaga hela det erforderliga beloppet. Detta lär böra ske genom höjning av extra anslaget till uppehållande av verksamheten vid barnbördshuset med samma belopp.

Vid den granskning, jag ägnat de av direktionen i dess skrivelse den 15 september 1930 gjorda kostnadsberäkningarna, har jag icke funnit anledning till någon erinran. Direktionen kommer till en slutsumma av 147,340 kronor. Frånräknas härifrån det ordinarie statsanslaget å 24,853 kronor, erhålles en summa av 122,487 kronor, vilken summa sålunda skulle utgöra det för budgetåret 1931/1932 erforderliga förstärkningsanslaget. Emellertid har direktionen i sin senare skrivelse påkallat ökat statsbidrag för att kunna bereda personalen vid sjukhuset tillfälle till en helt ledig dag

Departementschefen

i veckan. I sak finner jag detta krav fullt berättigat och har intet att här-
emot erinra. Vad angår den ekonomiska sidan härav, måste jag ansluta
mig till den av statskontoret hävdade uppfattningen att det riktigaste vore
att å riksstaten upptaga hela det erforderliga beloppet, 9,900 kronor. Då
jag emellertid är i tillfälle att endast kunna för ändamålet nu förorda ett
belopp av 5,000 kronor, innebär detta, att de åtgärder, som av direktionen
påkallas, skulle blott i begränsad utsträckning träda i tillämpning under
budgetåret 1931/1932. För ett kommande budgetår torde de av direktionen
gjorda beräkningarna böra i sin helhet tagas i betraktande. Det nyss be-
räknade förstärkningsanslaget å 122,487 kronor synes sålunda böra höjas
med nämnda 5,000 kronor till 127,487 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande av verksamheten vid allmänna barn-
bördshuset under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 anvisa
för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag

av kronor 127,487:—

Gemensamma universitetsändamål.

[129.] 53. **Undervisning i epidemiologi.** Frågan om praktisk utbildning i
epidemiologi för de medicine studerande förelades första gången riksdagen
år 1911, och anvisade riksdagen sedermera för vart och ett av åren 1912/
1919 för anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö
och Uppsala av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater
ett extra anslag av 6,000 kronor att användas enligt av Kungl. Maj:t med-
delade oestämmelser. Anslaget höjdes sedermera av 1919 års riksdag till
9,400 kronor. Med denna anslagshöjning avsågs att bereda möjlighet till
en på grund av de studerandes ökade antal nödvändig utvidgning av före-
varande undervisning. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag höjde 1929
års riksdag anslaget för budgetåret 1929/1930 ytterligare till 10,900 kronor
i syfte att utsträcka undervisningen i epidemiologi jämväl till epidemisjuk-
huset i Lund. Det sålunda höjda anslaget skulle jämlikt riksdagens beslut
användas enligt av vederbörande departementschefer till statsrådsprotokollen
över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919 och den 4 januari 1929 (punkt
117) angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

Med anledning av den sålunda möjliggjorda utsträckningen av undervis-
ningen och i anslutning till de akademiska myndigheternas förslag fast-
ställde Kungl. Maj:t genom beslut den 31 maj 1929 vissa förändrade före-
skrifter angående klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater.

På Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen jämväl för budgetåret 1930/
1931 anslag till ändamålet till enahanda belopp, 10,900 kronor, att användas
enligt nyssberörda grunder och bestämmelser.

I skrivelse den 22 augusti 1930 har kanslern med föranledande av särskilda framställningar från de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium anhållit om utverkande av ett extra anslag för budgetåret 1931/1932 å 10,900 kronor till anordnande av undervisning i epidemiologi för medicine kandidater i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Lund.

Då anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande erfordras, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala och Lund av klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av . . . kronor 10,900: — att användas enligt av vederbörande departementschefer till statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden den 9 januari 1919 och den 4 januari 1929 angivna grunder samt av Kungl. Maj:t i övrigt meddelade bestämmelser.

54. Tryckning av doktorsavhandlingar. Under de senaste åren hava i riksstaten varit uppförda två extra anslag såsom bidrag till kostnaderna för tryckning av doktorsavhandlingar, nämligen dels ett reservationsanslag å 30,000 kronor för doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, dels ock ett reservationsanslag å 6,000 kronor för dylika avhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg.

[130.]
Tryckning
av doktors-
avhand-
lingar.

Från vederbörande vid universiteten och högskolorna hava nu förnyade framställningar gjorts om beredande av anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932, därvid från Stockholms och Göteborgs högskolors sida yrkats på en höjning av det till de enskilda högskolorna utgående anslaget från 6,000 kronor till 10,000 kronor.

Universitetskanslern har i särskilda skrivelser den 22 augusti 1930 utlåtit sig över de sålunda gjorda framställningarna och därvid tillstyrkt förslag till riksdagen om anslag för ifrågavarande ändamål av 30,000 kronor för universiteten och karolinska institutet samt av 8,000 kronor för Stockholms och Göteborgs högskolor.

Då anslag för ifrågavarande ändamål alltjämt äro behöfvliga, hemställer jag, som icke anser mig kunna biträda förslaget om ökade medel för ändamålet för de enskilda högskolornas vidkommande, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att för budgetåret 1931/1932 anvisa såsom särskilda *extra* reservationsanslag, att utgå enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser:

dels såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet ett belopp av . . . kronor 30,000: —

dels ock såsom bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar vid högskolorna i Stockholm och Göteborg ett belopp av kronor 6,000: —

[131.] 55. **Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer.** I samband med reglering av docentinstitutionen vid universiteten samt karolinska institutet anvisade riksdagen, på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1920 ett belopp av 2,500 kronor till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska institutets lärarkår. Beloppet beräknades med 1,000 kronor för vardera universitetet och 500 kronor för karolinska institutet. För detta ändamål har riksdagen även för tiden därefter årligen anvisat anslag. För budgetåret 1930/1931 utgör anslaget 1,500 kronor.

I skrivelse den 22 augusti 1930 har kanslern hemställt om utverkande av anslag för ändamålet med oförändrat belopp jämväl för budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

Erforderliga medel böra fortfarande stå till förfogande för tillgodoseende av de krav utav ifrågavarande art, som kunna komma att framställas, och anslaget torde böra utgå med samma belopp, som beviljats för innevarande budgetår.

Jag tillstyrker, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ersättning för opposition å disputationsavhandling åt person, som icke tillhör vederbörande universitets eller karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkår, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 1,500: —

[132.] 56. **Institut d'études scandinaves i Paris.** På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har riksdagen för vart och ett av budgetåren 1924/1931 anvisat ett extra anslag å 2,000 kronor som bidrag till uppehållande av verksamheten vid Institut d'études scandinaves vid Paris universitet att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Vid ställande av anslaget till vederbörandes förfogande har Kungl. Maj:t föreskrivit, att anslaget skall användas huvudsakligen till anordnande vid universitetet i Paris av föreläsningar av svenska vetenskapsmän över Sverige och svensk kultur samt svenska förhållanden i övrigt, till inköp av läroböcker, avsedda för den svenske lektorns vid universitetet i Paris undervisning, samt till upplysningsverksamhet till tjänst för svenska lärare och studenter. Beträffande verksamheten vid Institut d'études scandinaves får jag

i övrigt hänvisa till den utförliga redogörelsen i 1924 års åttonde huvudtitel, punkten 87.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse har lektorn i svenska språket vid Paris universitet P. Falk lämnat en redogörelse för verksamheten vid institutet under det sistförflutna läsåret samt hemställt om anslag å 2,000 kronor till denna verksamhet under läsåret 1931/1932.

Framställningen har förordats av filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion, varjämte kanslern i skrivelse den 22 september 1930 hemställt, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om beviljande av ett anslag å 2,000 kronor som bidrag till uppehållande av ifrågavarande verksamhet.

Samma skäl, som tidigare föranlett anslags beviljande till uppehållande av verksamheten vid ifrågavarande institut, synas mig tala för att anslag härför allt fortfarande anvisas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att som bidrag till uppehållande av verksamheten vid Institut d'études scandinaves vid Paris universitet för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 2,000: — att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t må finna gott bestämma.

57. Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar. För utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, har riksdagen under en lång följd av år, dock med vissa uppehåll, beviljat anslag på extra stat till växlande belopp. (Se 1926 års åttonde huvudtitel, punkten 82.) För vart och ett av budgetåren 1925/1931 har anslaget utgått med 10,000 kronor.

[133.]

Utgivande av anteckningar efter juridiska föreläsningar.

Kanslern har nu i skrivelse den 30 augusti 1930 meddelat, att ett belopp av 15,500 kronor ansåges för ifrågavarande ändamål erforderligt under budgetåret 1931/1932 samt att å tidigare anslag för ändamålet icke andra besparingar funnes tillgängliga än ett belopp å 1,150 kronor. Kanslern hemställde därför om utverkande av anslag å 14,350 kronor för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Då jag ej finner mig kunna för ändamålet förorda högre belopp än som redan utgår för innevarande budgetår, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av . . . kronor 10,000: —

[134.]

Resestipendier till universitetslärare.

58. **Resestipendier till universitetslärare.** Till resestipendier åt ordinarie lärare m. fl. vid rikets universitet och karolinska institutet har riksdagen med vissa mellanrum alltsedan år 1906 anvisat extra anslag.

Vidare hava sedan länge medel varit tillgängliga för beredande av möjlighet till utrikes studieresor jämväl för obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten, i främsta rummet docenterna. Dessa stipendier hava pläгат kallas riksstatens resestipendier.

Efter det avbrott i stipendieanslagens utgående, som vållats av kristiden, upptogs frågan om beredande av medel till dessa resestipendier vid 1925 års riksdag. Med bifall till två inom riksdagen motionsvis framställda yrkanden beslöt nämnda riksdag att för budgetåret 1925/1926 anvisa dels till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid universiteten och karolinska institutet ett anslag av 20,000 kronor, dels ock till resestipendier åt obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten i Uppsala och Lund ett anslag av 15,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisades enahanda anslag jämväl för budgetåren 1926/1931.

I skrivelse den 22 augusti 1930 har nu universitetskanslern hemställt om utverkande av anslag för ändamålet med oförändrade belopp jämväl för budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

Medel för ifrågavarande ändamål böra vara tillgängliga jämväl för budgetåret 1931/1932. Bestämmelser rörande de för ordinarie lärare m. fl. vid universiteten och karolinska institutet avsedda stipendierna äro meddelade genom beslut den 7 oktober 1921, vari vidtagits viss ändring genom beslut den 29 januari 1926. Enligt dessa bestämmelser tillkommer behörighet att söka resestipendium professor, prosector och laborator vid något av universiteten eller karolinska institutet samt överbibliotekarie, förste bibliotekarie och observator vid något av universiteten. Efter därom av de akademiska myndigheterna gjord framställning har kanslern i skrivelse den 11 november 1930 hemställt, att även lärare i medicinsk radiologi vid något av universiteten måtte bli va delaktig av förmånen att kunna söka och komma i åtnjutande av ifrågavarande resestipendium. Jag finner denna framställning välgrundad, och torde jag sedermera få anledning återkomma till densamma. Ett bifall till denna framställning synes emellertid icke påkalla höjning av beloppet av nu ifrågavarande anslag. Jag hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1931/1932 anvisa såsom *extra* reservationsanslag

dels till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid rikets universitet och karolinska medikokirurgiska institutet ett belopp av kronor 20,000: —

dels ock till resestipendier åt obefordrade vetenskapsidkare vid universiteten i Uppsala och Lund ett belopp av kronor 15,000: —

59. **Ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 9,000: —

60. **Forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.** Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning (proposition nr 140 till 1926 års riksdag, till vilken jag tillåter mig att hänvisa) beslöt nämnda riksdag att till forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet för budgetåret 1926/1927 anvisa ett extra anslag av 35,000 kronor, att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t ägde att bestämma. Enahanda belopp anvisades på Kungl. Maj:ts förslag av riksdagen för vart och ett av budgetåren 1927/1931. I samband med anvisandet av anslag för ändamålet för budgetåret 1928/1929 vidtogs på Kungl. Maj:ts förslag den förändringen med anslaget, att det erhöll reservationsanslags natur. Beträffande anledningen härtill anhåller jag att få hänvisa till vad föredragande departementschefen anförde vid anmälan av frågan om anslag för ändamålet den 4 januari 1928 (1928 års åttonde huvudtitel, punkten 118.)

Genom beslut den 8 april 1927 och den 8 juni 1928 fastställde Kungl. Maj:t bestämmelser rörande forskarstipendierna att gälla tillsvidare och så länge anslag till sådana stipendier finnes uppfört i riksstaten.

Genom beslut den 9 maj 1930 ställde Kungl. Maj:t av det utav riksdagen för budgetåret 1930/1931 till ifrågavarande ändamål anvisade anslaget ett belopp av 14,000 kronor till förfogande av det större akademiska konsistoriet i Uppsala och ett belopp av likaledes 14,000 kronor till förfogande av det större akademiska konsistoriet i Lund ävensom ett belopp av 7,000 kronor till förfogande av lärarkollegiet vid karolinska institutet att utgå i enlighet med ovan omförmälda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

I skrivelse den 22 augusti 1930 har nu kanslern för rikets universitet hemställt om avlåtande till 1931 års riksdag av proposition om beviljande av ett extra reservationsanslag för budgetåret 1931/1932 å 35,000 kronor till forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.

Anslag för ifrågavarande ändamål torde böra ställas till förfogande jämväl för budgetåret 1931/1932.

Departementschefen.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till forskarstipendier för docenter vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 35,000: —
att utgå i enlighet med de grunder, Kungl. Maj:t må äga att bestämma.

[135.]

Forskarstipendier för docenter vid universiteten och karolinska institutet.

[136.
Uppehållande av en
professur i
svenska
språket och
litteraturen
vid universi-
tetet i Dorpat
i republiken
Estland.

61. **Uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat i republiken Estland.** I skrivelse den 8 maj 1928, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat i republiken Estland, anmälde riksdagen, att riksdagen under åttonde huvudtiteln, avdelning E. Universiteten, den medicinska undervisningen m. m. under rubrik Gemensamma universitetsändamål beviljat för uppehållande vid universitetet i Dorpat i republiken Estland av en professur i svenska språket och litteraturen under fem år, räknat från och med den 1 juli 1928, ett belopp av 37,500 kronor samt därav för budgetåret 1928/1929 anvisat ett extra anslag av 7,500 kronor att utgå i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela.

Beträffande de skäl, som föranledde beviljandet av omförmälda anslag, anhåller jag att få hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet (proposition den 16 mars 1928, nr 180) samt nyssberörda riksdagsskrivelse.

Jämväl för ett vart av budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 anvisade riksdagen av nämnda belopp å 37,000 kronor ett extra anslag av 7,500 kronor att utgå i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela.

Jag anser mig här böra erinra därom, att vid framläggande av förslaget till Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition, nr 180, dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet yttrade bland annat, att med hänsyn till rådande valutaförhållanden och då förordnande å professuren skulle kunna meddelas endast för en relativt kort tidsperiod, avlöningen för den blivande professorn syntes skäligen böra bestämmas till 7,000 kronor utan rätt att därå erhålla dyrtidstillägg. Återstående 500 kronor skulle användas till vissa i samband med undervisningen stående utgifter.

Efter vederbörande universitetsmyndigheters hörande meddelade Kungl. Maj:t den 15 mars 1929 föreskrifter angående ifrågavarande professur. Därvid föreskrevs, att, så länge anslag av riksdagen för ändamålet anvisades, skulle för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat i republiken Estland utgå av statsmedel ett årligt belopp av 7,500 kronor; och skulle därav 7,000 kronor utgöra avlöning för professorn, utan rätt, för honom att därå erhålla dyrtidstillägg, samt 500 kronor användas till i samband med undervisningen stående utgifter. Tillika fastställdes bestämmelser för professuren. Dessa bestämmelser finnas återgivna i 1930 års åttonde huvudtitel sid. 330 och 331.

I samband med fastställande av nyssnämnda bestämmelser anbefallde Kungl. Maj:t universitetskanslern att omedelbart vidtaga åtgärder för tillsättande av ifrågavarande professur. Genom beslut den 28 mars 1930 har Kungl. Maj:t förordnat innehavare av professuren.

Enligt den plan, som framlades för 1928 års riksdag, skulle jämväl för budgetåret 1931/1932 ett belopp av 7,500 kronor bliva erforderligt. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1928 års riksdag för uppehållande vid universitetet i Dorpat i republiken Estland av en professur i svenska språket och litteraturen under fem år, räknat från och med den 1 juli 1928, beviljade beloppet av 37,500 kronor för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* anslag anvisa ett belopp av kronor 7,500: — att utgå i enlighet med de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela.

Rasbiologiska institutet.

62. **Rasbiologiska institutet:** Avlöning åt chefen för institutet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 12,000: —

63. **Uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet.** Allt sedan år 1921 har riksdagen beviljat anslag å extra stat till uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet. För tiden den 1 januari 1922—30 juni 1923 utgick anslaget med 60,000 kronor för år, för vart och ett av budgetåren 1923/1926 med 55,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1926/1930 med 65,000 kronor. Till 1930 års riksdag föreslog Kungl Maj:t en höjning av anslaget med 7,000 kronor till 72,000 kronor, vilket förslag dock ej vann riksdagens bifall; riksdagen beviljade för budgetåret 1930/1931 anslag till enahanda belopp som närmast förut utgått eller 65,000 kronor. Genom beslut den 9 maj 1930 fastställde Kungl. Maj:t följande stat för rasbiologiska institutet att tillämpas för tiden den 1 juli 1930—den 30 juni 1931.

[137.]

Uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet.

	Motsvarande		Summa
	Lön	Tjänstgöringspenningar	
	kronor	kronor	kronor
<i>Arvoden:</i>			
Rasbiolog (medicinskt utbildad) och chefs ställföreträdare	5,500	2,700	8,200
Statistiker och arkivarie	4,700	2,300	7,000
Genealog, bibliotekarie och byråföreståndare	4,000	2,000	6,000
Assistent för antropologi	2,300	1,200	3,500
Kvinnlig reseassistent	2,100	1,100	3,200
Amanuens för statistik	1,600	800	2,400
Amanuens för genealogi	1,600	800	2,400
Biblioteksbiträde	720	360	1,080
Skrivbiträde	720	360	1,080
Styrelsens sekreterare	200	100	300
Summa kronor	23,440	11,720	35,160

[137.]

<i>Övriga omkostnader:</i>	Kronor
Extra och tillfälliga biträden	4,340
Reseersättningar	10,000
Instrument och annan utrustning	2,000
Böcker, tidskrifter, inbindning m. m.	3,500
Materialier och expenser	5,600
Hyra för lokal	2,200
Lyse, vedbrand, städning, vaktmästarhjälp m. m.	2,200
Summa kronor	29,840
Summa summarum kronor	65,000

Anmärkning: Styrelsen äger att beträffande de under »övriga omkostnader» upptagna utgiftstitlar å en post göra minskning och å en annan ökning, endast statens slutsumma i dess helhet icke överskrides.

I en av kanslern för rikets universitet med utlåtande av den 30 augusti 1930 överlämnad skrivelse, dagtecknad den 30 juli 1930, har nu institutets styrelse gjort framställning rörande institutets anslagsbehov för budgetåret 1931/1932 och i sådant avseende hemställt om *dels* ett till 72,000 kronor förhöjt anslag till uppehållande av verksamheten vid institutet, *dels ock* endera ett bestämt årligt reservationsanslag av 10,000 kronor till tryckning av institutets publikationer eller ett extra reservationsanslag av 14,500 kronor för utgivande av första delen av ett arbete över de svenska lapparnas rasbiologi.

I fråga om det begärda anslaget till uppehållande av verksamheten vid institutet under budgetåret 1931/1932 anför styrelsen bland annat:

Det till institutet utgående anslaget har de senaste åren varit otillräckligt. Genom ökade utgifter bland annat därigenom, att vissa lokaler, som förut kostnadsfritt ställts till institutets förfogande, icke längre kunnat få av institutet disponeras, och institutet sålunda nödgats hyra andra lokaler i dessas ställe är numera den del av anslaget, som kan disponeras för direkt forskningsändamål, betydligt mindre än då institutet började sin verksamhet. Från och med budgetåret 1928/1929 nödgades institutet till följd härav indraga tjänsten manlig reseassistent och fotograf och den 1 juli 1930 uppsäga antropologen. Emellertid kan indragningen av tjänster, som visat sig för institutets verksamhet erforderliga, icke för någon längre tid ske med mindre än att institutets verksamhet i sin helhet lider betydande avbräck. Styrelsen har tidigare starkt framhållit behovet av en förhöjning av anslaget med 7,000 kronor, av vilka 4,000 kronor avsetts för ett återupprättande av den indragna tjänsten manlig reseassistent och fotograf och 3,000 kronor till en nödvändig förhöjning av anslagsposten till extra och tillfälliga biträden. I Kungl. Maj:ts äskande till 1930 års riksdag har också styrelsens framställning behjärtats, i det att Kungl. Maj:t föreslagit en förhöjning av det till institutet utgående anslaget från 65,000 kronor till 72,000 kronor. Riksdagen fann emellertid icke skäl föreligga att biträda förslaget om förhöjning utan anvisade oförändrat anslag. Då det emellertid är ogör-

ligt att längre fortsätta med samma låga anslag till extra och tillfälliga biträden, har styrelsen som en ren nödfallsåtgärd sett sig tvungen att ytterligare uppsäga ännu en befattningshavare vid institutet, nämligen antropologen och bibliotekarien, en för tjänsten väl skickad legitimerad läkare. Detta har skett för att kunna förändra antropologtjänsten, som i staten var upptagen med ett arvode av 6,000 kronor, till en assistenttjänst för antropologi med ett arvode av 3,500 kronor, och sålunda frigöra 2,500 kronor, vilka tillförts biträdeskontot på det sättet, att ett biblioteksbiträde och ett skrivbiträde, till vilka arvoden tidigare utgått från anslagsposten extra och tillfälliga biträden, upptagits i staten med vardera ett årligt arvode av 1,080 kronor och återstående 340 kronor direkt tillförts anslagsposten extra och tillfälliga biträden. Det är med största tvekan, styrelsen ens för ett år velat föreslå nämnda förändring av antropologtjänsten. Det har emellertid skett i den fasta förvisningen, att institutets behov dock kommer att av riksdagen behörigen tillgodoses, så att tjänsten må kunna återfå sin förra karaktär. Det ligger i öppen dag, att kravet på större kvalifikationer, såsom medicinsk utbildning och kunskaper i ärflighetslära, icke kan upprätthållas med ett arvode av 3,500 kronor. Då arten av institutets verksamhet förutsätter ett intimt samarbete mellan representanterna för de olika vetenskaper, som tillsammans utgöra rasbiologien, kan det icke undvikas, att den nu vidtagna förändringen av antropologtjänsten kommer att försvåra institutets arbete. Tjänsten har också ansetts vara av den betydelse, att Kungl. Maj:t efter medicinalstyrelsens tillstyrkan medgivit antropologen rätt till tjänstårsberäkning lika med civila läkare i statens tjänst.

Beträffande den från och med den 1 juli 1928 indragna tjänsten manlig rese-assistent och fotograf har styrelsen i tidigare avgivna skrivelser framhållit de olägenheter, denna indragning måst medföra och medfört. Om ett par år torde institutet ha slutfört bearbetningen av materialet till de undersökningar, åt vilka institutet sedan slutet av år 1926 ägnat sina huvudsakliga krafter. Vid denna tidpunkt kommer institutet att stå utan nytt material, insamlat i tillräcklig mängd, för att kunna upptaga bearbetningen av det samma utan störande avbrott, såvida icke institutet i god tid beredes möjlighet att ombesörja materialinsamlingen.

Det kan visserligen för många synas, som om ett årligt anslag av 65,000 kronor icke skulle vara alltför obetydligt för en så jämförelsevis ung vetenskap som rasbiologien. Styrelsen finner det därför av vikt att framhålla, att rasbiologien icke utgör en vetenskap utan ett komplex av olika vetenskaper, av vilka var och en kräver sin särskilda fackutbildade representant. Först genom dessas samfälliga verksamhet bildas en enhet, rasbiologien.

Beträffande den begärda förhöjningen av institutets anslag med 7,000 kronor måste å andra sidan framhållas, att detta jämförelsevis ringa belopp, som spelar en mycket liten roll i den allmänna statshushållningen, dock enligt styrelsens förmenande skulle vara tillräckligt att förhjälpa institutet att på ett mera ändamålsenligt sätt bedriva sin verksamhet och sålunda sätta det i stånd att ekonomiskt bättre utnyttja anslaget i övrigt. Rasbiologien befinner sig därtill fortfarande i sin första utvecklingsperiod. Om några få år avgår institutets chef. Då våra universitet icke utbilda rasbiologer, påvilas det institutet ensamt att sörja för denna utbildning. Det är därför för närvarande en synnerligen ömmande angelägenhet, att institutet nu beredes tillfälle härtill.

Styrelsen begär således en förhöjning av det till institutet utgående an-

[137.] slaget med 7,000 kronor, av vilka 4,000 kronor avses för ett återupprättande av tjänsten manlig reseassistent och fotograf, 2,500 kronor för en förändring av tjänsten assistent för antropologi med arvodet 3,500 kronor till förutvarande tjänsten antropolog med arvodet 6,000 kronor samt 500 kronor till förhöjning av anslagsposten till extra och tillfälliga biträden från nuvarande 4,340 kronor till 4,840 kronor.

Beträffande anslag till tryckning av institutets publikationer anför styrelsen, bland annat, följande.

Den utredning angående upprättande av ett rasbiologiskt institut, som finnes återgiven i propositionen nr 114 till 1921 års riksdag, innefattar jämväl en kostnadsberäkning, vilken såsom årliga utgifter för tryckning av publikationer upptager ett belopp av 8,000 kronor. I propositionen är detta belopp nedsatt till 5,000 kronor. Efter den nedprutning av de för institutets verksamhet beräknade medel, som riksdagens beslut tillfölje det då rådande statsfinansiella läget resulterade i, kunde emellertid intet belopp avses för publikationsändamål. I skrivelse den 5 augusti 1924 hemställde styrelsen om ett extra anslag på 22,000 kronor, eventuellt fördelat på två budgetår i följd, för publicering av institutets första större arbete. 1925 års riksdag beviljade för detta ändamål 10,000 kronor och 1926 års riksdag återstående 12,000 kronor. I skrivelse den 17 maj 1926 hemställde styrelsen om ett årligt publikationsanslag av 11,000 kronor och anförde till stöd för denna framställning, bland annat, dels att vid sidan av institutets större publikationer, som beräknas utkomma med två à tre års mellanrum, monografier över viktigare ärfthlighetsfrågor samt rashygieniska undersökningar rörande degeneration m. m. böra utgivas, och att dessa monografier i tryckfärdigt skick mestadels torde bli va alltför omfattande för att kunna intagas i någon vetenskaplig tidskrift, in- eller utländsk, varför de tid efter annan böra publiceras i särskild av institutet utgiven serie, dels att det för institutets verksamhet är en tvingande nödvändighet, att institutet ifråga om möjlighet att utan större tidsutdräkt offentliggöra utförda arbeten blir jämfäst med andra till statsförvaltningen hörande verk, som arbeta med vetenskapliga metoder, och att institutets vetenskapligt utbildade krafter icke kunna tänkas i längden vilja fortsätta sin verksamhet vid institutet eller arbeta med oförminskat intresse, om undersökningar, som av dem under chefens ledning utarbetas, ej alls eller först sent bli va offentliggjorda, samt att vetenskapliga arbeten icke gärna böra under längre tid förvaras endast i manuskriptform, då härigenom risk uppstår, att vissa delar blivit föråldrade, när de en gång publiceras, och att det för undvikande av periodvis uppståande, störande avbrott i den på långsikt planlagda arbetsordningen vid institutet är nödvändigt, att medel finnas tillgängliga för tryckning av de arbeten, som undan för undan bli helt avslutade.

Rörande denna hemställan må ur 1927 års åttonde huvudtitel följande anföras: »Vad åter beträffar framställningen i vad den avser anslag för befordrandet till trycket av institutets publikationer anser jag mig icke nu kunna förorda detta förslag i den form det föreligger. I den mån styrelsen kan peka på vissa bestämda i tryckfärdigt skick föreliggande arbeten, vilkas utgivande kan anses önskvärt eller för institutets verksamhet nödvändigt, lærer Kungl. Maj:t ej underlåta att på därom gjorda särskilda framställningar taga i övervägande, huruvida av tillgängliga medel anslag må kunna beredas för angivna ändamål».

Styrelsen ansåg sig med anledning av detta uttalande äga grundad för-

hoppning antaga, att medel för publicering skulle ställas till förfogande, när nästa arbete förelåg i tryckfärdigt skick.

[137.]

När styrelsen den 26 juli 1929 avgav sin hemställan om anslag för budgetåret 1930/1931, förelåg just den situation, som i 1927 års åttonde huvudtitel antytts, såtillvida att institutets omfattande rasbiologiska undersökningar över de svenska lapparna, varåt institutet sedan slutet av året 1926 ägnat sina huvudsakliga krafter, fortskridit så långt, att första delen av ett arbete om de svenska lapparnas rasbiologi under budgetåret 1929/1930 beräknades föreligga tryckfärdigt, varför styrelsen med åberopande av ett av Almqvist & Wiksells boktryckeriaktiebolag avgivet kostnadsförslag hemställde om ett extra tryckningsanslag av 14,000 kronor. Samtidigt framhåller dock styrelsen, att institutet och den rasbiologiska forskningen skulle vara bättre tillgodosedda med ett till sin sammanlagda summa mindre men säkrare årligt publikationsanslag än med ett relativt större engångsanslag för varje föreliggande arbete, genom vilken först nämnda anordning institutets ledning skulle vara i stånd att mera målmedvetet och ekonomiskt planlägga och slutföra arbetet. Bearbetningen av institutets material blir nämligen försvårat, om man icke samtidigt kan med någorlunda visshet beräkna de medel, som finnas tillgängliga för publicering, varigenom man kan löpa risken, att en mer eller mindre stor del måste omarbetas, vadan onödigt arbete utförts, och tidsförlust uppkommit. Under den väntetid, som uppstår emellan det att ett arbete föreligger färdigt och medel för publicering hinna beviljas, måste personalen övergå till annat arbete, och, då tryckningen sedan kommer till stånd, är det ej sagt, att samma vetenskapliga hjälpkrafter finnas att tillgå, utan andra kommit i de förutvarandes ställe. Om anslag åter skulle sökas ett till två år tidigare, än ett arbete beräknas föreligga tryckfärdigt, bleve det mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att redan på detta stadium med exakthet beräkna tryckningskostnaderna.

1930 års statsverksproposition upptog emellertid icke något äskande om tryckningsanslag till institutet.

Det öde, styrelsens framställning om tryckningsanslag sålunda rönt, har medfört en mycket besvärande osäkerhet beträffande planerandet av institutets arbete. Det är givet, att, om anslag icke kan påräknas för befordrandet till trycket av vid institutet gjorda undersökningar, så måste en genomgripande förändring ske beträffande institutets arbetsuppgifter och arbetssätt. Styrelsen kan emellertid ej tolka avslaget på den gjorda framställningen på annat sätt, än att alldeles särskilda och tillfälliga skäl föreläggat emot ett upptagande av detta anslag i 1930 års proposition, varför styrelsen nu får förnya sin framställning om tryckningsanslag.

Till sin skrivelse har styrelsen fogat ett av Almqvist och Wiksells boktryckeriaktiebolag avgivet kostnadsförslag å 14,377 kronor 80 öre.

Universitetskanslern har icke någon annan erinran att göra beträffande de gjorda äskandena, än att det begärda publikationsanslaget syntes för budgetåret 1931/1932 kunna lämpligast beviljas i form av ett extra reservationsanslag å 10,000 kronor såsom bidrag till utgivande av det av styrelsen omförmälda arbetet över de svenska lapparnas rasbiologi. Kanslern har sålunda hemställt om proposition till 1931 års riksdag om beviljande för budgetåret 1931/1932 av *dels* ett extra reservationsanslag å 72,000 kronor

- [137.] till uppehållande av verksamheten vid institutet och *dels* ett extra reservationsanslag å 10,000 kronor för utgivande av första delen av omförmälda arbete över de svenska lapparnas rasbiologi.

Departementschefen.

Beträffande först den av styrelsen för statens institut för rasbiologi gjorda framställningen om ett från 65,000 kronor till 72,000 kronor förhöjt anslag till institutets verksamhet skulle jag gärna velat förorda ett bifall till denna framställning, då jag behjärtar de svårigheter, som möta för institutet att med nu utgående anslag kunna på ett tillfredsställande sätt uppehålla verksamheten. Då emellertid en framställning av enahanda art till 1930 års riksdag icke vann riksdagens beaktande och härtill nu även komma stats-ekonomiska hänsyn, nödgas jag inskränka mig till att förorda förslag om ett lika stort anslag för instundande budgetår som det nu utgående eller 65,000 kronor.

Vad därefter angår det framställda önskemålet om ett särskilt tryckningsanslag för institutets publikationer, finner jag goda skäl vara anförda för detta krav, och vill jag tillstyrka förslag till riksdagen härom i den form, som kanslern förordat.

Under återopande av det anförda får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att till upprätthållande av verksamheten vid rasbiologiska institutet för budgetåret 1930/1931 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 65,000: — att disponeras enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

dels ock såsom bidrag till tryckning av första delen av rasbiologiska institutets arbete om de svenska lapparnas rasbiologi för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 10,000: — att likaledes disponeras enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott meddela.

Farmaceutiska institutet.

Farmaceutiska institutet:

64. Avlöningar, *oförändrat ordinarie förslagsanslag* . . . kronor 74,750: —
 65. Materialier m. m., *oförändrat ordinarie reservations-*
anslag » 22,900: —

F. Tekniska högskolan m. m.

Tekniska högskolan.

1. **Det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högskolan.** Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 138, 139, 140 och 141, kommer det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högskolan,

nu	kronor 710,450: —
att ökas med	» 10,440: —
till	» 720,890: —

2. **Anslaget till arvoden till speciallärare.** Före 1911 års omorganisation voro vid tekniska högskolan anställda förutom professorer och lektorer även ett antal så kallade extra lärare. Vid omorganisationen fullföljdes i avseende på läroämnenas fördelning på olika slag av lärare det syftemålet, att de egentliga huvudämnena skulle tillgodoses genom professurer, och att övriga läroämnena, som ej lämpligen kunde förenas med något genom en professur representerat ämne, skulle företrädas av biträdande lärare. Dessa skulle tillsättas genom förordnande av styrelsen och avlönas med arvoden. Deras benämning i staten ändrades till »speciallärare», vilken benämning befanns mera lämplig, då undervisningen i allmänhet gällde verkliga specialämnena, i fråga om vilka det ansågs vara av vikt för högskolan att bland praktikens män på motsvarande områden kunna vinna framstående krafter.

Såsom närmare framgår av punkt 90 i 1926 års åttonde huvudtitel, var till jag här tillåter mig att hänvisa, företogs av den s. k. högskolornas löne-regleringskommitté en undersökning rörande speciallärarnas undervisnings-skyldighet och avlöningsförhållanden m. m. Över kommitténs i samband härmed framlagda förslag om arvoden för speciallärarna avgavs yttrande av tekniska högskolans lärarkollegium, vilket yttrande finnes intaget å sid. 360—364 i nämnda huvudtitel.

I samband med framläggande för riksdagen av förslag till löne-reglering för befattningshavare vid tekniska högskolan anförde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet å sid. 365—367 av 1926 års åttonde huvudtitel beträffande arvoden till speciallärare bland annat:

Av vad löne-regleringskommittén och lärarkollegiet anfört syntes departementschefen framgå, att den dåvarande anordningen med fasta, i högsko-

[138.]

Anslaget till
arvoden till
speciallärare.

[138.] lans stat angivna arvoden till de olika speciallärarna medförde påtagliga praktiska olägenheter.

Det gällde då att söka finna ett system, som vore tillräckligt smidigt för att möjliggöra ett rättvist anpassande av arvodena efter vederbörande lärares arbetsbörda och personliga kvalifikationer. Efter att hava övervägt de olika utvägar, som härvid erbjöde sig, hade departementschefen stannat vid att förorda följande anordning.

I högskolans stat borde upptagas en klumpsumma, avsedd till arvoden åt speciallärare. Med medel från denna anslagspost avlönades jämväl de speciallärare, vilkas arvoden för det dåvarande utginge från ett särskilt anslag å extra stat, och vilka lärare samtliga vore, såvitt kunde bedömas, även för framtiden outhärliga för högskolans verksamhet.

Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att, efter förslag av högskolans lärarkollegium och styrelse, för viss tidsperiod, högst 5 år i sänder, bestämma, vilka speciallärarbefattningar, som skulle finnas vid högskolan, och huru stort arvode, som skulle tillkomma varje lärare. Den av lönereglerringskommittén föreslagna och av högskolan i stort sett godtagna standardiseringen av arvodena syntes därvid i regel böra tillämpas. Arvode finge ej sättas till högre belopp än 7,200 kronor. Därest samma person innehade mer än en speciallärarbefattning, finge denne såsom arvode ej uppbära mera än sammanlagt högst 7,200 kronor.

Speciallärarbefattningen i arkitektens historia innehades för det dåvarande och torde även i framtiden böra innehavas av den vid konsthögskolan anställde professorn i svensk arkitekturhistoria. Därvid borde iakttagas att speciallärararvudet endast finge utgå med så stort belopp, som erfordrades för uppbringande av den sammanlagda ersättningen till ifrågasvarande befattningshavare till det avlöningsbelopp, som skulle tillkomma honom, därest han vore placerad i lönegraden B 30.

Speciallärare borde förordnas av högskolans styrelse efter förslag av lärarkollegiet tills vidare för en tidsperiod av högst 5 år.

Totala arvodesbeloppet skulle enligt av departementschefen verkställd beräkning komma att uppgå till 105,500 kronor.

Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed framlagda förslag vann riksdagens bifall.

I skrivelse den 14 maj 1926, nr 8 A, anförde riksdagen härom under punkt 92 bland annat:

Vid granskning av vad som i fråga om högskolans speciallärare föreslagits hade riksdagen ansett sig böra godkänna den ifrågasatta anordningen av arvodenas sammanförande till ett gemensamt anslag ävensom vad i övrigt härutinnan föreslagits. Då riksdagen bifölle förslaget i detta avseende, förutsatte emellertid riksdagen, att Kungl. Maj:t årligen i samband med framläggande för riksdagen av högskolans anslagsäskanden förelade riksdagen en tabell över dispositionen av det för ändamålet utgående anslaget, angivande de olika speciallärarbefattningarna samt det för var och en av dessa befattningar utgående arvudet och fastställda antalet undervisningstimmar. I avseende å beräkningen av det ifrågasatta anslaget, 105,500 kronor, hade riksdagen intet att erinra.

Efter förslag av högskolans lärarkollegium och styrelse föreskrev Kungl. Maj:t den 18 juni 1926, att under tiden den 1 juli 1926—den 30 juni 1931

skulle vid tekniska högskolan finnas anställda speciallärare i nedan omförmålda ämnen, en var med det årsarvode, som här efteråt anges:

[138.]

Jäsningslära	1,800	kronor
Frihandsteckning	3,000	»
Ornamentik	2,400	»
Modellering	2,400	»
Nationalekonomi	1,800	»
Industriell ekonomi I	1,200	»
» » II	1,200	»
» » III	1,200	»
Rättskunskap	1,200	»
Materiallära	2,400	»
Allmän teknisk och fabrikshygien	2,400	»
Metallografi	3,000	»
Ritteknik	2,400	»
Hydromekanik	5,400	»
Stadsanläggningslära	2,400	»
Arkitekturens historia	2,400	»
Metallurgi	3,200	»
Läran om hiss- och transportanordningar	4,800	»
Gruvmätning	3,900	»
Förbränningslära	3,000	»
Läran om uppvärmnings- och ventilationsanordningar	1,200	»
Byggnadshygien	3,000	»
Allmän geologi	2,400	»
Varvsanläggningar	3,600	»
Arkitektonisk formlära	1,200	»
Teknisk kemi	1,400	»
Bokföring	1,200	»
Elektroteknik	4,800	»
Skogsskötsel	1,200	»
Fotografi	3,000	»
Läran om verktygsmaskiner	5,400	»
Läran om kemiskt tekniska apparater	2,400	»
Läran om maskinelement	4,400	»
Flygteknik	3,000	»
Läran om värmemotorer	3,800	»
Gjuteriteknik	2,400	»
Pappersteknik	2,400	»
Laborator i elektroteknik	7,200	»

Summa 105,500 kronor

Till dessa befattningar har i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 20 maj 1927 tillkommit en speciallärarbefattning i svenska arkitekturens historia med 1,920 kronors årsarvode, och från dessa befattningar utgick i och med inrättandet av professuren i flygteknik — jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 8 juni 1928 — speciallärarbefattningen i samma läroämne med ett årsarvode av 3,000 kronor. Det sammanlagda årsarvodet för samtliga högskolans speciallärarbefattningar utgör således för närvarande 104,420 kronor.

[138.] I högskolans ordinarie stat upptages under rubrik: arvoden till speciallärare ett anslag av 104,500 kronor.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 10 oktober 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium framlagt förslag rörande speciallärarbefattningarna vid högskolan för tidsperioden 1 juli 1931—30 juni 1936 och därvid hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag föreslå, att till arvoden till speciallärare beviljades ett årsanslag av 108,520 kronor.

Lärarkollegiet har i sin ovanberörda framställning till en början anfört följande:

Lärarkollegiet upptog redan i början av år 1930 denna fråga till behandling. En kommitté tillsattes för frågans allsidiga utredning, och högskolans kollegienämnd och lärarkollegium hava vid flera sammanträden behandlat kommitténs förslag till dylik revision.

Lärarkollegiet får härmed såsom resultat av ovannämnda ingående prövning föreslå, att för tidsperioden 1 juli 1931—30 juni 1936 speciallärarbefattningar måtte beslutas i följande läroämnen och med angivna arvoden och tjänstgöringstider:

Ä m n e	Arvode för år kronor	Antal (för år)		Ändring i förhållande till nuvarande bestämmelser
		föreläsningstimmar	övningsstimmar	
Jäsningslära	1,800:—	28	56	Ingen ändring.
Frihandsteckning och modellering	3,900:—	8,5	276	Ersätter de nuvarande speciallärarbefattningarna i frihandsteckning och i modellering. Arvodet sänkt med 1,500 kronor.
Dekorativ konst	3,000:—	31	135	Ersätter nuvarande speciallärarbefattningen i ornamentik. Antal övningsstimmar ökat; arvodet höjt med 600 kronor.
Nationalekonomi	1,800:—	35	—	Ingen ändring.
Industriell organisation	3,000:—	56	28	Dessa två speciallärarbefattningar ersätta nuvarande tre befattningar i industriell ekonomi I, II och III samt dessutom speciallärarbefattningen i bokföring. Sammanlagda arvodet höjt med 1,200 kronor.
Byggnadsorganisation .	3,000:—	56	28	
Rättskunskap	1,200:—	25,5	—	Ingen ändring.
Materiallära	2,400:—	76	—	Ingen ändring.
Teknisk hygien	1,200:—	31	—	Dessa två speciallärarbefattningar ersätta nuvarande speciallärarbefattningen i allmän teknisk och fabriks-hygien. Ingen ändring i arvode.
Vatten- och livsmedelskemi	1,200:—	31	—	
Byggnadshygien	2,400:—	31	45	Antalet övningsstimmar är reducerat och arvodet sänkt med 600 kronor.
Metallografi	3,600:—	44	156	Antalet föreläsningstimmar ökat samt arvodet höjt med 600 kronor.
Ritteknik och maskinritning	3,600:—	31	178	Ersätter nuvarande speciallärarbefattningen i ritteknik. Antalet föreläsnings- och övningsstimmar ökat; arvodet höjt med 1,200 kronor.

Ä m n e	Arvode för år kronor	Antal (för år)		Ändring i förhållande till nuva- rande bestämmelser
		föreläs- nings- timmar	övnings- timmar	
Hydromekanik	5,400: —	93	135	Ingen ändring.
Stadsbyggnad	5,400: —	73	152	Ersätter nuvarandespeciallärarbefattningen i stadsanläggningslära. Antalet föreläs- nings- och övningstimmar ökat. Arvodet höjt med 3,000 kronor.
Arkitekturens historia	2,400: —	56 minst	—	Ingen ändring.
Metallurgi	3,200: —	76	28	Ingen ändring.
Läran om hiss- och transportanordningar	4,800: —	49	154	Ingen ändring.
Gruvmätning	3,900: —	45	105*)	Ingen ändring. *) Dessutom cirka 75 timmar under som- maren.
Förbränningslära	2,400: —	28	34	Antalet övningstimmar är reducerat och arvodet sänkt med 600 kronor.
Läran om uppvärm- nings- och ventila- tionsanordningar	1,800: —	21	56	Antalet föreläs- och övningstimmar ökat samt arvodet höjt med 600 kronor.
Allmän geologi	3,000: —	64,5	8,5*)	Arvodet ökat med 600 kronor. *) Dessutom övningar på sommaren.
Varvsanläggning	3,600: —	55	110	Ingen ändring.
Arkitektonisk formlära	1,200: —	28	—	Ingen ändring.
Kemi	1,800: —	56	—	Ersätter nuvarandespeciallärarbefattningen i teknisk kemi. Arvodet höjt med 400 kronor.
Elektroteknik	4,800: —	79	42	Ingen ändring.
Fotografi	3,000: —	36	147	Ingen ändring.
Verktygsmaskiner	4,800: —	59	207	Antalet föreläs- och övningstimmar reducerat; arvodet sänkt med 600 kronor.
Läran om kemiskt tek- niska apparater	2,400: —	28	56	Ingen ändring.
Läran om maskinele- ment	4,800: —	90	160,5	Arvodet ökat med 400 kronor.
Läran om värmemoto- rer	3,800: —	90	65	Ingen ändring.
Gjuteriteknik	2,400: —	34	34	Ingen ändring.
Pappersteknik	2,400: —	28	28	Ingen ändring.
Laborator i elektrotek- nik	7,200: —	—	—	Ingen ändring.
Svenska arkitekturens historia	1,920: —	—	—	Ingen ändring.
Summa kronor 108,520: —				

[138.] Lärarkollegiet har till ovanstående sammanställning anfört följande i anledning av de av lärarkollegiet föreslagna ändringarna.

Det nuvarande läroämnet *jäsningslära* föreslås oförändrat.

De nuvarande läroämnena *frihandsteckning* och *modellering* föreslås sammanslagna till ett läroämne: *Frihandsteckning och modellering*. Genom denna sammanslagning vinnes inbesparing i övningstimmar och därigenom ökad koncentration i undervisningen. Samtidigt föreslås ett motsvarande lägre arvode.

Det nuvarande läroämnet *ornamentik* föreslås utgå och ersättas med läroämnet *dekorativ konst*, vilket nya läroämne föreslås omfatta 135 övningstimmar per läroår i stället för 93 timmar för ornamentik. Samtidigt föreslås arvodet höjt från 2,400 till 3,000 kronor per år.

Det nuvarande läroämnet *nationalekonomi* föreslås oförändrat.

De nuvarande tre läroämnena *industriell ekonomi I, II och III* samt det nuvarande läroämnet *bokföring* föreslås utgå och ersättas av de två läroämnena *industriell organisation* och *byggnadsorganisation*, det förra av dessa två läroämnena avsett för fackavdelningarna M, S, E, K och B, och det senare för fackavdelningarna V och A. Lärarkollegiet berörde frågan rörande undervisningen i industriell organisation i sitt svar den 27 november 1929 på Kungl. Maj:ts remiss den 3 oktober 1929 rörande framställningen den 27 september 1929 från arbetsfredsdelegationen om åtgärder för vidgad undervisning vid de högre tekniska läroanstalterna rörande arbetsledningens ekonomiska och sociala problem och anförde då bland annat:

»*Ekonomiska frågor och sociala* behandlas bland annat i ämnena »national-ekonomi» och »bokföring» samt »industriell ekonomi», det senare ämnet uppdelat på tre speciallärarbefattningar.

Ämnet industriell ekonomi bör vid en ifrågasatt omläggning utgöra stommen i ett nytt läroämne, arbetsledning, vilket behöver utvidgas och eventuellt förenas med läroämnet »bokföring», vilket kanske hellre borde benämnas »ekonomisk analys» eller liknande.

Det är möjligt att ett sådant nytt läroämne (arbetsledning) skulle, liksom fallet för närvarande är med industriell ekonomi, behöva uppdelas på flera lärarbefattningar eftersom arbetsledningens problem ställa sig olika för olika fall. Det skulle väl härvid ligga närmast till hands att tänka sig en differentiering i »industriell arbetsledning» och »byggnadsarbetsledning».

En fullt rationell undervisning torde knappast kunna komma till stånd med mindre den omhänderhaves av framstående förmågor, vilka ägna sin huvudsakliga tid däråt. Det måste därför ifrågasättas om icke ämnet arbetsledning borde inrättas som professur.

Lärarkollegiet anser sig emellertid för närvarande ej kunna inkomma med förslag rörande ändring av de läroämnena, som stå i gemenskap med ämnet arbetsledning. Flertalet av dessa läroämnena handhavas av speciallärare, vilkas mandat utgå i en nära framtid, vadan även av detta skäl skyndsamhet är av nöden.»

Kollegienämnden hade redan den 19 oktober 1929 tillsatt en kommitté med uppdrag att inkomma med förslag till skrivelse i ärendet och i detta sammanhang med förslag till önskvärda omläggningar i den nuvarande undervisningen i de ekonomiska läroämnena nationalekonomi, rättskunskap och industriell ekonomi. Kommitténs förslag utmynnade i två nya professurer, den ena i industriell arbetsledning och ekonomi, den andra i byggnadsarbetsledning, och båda även omfattande det nuvarande läroämnet bok-

föring, under det att läroämnena nationalekonomi och rättskunskap föreslogos oförändrade.

[138.]

Lärarkollegiet anser förslaget rörande inrättande av åtminstone en professur i industriell arbetsledning eller organisation vara i hög grad angeläget ej blott för undervisningen utan även för att denna synnerligen viktiga vetenskapsgren skall kunna få en representant vid tekniska högskolan till industriens sakkunniga stöd. Lärarkollegiet anser emellertid samtidigt att frågan rörande inrättandet av en dylik professur ännu ej kan anses fullt utredd, varför lärarkollegiet vid sammanträde den 24 september 1930 beslöt att tills vidare begränsa sin hemställan till två specialläraryrkebefattningar i enlighet med ovannämnda förslag. Redan denna sålunda föreslagna omläggning av undervisningen anser lärarkollegiet vara betydelsefull och ett viktigt steg mot det mål, som arbetsfredsdelegationen uppställt för sig och som kollegiet till fullo biträder.

De båda specialläraryrkebefattningarnas undervisningsprogram skola i stort sett omfatta följande:

Industriell organisation: Bokföring. Självkostnadsberäkningar. Verkstadsorganisation vid masstillverkning och vid blandad tillverkning. Avlönings-system. Rationell arbetsledning. Personaladministration. Arbetsskyddsanordningar. Sociala problem inom arbetsledningen. Organisationer bland arbetsgivare och arbetare. Teknisk och ekonomisk organisation av företag av olika typer.

Byggnadsorganisation: Bokföring. Anläggnings- och driftskostnader. Organisation av större och mindre byggnadsföretag. Entreprenader och egen regi. Upphandlingar. Kontrakt. Arbetsplaner. Avlönningssystem. Rationell arbetsledning. Personalanställning. Bokförings- och förrädsorganisation. Statistikföring. Kontrollåtgärder: teknisk, tids- och kostnadskontroll. Arbetsskyddsanordningar. Sociala problem: arbetsstyrkans vård, provisoriska bostäder m. m. Organisationer bland arbetsgivare och arbetare. Tekniska och ekonomiska synpunkter vid byggnadsföretag av olika slag.

Det nuvarande läroämnet *allmän teknisk och fabriks-hygien* föreslås uppdelat i ett läroämne *teknisk hygien* och ett läroämne *vatten- och livsmedelskemi*. Livsmedelskemin har nämligen i våra dagar erhållit en allt större betydelse i samband med bland annat konservteknikens starka utveckling. Någon ändring i arvode föreslås ej i samband med denna uppdelning.

Det nuvarande läroämnet *byggnadshygien* föreslås med minskat antal övningstimmar och nedsatt arvode från 3,000 till 2,400 kronor.

Det nuvarande läroämnet *metallografi* föreslås utvidgat i vad beträffar föreläsningkursen och med arvodet ökat från 3,000 till 3,600 kronor. Detta läroämne är i stark utveckling, varför ovannämnda utökning synes lärarkollegiet vara fullt befogad.

Det nuvarande läroämnet *stadsanläggningslära* föreslås utgå och ersatt av ett nytt läroämne *stadsbyggnad* med betydligt utvidgad undervisning och i följd härav ökat arvode från 2,400 till 5,400 kronor. Frågan rörande undervisningen i detta läroämne har ingående diskuterats av avdelningskollegiet för fackavdelningen för arkitektur, som i skrivelse den 11 april 1930 anför bland annat följande:

»Hittills har tekniska högskolan inom sin arkitekturfackskola presterat en *grundläggande undervisning* i stadsanläggningslära för arkitekter och väg- och vattenbyggare, vilken undervisning dock tillmätts en i avseende på ämnets stora vikt alltför kort tid. Att så är framgår också av lärarens i ämnet

[138.] redogörelse för institutionens verksamhet redan budgetåret 1927/1928. Av det omfattande program han där uppställt kan man utan svårighet draga den slutsatsen, att de olika delarna måst beröras alltför flyktigt för den korta tidens skull. Detta bekräftar han också i sin redogörelse för 1928—1929, där han säger:

'Emellertid är det kanske nu lämpligt att göra ett påpekande av huru liten undervisningstid per studerande — 2 timmars föreläsning och en ritlektion i veckan under endast en hösttermin — givits detta, ett av nutidens viktigare tekniska och tekniskt ekonomiska ämnen, samhällsbildandet. Lagstiftningsarbetet på området ger tillräckligt belägg för vikten av teknisk kunskap. Visserligen erhålla arkitekteleverna sedermera vid konstakademiens läroverk, de som gå dit, någon komplettering, men denna går civilingenjörerna helt förbi. Att något ytterligare måste göras för undervisningen i stadsbyggande vid tekniska högskolan och att ämnet då gives erforderlig plats — huru kan man ju börja avhandla nu — finner jag nödvändigt.' och: 'Den utökning av undervisningen har dock 1914 gjorts, att ämnet, under lämpligare namn, blivit obligatoriskt, med »speciallärare» och med ritlektionen tillkommen — men vikten av kunskap däri har så väsentligt ökats, att jag icke kunnat underlåta att söka framhålla behovet av att undervisningen i stadsbyggandet må ytterligare utväxa och följa med sin tid.'

Arkitekturfackskolan, som för ungefär ett år sedan fick vetskap om att byggnadsstyrelsen ingått till Kungl. Maj:t med ett förslag, att en kommitté borde tillsättas för allsidig utredning av undervisningen i stadsbyggnad, och där tekniska högskolan även skulle bli representerad, hyste med skäl den förhoppningen att ur denna kommittés arbete en verklig lösning av denna undervisningsfråga skulle kunna framgå. Denna kommitté är dock ännu ej konstituerad.

Därför anser sig fackavdelningskollegiet böra framlägga ett förslag till en provisorisk lösning av den viktiga frågan. Att vi funnit oss böra göra det inom ramen av tekniska högskolan är med hänsyn till väg- och vattenbyggarna, som för närvarande icke kunna få fortsätta sina studier vid konst-högskolan.»

Lärarkollegiet anser frågan rörande denna undervisningsgren så viktig, att lärarkollegiet ej anser sig kunna avvakta det slutgiltiga förslag till lösning, som kan tänkas framgå av den utredning, som kan erhållas av den av Kungl. Maj:t tillsatta kommittén rörande denna fråga, och ansluter sig därför till avdelningskollegiets förslag till provisorisk lösning.

Den sålunda föreslagna undervisningen i stadsbyggnad omfattar följande undervisningsprogram:

Stadskaraktär i förbindelse med historisk utveckling (faktiska exempel) och med hänsyn till ovanstående samt till stadsgrundens och rayonens topografi.

Stadsplaner, general- och regionplaner med hänsyn till lagbestämmelser, ljus- och brandsynpunkter, stadens inre funktioner och inbyggarnas trevnad. Planernas arkitektoniska utformning.

Organisation av stadsbyggande.

Tomtindelning.

Exploateringsprinciper.

Det nuvarande läroämnet *förbränningslära* föreslås med oförändrad undervisning men med minskat arvode, från 3,000 kronor till 2,400 kronor, på grund av att de studerande, tillhörande fackavdelningen för elektroteknik, numera erhålla undervisning i förbränningslära för annan lärare.

Det nuvarande läroämnet *uppvärmnings- och ventilationsanordningar* föreslås utökat till sin omfattning och på grund härav med ett arvode ökat från 1,200 till 1,800 kronor. Uppvärmnings- och ventilationstekniken har nämligen under denna femårsperiod utvecklats i hög grad, och kan detta ej undgå att även återverka på undervisningen.

Det nuvarande läroämnet *allmän geologi* föreslås oförändrat, men arvodet på grund av det mycket stora antalet studerande och på grund härav för läraren stora tentamensbördan samt behövlige exkursioner höjt från 2,400 till 3,000 kronor.

Det nuvarande läroämnet *teknisk kemi* föreslås utgå och ersatt av ett nytt läroämne *kemi* med ungefärligen samma omfattning men med innehållet särskilt inriktat mot den fysikaliska kemien och med några få exempel å tillämpad kemi. I likhet med vad som för närvarande är fallet komma de studerande i samtliga fackavdelningar utom fackavdelningen för kemi och kemisk teknologi samt för bergsvetenskap, vilka endast erhålla denna undervisning i kemi, ej att utföra några kemiska laborationer. Arvodet föreslås höjt från 1,400 till 1,800 kronor.

Det nuvarande läroämnet *elektroteknik* föreslås oförändrat.

Det nuvarande läroämnet *skogsskötsel* föreslås utgå. Lärarkollegiet har under de senare åren för att giva de studerande tillfälle att fördjupa sina studier inom de för tekniken och för deras utbildning viktigaste läroämnena försökt minska antalet obligatoriska läroämnena inom vissa fackavdelningar. Detta gäller särskilt för fackavdelningen för bergsvetenskap, där sammanlagda antalet obligatoriska läroämnena är anmärkningsvärt stort. Som ett led i denna strävan anser lärarkollegiet i likhet med avdelningskollegiet för fackavdelningen för bergsvetenskap, att läroämnet *skogsskötsel*, som är av mera beskrivande natur, skulle kunna utgå ur högskolans program. Lärarkollegiet har ock för avsikt att i annat sammanhang hos Kungl. Maj:t göra hemställan, att detta ämne även måtte få utgå ur § 21 av stadgan angående tentamina och examina vid högskolan, där det finnes uppräknat bland dem som äro obligatoriska för erhållande av avgångsbetyg i bergsingenjörsexamen för nämnda fackavdelnings underavdelningar för metallurgi och för gruvvetenskap.

Det nuvarande läroämnet *fotografi* föreslås oförändrat.

Det nuvarande läroämnet *verktygsmaskiner* föreslås med minskat antal övningstimmar och nedsatt arvode från 5,400 till 4,800 kronor.

Det nuvarande läroämnet *läran om kemiskt tekniska apparater* föreslås oförändrat.

Det nuvarande läroämnet *läran om maskinelement* föreslås oförändrat men med ökat arvode från 4,400 till 4,800 kronor. Lärarkollegiet anser det tidigare arvodet onormalt lågt i förhållande till den betydande undervisnings-skyldigheten.

De nuvarande läroämnena *läran om värmemotorer, gjuteriteknik, pappers-teknik* och *svenska arkitekturens historia* föreslås oförändrade och laboratorbefattningen i *elektroteknik* föreslås med oförändrat arvode.

Innan jag övergår till behandlingen av här föreliggande, av tekniska högskolans lärarkollegium framställda anslagskrav för nästkommande budgetår, anser jag mig böra erinra om följande förhållanden, vilka nära beröra såväl tekniska högskolan som den högre tekniska undervisningen i vårt land över huvud taget.

Departementschefen.

[138.]

Såsom närmare framgår av punkt 130 i 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, bemyndigade Kungl. Maj:t den 6 december 1929 — med anledning av vissa utav 1929 års riksdag i ämnet gjorda uttalanden — chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom nämnda departement biträda med utredning av frågan angående organisationen av den högre tekniska undervisningen, varvid särskilt borde tagas under omprövning frågan om omorganisation av Chalmers tekniska instituts högre avdelning till en teknisk högskola samt förhållandet mellan tekniska högskolan och en eventuell teknisk högskola i Göteborg.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallade min företrädare i statsråds-ämbetet för ändamålet fem sakkunniga, vilka sakkunniga under år 1930 varit sysselsatta med det åt dem anförtrodda utredningsarbetet. På grund av detta arbetes omfattning och svårlösta beskaffenhet har det icke visat sig möjligt att under det gångna året slutföra detsamma. Enligt vad jag erfarit lär det emellertid vara de sakkunnigas förhoppning att under år 1931 kunna slutföra sitt arbete i så god tid, att på deras utredning grundat förslag skall kunna föreläggas 1932 års riksdag.

Med hänsyn till nu antydda förhållanden har jag beträffande såväl tekniska högskolan som Chalmers tekniska institut ansett mig böra inskränka mina framställningar till 1931 års riksdag till sådana ändamål, som dels redan nu äro oavvisligen nödvändiga, dels icke på något sätt kunna tänkas föregripa de resultat, vartill ovanberörda sakkunnigas utredning kunna komma.

Härefter anhåller jag att få övergå till det anslagsäskande av tekniska högskolans lärarkollegium för budgetåret 1931/1932, för vilket jag i det föregående redogjort.

Såsom jag tidigare erinrat, förutsatte 1926 års riksdag vid sitt beviljande av anslag till arvoden åt speciallärare, att Kungl. Maj:t årligen i samband med framläggande för riksdagen av högskolans anslagsäskanden förelade riksdagen en tablå över dispositionen av det för ändamålet utgående anslaget. Det förslag, som då förelades riksdagen, avsåg perioden 1926/1931 och gäller, såsom förut framhållits, till största delen allt fortfarande.

Från tekniska högskolans sida har nu framlagts ett utförligt motiverat förslag rörande erforderliga speciallärarbefattningar för tiden den 1 juli 1931 — den 30 juni 1936, för vilket förslag jag i det föregående redogjort.

I det stora hela har jag funnit mig kunna uttala min anslutning till vad lärarkollegiet sålunda anfört och hemställt. De föreslagna förändringarna synas väl motiverade med hänsyn till teknikens utveckling och under den gångna tiden vunnen erfarenhet.

Endast i ett par hänseenden finner jag mig böra till närmare prövning upptaga lärarkollegiets förslag.

Det ena av dessa avser kollegiets förslag om undervisning i ämnena in-

dustriell organisation och byggnadsorganisation, vilken skulle ersätta de nuvarande ämnena industriell ekonomi I, II och III samt bokföring.

Å sid. 344—345 i 1930 års åttonde huvudtitel lämnade min företrädare i statsrådsämbetet en utförlig redogörelse för en av arbetsfredsdelegationen den 27 september 1929 avlåten skrivelse, däri framhållits angelägenheten av att åtgärder vidtoges i syfte att undervisningen vid de högre tekniska läroanstalterna rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem bleve bättre tillgodosedd.

Den 23 april 1930 överlämnades arbetsfredsdelegationens ifrågavarande skrivelse ävensom över densamma avgivna utlåtanden till de sakkunniga för omorganisation av den högre tekniska undervisningen för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt de sakkunniga givna uppdraget.

Nämnda sakkunniga hava, såsom jag nyss meddelade, ännu icke hunnit slutföra sina arbeten och ej heller, enligt vad jag erfarit, tagit slutlig ståndpunkt till de i arbetsfredsdelegationens skrivelse berörda problemen.

Starka skäl synas mig emellertid — trots det att frågan ännu befinner sig under utredning — tala för att redan nu åtgärder vidtagas för att i någon mån söka förverkliga det framlagda förslaget. Det av högskolans lärarkollegium framlagda förslaget synes mig innebära en god provisorisk lösning av frågan, som — utan att föregripa det resultat, vartill den pågående utredningen kan komma — kommer att betyda ett viktigt steg mot det mål, som arbetsfredsdelegationen uppställt för sig. Jag anser mig därför böra tillstyrka lärarkollegiets förslag i denna del.

Det skulle måhända ligga närmast till hands att kostnaderna för här ifrågavarande, provisoriskt anordnade undervisning uppfördes såsom ett särskilt extra anslag. Med hänsyn till att frågan om den ordinarie anslagsposten till arvoden åt speciallärare i vilket fall som helst måste bliva föremål för riksdagens prövning i samband med en omorganisation av den högre tekniska undervisningen, finner jag mig dock kunna ansluta mig till lärarkollegiets förslag, att kostnaderna för denna undervisning inräknas i den ordinarie anslagsposten.

Arvodena för speciallärarna i industriell organisation och byggnadsorganisation hava av lärarkollegiet föreslagits till 3,000 kronor till vardera eller inalles 6,000 kronor. Å andra sidan skulle vid bifall härtill bortfalla arvoden till speciallärarna i industriell ekonomi I, II och III samt i bokföring, ett vart å 1,200 kronor eller inalles 4,800 kronor, vadan kostnadsökningen skulle bliva 1,200 kronor. Häremot har jag intet att erinra.

Den andra frågan, där jag ansett mig böra upptaga lärarkollegiets förslag till en närmare prövning, avser ämnet stadsanläggningslära, som föreslagits skola utgå och ersättas av ett nytt läroämne, stadsbyggnad, med betydligt ökad undervisning och i följd härav ett från 2,400 kronor med 3,000 kronor till 5,400 kronor ökat arvode.

Denna fråga befinner sig ännu under utredning av en för ändamålet tillsatt kommitté, och ovisst är, om denna kommitté kan bliva färdig med sin utredning i så god tid, att på densamma grundat förslag kan hinna föreläggas 1931 års riksdag. Vid sådant förhållande finner jag mig böra inskränka mig till att anslaget för här ifrågavarande undervisning beräknas till samma belopp för budgetåret 1931/1932 som för innevarande budgetår eller 2,400 kronor.

Slutligen torde jag få framhålla följande beträffande det belopp, med vilket här ifrågavarande anslagspost må böra uppföras i riksstaten för budgetåret 1931/1932. Såsom tidigare framhållits, uppgå de för närvarande utgående arvoden till speciallärare till sammanlagt 104,420 kronor. Vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit rörande undervisningen i industriell organisation och byggnadsorganisation skulle uppkomma en merkostnad av 1,200 kronor, vadan anslagsposten till arvoden till speciallärare skulle behöva ökas med detta belopp till 105,620 kronor. I övrigt finner jag mig icke under förhandenvarande förhållanden böra föreslå någon ändring i här förevarande anslagspost. Då densamma i riksstaten för budgetåret 1930/1931 är upptagen med ett belopp av 104,500 kronor, skulle alltså vid bifall till mitt nu framlagda förslag uppkomma en nettoökning av (105,620 — 104,500) 1,120 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter vederbörandes hörande, besluta angående fördelningen av detta anslag, varvid — i avslutning till vad jag i det föregående framhållit — det torde vara lämpligast att föreskrifter meddelas endast för budgetåret 1931/1932.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

öka den i den *ordinarie* staten för tekniska högskolan
upptagna anslagsposten: arvoden till speciallärare,
nu kronor 104,500: —
med » 1,120: —
till » 105,620: —
samt förty öka det *ordinarie* förslagsanslaget till avlöningar
vid tekniska högskolan med kronor 1,120: —

[139.]

3. Anslaget till arvode till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket. I det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högskolan ingick till och med budgetåret 1929/1930 dels en post å 4,800 kronor till arvode till en bibliotekarie och dels en post å 6,300 kronor till arvode till amanuens och arbetshjälp vid biblioteket. I den ordinarie personalstaten för tekniska högskolan upptogs vidare två vaktmästare i lönegraden B 5, av vilka den ene hade sin tjänstgöring förlagd till högskolans bibliotek. Ovanberörda anslagspost å 6,300 kronor till arvode till amanuens och ar-

Anslaget till
arvode till
amanuenser
och arbets-
hjälp vid
biblioteket.

betshjälp vid biblioteket disponerades då på så sätt, att till en amanuens med en daglig tjänstgöring av minst 4 timmar utgick ett arvode å 3,000 kronor samt till en extra amanuens med en daglig tjänstgöring av minst 5 timmar ett arvode å 2,160 kronor. Återstoden, 1,140 kronor, användes till tillfällig arbetshjälp, med en sammanlagd daglig arbetstid av cirka 3 timmar, renskrivning o. s. v.

Sedan arbetena på en av 1928 års riksdag beslutad nybyggnad för tekniska högskolans bibliotek hunnit så långt, att tiden för dess ianspråktagande kunde beräknas, framlade min företrädare i statsrådsämbetet under punkt 130 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa, för riksdagen förslag om ny avlöningsstat för biblioteket.

Till grund för detta förslag låg en framställning från tekniska högskolans sida, enligt vilken de krav, som i första hand borde fyllas, voro följande:

1. att bibliotekariebefattningen, som tidigare varit en arvodesbefattning med ett arvode av 4,800 kronor och utan bestämd tjänstgöringstid för dess innehavare, omvandlades till en ordinarie befattning i lönegrad B 24;

2. att två amanuensbefattningar med full tjänstgöringstid inrättades som extra ordinarie befattningar i lönegrad 18; den ena av dessa befattningar placerades på låneexpedition och läsesalar, den andra på katalogavdelningen m. m.;

3. att en ordinarie kanslibiträdesbefattning inrättades i lönegrad B 7;

4. att det dåvarande arvodet till amanuens och arbetshjälp å 6,300 kronor bortföll och att i stället ett arvode å 6,000 kronor beviljades till extra arbetshjälp i biblioteket; samt

5. att den ordinarie biblioteksvaktmästarbefattningen i lönegrad B 5 omändrades till en ordinarie befattning såsom vaktmästare och bokbinderitek-niskt biträde i lönegrad B 7.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av högskolans ifrågavarande framställning biträdde min företrädare i statsrådsämbetet förslaget om en ordinarie bibliotekariebefattning vid högskolan i lönegraden B 24. I fråga om den övriga för bibliotekets skötsel erforderliga personalen anförde han bland annat:

Det av högskolans lärarkollegium framlagda förslaget, såvitt nu vore i fråga, avsåg *dels* inrättandet av två förste amanuensbefattningar med placering den ena på låneexpedition och läsesalar samt den andra på katalogavdelningen m. m., båda i lönegraden 18 för extra ordinarie befattningshavare (4,596 kronor), *dels* inrättandet av en ordinarie kanslibiträdesbefattning i lönegraden B 7, *dels* ock beviljandet av ett anslag å 6,000 kronor till extra arbetshjälp i biblioteket, beräknat på följande sätt: biträde i låneexpeditionen 2,160 kronor, vaktmästarbiträde 1,200 kronor, garderobsvakt 1,000 kronor och tillfällig arbetshjälp för skrivgöromål m. m. 1,640 kronor.

Vid prövning av detta förslag hade departementschefen sett sig nödsakad att för det dåvarande stanna inför följande beräkning. Utan tvekan förordade han medel för anställande av en heltidsamanuens med 7 timmars daglig tjänstgöring. Därest denne amanuens, i enlighet med vad som föreslagits, erhöle avlöning enligt 18:e lönegraden i löneplanen för icke-ordinarie befattningshavare, skulle härför i lägsta löneklassen erfordras ett belopp av

[139.]

4,596 kronor, vilket lämpligen, med hänsyn till eventuella semesterförordnanden å den ordinarie bibliotekarietjänsten m. m. torde kunna avrundas nedåt till 4,500 kronor. Vidare funne departementschefen sig kunna förorda medel till en halvtidsamanuens med $3\frac{1}{2}$ timmars daglig tjänstgöring och med placering i 16:e lönegraden i löneplanen för icke-ordinarie befattningshavare. Härför skulle erfordras 2,052 kronor eller avrundat 2,050 kronor. Vidare torde det vara ofrånkomligt att räkna med medel till vaktmästarbiträde och till tamburvakt. I förstnämnda hänseende räknade departementschefen förslagsvis med en summa av 800 kronor och för sistnämnda ändamål 1,000 kronor. Slutligen torde böra för tillfällig arbetshjälp böra beräknas ett visst belopp, förslagsvis 1,000 kronor. Departementschefen komme sålunda till en slutsumma av $(4,500 + 2,050 + 800 + 1,000 + 1,000 =)$ 9,350 kronor. Givetvis borde angivna siffror icke vara bindande, utan borde det stå kollegiinnämnden öppet att i huvudsaklig anslutning till dessa beräkningsgrunder fritt disponera ifrågavarande belopp. Departementschefen hade i detsamma icke inräknat medel till skrivgöromål och dylikt, då han förutsatte, att vad härför tillfälligtvis erfordrades, kunde bestridas från bibliotekets materielanslag eller från högskolans allmänna materielanslag.

Anslaget till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket, för det dåvarande 6,300 kronor, skulle vid ett bifall till det sålunda framlagda förslaget behöva ökas till 9,350 kronor eller med 3,050 kronor.

Vad slutligen beträffade det av lärarkollegiet framlagda förslaget om placering av den ordinarie biblioteksvaktmästaren i lönegraden B 7 i stället för i lönegraden B 5, i samband varmed befattningen skulle omändras till en ordinarie befattning såsom vaktmästare och bokbinderitekniskt biträde, funne departementschefen sig — i likhet med statskontoret och vid det förhållandet, att expeditivakterna vid såväl kungl. biblioteket som stifts- och landsbiblioteket i Linköping vore upptagna i lönegraden B 5 — icke kunna biträda detsamma.

Vid ett bifall till de sålunda framlagda förslagen skulle kostnadsökningen uppgå till inalles $(3,800 + 3,050)$ 6,850 kronor.

Departementschefens förslag innebure en rätt väsentlig beskäring av vad från högskolans sida ifrågasatts, och det kunde måhända synas tvivelaktigt, om förslaget kunde tillgodose behoven i förevarande hänseende. Då emellertid biblioteket i dess planerade gestaltning ännu ej trätt i funktion och någon erfarenhet av arbetets omfattning icke föreläge, hade departementschefen funnit försiktigheten bjuda att stanna inför den anslagsberäkning han nyss angivit.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att *dels* i personalstaten för tekniska högskolan efter 1 sekreterare upptaga 1 bibliotekarie med placering för denna befattnings innehavare i lönegraden B 24, *dels* — med uteslutande ur staten för tekniska högskolan av den därstädes upptagna anslagsposten till arvode till bibliotekarien å 4,800 kronor — öka den i samma stat upptagna posten till avlöningar till ordinarie förvaltningspersonal, då 24,000 kronor, med 8,600 kronor, till 32,600 kronor, *dels* öka den i staten för tekniska högskolan upptagna posten till arvode till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket, då 6,300 kronor, med 3,050 kronor, till 9,350 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag bifölls av riksdagen med den ändring, att bibliotekariebefattningen uppfördes i lönegraden B 22 istället för såsom föreslagits, B 24.

[139.]

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 10 oktober 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium — på grundval av utav bibliotekarien och bibliotekarienämnden vid högskolan verkställda utredningar, beträffande vilka jag anhåller att få hänvisa till handlingarna i ärendet — gjort framställning om en ökning av anslaget till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket.

Lärarkollegiet har i sin ovanberörda framställning anfört bland annat:

Högskolans bibliotek förfogar således för budgetåret 1930/1931 över 9,350 kronor till arvoden åt amanuenser och arbetshjälp. Enligt departementschefens beräkning skulle denna summa räcka till att avlöna 1 heltidsamanuens i 18:e lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 4,500 kronor, 1 halvtidsamanuens i 16:e lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 2,050 kronor, ett vaktmästarbiträde med 800 kronor, 1 tamburvakt med 1,000 kronor och tillfällig arbetshjälp med 1,000 kronor.

Ett närmare studium av bibliotekets arbetsförhållanden ger emellertid vid handen, att ovannämnda summa är fullständigt otillräcklig. Detta torde omedelbart framgå vid ett skärskådande av bibliotekets arbetsuppgifter.

Arbetet i biblioteket fördelas i huvudsak på två skilda områden, båda under bibliotekariens överinseende och delvis även direkta handläggning.

Det ena arbetsområdet omfattar *låneexpedition* och *läsesal*. Personalkostnaderna för detta arbetsområde äro till sin storlek beroende av huru många timmar dagligen biblioteket hålles öppet. Bibliotekets såväl läsesal som låneexpedition hava i gamla bibliotekslokalerna hållits öppna 28 timmar per vecka under vintermånaderna och 3 timmar per vecka under sommarmånaderna. Dessa tider för öppethållandet äro synnerligen kortvariga i jämförelse med andra offentliga bibliotek såväl i vårt land som i utlandet. Så länge emellertid biblioteket inrymdes i lokaler i högskolebyggnaden vid Drottninggatan, visade sig behovet av ökat öppethållande ej så trängande, dels emedan bibliotekslokalerna voro så pass otillfredsställande, att någon större frekvens knappast kunde påräknas, dels emedan professorerna och andra närstående bereddes tillfälle att besöka läsesalen även under andra tider än dem, under vilka biblioteket hölls öppet, och således det verkliga öppethållandet var betydligt längre än det officiella.

I och med att den nya biblioteksbyggnaden togs i bruk hava emellertid förhållandena ändrats. Bibliotekslokalerna äro nu rymliga och praktiska och läsesalen inbjuder till ostört studium. Härtill kommer, att den förmån, som tidigare kunde beredas högskolans professorer m. fl. att under stängningstid besöka biblioteket, i och med överflyttandet till den nya biblioteksbyggnaden ej längre kan lämnas. Det visar sig nämligen — detta i likhet med fallet vid övriga större offentliga bibliotek — ej lämpligt och knappast möjligt att under stängningstid medgiva tillträde till biblioteket för andra personer än dem bibliotekarien i varje särskilt fall givit tillstånd härtill. Full frihet för högskolans lärare att gå ut och in i biblioteket, som ju saknar portvakt, skulle nämligen medföra vissa risker för brandfara m. m., vilka risker ej böra tagas.

[139.]

Det föreligger sålunda synnerligen vägande motiv för en väsentligt ökad tid för bibliotekets öppethållande. Önskvärt vore naturligtvis att biblioteket under vintermånaderna kunde hållas öppet samma tider som universitetsbiblioteken, d. v. s. kl. 9—21 varje dag. Detta skulle naturligtvis betinga en betydande förstärkning av personalen, även om låneexpeditionens öppethållande begränsades till färre timmar än läsesalens. Lärarkollegiet tillåter sig längre fram i denna skrivelse återkomma till denna fråga.

Det andra arbetsområdet omfattar *inköp, byte och gåvor, klassificering, katalogisering, bokbindning* och tillhörande *korrespondens, bokföring* m. m. Personalkostnaderna för dessa olika uppgifter äro ej direkt beroende vare sig på besöksfrekvensen i biblioteket eller på tiderna för bibliotekets öppethållande utan fastmer på *vilka anspråk, som ställas på omfattningen och effektiviteten av bibliotekets verksamhet*. För att belysa den omfattning, som lärarkollegiet anser böra tillkomma bibliotekets verksamhet, får lärarkollegiet härmed lämna följande orientering rörande ovannämnda olika delar av ifrågasvarande arbetsområde.

De två viktigaste katalogerna äro *nominalkatalogen* och *ämnes- eller realkatalogen*. Dessa kataloger måste oundgängligen föras. Vad beträffar ämneskatalogen har högskolan tidigare använt ett omkring år 1850 införd klassificeringssystem, vilket emellertid under senaste årtiondet visat sig alltmera ofullkomligt och numera med teknikens fortgående specialisering är fullständigt oanvändbart. För att endast nämna ett exempel så är hela elektrotekniken inrymd under *en* beteckning. Såsom lärarkollegiet tidigare framhållit pågår sedan flera år en omklassificering enligt moderna principer. All nyinköpt litteratur klassificeras sålunda enligt detta nya system, och i mån av tillgängliga arbetskrafter omklassificeras även äldre litteratur enligt samma system. Denna omklassificering är ännu ej fullgjord och kan endast fortgå i den mån tillgängliga arbetskrafter stå till bibliotekets förfogande.

Förutom ovannämnda två huvudkataloger (båda naturligen enligt kortsystemet) erfordras dels en fortsättningskatalog för köp, en fortsättningskatalog för byte och skänker och en fortsättningskatalog för det utomordentligt vidlyftiga tidskriftområdet.

Biblioteket har även skyldighet att lämna uppgifter till den accessionskatalog som kungl. biblioteket varje år utger. Utarbetandet av dessa uppgifter kräver ett betydande arbete.

Dessutom föres en *accessionsjournal* (diarium) samt ett *beställningsregister*, i vilket senare alla nyinköp registreras med uppgift om dag för beställning, pris, leverans, reklamationer m. m. Slutligen föres en liggare för bokbindningen.

För att ytterligare belysa svårigheterna för biblioteket att medhinna sina uppgifter med alltför knappa anslag har lärarkollegiet låtit utreda, vilka arbetsområden som biblioteket under olika förutsättningar kan bearbeta, och vilka arbetsområden som biblioteket nödgas lämna obearbetade. Lärarkollegiet har härvid utgått från tre olika alternativ enligt nedanstående sammanställning.

Alternativ 1.

Statsanslag	kronor	9,350: —
Bidrag för tillfällig skrivhjälp m. m. från högskolans allmänna medel. Antages förslagsvis till cirka	»	1,000: —
Besparingar genom vikariatersättningar förslagsvis	»	150: —
Summa kronor		10,500: —

Alternativ 2.

Statsanslag	kronor	9,350: —
Bidrag från högskolans assistentmedel	»	3,000: —
Bidrag för tillfällig skrivhjälp m. m. från högskolans allmänna medel. Antages förslagsvis till cirka	»	1,000: —
Besparingar genom vikariatersättningar förslagsvis	»	150: —
Summa kronor		13,500: —

Alternativ 3.

Statsanslag ökat från 9,350 kronor med 6,000 kronor till	kronor	15,350: —
Bidrag för tillfällig skrivhjälp m. m. från högskolans allmänna medel. Antages förslagsvis till cirka	»	1,000: —
Besparingar genom vikariatersättningar, förslagsvis	»	150: —
Summa kronor		16,500: —

Denna utredning visar följande:

Alternativ 1. Enligt detta alternativ skulle biblioteket kunna anställa:

en amanuens i 18:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 5 timmars daglig tjänstgöring och 3,290 kronors arvode + 770 kronor på grund av 3 ålderstillägg,

en amanuens i 16:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 5 timmars daglig tjänstgöring och 2,940 kronors arvode,

en arbetskraft (extra amanuens) med 3,5 timmars daglig tjänstgöring och 1,500 kronors arvode,

diverse skrivhjälp tillsammans med 3 à 4 timmars daglig tjänstgöring och 1,250 kronors arvode,

tamburvakt med 4 à 5 timmars daglig tjänstgöring under 9¹/₂ månader och 750 kronors arvode.

Till samtliga arvoden (utom för diverse skrivhjälp) beräknas vanligt dyrtidstillägg.

Summa 10,500 kronor + dyrtidstillägg å 9,250 kronor.

Rörande arbetet i biblioteket under förutsättning av dessa arbetskrafter visar utredningen:

1. att biblioteket torde kunna hållas öppet 26 timmar per vecka under vintern och 6 timmar per vecka under sommaren, således något kortare tid än den officiella tiden och avsevärt kortare tid än den verkliga tiden under bibliotekets verksamhet i de gamla lokalerna vid Drottninggatan;

[139.]

2. att endast *den inköpta litteraturen* kan registreras och katalogiseras; den betydande accessionen av böcker, löpande tidskrifter och acta genom byte och gåvor måste läggas åt sidan, dess registrering och katalogisering medhinnas ej och den kan således ej lämpligt utlämnas till utlåning eller läsning;

3. att inledandet och odlandet av reguljära bytesförbindelser med andra högskolor, universitet m. m. ej medhinnas;

4. att bibliotekets åliggande att översända uppgifter till kungl. biblioteket för dess accessionskatalog svårligen kan fyllas utan att särskilda medel ställas till högskolans förfogande för detta ändamål;

5. att alla retroaktiva åtgärder för klassificering och katalogisering m. m. måste läggas åt sidan.

Alternativ 2. Enligt detta alternativ skulle biblioteket kunna anställa:

en amanuens i 18:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 6 timmars daglig tjänstgöring och 3,940 kronors arvode + 930 kronor på grund av 3 ålderstillägg,

en amanuens i 16:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 3,5 timmars daglig tjänstgöring och 2,050 kronors arvode,

en arbetskraft (extra amanuens) med 3,5 timmars daglig tjänstgöring och 1,500 kronors arvode,

två arbetskrafter för katalogiserings- och diverse skrivhjälp med c:a 8 timmars sammanlagd daglig tjänstgöring och 2,830 kronors sammanlagt arvode,

ett vaktmästarbiträde med 6 timmars daglig tjänstgöring (delvis tjänstgöring i tamburen) och 1,500 kronors arvode,

tamburvakt med 4 à 5 timmars daglig tjänstgöring under 9½ månader och 750 kronors arvode.

Till samtliga arvoden (utom för 1,000 kronor till diverse skrivhjälp) beräknas vanligt dyrtidstillägg.

Summa 13,500 kronor + dyrtidstillägg å 12,500 kronor.

Rörande arbetet i biblioteket under förutsättning av tillgängliga arbetskrafter enligt detta alternativ visar utredningen:

1. att biblioteket torde kunna hållas öppet, åtminstone försöksvis, 42 timmar per vecka under vintern och 9 timmar per vecka under sommaren;

2. att klassificering och katalogisering av böcker, löpande tidskrifter och acta, som erhållas genom byte och som gåvor, böra kunna genomföras, om ock ofullständigt;

3. att inordnandet i bibliotekets bokförråd av större gåvosamlingar måste undanskjutas;

4. att den retroaktiva klassificeringen och katalogiseringen i stort sett måste uppskjutas.

Alternativ 3. Enligt detta alternativ skulle biblioteket kunna anställa:

en amanuens i 18:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 6 timmars daglig tjänstgöring och 3,940 kronors arvode + 930 kronor på grund av 3 ålderstillägg,

en amanuens i 16:de lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare med 5 timmars daglig tjänstgöring och 2,940 kronors arvode,

en arbetskraft (extra amanuens) med 3,5 timmars daglig tjänstgöring och 1,500 kronors arvode,

en arbetskraft (e. o. kanslibiträde) med 7 timmars daglig tjänstgöring och 2,520 kronors arvode,

en arbetskraft för katalogiserings- och diverse skrivhjälp med c:a 5,5 timmars daglig tjänstgöring och 1,940 kronors arvode,
ett vaktmästarbiträde med 6 timmars daglig tjänstgöring och 1,500 kronors arvode,

tamburvakter, tillsammans 1,230 kronor.

Till samtliga arvoden (utom för 1,000 kronor till diverse skrivhjälp) beräknas vanligt dyrtidstillägg.

Summa 16,500 kronor + dyrtidstillägg å 15,500 kronor.

Rörande arbetet i biblioteket under förutsättning av tillgängliga arbetskrafter enligt detta alternativ visar utredningen:

1. att biblioteket torde kunna hållas öppet 51 timmar per vecka under vintern och 18 timmar per vecka under sommaren;

2. att klassificering och katalogisering av böcker, löpande tidskrifter och acta, som erhållas genom byte och såsom gåvor, böra kunna genomföras;

3. att den retroaktiva klassificeringen och katalogiseringen måste delvis ställas på framtiden;

4. att inga reservkrafter finnas för att möta förväntad starkt ökad accessions genom byte och gåvor.

Såsom resultat av ovannämnda utredning torde framgå att det ej är möjligt att driva biblioteksverksamheten på ett ens nödortfugt tillfredsställande sätt med det anslag av 9,350 kronor, som högskolan för närvarande disponerar. Att biblioteksverksamheten under innevarande budgetår synes kunna, om ej tillfredsställande, så dock hjälpligt uppehållas har sin orsak i att biblioteket med Kungl. Maj:ts tillstånd för innevarande budgetår disponerar 3,000 kronor av de studerandes avgifter till högskolan, avsedda till avlöning åt assistenter. Dessa medel äro sålunda ej avsedda för detta ändamål och det kan i fortsättningen bliva svårt för högskolan att finna möjlighet att avvara ett så pass betydande belopp för ett krav, som ligger vid sidan av den egentliga assistentverksamheten. Erfarenheten visar emellertid, att det kommer att bliva ganska bekymmersamt att fylla flera av bibliotekets rent elementära uppgifter med endast dessa 3,000 kronor såsom tillägg till biblioteksanslaget, detta även under förutsättning att minst 1,000 kronor disponeras från högskolans allmänna expensanslag.

En åtminstone provisoriskt tillfredsställande lösning visar sig möjlig genom en ökning av det nuvarande anslaget till 15,350 kronor. Detta framgår av ovannämnda alternativ 3. Även med denna höjning kvarstå en del uppgifter av betydelse och inga reservkrafter finnas att möta den ökning i bibliotekets arbetsuppgifter, som med visshet kommer att inträda.

Lärarkollegiet anser sig i år ej böra i hela dess utsträckning återupptaga den hemställda lärarkollegiet ingick med år 1929. Lärarkollegiet känner sig å andra sidan ej kunna stå till svars för att högskolans bibliotek, som nu i de nya lokalerna har alla förutsättningar att på ett utmärkt sätt fylla sin betydelsefulla uppgift för teknisk högskoleundervisning och teknisk forskning i allmänhet, på grund av otillräckliga arbetskrafter ej kan fullgöra denna sin uppgift. Lärarkollegiet anser, att de viktigaste uppgifterna åtminstone provisoriskt böra kunna fyllas genom ett förstärkningsanslag av 6,000 kronor och får lärarkollegiet därför hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag intaga en hemställan om ett dylikt förstärkningsanslag.

Såsom jag redan tidigare erinrat, företogs vid 1930 års riksdag en omorganisation av arbetskrafterna vid tekniska högskolans bibliotek. Den ut-

Departementschefen.

[139.] veckling, som detta bibliotek under senare år undergått ifråga om såväl storlek som användning, hade föranlett, att frågan om bibliotekets arbetskrafter mer och mer kommit att träda i förgrunden bland högskolans anslagsäskanden. I fråga om beredande av ordinarie anställning åt bibliotekarien biträdades i sak högskolans framställning. Beträffande bibliotekets förseende med icke-ordinarie arbetskrafter företogs däremot en betydande nedsättning i högskolans förslag. Från tekniska högskolans sida hade äskats dels inrättandet av två förste amanuensbefattningar med heltidstjänstgöring, dels inrättandet av en ordinarie kanslibiträdesbefattning i lönegraden B 7, dels ock beviljandet av ett anslag å 6,000 kronor till extra arbetshjälp i biblioteket, vilket allt skulle draga en kostnad av 18,336 kronor. Min företrädare i statsrådsämbetet föreslog däremot dels inrättandet av en heltids- och en halvtidsamanuensbefattning, dels ock beviljandet av ett anslag å sammanlagt 2,800 kronor till tillfällig arbetshjälp m. m.; kostnaderna härför beräknades inalles komma att uppgå till 9,350 kronor. Dåvarande departementschefen ansåg sig emellertid böra framhålla, att det måhända kunde synas tvivelaktigt, om det av honom sålunda framlagda förslaget kunde tillgodose behoven i förevarande hänseende. Då emellertid biblioteket i dess planerade gestaltning ännu ej trätt i funktion och någon erfarenhet av arbetets omfattning icke föreläge, hade han funnit försiktigheten bjuda att stanna inför nyss angivna anslagsberäkning.

Den nu från tekniska högskolans lärarkollegium gjorda framställningen visar, att de av min företrädare i statsrådsämbetet sålunda uttalade farhågorna besannats. Bibliotekets verksamhet har under det gångna året kunnat hjälpligt uppehållas endast därigenom, att biblioteket med Kungl. Maj:ts tillstånd för budgetåret 1930/1931 disponerat 3,000 kronor av de studerandes avgifter till högskolan. Dessa medel äro egentligen avsedda till avlöning av assistenter, och det kan, såsom lärarkollegiet framhållit, i fortsättningen bliva svårt för högskolan att finna möjlighet att avvara ett så pass betydande belopp för ett krav, som ligger vid sidan av den egentliga assistentverksamheten.

I likhet med vederbörande vid tekniska högskolan finner jag därför ofrånkomligt, att åtgärder redan nu vidtagas för att sätta högskolans bibliotek i stånd att tillfredsställande sköta sin betydelsefulla uppgift som tekniskt centralbibliotek.

Tekniska högskolans lärarkollegium har i fråga om bibliotekets förseende med icke-ordinarie arbetskraft framlagt tre alternativ, för vilka jag i det föregående redogjort. Vid en prövning av dessa alternativ måste hänsyn tagas dels till önskvärdheten av att biblioteket under icke alltför begränsad tid kan hållas tillgängligt för allmänheten, dels att det viktiga inre arbetet — med katalogisering, bytesförbindelser o. s. v. — må kunna fortgå något så när ostört. Från dessa utgångspunkter finner jag mig böra uttala min anslutning till det av lärarkollegiet framlagda alternativ 3. Enligt detta

alternativ skulle biblioteket kunna hållas öppet 51 timmar per vecka under vintern och 18 timmar per vecka under sommaren, vilket redan det innebär ett väsentligt kortare öppethållande än vad som äger rum vid kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken. Klassificering och katalogisering av böcker, löpande tidskrifter och acta, som erhållas genom byte och såsom gåvor, böra kunna genomföras, varjämte den retroaktiva klassificeringen och katalogiseringen endast delvis måste ställas på framtiden. Kostnaderna för detta alternativ hava beräknats till 16,500 kronor, varav 15,350 kronor skulle täckas från anslagsposten till arvoden till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket. Mot den sålunda framlagda kostnadsberäkningen har jag icke funnit något att invända.

Såsom jag förut erinrat, är nyssberörda anslagspost i staten för tekniska högskolan för närvarande upptagen med ett belopp av 9,350 kronor. Vid ett bifall till mitt nu framlagda förslag skulle den alltså behöva höjas med 6,000 kronor till 15,350 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

öka den i den *ordinarie* staten för tekniska högskolan uppförda anslagsposten: arvode till amanuenser och arbetshjälp vid biblioteket,

nu	kronor	9,350: —
med	»	6,000: —
till	»	15,350: —

samt förty höja det i riksstaten upptagna *ordinarie* förslagsanslaget till tekniska högskolan, avlöningar,

med	kronor	6,000: —
-----------	--------	----------

4. Anslaget till avlöningar till icke-ordinarie förvaltningspersonal m. m. I den stat för tekniska högskolan, som gällde till och med utgången av budgetåret 1925/1926, voro uppförda två kvinnliga skrivbiträdesbefattningar, av vilka en var förenad med avlöning i dåvarande s. k. första och en med avlöning i den s. k. andra lönegraden. Vidare tjänstgjorde då vid högskolan tre extra skrivbiträden med avlöning från anslaget till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m.

I sitt den 6 juni 1922 avgivna betänkande II föreslog högskolornas löne-regleringskommitté, att de ordinarie skrivbiträdesbefattningarna skulle placeras i lönegraden C 2, respektive lönegraden C 3 (enligt 1921 års avlöningsreglemente i dess ursprungliga lydelse). Beträffande de extra skrivbiträdena framhöll kommittén, att ett genomförande av förslaget om inrättande av ordinarie sekreterar- och kamrerarbefattningar skulle medföra en avsevärd förstärkning av arbetskraft, varför det enligt kommitténs mening ej behövde möta större svårighet att så anordna det administrativa arbetet, att utgifterna för ett av dessa biträden kunde besparas statsverket.

[140.]

Anslaget till avlöningar till icke-ordinarie förvaltningspersonal m. m.

[140.]

Kommitténs förslag att minska antalet extra skrivbiträden från tre till två tillstyrktes, ehuru med tvekan, av tekniska högskolans lärarkollegium; och härinstämde högskolans styrelse.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av frågan om lönerreglering för befattningshavare vid tekniska högskolan anförde dåvarande chefen för eklestistikdepartementet — under punkt 90 av 1926 års åttonde huvudtitel, var till jag här torde få hänvisa — beträffande här förevarande befattningshavare bland annat:

De av lönerregleringskommittén för de båda ordinarie biträdesbefattningarna föreslagna lönegraderna motsvarades av lönegraderna B 4 (kontorsbiträde) och B 7 (kanslibiträde). Mot biträdesbefattningarnas inplacering i dessa lönegrader syntes intet vara att erinra.

Vad beträffade de extra skrivbiträdesbefattningarna ansåge departementschefen i likhet med kommittén, att en dylik befattning borde kunna indragas. Det för de extra biträdenas avlöning erforderliga anslaget borde vid sådant förhållande kunna begränsas till ett belopp av 5,000 kronor.

Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed framlagda förslag blev av riksdagen bifallet; och i överensstämmelse härmed äro för närvarande på högskolans stat upptagna ett kanslibiträde i lönegraden B 7 och ett kontorsbiträde i lönegraden B 4, varjämte i det ordinarie förslagsanslaget till tekniska högskolan ingår en anslagspost å 5,000 kronor till avlöningar till icke-ordinarie förvaltningspersonal. Från denna anslagspost bestridas för närvarande kostnaderna för avlöning av två extra kontorsbiträden med placering i fjärde lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare, varjämte ur samma anslagspost jämväl skall utgå ersättning för övertidsarbete, då sådant arbete undantagsvis måste äga rum.

I samband med avlåtande av framställningar, avsedda att föreläggas 1930 års riksdag, hemställdes år 1929 från tekniska högskolans sida om vissa ändringar i tjänsteställning för och anslag till högskolans förvaltningspersonal.

Denna framställning avsåg,

att den nuvarande ordinarie kanslibiträdesbefattningen skulle omändras till en ordinarie kansliskrivarbefattning,

att den nuvarande ordinarie kontorsbiträdesbefattningen skulle utgå ur högskolans stat och ersättas av tre ordinarie kanslibiträdesbefattningar, samt

att det nuvarande anslaget å 5,000 kronor åt icke-ordinarie förvaltningspersonal skulle bortfalla och i stället uppföras ett anslag till extra arbets hjälp å 2,000 kronor.

Högskolans ifrågavarande framställning föranledde emellertid ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 10 oktober 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium — under åberopande av utförligt motiverade skri-

velser i ämnet från högskolans sekreterare och kamrerare, beträffande vilka skrivelser jag anhåller att få hänvisa till handlingarna i ärendet — hemställt, att Kungl. Maj:t ville i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag göra framställning om

att den nuvarande kanslibiträdesbefattningen omvandlas till en ordinarie kansliskrivarbefattning och

att det nuvarande anslaget å 5.000 kronor till avlöning åt icke-ordinarie förvaltningspersonal höjes till 8.000 kronor.

Till stöd för denna sin framställning har lärarkollegiet anfört bland annat följande:

Lärarkollegiet anser allt fortfarande att det i 1929 års skrivelse framlagda förslaget utgör den riktiga lösningen av frågan rörande förvaltningspersonalens ställning. Fullgiltiga skäl för genomförande av detta förslag torde lärarkollegiet hava framlagt i ovannämnda skrivelse. Orsaken till att lärarkollegiet i år nödgats stanna vid att föreslå en *provisorisk lösning*, är den att det för kansliets och kamrerarkontorets arbeten är oundgängligen nödvändigt att det nuvarande anslaget å 5.000 kronor, vilket anslag numera är otillräckligt, höjes.

För ett nöjaktigt utförande av de å kansliet vilande ofrånkomliga arbetena har alltsedan november 1929 varit anställt ett biträde såsom tillfällig arbetshjälp, vilket biträde erhållit sin avlöning efter betalning per timme förutom under de tider, då den nuvarande ordinarie och extra ordinarie personalen haft semester, vid vilka tillfällen det extra biträdet fått tjänstgöra såsom vikarie för vederbörande befattningshavare. Under tiden 1 december 1929—30 september 1930 har sålunda för denna extra arbetshjälp utbetalats i medeltal per månad cirka 190 kronor, utgående dels från högskolans allmänna expensmedel och dels från anslaget för vikariatsersättningar. Enär arbetena å kansli och kamrerarkontor alltjämt ökas — detta helt naturligt i betraktande av det ökade antalet laboratorier och institutioner m. m. — tenderar nyssnämnda tillfälliga bidrag ur högskolans expensanslag att taga alltför stora dimensioner. Därtill kommer att anslaget å 5.000 kronor för budgetåret 1931/1932 — såsom framgår av sekreterarens skrivelse — på grund av uppflyttning i högre löneklass kommer att i det närmaste helt förbrukas till avlöning åt de nuvarande två extra ordinarie kontorsbiträdena och att således ett alltför litet belopp resterar till att ersätta under vissa tidpunkter av året oundgängligt övertidsarbete.

Lärarkollegiet får därför såsom en provisorisk lösning av frågan om den nuvarande extra förvaltningspersonalens ställning hemställa om en höjning av ifrågavarande anslag — till avlöningar till icke-ordinarie förvaltningspersonal — från 5.000 till 8.000 kronor.

Härigenom skulle ytterligare ett extra kontorsbiträde i lönegrad 4 för icke-ordinarie befattningshavare kunna anställas och skulle dessutom kamrerarens närmaste befattningshavare, som på grund av den ökade arbetsbördan erhåller en alltmåra ansvarsfull ställning, av kollegienämnden förordnas till extra ordinarie kanslibiträde.

Vad beträffar den ordinarie förvaltningspersonalen vill lärarkollegiet i år inskränka sig till att hemställa, att den nuvarande ordinarie kanslibiträdesbefattningen omvandlas till en ordinarie kansliskrivarbefattning, vilket lärarkollegiet anser i första hand nödvändigt. Lärarkollegiet framhöll i 1929

[140.] års skrivelse, att såväl sekreterarens som kamrerarens närmaste befattningshavare borde på grund av deras arbetes natur hava kansliskrivares tjänsteställning. Detaljerade uppgifter angående dessa befattningshavares åligganden återfinnas i sekreterarens och kamrerarens skrivelser.

Departementschefen.

Det är givet — såsom jämväl i lärarkollegiets av mig återgivna skrivelse framhållits — att arbetet å tekniska högskolans kansli och kamrerarkontor i betraktande av det ökade antalet laboratorier och institutioner m. m. kommit att i avsevärd utsträckning växa. De för dessa ändamål till buds stående arbetskrafterna tendera också att bli va otillräckliga. Från tekniska högskolans sida föreligger nu — liksom för övrigt redan förra året — en framställning om ökade anslag för att åstadkomma förbättrade förhållanden härutinnan. De till förmån för denna framställning anförda skälen äro onekligen vägande. Med hänsyn emellertid å ena sidan till det förhållandet, att — såsom jag tidigare erinrat — frågan om här förevarande personal så sent som år 1926 var föremål för närmare omprövning, och å andra sidan till den statsfinansiella situationen, som kräver den största återhållsamhet i fråga om nya anslagsäskanden, finner jag mig dock för närvarande förhindrad att biträda den föreliggande framställningen i vad densamma avser uppflyttning i lönegrad av en ordinarie befattningshavare ävensom beredande av medel för anställande av en ny icke-ordinarie befattningshavare.

En mindre ökning av här förevarande anslagspost torde emellertid bli va erforderlig på grund av redan intjänade eller under tiden till och med den 30 juni 1932 inträdande avlöningsförhöjningar.

Såsom jag nyss meddelat, avlönas från här förevarande anslagspost två extra kontorsbiträden med placering i fjärde lönegraden för icke-ordinarie befattningshavare, under det att återstoden av anslaget användes till bestridande av kostnader för övertidsarbete m. m. Då begynnelselönen i sagda lönegrads lägsta löneklass, den andra, är 2,052 kronor, beräknades alltså ursprungligen ($2 \times 2,052$) 4,104 kronor åtgå för dessa befattningshavares avlöning, under det att återstoden, 896 kronor eller i avrundat tal 900 kronor, kunde disponeras för övertidsarbete m. m. Enligt vad jag under hand inhämtat från tekniska högskolan, komma här ifrågavarande icke-ordinarie befattningshavare att under budgetåret 1931/1932 vara berättigade att åtnjuta avlöning i femte, respektive fjärde löneklasserna. Härför åtgå ($2,520 + 2,364$) 4,884 kronor, d. v. s. 780 kronor eller i avrundat tal 800 kronor mera än vad ursprungligen beräknats. För att samma belopp som tidigare skall stå till högskolans förfogande för övertidsersättning m. m. måste alltså här ifrågavarande anslagspost höjas med nyssberörda belopp, 800 kronor, från nuvarande 5,000 kronor till 5,800 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

öka den i den *ordinarie* staten för tekniska högskolan uppförda anslagsposten: avlöningar till icke-ordinarie förvaltningspersonal,

nu	kronor 5,000: —
med	» 800: —
till	» 5,800: —
samt förty höja det i riksstaten upptagna <i>ordinarie</i> för-	
slogsanslaget till tekniska högskolan, avlöningar,	
med	kronor 800: —

5. Laboratievaktmästarbefattning vid flygtekniska laboratoriet.

[141.]

I det ordinarie förslagsanslaget till avlöningar vid tekniska högskolan ingår en såsom bestämt anslag betecknad anslagspost å 13,500 kronor till avlöningar till icke-ordinarie vaktmästare m. fl. Såsom närmare framgår dels av punkt 90 i 1926 års åttonde huvudtitel (sid. 380) dels ock av Kungl. Maj:ts proposition nr 226 till 1927 års riksdag, utgöres den extra vaktmästarpersonal, vars avlöningar bestridas med medel från detta anslag, av 1 maskinist, 2 laboratievaktmästare, 1 vaktmästare och 4 portvakter.

Laboratie-
vaktmästar-
befattning
vid flyg-
tekniska
laboratoriet.

Från tekniska högskolans sida hava upprepade gånger framställningar gjorts om inrättandet av nya laboratievaktmästarbefattningar å såväl ordinarie som extra stat. En dylik framställning var senast år 1929 föremål för riksdagens prövning; jag anhåller att få hänvisa till den redogörelse härför, som återfinnes under punkt 128 av 1929 års åttonde huvudtitel.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 15 september 1930 överlämnad framställning har nu tekniska högskolans lärarkollegium hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag föreslå

dels inrättandet av två extra ordinarie laboratievaktmästarbefattningar, en för de kemiska laboratorierna och en för det flygtekniska laboratoriet,

dels ock överförandet av laboratievaktmästarbefattningen å hållfasthets- och skeppsbyggnadslaboratorierna från extra till ordinarie befattning i samma lönegrad som högskolans övriga laboratievaktmästarbefattningar.

Lärarkollegiet har därvid till en början anført bland annat följande:

Lärarkollegiet har under flera år upptagit behovet av nya laboratievaktmästarbefattningar, nämligen en befattning för de kemiska laboratorierna, en för institutionen för läran om maskinelement och en för fackavdelningen för arkitektur med huvudsaklig tjänstgöring å institutionen för byggnadsteknik. Av dessa föreslagna befattningar erhöi högskolan från och med den 1 juli 1929 den sistnämnda. Till de två förstnämnda, vilka ännu ej beviljats, har ytterligare kommit behovet av en vaktmästarbefattning för det beslutade flyglaboratoriet, som beräknas kunna tagas i bruk senast den 1 juli 1931. Denna befattning anser lärarkollegiet vara oundgängligen nödvändig för laboratoriets skötsel och drift. Enär lärarkollegiet ej anser sig kunna framlägga förslag om nyinrättande av tre befattningar måste lärarkollegiet — under avvägande av den inbördes *omedelbara* betydelsen av vaktmästarbefattningarnas inrättande — stanna för att för närvarande avstå från att föreslå den ovannämnda vaktmästarbefattningen för institutionen för läran om maskinelement, hur nödvändig denna än är, och föreslå dels

[141.] en ny laboratorievaktmästarbefattning för de kemiska laboratorierna, dels en laboratorievaktmästarbefattning för flyglaboratoriet.

I fråga om den föreslagna vaktmästarbefattningen vid de kemiska laboratorierna har lärarkollegiet erinrat om följande uttalande, som av lärarkollegiet gjordes redan år 1929 i samband med avlåtandet av framställningar, avsedda att föreläggas 1930 års riksdag:

De olika kemiska institutionerna, åtta till antalet, hava för närvarande tillsammans tre laboratorievaktmästare. Det successivt ökade arbetet inom dessa institutioner medför stora svårigheter att med detta fåtal laboratorievaktmästare erhålla erforderlig hjälp. Dessa svårigheter framträda särskilt vid de organiskt-kemiska och elektrokemiska institutionerna, vilka hittills hava en gemensam laboratorievaktmästare. I ifrågavarande institutioner fortgå laborationer så gott som hela dagen och vardera institutionen är därför i trängande behov av sin egen laboratorievaktmästare.

Beträffande den vid det flygtekniska laboratoriet föreslague extra vaktmästaren anför lärarkollegiet:

Flyglaboratoriet kommer att ligga relativt avlägset från de övriga icke-kemiska laboratorierna och kan redan av den anledningen ej påräkna att erhålla vaktmästarhjälp från något av dessa. Dessutom hava de mekaniska och övriga närbesläktade laboratorierna ingen vaktmästarhjälp att avstå, enär deras vaktmästare äro fullt upptagna av respektive laboratoriers uppgifter.

Man skulle kunna sätta ifråga huruvida det relativt lilla flyglaboratoriet skall kunna helt utnyttja en laboratorievaktmästares fulla arbetstid. Så kommer emellertid att bliva fallet, enär vaktmästaren får till uppgift ej blott att handhåva driften och vården av laboratoriet utan dessutom att tillverka flertalet av de modeller och apparater, vilka erfordras för de flygtekniska laborationerna, examensarbetena och forskningarna. Vaktmästaren bör därför vara en fullt utbildad och skicklig instrumentmakare på hithörande områden.

Slutligen har lärarkollegiet beträffande det föreslagna överförandet från extra till ordinarie stat av laboratorievaktmästarbefattningen å hållfasthets- och skeppsbyggnadslaboratorierna anfört:

Lärarkollegiet har i senaste två årens riksdagspetita gjort framställning om att laboratorievaktmästarbefattningen å hållfasthets- och skeppsbyggnadslaboratorierna skulle överföras till ordinarie befattning. Emellertid har denna fråga ännu ej av Kungl. Maj:t framlagts inför riksdagen.

Föreståndarna för nämnda laboratorier hava i år inkommit med en förnyad framställning i ärendet. Lärarkollegiet, som behandlat denna institutionsföreståndarnas framställning, får som sin uppfattning uttala, att ifrågavarande laboratorievaktmästarbefattning är av krävande art och att den därför bör fullt jämföras med högskolans ordinarie laboratorievaktmästarbefattningar.

Departementschefen.

Det av 1930 års riksdag beslutade flygtekniska laboratoriet vid tekniska högskolan kan beräknas bliva färdigt att tagas i bruk vid ingången av eller under höstterminen 1931. Behovet av en vaktmästare för denna institution synes mig tydligt framgå av vad lärarkollegiet i sådant hänseende

anfört, och vill jag därför tillstyrka förslag till riksdagen i överensstämmelse med högskolans förslag i denna del.

Liksom lärarkollegiet finner jag mig böra föreslå, att befattningen upptages å extra stat. I fråga om de avlöningsförmåner, som böra tillkomma innehavaren av denna befattning, vill jag föreslå, att desamma — med hänsyn till de kvalifikationer, som enligt vad lärarkollegiet upplyst komma att erfordras — bestämmas till sjunde lönegraden i avlöningsreglementet för icke-ordinarie befattningshavare eller samma lönegrad som den, som tillkommer högskolans ordinarie laboratorievaktmästare. Avlöningen i lägsta löneklassen av sagda lönegrad uppgår å G-ort till 2,520 kronor, med vilket belopp således anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie vaktmästare m. fl. skulle ökas.

Tekniska högskolans övriga under denna punkt omförmälda anslagsäskanden anser jag mig däremot icke för närvarande kunna biträda.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

öka den i den *ordinarie* staten för tekniska högskolan uppförda anslagsposten: avlöningar till icke-ordinarie vaktmästare m. fl.,

nu kronor 13,500: —

med » 2,520: —

till » 16,020: —

samt förty höja det i riksstaten upptagna *ordinarie* förslagsanslaget till tekniska högskolan, avlöningar,

med kronor 2,520: —

Vissa omkostnader för uppehållande av högskolans verksamhet.

6. Stipendier åt lärare för utrikes studieresor,

oförändrat ordinarie reservationsanslag kronor 4,500: —

7. Stipendier åt elever, oförändrat ordinarie reservationsanslag

. kronor 5,000: —

8. Materiel m. m., oförändrat ordinarie reservationsanslag

. kronor 325,000: —

9. Ökade medel till samlingar och laborationer. I den stat för [142.] tekniska högskolan, som gällde före ingången av budgetåret 1926/1927, Ökade medel till samlingar och laborationer. upptogs anslagsposten till samlingar och laborationer allenast till 17,500 kronor, vilka medel utgingo från det ordinarie reservationsanslaget till vissa omkostnader för uppehållande av högskolans verksamhet. Till förstärkande

[142.] av denna anslagspost måste därför beviljas ansemliga belopp. Så beviljade riksdagen för ett vart av budgetåren 1924/1926 ett extra anslag av 150,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag (punkt 90 av 1926 års åttonde huvudtitel) uppförde 1926 års riksdag i högskolans omkostnadsstat ett ordinarie reservationsanslag av 150,000 kronor till samlingar och laborationer samt anvisade dessutom till beredande av ökade medel till samma ändamål för budgetåret 1926/1927 ett extra anslag av 35,000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma. För budgetåren 1927/1931 har vidare riksdagen anvisat, likaledes i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 116 av 1927 års åttonde huvudtitel, punkt 122 av 1928 års åttonde huvudtitel, punkt 130 av 1929 års åttonde huvudtitel samt punkt 131 av 1930 års åttonde huvudtitel) extra anslag av respektive 35,000 kronor, 41,000 kronor, 40,000 kronor och 40,000 kronor att av Kungl. Maj:t fördelas på de särskilda avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma. Såsom av sistnämnda punkt närmare framgår, hade lärarkollegiet för nu innevarande budgetår hemställt om ett sammanlagt anslag för här ifrågakvarande ändamål av 213,000 kronor, varav 150,000 kronor på ordinarie och 63,000 kronor på extra stat. Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av ifrågakvarande anslagsäskande fann min företrädare i statsrådsämbetet sig emellertid böra föreslå, att sistnämnda anslag bestämdes till 40,000 kronor.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med utlåtande av den 15 september 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag hemställa, att för samlingar och laborationer vid högskolan under läroåret 1931/1932 måtte beviljas, förutom det ordinarie anslaget å 150,000 kronor, ett anslag på extra stat av 67,000 kronor.

Lärarkollegiet har till stöd härför anfört bland annat:

År 1925 hade av högskolan gjorts framställning om ett anslag av 200,900 kronor till samlingar och laborationer, och sedan dess har lärarkollegiet med tanke på de krav, som högskolans undervisning och teknisk-vetenskapliga forskning fordra, tvungits att ingå med alltjämt ökade krav å anslag under denna rubrik.

Riksdagen har emellertid under dessa år i avsevärd grad reducerat de av högskolan äskade anslagsbeloppen. De beviljade anslagen hava ock visat sig otillräckliga. Detta gäller i särskilt hög grad för vissa fackavdelningar såsom fackavdelningarna för kemi och kemisk teknologi, för elektroteknik och för arkitektur.

Lärarkollegiet måste därför allt fortfarande fasthålla vid sin hemställan om avsevärt höjt belopp till samlingar och laborationer och anser sig också nödsakat att nu begära en höjning av detsamma i jämförelse med högskolans framställning föregående år.

För budgetåret 1931/1932 kräves en anslagshöjning, bland annat, särskilt för fackavdelningen för skeppsbyggnad av den anledning, att det nya flyg-

tekniska laboratoriet, som beräknas att kunna tagas i bruk senast den 1 juli 1931, kommer att kräva vissa ej obetydliga driftkostnader. För det första verksamhetsåret anser sig lärarkollegiet kunna begränsa dessa kostnader till 3,000 kronor. För kommande budgetår kan däremot sannolikt en höjning i dessa kostnader ej undvikas.

Genom en stark begränsning av de olika fackavdelningarnas krav har lärarkollegiet ansett sig kunna för budgetåret 1931/1932 stanna vid en ökning av kravet å anslag till samlingar och laborationer från 213,000 kronor till 217,000 kronor.

Ovannämnda belopp, 217,000 kronor, föreslås fördelat på de olika avdelningarna enligt nedanstående uppställning:

Avdelningen för allmänna vetenskaper	kronor	17,900: —
Fackavdelningen för maskinbyggnad och mekanisk tek-		
nologi	»	34,500: —
» » skeppsbyggnad	»	16,000: —
» » elektroteknik	»	22,000: —
» » väg- och vattenbyggnad	»	32,000: —
» » kemi och kemisk teknologi	»	44,000: —
» » bergsvetenskap	»	33,000: —
» » arkitektur	»	16,000: —
Verkstaden	»	1,600: —
Summa kronor		217,000: —

Anslag för ändamålet är fortfarande av behovet påkallat. Med hänsyn till att anslaget så sent som vid 1926 års riksdag avsevärt höjdes, anser jag mig icke kunna biträda den gjorda framställningen i större utsträckning än att jag förordar, att anslaget för budgetåret 1931/1932 måtte bestämmas till 43,000 kronor eller 3,000 kronor mer än innevarande budgetår, detta på grund av vad lärarkollegiet anfört rörande de ökade behoven för fackavdelningen för skeppsbyggnad med anledning av det nya flygtekniska laboratoriet, som kan beräknas kunna tagas i bruk under höstterminen 1931.

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förnyat förslag från tekniska högskolan besluta rörande fördelningen mellan de olika avdelningarna av såväl den ordinarie anslagsposten som det extra anslaget.

I anslutning till vad nu anförts får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av ökade medel till samlingar och laborationer vid tekniska högskolan för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 43,000: —
att av Kungl. Maj:t fördelas på de olika avdelningarna vid högskolan, på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma.

Departement-
schefen.

[143.] 10. **Ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.**

Ökade medel
till uppvärm-
ning, belys-
ning och di-
verse utgif-
ter.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag anvisade 1926 års riksdag till bestridande av kostnader för uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid tekniska högskolan under budgetåret 1926/1927 dels ett ordinarie anslag av 150,000 kronor, dels ett extra förstärkningsanslag av 35,000 kronor. Jag anhåller att beträffande dessa anslag få hänvisa till vad därom anförts å sid. 387 o. f. under punkt 90 av 1926 års åttonde huvudtitel. Jämväl för budgetåret 1927/1928 anvisade riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ett extra förstärkningsanslag av 35,000 kronor. För ett vart av budgetåren 1928/1930 utgick förstärkningsanslaget med ett belopp av 25,000 kronor samt för budgetåret 1930/1931 med ett till 32,000 kronor förhöjt belopp.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 15 september 1929 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu tekniska högskolans lärarkollegium hemställt, det Kungl. Maj:t tacktes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag upptaga ett extra förstärkningsanslag av 47,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

Till stöd för denna sin framställning har lärarkollegiet anført bland annat följande:

Under förutsättning, att kolpriserna för budgetåret 1931/1932 ej komme att undergå någon stegring, komme kolkontot ej att undergå annan ökning än som motsvarade de nya lokaler, vilka under nämnda budgetår komme att tagas i bruk. Dessa lokaler vore de nyinredda lokalerna för fysik och elektroteknik, den del av den nya cellulosa-byggnaden, som skulle disponeras av högskolan samt det blivande flyglaboratoriet. Å andra sidan komme vissa delar av flygelbyggnaden vid Rådmansgatan att ej längre disponeras av tekniska högskolan och en viss minskning i bränsleförbrukningen för högskolebyggnaden vid Drottninggatan kunde på grund härav förväntas. De ovannämnda nya lokalerna komme även att förbruka gas, vatten och elektrisk ström, varför en ej obetydlig ökning av dessa utgiftsposter måste förutsättas. Dessutom tillkomme ökade städningskostnader. Lärarkollegiet beräknade den totala ökningen av samtliga dessa kostnader komma att lägst belöpa sig till 15,000 kronor.

Departement-
schefen.

Jämväl för här ifrågavarande ändamål är anslag fortfarande behöfvligt. Med hänsyn till de nya lokaler, som från och med budgetåret 1931/1932 komma att tagas i anspråk, torde en ökning av anslaget vara ofrånkomlig. Lärarkollegiet har beräknat behovet till 47,000 kronor mot 32,000 kronor under innevarande budgetår; och häremot har jag intet att invända.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande av ökade medel för tekniska högskolan till uppvärmning, belysning och diverse utgifter för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag

avkronor 47,000:—

11. Nyanskaffning till institutionernas laboratorier. Till inköp av maskiner, apparater m. m. för utrustning av de nya laboratorierna vid tekniska högskolan har riksdagen — utöver de belopp, som år 1911 beräknades vid beslutet om nybyggnad för högskolan och vad därmed sammanhörde — såsom reservationsanslag anvisat på tilläggsstat för år 1919 250,000 kronor samt på extra stat för år 1920 300,000 kronor ävensom för vart och ett av åren 1921 och 1922 200,000 kronor. Slutligen har för budgetåret 1925/1926 beviljats ett extra reservationsanslag av 60,000 kronor samt för ett vart av budgetåren 1926/1931 ett extra reservationsanslag av 20,000 kronor.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med utlåtande av den 15 september 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium anhållit om beredande av medel till ytterligare nyanskaffning till institutionernas laboratorier för budgetåret 1930/1931 och därvid anført huvudsakligen följande:

Från föreståndarna för vissa institutioner hava inkommit framställningar om anslag för nyanskaffning av material, instrument m. m., till institutionernas laboratorier.

Sådana framställningar hava inkommit från följande institutioners föreståndare och med nedannämnda belopp:

Allmän geologi	kronor	520: —
Maskinelement I	»	1,500: —
Mekanisk teknologi	»	36,000: — (fördelade på 3 år)
Elektrisk anläggningsteknik	»	5,600: —
Byggnadsstatik	»	2,500: —
Geodesi	»	93,100: —
Vägbyggnad och kommunikationsteknik	»	5,000: —
Järnets metallurgi	»	13,000: —
Metallografi	»	7,250: —
Byggnadsteknik	»	1,500: —

Lärarkollegiet anser sig emellertid för närvarande ej böra för Kungl. Maj:t framlägga samtliga dessa anslagskrav utan endast följande, vilka äro alldeles särskilt nödvändiga:

Allmän geologi	kronor	520: —
Maskinelement I	»	1,500: —
Elektrisk anläggningsteknik	»	5,600: —
Byggnadsstatik	»	2,500: —
Geodesi	»	6,600: —
Järnets metallurgi	»	13,000: —
Metallografi	»	7,250: —
Byggnadsteknik	»	1,500: —

Summa kronor 38,470: —

Rörande lärarkollegiets närmare motivering för de olika anslagsbehoven får jag hänvisa till handlingarna i ärendet.

Lärarkollegiet slutar med att hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag till nyanskaffningar under budgetåret 1931/1932 föreslå riksdagen att bevilja ett belopp av 38,470 kronor.

[144.]

Nyanskaffning till institutionernas laboratorier.

Departement-
schefen.

De av lärarkollegiet gjorda framställningarna måste av ekonomiska skäl beskäras; jag föreslår, att för budgetåret 1931/1932 anvisas ett anslag å samma belopp som för innevarande budgetår eller 20,000 kronor.

Därest sagda anslag beviljas av riksdagen, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förnyat förslag från tekniska högskolan besluta rörande anslagets fördelning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till nyanskaffning av apparater och instrument för de till vissa institutioner vid tekniska högskolan hörande laboratorier anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* reservationsanslag av kronor 20,000: — att fördelas på sätt Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma.

[145.]

Reparation
av tekniska
högskolans
modellsam-
ling.

12. **Reparation av tekniska högskolans modellsamling.** Bland tekniska högskolans riksdagspetita till 1927 års riksdag ingick en hemställan om anslag å 5,000 kronor till reparation av högskolans modellsamling. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t härom meddelade högskolans lärarkollegium, att en del modeller, tillhörande högskolans äldre modellsamling, befunne sig i sådant skick, att om en omedelbar restaurering ej komme till stånd, det vore stor fara för att en framtida reparation bleve omöjlig. En av professorn E. Hubendick och intendenten T. Ahltin verkställd inventering hade visat, att modellsamlingen, vilken bland annat inneslöt en del av Christoffer Polhems modeller, vore synnerligen värdefull och att till densamma knappast funnes motstycke i något annat land. En fullständig restaurering beräknades kräva en kostnad av 15,000 kronor. För att emellertid inom närmaste tid kunna påbörja modellernas istandsättande och avhjälpa de största bristerna hemställde lärarkollegiet om nämnda anslag å 5,000 kronor.

I enlighet med föredragande departementschefens förslag (1927 års åttonde huvudtitel, punkt 120) avlät Kungl. Maj:t proposition till 1927 års riksdag om ett extra reservationsanslag på 2,000 kronor för budgetåret 1927/1928 för ifrågakvarande ändamål, vilket förslag även vann riksdagens bifall.

Genom beslut den 20 maj 1927 ställde Kungl. Maj:t anslaget till styrelsens för tekniska högskolan förfogande och anbefallde tillika styrelsen att låta föranstalta om en noggrann beräkning av kostnaderna för slutförandet av ifrågakvarande reparationsarbete.

Härefter hemställde tekniska högskolans lärarkollegium om avlåtande av proposition till 1928 års riksdag om ett anslag av 5,000 kronor för budgetåret 1929/1930 till restaurering av högskolans modellsamling och återopade därvid en av Hubendick och Ahltin verkställd kompletterande utredning. Denna utredning finnes intagen å sid. 294—296 i 1928 års åttonde huvudtitel, och tillåter jag mig här att hänvisa till densamma.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av lärarkollegiets nu omförmälda framställning anförde dåvarande departementschefen, att han funne det

vara av stor vikt, att det arbete på samlingens återställande i ett värdigt skick, som genom redan beviljade medel påbörjats, på ett betryggande sätt kunde fullföljas. Den av lärarkollegiet för budgetåret 1928/1929 äskade anslagssumman funne han sig emellertid med hänsyn till mängden av anslagsäskanden under åttonde huvudtiteln icke kunna förorda, utan nödgades han inskränka sig till att föreslå 2,000 kronor för ändamålet.

[145.]

I enlighet med vad sålunda föreslagits anvisade riksdagen för här ifrågasvarande ändamål ett belopp av 2,000 kronor för budgetåret 1928/1929.

Jämväl för ett vart av budgetåren 1929/1931 begärde högskolans lärarkollegium ett anslag för här ifrågasvarande ändamål av 5,000 kronor. Min företrädare i statsrådsämbetet ansåg sig emellertid icke kunna tillstyrka högre anslag för ändamålet än 2,000 kronor för år (punkt 137 av 1929 års och punkt 135 av 1930 års åttonde huvudtitel), och beslöt riksdagen i enlighet härmed.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 15 september 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium — med bifogande av en från Hubendick och Ahltin inkommen ny framställning i ämnet — hemställt, det Kungl. Maj:t tacktes i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag föreslå beviljandet för budgetåret 1931/1932 av ett anslag å 5,000 kronor till reparation av tekniska högskolans modellsamling.

Lärarkollegiet har därvid anfört bland annat följande:

Tillsammans ha 8,000 kronor anslagits till dessa reparationer. En betydelsefull del av samlingarna eller inemot hälften av de 800 modellerna har genom dessa anslag kunnat iordningställas och därigenom kunnat rättas för framtida teknisk historisk forskning.

Över hälften av antalet modeller väntar emellertid på restaurering. För denna återstående del av restaureringsarbetena beräkna de sakkunniga, professor Hubendick och intendenten Ahltin, att ytterligare 8,000 kronor skulle erfordras, således 1,000 kronor mera än den ursprungligen beräknade summan. Skillnaden torde förklaras av den långsamna och diskontinuerliga takt, efter vilken restaureringsarbetet hittills kunnat bedrivas. För att ej restaureringstiden må draga allt för långt ut på tiden borde lämpligen ett anslag av 5,000 kronor kunna disponeras för 1931/1932 och 3,000 kronor för 1932/1933.

Anslag för här ifrågasvarande ändamål är synbarligen fortfarande av behovet påkallat. Jag ser mig emellertid nödsakad att inskränka mig till att för nästkommande budgetår föreslå samma belopp, som av riksdagen beviljats de senaste budgetåren eller 2,000 kronor. Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till reparation av tekniska högskolans modellsamling
för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag
av kronor 2,000: —

[146.]
Bokinköp,
bokbindning
m. m.

13. **Bokinköp, bokbindning m. m.** I tekniska högskolans ordinarie stat upptages under B. Vissa omkostnader för uppehållande av högskolans verksamhet, materiel m. m. en såsom ett särskilt reservationsanslag betecknad anslagspost till biblioteket å 25,000 kronor.

Denna anslagspost utgick tidigare med ett belopp av 21,000 kronor, men i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag (punkt 121 av 1928 års åttonde huvudtitel, till vilken jag här tillåter mig att hänvisa) blev den av 1928 års riksdag höjd till nyssnämnda belopp.

Vidare har riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framlagda förslag — jag anhåller härutinnan att få hänvisa till punkt 93 av 1926 års åttonde huvudtitel, punkt 125 av 1928 års åttonde huvudtitel och punkt 133 av 1929 års åttonde huvudtitel — anvisat ett belopp av 10,000 kronor för ett vart av budgetåren 1926/1927, 1928/1929 och 1929/1930 för komplettering av högskolans bibliotek.

Hos Kungl. Maj:t föreslog härafter högskolans lärarkollegium, att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag upptaga ett extra anslag å 10,000 kronor för bokinköp, bokbindning m. m.

Denna framställning finnes intagen under punkt 137 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av berörda framställning anförde min företrädare i statsrådsämbetet bland annat:

Riksdagen hade under senare år i ganska stor utsträckning tillmötesgått de från tekniska högskolans sida framkomna kraven på ökade anslag till biblioteket. Från och med budgetåret 1928/1929 utginge sålunda det ordinarie anslaget till biblioteket med ett från 21,000 kronor till 25,000 kronor förhöjt belopp. Därjämte hade — i enlighet med härom gjorda framställningar — ett belopp av sammanlagt 30,000 kronor ställts till högskolans förfogande för komplettering av bibliotekets bokförråd med avseende på äldre litteratur.

Den föreliggande framställningen avsåge ett anslag av 10,000 kronor till förstärkande av det ordinarie anslaget till biblioteket. Starka skäl hade tvivelsutan anförts härför, och departementschefen ville förorda, att ett förstärkningsanslag för ändamålet utverkades av riksdagen. Då emellertid det statsfinansiella läget nödgat till den största återhållsamhet ifråga om nya eller ökade anslag, vore han nödsakad begränsa det framkomna kravet och inskränkte sig att tillstyrka ett anslag av 5,000 kronor för ändamålet.

Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed framlagda förslag blev av riksdagen bifallet; och för budgetåret 1930/1931 utgår sålunda till bokinköp, bokbindning m. m. för tekniska högskolans bibliotek ett extra reservationsanslag av 5,000 kronor.

I en av styrelsen för tekniska högskolan med tillstyrkande utlåtande av den 15 september 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu högskolans lärarkollegium — med anledning av en utav högskolans bibliotekarie gjord och av biblioteksnämnden därstädes förordad hemställan —

föreslagit, att Kungl. Maj:t måtte i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag upptaga ett extra anslag å 10,000 kronor för bokinköp, bokbindning m. m.

Lärarkollegiet har därvid till en början erinrat, att högskolans bibliotek under budgetåret 1930/1931 förfogade över 30,000 kronor för inköp, bokbindning m. m. Emellertid vore detta anslag fortfarande otillräckligt för sin uppgift.

Härefter har lärarkollegiet återgivit följande yttrande av bibliotekarien:

Det är tydligt, att bibliotekets omkostnadsstat av sammanlagt 30,000 kronor kommer att visa sig vara alltför knapphändigt tillmätt, avsedd som den är att bestrida icke blott bokinköp och erforderlig inbindning utan även nödiga inventarier och skrivmaterial. Såsom ock departementschefen i propositionen yttrar, hava från högskolans sida föregående år starka skäl anförts för framställningen om erhållande av ett materialanslag å sammanlagt 35,000 kronor, d. v. s. ett anslag av 10,000 kronor till förstärkande av det ordinarie anslaget å 25,000 kronor för berörda ändamål. Enbart av statsfinansiella skäl ansåg sig emellertid departementschefen förhindrad att framlägga för riksdagen detta krav i sin helhet och om det sålunda icke torde vara erforderligt att här anföra ytterligare motivering härför, vill jag dock — under hänvisning till vad jag föregående år i saken till kollegienämnden yttrat — här än en gång framhålla, hurusom det tekniska forskningsarbetet, sådant det numera bedrives, ställer allt större krav på tillräckliga litteraturreсурter i högskolans bibliotek i första hand inom alla de ämnesområden som i tekniska högskolan representeras samt att dessa krav inställa sig så mycket naturligare och kraftigare, sedan numera högskolans bibliotek erhållit sina nya, rymliga och ändamålsenliga lokaler. Inrättandet vid högskolan av nya professurer och forskningsinstitutioner samt införandet av den tekniska doktorsgraden stimulera i hög grad behovet av litteratur inom teknikens och dess hjälpetenskapers samtliga områden.

I likhet med min företrädare i statsrådsämbetet finner jag mig böra förordna, att ett förstärkningsanslag för här ifrågavarande ändamål ställes till tekniska högskolans förfogande. Med hänsyn till nödvändigheten att iakttaga återhållsamhet ifråga om statsutgifterna ser jag mig dock nödsakad att föreslå, att detta förstärkningsanslag begränsas till samma belopp som innevarande budgetår eller 5,000 kronor.

Departementschefen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bokinköp, bokbindning m. m. för tekniska högskolans bibliotek för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag av kronor 5,000: —

14. Inredning av laboratoriet för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling. Från tekniska högskolans sida har upprepade gånger gjorts hemställan om beredande av anslag för inredning och utrustning av laboratoriet för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling.

[147.]

Inredning av laboratoriet för hyttmekanik samt jär-

[147.] I skrivelse den 19 oktober 1927 anförde högskolans lärarkollegium härom
 nets bearbet- bland annat följande:
 ning och be- handling.

När den nya tekniska högskolan vid Valhallavägen planlades, reserverades intet utrymme för laboratorielokaler i läroämnet hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling. Detta förhållande förklaras därav, att ämnet vid ifrågavarande tidpunkt ej fanns till såsom självständigt ämne. Efter professurens i hyttmekanik tillsättande år 1918 uppstod helt naturligt behov av ett särskilt hyttmekaniskt laboratorium. Betydelsen av ett dylikt laboratorium torde av lärarkollegiet ej behöva utförligare motiveras. Undersökningar av järns och ståls egenskaper vid olika bearbetning, värmebehandling, valsning, smidning m. m. äro av utomordentlig vikt för vårt lands kvalitetsstålindustri. Statsmakterna hava även välvilligt behjärtat utförandet av sådana undersökningar genom beviljandet av medel till en del viktigare laboratorieutrustning, som emellertid i avsaknad å laboratorium måst installeras i provisoriska lokaler.

Det visar sig, att ett laboratorium för ovannämnda institution utan större kostnader kan inrättas genom att de rum, vilka vid högskolans nybyggnad reserverades för utvidgning av det bergskemiska laboratoriet, visat sig kunna avvaras för annat ändamål. Dessa rums inredning och omändring, indragande av gas-, vatten- och avloppsledningar, elektriska ledningar, ändring av värmeelementen m. m. samt diverse möbler kräva enligt av professor Arvid Johansson i skrivelse till lärarkollegiet av den 27 maj 1927 gjord utredning en sammanlagd kostnad av 36,700 kronor.

Denna lärarkollegiets framställning, som tillstyrktes av högskolans styrelse föranledde emellertid — vilket närmare framgår av punkt 126 i 1928 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa — ingen Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen.

Såsom närmare framgår av propositionen nr 42 till 1929 års riksdag upprepade högskolans lärarkollegium i skrivelse den 9 oktober 1928 sin framställning om anslag till inredning och utrustning av den hyttmekaniska institutionen, men ej heller denna framställning föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

En av högskolans lärarkollegium gjord framställning om proposition i ämnet till 1930 års riksdag har ej heller föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I en av tekniska högskolans styrelse med tillstyrkande utlåtande av den 10 oktober 1930 överlämnad, av ritning och kostnadsberäkningar åtföljd framställning har nu högskolans lärarkollegium hemställt, att Kungl. Maj:t ville i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag ingå med hemställan om ett anslag å 66,700 kronor för inredning av hyttmekaniskt laboratorium.

Till grund för denna lärarkollegiets hemställan ligger en skrivelse från professorn i hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling vid tekniska högskolan G. Wallquist, däri anförts bland annat:

Med anledning av professor Arvid Johanssons skrivelse till lärarkollegiet den 27 maj 1927 upptog kollegiet i sina riksdagspetita åren 1927, 1928

och 1929 ett belopp av 36,700 kronor till inredning av laboratorielokaler för institutionen för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling.

[147.]

De arbeten, som utföras å den hyttmekaniska institutionen, äro:

1. Varm- och kallbearbetningsförsök såsom smidesförsök och stång- och tråddragningsförsök.

2. Värmebehandlingsförsök såsom sätthärdningsförsök, seghärdningsförsök, genomvärmningsförsök, etc. utförda i ugnar (gaseldade ugnar, oljeeldade ugnar och elektriska ugnar) av den storlek, som är normal för ett värmebehandlingslaboratorium.

3. Materialundersökningar av alla slag utförda i mindre apparater och ugnar och med hjälp av mer eller mindre permanent uppställda instrument.

Samtliga typer av arbeten bedrivs dels som ett led i undervisningen och på den för övningar anslagna tiden å läroplanen, dels i form av examensarbeten och dels som forskningsarbeten av de till institutionen knutna lärarkrafterna eller av andra personer, vilka i enlighet med högskolans stadgar och på fastställda villkor få förlägga sina vetenskapliga undersökningar i högskolans laboratorier.

För hittills utförda arbeten av typerna 1 och 2 har institutionen erhållit provisoriska lokaler i det metallurgiska laboratoriet, i vilket utrymmet hittills medgivit en tillfällig uppställning av institutionens bearbetningsmaskiner och värmebehandlingsugnar. För de med mindre apparater och ugnar bedrivna undersökningarna, vilka på grund av det damm och de ångor, som vid metallsmältning och andra metallurgiska arbeten utvecklas i dessa laboratorielokaler och verka skadande på de använda dyrbara och ömtåliga instrumenten, icke kunna försiggå i detta laboratorium, ha tillfälliga arbetsplatser i mån av utrymme beretts i lokaler tillhöriga andra bergsvetenskapliga institutioner framför allt institutionerna för metallografi och bergskemi. I den mån dessa senare institutioners lokaler mer och mer tagits i anspråk av respektive institutioner själva har det emellertid varit allt svårare och svårare att bereda plats för den hyttmekaniska institutionens arbeten, särskilt examensarbeten och forskningsuppgifter, och behovet av egna laboratorielokaler, som blev allt större och större, resulterade i professor Johanssons förut anförda skrivelse till lärarkollegiet. Lämpliga laboratorielokaler för dessa senare arbeten skulle kunna erhållas genom att inreda de rum, som vid högskolans nybyggnad reserverades för utvidgning av det bergskemiska laboratoriet men sedermera visat sig kunna avvaras för annat ändamål. Dessa lokalers inredning och utrustning skulle enligt professor Johanssons utredning betinga det belopp, som jag tidigare anfört.

Sedan år 1927 ha förhållandena emellertid väsentligt förändrats. Genom medel, som statsmakterna välvilligt beviljat, har institutionens utrustning förbättrats och utökats och därmed möjliggjort, att undervisning och forskningsverksamhet skulle kunna bedrivs i en omfattning, som mera överensstämmer med de fordringar, som kunna ställas på en vetenskaplig institution. Samtidigt har den svenska järnhanteringens behov av ett vetenskapligt klarläggande av en mängd av de svåra kvalitetsproblem, vilkas lösande är ett nödvändigt villkor för denna industris fortsatta utveckling, ställt ökade krav på institutionens laboratorier. Men dessa krav äro för närvarande i brist på lokaler omöjliga att tillgodose. Får institutionen de tidigare föreslagna lokalerna inredda, kunna visserligen de under 3 anförda undersökningarna företagas på ett tillfredsställande sätt, men ett önskvärt och nödvändigt bedrivande av de under 2 omnämnda värmebehandlings-

[147.] försöken är omöjligt. Professor Johanssons förslag avsåg, att de för dessa arbeten avsedda ugnarna tills vidare skulle provisoriskt kunna stå kvar i det metallurgiska laboratoriet. Dels på grund av ökning av de metallurgiska ugnarnas antal och förbättring av den övriga metallurgiska utrustningen i enlighet med denna institutions utvecklingsprogram samt dels genom de båda metallurgiska institutionernas mer omfattande laboratorieverksamhet är det emellertid icke längre möjligt att bereda plats för den hyttmekaniska institutionens ugnar i detta laboratorium, utan ugnarna måste flyttas till annan lokal. Särskilt är denna flyttning även av betydelse, då de nu provisoriskt uppställda ugnarna icke längre äro tillräckliga för erforderliga värmebehandlingsarbetens utförande och för de medel statsmakterna tidigare beviljat till inköp av laboratorieutrustning även inköpts flera elektriska ugnar, vilka i brist på lokaler och anordningar för tillledning och reglering av den elektriska energien ännu icke kunnat ges en för deras användning erforderlig uppställning. En uppställning av ugnarna i lokaler i direkt anslutning till det förut planerade hyttmekaniska laboratoriet är därför ytterligt påkallad.

Vid min utnämning år 1929 till innehavare av den efter professor Johansson lediga professuren i hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling infördes utöver den tidigare undervisningen i detta läroämne såväl föreläsningar som övningar i materialprovning. Vid inredning av laboratorielokaler för institutionen bör därför även beaktas det lokalutrymme dessa övningar i materialprovning komma att betinga. Jag avser härmed icke rena hållfasthetsundersökningar, vilka fortfarande komma att äga rum i hållfasthetslaboratoriet, utan alla de smärre arbeten inom ämnesområdet materialprovning, som stå i samband med värmebehandlingsförsöken och stålets fysikaliska undersökning.

Genom en utökning av den ursprungliga planen så att det nya laboratoriet även kommer att bereda uppställningsplats för värmebehandlingsugnarna och erforderligt elektriskt ställverk för de elektriska ugnarna och dessutom medge utförandet av erforderliga materialprovningsförsök komma emellertid de år 1927 föreslagna oinredda rummen icke längre att räcka till, utan en utökning av dessa lokaler med ytterligare två rum blir nödvändig, varjämte en efter laboratoriets ökade användningsområde avpassad ändring av de ursprungligen tänkta lokalernas disposition företages. En av mig uppgjord plan för det nya laboratoriets inredning och utrustning bifogas. Å denna plan äro såväl de oinredda lokalerna som ett av de i förslaget tillkomna rummen medelst tunna mellanväggar uppdelade i mindre smårum. Ett av de tillkomna rummen (rum nr 226) har erhållits genom att överflytta de av den bergskemiska institutionen bedrivna elektrolytiska försöken till ett å annan plats inom den bergsvetenskapliga fackskolan beläget rum, som kan disponeras för detta ändamål, och det andra rummet (rum nr 228) kan utnyttjas genom att placera den i detta rum befintliga röntgenutrustningen i ett nyuppfört rum å högskolans fjärde våning.

De i mitt förslag upptagna lokalernas inredning och omändring, omfattande byggnadsarbeten, indragande av gas-, vatten- och avloppsledningar, ändring och utökning av värmeledningen, installation av elektrisk belysning, elektriska ledningar och ställverk med tillhörande apparater och instrument för de elektriska ugnarna, laboratoriets provberedningsmaskiner, m. m., belysningsarmatur, möbler och övrig inredning, kräva enligt en av mig utförd kostnadsberäkning ett sammanlagt belopp av 66,700 kronor.

Denna i jämförelse med det tidigare förslaget betydligt högre kostnad för inrättandet av ett hyttmekaniskt laboratorium är en följd av att detta på grund av de skäl jag tidigare framhållit måste göras större än från början avsågs. Sålunda ha lokalerna i det nya förslaget dels utökats med två rum, som genom mellanväggar delas i flera mindre rum, dels måste ett nytt rum för röntgenutrustningen inredas å högskolans fjärde våning och dels tillkomma vissa kostnader för flyttning av den bergskemiska institutionens elektrolysutrustning. En betydande del i kostnadsökningen ligger också i ugnsrummens förseende med rökrör och utsugningsanordningar samt i laboratoriets förseende med ett modernt elektriskt ställverk med tillhörande apparater och instrument i och för en rationell drift av de elektriska värmebehandlingsugnarna, för drift av institutionens provberedningsmaskiner, m. m.

Då det för den hyttmekaniska institutionen såsom av det föregående framgått är av den största betydelse att snarast erhålla egna och till storleken och omfattningen fullt tillfredsställande laboratorielokaler, får jag an hålla, att lärarkollegiet ville ingå till Kungl. Maj:t med begäran, att för inredning och utrustning av laboratorielokaler för institutionen, för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling beviljas ett anslag av 66,700 kronor att utgå under räkenskapsåret 1931/1932.

För egen del har lärarkollegiet anfört huvudsakligen följande:

Frågan om ett laboratorium för professuren i hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling är emellertid av så stor betydelse för högskolans undervisning liksom även för forskningen på detta område, att lärarkollegiet anser densammas lösning ej längre kunna uppskjutas. Det förslag, som förre innehavaren av ifrågavarande professur, f. d. professorn Arvid Johansson, framlade rörande inredning av laboratorielokaler till professuren, omfattade byggnads- och inredningsarbeten, gas, vatten och elektricitet, ändring av värmeledning samt diverse möbler och beräknades kosta 36,700 kronor. På grund av ifrågavarande vetenskapsgrens snabba utveckling — vilken i hög grad återverkat på vårt lands kvalitetsstålindustri — har det emellertid visat sig nödvändigt att göra en helt ny utredning i frågan. Den nuvarande innehavaren av denna professur, professorn Gunnar Wallquist, har verkställt utredning rörande detta laboratoriums lämpligaste utrustning och härför erforderliga inredningsarbeten m. m. och till lärarkollegiet den 6 september 1930 överlämnat densamma, tillika med ett av ingenjören G. Alb. Larsson i byggnadsstyrelsen utarbetat kostnadsförslag. Detta kostnadsförslag slutar på en summa av 66,700 kronor, således betydligt högre än den summa, som innehölls i professor Johanssons utredning.

Orsakerna till att kostnaderna i den sista utredningen blivit högre än i den tidigare äro flera. Sålunda äro laboratorielokalerna utökade och detta av olika skäl. I det tidigare förslaget kunde ej värmebehandlingsförsök utföras i den omfattning, som nu måste anses nödvändig. Ett antal nya metallurgiska ugnar hava anskaffats och kräva sitt utrymme samt tillhörande elektrisk utrustning. Vidare har undervisningen i jämförelse med den tidigare utökats med övningar i materialprovning (i samband med värmebehandlingsförsök och stålets fysikaliska undersökning) och måste utrymme beredas för dessa övningar. Slutligen hava kostnaderna för värmeledningsdelar, gasledningar m. m. avsevärt stigit under senaste år. Lärarkollegiet slutar med att tillstyrka professor Wallquists förslag till utförande.

[147.] En sammanfattning av de för arbetena beräknade kostnaderna har följande utseende:

Lokalernas inredning och förseende med erforderliga möbler	kronor 30,480: —	
Ledningar för gas, vatten och avlopp, med tillbehör	» 6,200: —	
Ändring och utökning av värmeledningen	» 3,800: —	
Elektriska ledningar för belysning och kraft . .	» 5,000: —	
Rökrör och utsugningsanordningar	» 3,500: —	
Arbetsledning, kontroll och ritningar	» 1,020: —	
Oförutsedda utgifter	» 3,000: —	53,000: —
Elektrisk utrustning för ugnar, provberedningsmaskiner, m. m.	kronor 13,000: —	
Elektrisk belysningsarmatur	» 700: —	
		Summa kronor 66,700: —

I ärendet har byggnadsstyrelsen den 30 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anført, att byggnadsstyrelsen icke hade något att erinra beträffande de föreslagna inredningsarbetena och de för desammas genomförande beräknade kostnaderna.

Departement-
schefen.

Det successiva utbyggandet av tekniska högskolans nya lokaler vid Valhallavägen i Stockholm, för vilket en utförlig redogörelse lämnats i de av mig i det föregående omförmälda punkt 126 i 1928 års åttonde huvudtitel samt proposition nr 42 till 1929 års riksdag, har under de senaste åren fortgått. Jag vill i sådant hänseende erinra om *dels* den av 1928 års riksdag beslutade nybyggnaden för biblioteket, *dels* de av 1929 års riksdag beslutade inrednings- och utrustningsarbetena av de för den fysiska institutionen avsedda lokalerna, *dels* ock den av 1930 års riksdag beslutade nybyggnaden för ett laboratorium i flygteknik. Härtill kommer den med andra medel bekostade nybyggnaden för cellulosaforskningen. Samtliga de nu omnämnda byggnadsarbetena hava antingen redan slutförts eller beräknas i vart fall kunna slutföras under loppet av nästa år.

Från tekniska högskolans sida har nu ånyo framförts ett tidigare vid flera tillfällen framlagt förslag om inredning av de för det hyttmekaniska laboratoriet avsedda lokalerna.

Denna institution, som tidigare inhysts i provisoriska lokaler, skulle enligt detta förslag förläggas till några rum, vilka vid högskolans nybyggnad reserverats för utvidgning av det bergskemiska laboratoriet men som nu ej längre behövas för detta ändamål utan för närvarande stå tomma och oinredda.

Såväl i professor Wallquists som i lärarkollegiets skrivelser har utförligt redogjorts för den betydelse för undervisning och forskning, som det planerade laboratoriet skulle erhålla. Jag torde här endast behöva erinra om den vikt, som undersökningar av järns och ståls egenskaper vid olika bearbetning, värmebehandling, valsning, smidning m. m. hava för vårt lands

kvalitetsstålindustri. Med hänsyn till de sålunda förebragta skälen finner jag mig böra förorda, att förslag i ämnet förelägges 1931 års riksdag.

Den i ärendet förutsedda kostnadsberäkningen slutar på ett belopp av 66,700 kronor eller väsentligt mera än den tidigare framlagda, vilken — som jag i det föregående erinrat — slutade på ett belopp av 36,700 kronor. Lärarkollegiet har i sitt i ärendet avgivna utlåtande lämnat en sammanfattande förklaring till denna kostnadsökning, vartill jag här vill hänvisa. Med hänsyn tagen till vad lärarkollegiet härutinnan anfört finner jag mig — i likhet med byggnadsstyrelsen — böra tillstyrka, att de nu framlagda kostnadsberäkningarna läggas till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Jag finner mig emellertid böra förorda, att det för ändamålet erforderliga beloppet — enligt vad nyss sagts 66,700 kronor — fördelas på två år. I anslutning härtill vill jag för budgetåret 1931/1932 räkna med ett belopp av 40,000 kronor, och torde återstoden, 26,700 kronor, utgå först under budgetåret 1932/1933.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inredning och utrustning av det i tekniska högskolans byggnad vid Valhallavägen belägna laboratoriet för hyttmekanik samt järnets bearbetning och behandling, i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritning och kostnadsberäkningar, bevilja ett belopp av 66,700 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom *extra* reservationsanslag anvisa ett belopp

av kronor 40,000: —

15. Upplåtelse av ett område å norra Djurgården för tekniska högskolans behov. På Kungl. Maj:ts förslag fattade 1911 års riksdag beslut om uppförande av nya byggnader för tekniska högskolan. Därvid medgav riksdagen, att för dessa byggnader finge under de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämde, tagas i anspråk ett därför erforderligt område av omkring 65,000 kvadratmeter, beläget å en nordnordväst om Sophiahemmet å norra Djurgårdens mark varande platå, som begränsades i väster av Riksmarskalksvägen, i öster av Margaretavägen och mot norr av Mellanvägen. Sedan ett förslag till överenskommelse mellan Djurgårdsförvaltningen och den för tekniska högskolans byggande tillsatta kommittén angående upplåtande till högskolan av tomtplats underställts Kungl. Maj:ts prövning godkändes denna överenskommelse genom beslut den 5 februari 1915. I överenskommelsen angavs närmare det område, som skulle upplåtas till högskolan och hänvisades därvid till en av båda parterna påskriven karta, där området betecknats med röda gränslinjer och å vilken tecknats ett arealbevis, enligt vilket det avsedda området innehöll en areal av 64,885 kvadratmeter. Å detta område hava sedermera högskolans byggnader blivit uppförda.

[148.]

Upplåtelse
av ett om-
råde å norra
Djurgården
för tekniska
högskolans
behov.

[148.] Då fråga sedermera uppkom om uppförande av en särskild byggnad för undervisning och forskning i cellulosateknik och träkemi och någon plats härför inom det upplåtna området icke syntes lämplig, anhöll *tekniska högskolans lärarkollegium* i skrivelse den 6 februari 1928, att ett område om cirka 4,560 kvadratmeter, gränsande omedelbart intill högskolans område samt å en skrivelsen bifogad karta närmare angivet, måtte ställas till högskolans förfogande. Kollegiet upplyste, att avsikten vore att å området uppföra två laboratorier, varav det ena vore tillämnat att användas som laboratorium för professuren i cellulosateknik och träkemi.

I utlåtande den 6 februari 1928 tillstyrkte *styrelsen för tekniska högskolan* bifall till framställningen.

Djurgårdsförvaltningen anförde i avgivet yttrande, att området, som tillhörde kungl. Djurgårdens odisponerade mark, vore beläget nordväst om det förut till högskolan upplåtna området och utgjordes av en i det närmaste kal bergplåtå. Förvaltningen hade intet att erinra mot den gjorda framställningen under förutsättning, att vissa åtgärder vidtoges under byggnadsarbetet, att den ståndskog, som behövde fällas, avverkades och borttransporterades enligt Djurgårdsförvaltningens bestämmelser, att kvarblivande skog förbleve Djurgårdens tillhörighet samt att kartan över tekniska högskolans område kompletterades och inlämnades i tre exemplar till riksmarskalksämberet.

Riksmarskalksämberet instämde i utlåtande den 9 mars 1928 med Djurgårdsförvaltningens yttrande.

Då förslaget om uppförande av en särskild byggnad för laboratoriet för cellulosateknik och träkemi närmare utformades, visade det sig, att det lät sig väl göra att uppföra byggnaden å det redan till högskolan upplåtna området i omedelbar närhet till byggnaderna för den kemiska institutionen. Genom beslut den 14 december 1928 bestämde Kungl. Maj:t, att byggnaden skulle vara förlagd å en föreslagen plats inom högskolans område. Någon framställning om upplåtelse av ytterligare område behövde därför icke göras till riksdagen.

Emellertid synes det ifrågasatta området nu vara erforderligt för högskolan för tillgodoseende av ett annat behov. Enligt en uppgjord plan skulle ett blivande flygtekniskt laboratorium uppföras å högskolans område å den plats, som sedermera tagits i anspråk för laboratoriet för cellulosateknik och träkemi. I den av Kungl. Maj:t till 1928 års riksdag avlåtna propositionen (nr 96) angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m. föreslogs uppförande av ett flygtekniskt laboratorium å denna plats. Förslaget om uppförande av ett sådant laboratorium blev dock av riksdagen avslaget. Frågan om uppförande av ett flygtekniskt laboratorium framlades därefter för 1930 års riksdag (prop. nr 49) i omarbetat skick. I fråga om platsen hade lärarkollegiet anført, att laboratoriet borde förläggas å högskolans område i närheten av övriga laboratoriebyggnader, och i enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till upp-

förande, inredning och utrustning av ett flygtekniskt laboratorium *å tekniska högskolans område* vid Valhallavägen i Stockholm anvisa närmare angivet belopp. Det har emellertid sedermera visat sig, att det avsedda området icke är beläget å det till högskolan enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen upplåtna området utan omedelbart intill detsamma. I den skrivelse däri riksdagen anmälde, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag (nr 132), anförde riksdagen, bland annat, följande:

Det nya laboratoriet är avsett att placeras å nordvästra delen av högskolans tomt vid Valhallavägen, omkring 100 meter från Röda korsets sjukhus. Riksdagen har genom sitt vederbörande utskott avlagt besök på platsen. Såvitt därvid kunnat utrönas, torde det vara uteslutet, att arbetet i laboratoriet skulle kunna verka störande för sjukhuset.

Enligt vad som upplysts från tekniska högskolan gällde det besök, som vederbörande utskott gjorde vid högskolan, just den plats, som är belägen *utanför* högskolans område.

Enär riksdagen på grund av de av mig nu anförda omständigheterna icke formellt lämnat sitt medgivande till ifrågavarande områdes upplåtande till tomt för det flygtekniska laboratoriet, torde sådant medgivande böra inhämtas, innan byggandet av laboratoriet påbörjas. Såsom jag förut omnämnt har från Djurgårdsförvaltningens och riksmarskalksämbetets sida ingen erinran gjorts mot områdets upplåtande till högskolan.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att förberörda, nordväst om tekniska högskolans område å norra Djurgården belägna område om cirka 4,560 kvadratmeter må under de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, upplåtas till tekniska högskolan.

Chalmers tekniska institut.

16. Avlöningar, oförändrat ordinarie förslagsanslag. kronor 270,500: —

Vissa omkostnader för uppehållande av institutets verksamhet:

17. Stipendier och premier åt elever, oförändrat
ordinarie reservationsanslag kronor 600: —

18. Materiel m. m., oförändrat ordinarie reservations-
anslag kronor 62,000: —

19. Avlöningsförbättring m. m. åt innehavarna av de på övergångsstat för institutet uppförda befattningarna. Jämlikt Kungl. Maj:ts därom framställda förslag har riksdagen till avlöningsförbättring m. m. åt innehavarna av de å övergångsstat för Chalmers tekniska institut uppförda befattningarna för respektive budgetåren 1926/1931 anvisat ett

[149.]

Avlöningsförbättring m. m. åt innehavarna av de på övergångs-

[149.] extra anslag å 3,300 kronor, att utgå enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelades.

stat för institutet uppförda befattningarna.

I fråga om tillkomsten av detta anslag tillåter jag mig hänvisa till vad som anfördes vid framläggande av lönerregleringsförslaget för institutet vid 1926 års riksdag (se åttonde huvudtiteln sid. 412 f.).

Genom beslut den 9 maj 1930 förordnade Kungl. Maj:t, att från ifrågasvarande för budgetåret 1930/1931 anvisade anslag skulle utgå avlöningsförbättring med 1,850 kronor till verkstadsingenjören och 1,450 kronor till läraren i frihandsteckning, varvid av löningsförbättringen $\frac{3}{5}$ skulle anses utgöra lön och $\frac{2}{5}$ tjänstgöringspenningar.

Departementschefen.

Anslag för här ifrågasvarande ändamål, varom institutets styrelse gjort framställning i skrivelse den 25 september 1930, är av behovet påkallat även för nästkommande budgetår, och torde anslag hos riksdagen böra äskas till samma belopp som för närvarande eller 3,300 kronor.

I detta sammanhang vill jag vidare framhålla följande:

I gällande stat för Chalmers tekniska institut ingår en anslagspost å 37,000 kronor till arvoden till speciallärare. Såsom närmare framgår av punkt 97 av riksdagens skrivelse den 14 maj 1926, nr 8 A, vartill jag här tillåter mig att hänvisa, ankommer det på Kungl. Maj:t att efter förslag av institutets lärarråd och styrelse för viss tidsperiod, högst 5 år i sänder, bestämma dels vilka speciallärarbefattningar skola finnas vid institutet, dels ock det arvode, som skall tillkomma varje speciallärare. Riksdagen anförde i sin ovanberörda skrivelse den 14 maj 1926, att riksdagen förutsatte, att Kungl. Maj:t årligen i samband med framläggande för riksdagen av institutets anslagsäskanden förelade riksdagen en tablå över dispositionen av det för ändamålet utgående anslaget, angivande de olika speciallärarbefattningarna samt det för var och en av dessa befattningar utgående arvodet och fastställda antalet undervisningstimmar.

Genom beslut den 18 juni 1926 meddelade Kungl. Maj:t beslut beträffande dispositionen av här förevarande anslagspost för tiden den 1 juli 1926 — den 30 juni 1930. Redogörelse för den sålunda beslutade fördelningen återfinnes å sid. 329 i 1927 års åttonde huvudtitel, och tillåter jag mig att hänvisa härtill. Genom beslut den 23 maj 1930 föreskrev härefter Kungl. Maj:t, att samma disposition av förevarande anslagspost skulle iakttagas jämväl för tiden den 1 juli 1930—den 30 juni 1931. Någon förändring av storleken av här ifrågasvarande anslagspost för budgetåret 1931/1932 har icke av institutets styrelse ifrågasatts.

I anslutning till vad jag under här förevarande punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlöningsförbättring m. m. åt innehavarna av de å övergångsstat för Chalmers tekniska institut uppförda befattningshavarna för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 3,300: —

20. Ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. I den för Chalmers tekniska institut före ingången av budgetåret 1926/1927 gällande staten fanns uppfört ett anslag å 12,000 kronor till uppvärmning, belysning och diverse utgifter. Anslaget visade sig emellertid otillräckligt, varför riksdagen under en följd av år beviljade medel till dess förstärkande och till täckande av i anslaget uppkomna brister. För budgetåret 1925/1926 beviljades sålunda för sagda ändamål ett extra anslag av 32,000 kronor.

[150.]

Ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag uppförde 1926 års riksdag i staten för Chalmers tekniska institut under rubriken B. Omkostnadsstat ett ordinarie reservationsanslag till uppvärmning, belysning och diverse utgifter å 35,000 kronor, varjämte riksdagen till beredande av ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid institutet för budgetåret 1926/1927 anvisade ett extra anslag av 9,000 kronor. För sistnämnda ändamål anvisade vidare dels 1927 års riksdag för budgetåret 1927/1928 ett extra anslag av 11,000 kronor, dels 1928 års riksdag för budgetåret 1928/1929 ett extra anslag av 12,000 kronor, dels 1929 års riksdag för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 14,000 kronor, dels ock 1930 års riksdag för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 17,000 kronor jämte ett belopp av 4,500 kronor till täckande av en under budgetåret 1928/1929 uppkommen brist i institutets anslag för samma ändamål.

I skrivelse den 25 september 1930 har nu institutets styrelse gjort framställning om utverkande av ett extra anslag å 17,000 kronor till nu ifrågasvarande ändamål och till stöd härför anført bland annat:

Under budgetåret 1929/1930 hava utgifterna till uppvärmning, belysning och diverse utgifter uppgått till 57,000 kronor. Under senast förflutna månader hava emellertid bränslepriserna varit något vikande, varför, om de hålla sig konstanta, kostnaderna för budgetåret 1931/1932 kunna uppskattas till 56,000 kronor.

Under budgetåret 1931/1932 stå till styrelsens förfogande för nämnda ändamål:

det i staten uppförda reservationsanslaget . . . kronor	35,000:—
beräknade elevavgifter och hyresmedel »	4,000:—
tillsammans kronor	39,000:—

Då sålunda utgifterna beräknas uppgå till 56,000 kronor och till styrelsens förfogande stå beräknade 39,000 kronor, erfordras sålunda till förstärkande under budgetåret 1931/1932 av det i institutets stat uppförda ordinarie anslaget till uppvärmning, belysning och diverse utgifter ett extra anslag å 17,000 kronor.

Ett förstärkningsanslag för här ifrågasvarande ändamål är uppenbarligen påkallat jämväl för budgetåret 1930/1931. Mot de av institutets styrelse gjorda beräkningarna har jag icke funnit något att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att till beredande av ökade medel till uppvärmning, belysning och diverse utgifter vid Chalmers tekniska institut för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag

av kronor 17,000: —

[151.]

Förstärkningsanslag till bibliotek, samlingar och laboratorier m. m.

21. Förstärkningsanslag till bibliotek, samlingar och laboratorier

m. m. För år 1914 och följande år hade riksdagen anvisat särskilda anslag till förstärkning av det då å ordinarie stat uppförda anslaget å 9,000 kronor till bibliotek, samlingar och laboratorier. För budgetåret 1925/1926 uppgick detta förstärkningsanslag, liksom under de närmast föregående åren, till 16,000 kronor.

I den år 1926 fastställda staten för Chalmers tekniska institut uppfördes emellertid under rubriken B. Omkostnadsstat ett ordinarie reservationsanslag till bibliotek, samlingar och laboratorier å 25,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 128 av 1928 års åttonde huvudtitel, punkt 139 av 1929 års åttonde huvudtitel och punkt 139 av 1930 års åttonde huvudtitel) anvisade riksdagen till beredande av ökade medel till bibliotek, samlingar och laboratorier vid Chalmers tekniska institut för vart och ett av budgetåren 1928/1931 ett extra anslag av 8,000 kronor.

I skrivelse den 25 september 1930 har nu institutets styrelse anhållit om utverkande av

dels ett extra anslag av 10,000 kronor till beredande av ökade medel till bibliotek, samlingar och laboratorier,

dels ock ett extra anslag av 8,600 kronor till täckande av en under budgetåret 1929/1930 uppkommen brist i institutets anslag för sagda ändamål.

Styrelsen har därvid anfört bland annat följande:

I skrivelse den 2 september 1929 hade styrelsen på anförda skäl anhållit om ett extra anslag å 10,000 kronor till förstärkande av det ordinarie anslaget för nyssnämnda ändamål. Beträffande denna framställning hade dåvarande departementschefen i yttrande till statsrådsprotokollet den 3 januari 1930 förklarat, att anslag för ifrågavarande ändamål givetvis fortfarande vore av behovet påkallat men att han emellertid icke ansåge sig för budgetåret 1930/1931 kunna förorda högre belopp än 8,000 kronor. I överensstämmelse härmed hade riksdagen för budgetåret 1930/1931 beviljat 8,000 kronor eller samma belopp som föregående budgetår.

För denna utgiftspost visade räkenskaperna visserligen icke någon brist. Detta berodde emellertid därpå, att räkningar överförts från det ena året till det andra. Från budgetåret 1928/1929 hade sålunda till året 1929/1930 överförts ungefär 6,000 kronor och från sistnämnda budgetår till det nu löpande hade man, då vissa anskaffningar visat sig för undervisningens gång oundvikliga, nödgats balansera ungefär 8,600 kronor. En brist å detta belopp föreläge sålunda i själva verket för budgetåret 1929/1930 å detta anslag. Det vore sålunda uppenbart, att anslagen för ifrågavarande ändamål till en undervisningsanstalt sådan som Chalmers tekniska institut vore alldeles otillräckliga. Från flera institutionsföreståndare hade också upprepade gånger framställningar gjorts om ökning av det för ändamålet tillgängliga anslaget. Styrelsen kunde ej heller finna annat än att deras framställningar

vore fullt motiverade. En avsevärd ökning av anslaget vore sålunda behöfelig för uppehållande av en högskolemässig undervisning.

Ett förstärkningsanslag för här ifrågakvarande ändamål är givetvis fortfarande av behovet påkallat. Styrelsen har nu upprepat sin tidigare gjorda hemställan om en höjning av detta förstärkningsanslag från tidigare utgående 8,000 kronor till 10,000 kronor för budgetåret 1931/1932. Av vad styrelsen anförte finner jag mig övertygad om att denna höjning är synnerligen väl motiverad. I jämförelse med de anslag, som för ungefärligen motsvarande ändamål stå till tekniska högskolans förfogande, är det av institutets styrelse nu äskade beloppet mycket blygsamt.

Departement-
schefen.

På grund av de allt för ringa anslag, som stått till institutets förfogande för här förevarande utgifter, hava vissa redan gjorda utbetalningar måst balanseras över från det ena budgetåret till det andra. Den sålunda uppkomna bristen, som för närvarande uppgår till ungefär 8,600 kronor, torde ej kunna täckas inom ramen av befintliga anslag, utan torde särskilda medel böra anvisas för ändamålet. Jag utgår då från att det — om nu institutet erhåller ett ökat förstärkningsanslag — skall visa sig möjligt för institutet att för framtiden undvika sådana anslagsöverskridanden som det här förevarande.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1931/1932 anvisa

dels till beredande av ökade medel till bibliotek, samlingar och laboratorier vid Chalmers tekniska institut ett *extra* anslag av kronor 10,000:—

dels ock till täckande av en vid utgången av budgetåret 1929/1930 uppkommen brist i institutets anslag till bibliotek, samlingar och laboratorier ett *extra* anslag av kronor 8,600:—

22. **Inköp av apparatur m. m. för organiskt-kemiska laboratoriet.**

[152.]

I skrivelse den 25 september 1930 har styrelsen för Chalmers tekniska institut, med anledning av en utav professorn i organisk kemi vid institutet A. Langlet till styrelsen ingiven skrivelse, anhållit om förslag till 1931 års riksdag att för budgetåret 1931/1932 till inköp av apparatur m. m. för organiskt-kemiska laboratoriet anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor.

Inköp av
apparatur
m. m. för
organiskt-
kemiska
laboratoriet.

Professor Langlet har i sin ovanberörda skrivelse anförte, att under läsåret 1930/1931 fyra av fjärde årskursens elever anmält sig till utförande av examensarbeten å det laboratorium, som stode under hans överinseende, men att för de planerade examensarbetena nästan ingen apparatutrustning finnes, en brist, som på grund av arbetenas art gjorde sig synnerligen kännbart gällande, men även för de normalt förekommande analytiska och syntetiska arbetena saknades i hög grad önskvärd utrustning, särskilt vad vågar beträffade. Och undervisningen i teoretisk kemi, som även tillhörde professor Langlets undervisningsområde, hade till följd av bristande materiel icke kunnat belysas genom utförda försök, en i och för sig synnerligen allvarlig brist.

[152.]

Anledningen till att den ifrågavarande avdelningens utrustning blivit så bristfällig, ehuru i samband med nybyggnaden för fysik och kemi ett jämförelsevis stort anslag varit tillgängligt för inköp av apparatur, hade varit, att det ansetts nödvändigt att vid separationen mellan laboratorierna för organisk kemi och kemisk teknologi det sistnämnda finge så fullständig apparatutrustning som möjligt. De väsentligen mera omfattande laborationerna inom denna senare avdelning vore nämligen än mera beroende av utrustningens fullständighet än laborationerna inom den förra. Följden härav hade blivit, att till avdelningen för kemisk teknologi hade måst överlämnas icke blott huvuddelen av den apparatutrustning, som tillhörde avdelningarnas gemensamma laboratorium, utan även en del av den apparatur, som av nämnda anslag inköpts för den organiska kemins laboratorium. Försök till lån från den ena avdelningen till den andra hade visat sig åtföljas av allvarliga olägenheter, och de senare årens erfarenhet hade visat, att med nuvarande elevantal årsanslaget icke lämnat något övrigt till inköp av apparatur.

För inköp skulle enligt professor Langlet erfordras såsom ett minimum ett belopp av 10,000 kronor, därav 2,300 kronor till material för försök med radioaktiva ämnen.

Institutets styrelse har i sin ovanberörda skrivelse anfört, att styrelsen funne framställningen i hög grad värd beaktande. Då icke någon del av apparatutrustningen kunde, utan åsidosättande av övriga institutioners nödvändiga behov, bekostas av de anslag, styrelsen för budgetåret 1931/1932 begärt för bibliotek, samlingar och laboratorier, förordade styrelsen bifall till framställningen. I detta sammanhang har styrelsen omnämnt, att den kemiska fackavdelningen i första årskursen under läsåret 1930/1931 vore ungefär 30 procent större än under läsåret 1929/1930.

Departementschefen.

Av vad från institutets sida anförts finner jag framgå, att institutionen för organisk kemi vid Chalmers tekniska institut uppenbarligen är i behov av en förnyad och förbättrad apparatutrustning. Nödvändigheten för de tekniskt-vetenskapliga institutionerna — särskilt i ett ämne som kemi, där för närvarande en rastlös utveckling gör sig kännbar — stå fullt rustade i avseende å instrumentell utrustning, har vid olika tillfällen betonats, och då härtill kommer det för undervisningens ändamålsenliga bedrivande oavvisliga behovet av apparater m. m., tvekar jag ej att skänka mitt förord åt institutets nu framställda krav. Mot det beräknade beloppet, 10,000 kronor, varav 2,300 kronor till material för försök med radioaktiva ämnen, har jag icke funnit något att erinra, men anser, att detsamma lämpligen bör fördelas på två år. För budgetåret 1931/1932 tillstyrker jag för ändamålet ett belopp av 7,000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inköp av apparatur m. m. för det organiskt-kemiska laboratoriet vid Chalmers tekniska institut för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* reservationsanslag
av kronor 7,000: —

23. Uppehållande av undervisning rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem. I skrivelse den 27 september 1929 framhöll arbetsfredsdelegationen angelägenheten av att åtgärder vidtoges i syfte att undervisningen vid de högre tekniska läroanstalterna rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem bleve bättre tillgodosedd.

Över denna arbetsfredsdelegationens framställning avgavos utlåtanden den 23 november 1929 av skolöverstyrelsen, den 27 november 1929 av styrelsen för Chalmers tekniska institut samt den 29 november 1929 av styrelsen för tekniska högskolan efter hörande av högskolans lärarkollegium.

I sitt ovanberörda utlåtande den 27 november 1929 anförde styrelsen för Chalmers tekniska institut bland annat följande:

I institutets läroplan inginge av sådana undervisningsämnen, som kunde sägas avse att skola de studerande i ekonomiskt avseende samt för allmän och privat förvaltningstjänst: bokföring, industriell ekonomi, byggnadshygien och arbetarskydd, av vilka sistnämnda ämne vore frivilligt. Dessutom hade de studerande på institutets bekostnad under några år fått åhöra föreläsningar i nationalekonomi vid Göteborgs högskola, men denna undervisning hade de studerande under senare år ej begagnat sig av. För bokföring, industriell ekonomi och byggnadshygien funnes i staten upptagna särskilda speciallärarbefattningar, men för föreläsningar i arbetarskydd hade arvode med Kungl. Maj:ts tillstånd utgått av elevavgifterna.

Undervisning rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem hade ej meddelats vid institutet, men såväl lärarkollegiet som institutets styrelse hyste i likhet med arbetsfredsdelegationen den uppfattningen, att sådan undervisning vore av synnerligen stor betydelse för den blivande arbetsledaren och ingenjören, och ansåge, att undervisning häri borde upptagas såsom särskilt obligatoriskt ämne med cirka två veckotimmar under ett läsår. Den frivilliga undervisningen i arbetarskydd torde då böra upphöra. Sannolikt komme svårigheter att möta, då det gällde att förvärva lämplig lärare för ifrågavarande ämnen, och styrelsen föreställde sig att det bleve nödvändigt att uppdelat ämnena på olika lärare. Av denna anledning torde det vara mindre lämpligt att sammanföra ämnena i en enda speciallärarbefattning, utan att i stället visst belopp för uppehållande av undervisningen ställdes till styrelsens förfogande. Styrelsen hade förslagsvis uppskattat detta arvode till 1,500 kronor årligen och anhölle, att detta belopp ställdes till förfogande från och med budgetåret 1930/1931, för att undervisningen skulle kunna påbörjas redan vid början av höstterminen 1930.

Styrelsens ovanberörda framställning föranledde ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Den 23 april 1930 överlämnades emellertid arbetsfredsdelegationens skrivelse ävensom de över densamma avgivna utlåtandena till de sakkunniga för omorganisation av den högre tekniska undervisningen för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt de sakkunniga givna uppdraget.

I skrivelse den 25 september 1930 har nu styrelsen för Chalmers tekniska institut — under erinran om sitt ovanberörda utlåtande av den 27 november 1929 — hemställt om proposition till 1931 års riksdag om anvisande för

[153.]

Uppehållande av undervisning rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem.

- [153.] budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag av 1,500 kronor för uppehållande av undervisning rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem.

Departement-
schefen.

Den av arbetsfredsdelegationen i här förevarande hänseende gjorda framställningen har från samtliga de i ärendet hörda myndigheterna förklarats vara synnerligen beaktansvärd. De problem, som där beröras, äro givetvis av den största betydelse, då det gäller den sidan av samhällslivet, som avser skapandet av ett gott förhållande på arbetsplatserna och främjande av arbetsfred inom industrien. Uppenbarligen bör särskild uppmärksamhet ägnas häråt i samband med den utbildning av högre arbetsbefäl, som äger rum vid våra högre tekniska läroanstalter. Jag har redan tidigare — under punkt 138 i fråga om specialläraryrkesbetygningarna vid tekniska högskolan — haft anledning att något uppehålla mig vid de åtgärder, som från nämnda högskolas sida föreslagits för befrämjandet av denna undervisning.

Såsom jag nyss nämnde, har arbetsfredsdelegationens skrivelse ävensom de över densamma avgivna utlåtandena överlämnats till de sakkunniga för omorganisation av den högre tekniska undervisningen för att tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt de sakkunniga givna uppdraget.

Nämnda sakkunniga hava ännu icke hunnit slutföra sina arbeten och ej heller, enligt vad jag erfarit, tagit slutlig ståndpunkt till de i arbetsfredsdelegationens skrivelse berörda problemen.

Starka skäl synas mig emellertid — trots det att frågan ännu befinner sig under utredning — tala för att redan nu åtgärder vidtagas för att i någon mån söka förverkliga det framlagda förslaget. Redan frågans stora samhälleliga betydelse synes mig vara ett skäl för att redan nu, utan ytterligare dröjsmål, åtgärder bliva vidtagna. Härtill kommer vidare, att det enligt mitt förmenande bör vara av stort värde att — innan undervisningen vid Chalmers tekniska institut omorganiseras på ett eller annat sätt — någon erfarenhet hunnit förvärvas om bästa sättet för bedrivandet av här förevarande undervisning. Därest undervisningen slutligen gives karaktären av ett försök, föregripes ej heller det resultat, vartill den nu pågående utredningen kan komma.

I anslutning till vad sålunda framhållits finner jag mig böra tillstyrka, att förslag i ämnet förelägges 1931 års riksdag.

Mot det beräknade beloppet, 1,500 kronor, har jag icke funnit något att erinra. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter vederbörandes hörande utfärda föreskrifter angående anslagets användning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppehållande vid Chalmers tekniska institut av undervisning rörande arbetsledningens praktiskt ekonomiska, sociala, yrkeshygieniska och arbetspsykologiska problem för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 1,500: — att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela.

G. Skolöverstyrelsen.

1. **Det ordinarie förslagsanslaget till skolöverstyrelsen. Resekostnadsersättningar vid skolöverstyrelsen.** Det ordinarie förslagsanslaget till skolöverstyrelsen bestämdes av 1930 års riksdag till 541,800 kronor. I detta anslag ingår en post å 78,000 kronor till skrivmaterialier, expenser, bränsle samt tryckningskostnader.

Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet tidigare denna dag under avdelningen »för flera huvudtitlar gemensamma frågor» anfört angående utbrytande ur huvudtitlarnas allmänna reseanslag av resekostnaderna för vissa grupper av förrättningsmän, vill jag nu föreslå, att ett särskilt belopp måtte upptagas för resekostnadsersättningar vid skolöverstyrelsen.

Med hänsyn till att, såsom jag nyss erinrat, i skolöverstyrelsens stat finnes upptagen en särskild anslagspost till expenser, finner jag mig böra förorda, att i staten även upptages en särskild post för bestridande av resekostnadsersättningar vid överstyrelsen.

Utgifterna för här ifrågasvarande ändamål uppgingo för budgetåret 1928/1929 till 36,985 kronor. I det betänkande av den 28 juni 1930 av generaldirektören E. Stridsberg, som ligger till grund för de nu ifrågasatta åtgärderna rörande resekostnadsersättningen, föreslogs, att denna anslagspost skulle begränsas till 30,000 kronor. Skolöverstyrelsen har i sitt över sagda betänkande avgivna, den 30 augusti 1930 dagtecknade utlåtande framhållit, att sagda belopp vore otillräckligt och att anslagsposten enligt överstyrelsens mening ej kunde bestämmas lägre än 40,000 kronor. Med hänsyn till att medelsätgången under budgetåret 1929/1930, enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, varit något mindre än den för budgetåret 1928/1929 angivna, 36,985 kronor, finner jag mig böra föreslå, att anslagsposten bestämmas till 35,000 kronor. Denna anslagspost torde tills vidare och intill dess närmare erfarenhet hunnit vinnas rörande det erforderliga beloppet böra erhålla förslagsanslags natur.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter vederbörandes hörande, meddela närmare bestämmelser rörande utbetalning av reseersättningar från denna anslagspost, främst huruvida den allmänna utbetalningsmyndigheten, statskontoret, fortfarande skall anlitas härför, eller om denna utbetalning skall överflyttas till skolöverstyrelsen. Jag vill i sistnämnda hänseende erinra, att överstyrelsen i sitt berörda utlåtande av den 30 augusti

[154.]

Det ordinarie
förslags-
anslaget till
skolöversty-
relsen.
Resekost-
nadsersätt-
ningar vid
skolöversty-
relsen.

1930 framhållit, hurusom en överflyttning av utbetalningen av reseersättningarna till överstyrelsen skulle medföra väsentligt ökat arbete inom ämbetsverket och möjligen kräva ökade arbetskrafter, vadan överstyrelsen tillstyrkt förslaget endast under den förutsättning, att ifrågavarande utbetalning såsom hittills komme att ske genom statskontoret.

I anslutning till det sålunda anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels å skolöverstyrelsens *ordinarie* stat under rubrik: resekostnadsersättningar uppföra en såsom förslagsanslag be-
tecknad anslagspost å kronor 35,000: —

dels ock i anledning härav öka det i riksstaten uppförda
ordinarie förslagsanslaget till skolöverstyrelsen,

nu kronor 541,800: —

med » 35,000: —

till » 576,800: —

[155.]

Inspektion
och sakkun-
niga biträ-
den.

2. Inspektion och sakkunniga biträden. Till inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen har sedan åtskilliga år anvisats medel å extra stat. Anslaget utgjorde för år 1922 28,000 kronor, för förra halvåret 1923 14,000 kronor, för budgetåret 1923/1924 16,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1924/1926 6,500 kronor. Från och med den 1 juli 1923 indrogos sex inspektörs- och konsulentbefattningar, till vilka arvoden dittills utgått från ifrågavarande anslag, och ersattes med mera tillfälligt anställda biträden. För budgetåret 1926/1927 höjdes anslaget med 4,000 kronor för att tillgodose behovet inom skolöverstyrelsen av juridisk-administrativ sakkunskap samt utgick följaktligen för nämnda budgetår med 10,500 kronor. Jämväl för vart och ett av budgetåren 1927/1931 har ifrågavarande anslag utgått med ett belopp av 10,500 kronor, av vilket belopp 6,500 kronor avsetts för inspektion och sakkunniga biträden i allmänhet samt 4,000 kronor för anlitande av juridisk-administrativ sakkunskap.

Genom beslut den 16 maj 1929 medgav Kungl. Maj:t beträffande det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget, att skolöverstyrelsen skulle äga att, därest omständigheterna sådant påkallade och medgäve, till ersättning åt sakkunniga biträden i allmänhet taga i anspråk jämväl den i anslaget ingående anslagspost å 4,000 kronor, som närmast vore avsedd åt juridisk-administrativa sakkunniga, dock att ej mer än hälften av sagda anslagspost utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande finge användas till ersättning åt sakkunniga biträden i allmänhet; och skulle det åligga skolöverstyrelsen att vid utgången av budgetåret 1929/1930 till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse över användningen av ifrågavarande anslag.

Beträffande det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget har Kungl. Maj:t den 23 maj 1930 lämnat enahanda medgivande.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen erinrat om, att

överstyrelsen upprepade gånger hemställt om en höjning av här ifrågavarande anslag, bland annat för anställande av årsavlönade inspektörs- och konsulentbefattningar närmast för undervisningen i vissa övningsämnen. I samband härmed har överstyrelsen erinrat om att musikaliska akademien i skrivelse den 29 mars 1930 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes att, för avlönande av sakkunnig person med uppgift att deltaga i handläggningen av ärenden angående musikundervisningen, ställa till överstyrelsens förfogande härför erforderliga medel.

Härefter har överstyrelsen anfört bland annat följande:

Då emellertid överstyrelsens upprepade framställningar om höjning av nu ifrågavarande anslag för ordnad inspektion av undervisningen i övningsämnena med hänsyn till den pågående utredningen rörande genomförande av besparingar i statsförvaltningen ej lett till något resultat och då allt fortfarande frågan om överstyrelsens organisation ej blivit av besparingssakkunniga prövad, anser sig överstyrelsen ej för närvarande böra påyrka höjning av det nu utgående anslaget å 6,500 kronor för inspektion och sakkunniga biträden i allmänhet.

Vidkommande slutligen behovet inom överstyrelsen av juridisk-administrativ sakkunskap, har av det för budgetåret 1929/1930 för sådant ändamål beviljade beloppet, 4,000 kronor, endast 500 kronor behövt tagas i anspråk. Då det emellertid ej är möjligt att på förhand beräkna behovet för kommande år och då det är synnerligen önskvärt att tillräckligt anslag för ändamålet finnes disponibelt, får överstyrelsen hemställa om att anslaget må utgå med oförändrat belopp, eller 4,000 kronor. Beträffande dispositionen av ifrågavarande belopp tillåter sig emellertid överstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes lämna samma medgivande som givits genom ovanberörda beslut den 16 maj 1929.

I anslutning till vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt, att för budgetåret 1930/1931 anslag för ändamålet måtte beviljas till samma belopp som för innevarande budgetår eller 10,500 kronor.

Jag har intet att erinra mot överstyrelsens framställning och får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inspektion och sakkunniga biträden hos skolöverstyrelsen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag
av kronor 10,500: —

3. Byggnadssakkunnigt biträde. Till arvode åt byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen har från och med år 1918 i riksstaten varit uppfört ett särskilt extra anslag. Detta anslag utgick till år 1922 med 3,500 kronor men höjdes, i samband med den år 1921 genomförda löneregleringen för den civila statsförvaltningen och den därav föranledda sänkningen av befattningshavarnas dyrtidstillägg, i enlighet med de principer, som då tillämpades i fråga om reglering av avlöningen till extra personal, från och med år 1922 till 4,800 kronor, motsvarande en reglering uppåt av arvodet

[156.]

Byggnads-
sakkunnigt
biträde.

vid befattningen med omkring 33 procent. Med sistnämnda belopp är anslaget upptaget i riksstaten jämväl för budgetåret 1930/1931. Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 augusti 1930 gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål även för budgetåret 1931/1932 med enahanda belopp, 4,800 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt ett byggnadssakkunnigt biträde hos skolöverstyrelsen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 4,800: —

[157.]

4. Bestridande av expeditionsvaktsgöromål hos skolöverstyrelsen.

Bestridande
av expedi-
tionsvakts-
göromål
hos skolöver-
styrelsen.

På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar har riksdagen från och med år 1922 anvisat ett särskilt anslag av 1,800 kronor för år till bestridande av expeditionsvaktsgöromål hos skolöverstyrelsen.

I enlighet med av skolöverstyrelsen nu gjord framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen

att för bestridande av expeditionsvaktsgöromål hos skolöverstyrelsen anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 1,800: —

H. Allmänna läroverken m. m.

Högre lärarinneseminariet.

1. **Högre lärarinneseminariet.** Det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet, som under budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 utgått med ett belopp av 130,825 kronor, har i riksstaterna för följande budgetår successivt ökats. I riksstaten för budgetåret 1930/1931 är anslaget upptaget med ett belopp av 144,185 kronor. Ökningen har föranletts *dels* av den av 1927 års riksdag beslutade utvidgningen av statens normalskola för flickor med en realskollinje, vilken trädde i verksamhet med en första årsklass läsåret 1927/1928 och som under läsåret 1930/1931 kommer att omfatta fyra årsklasser, *dels* därav, att i sammanhang med den likaledes av 1927 års riksdag beslutade successiva ombildningen av de förberedande klasserna till en sexklassig folkskola tre biträdande ämneslärarinnebefattningar ombildats till övningsskollärartjänster, *dels ock* i anledning av 1930 års riksdags beslut om höjning av bibliotekariens arvode och om avlöningsförbättring för sådan vid högre lärarinneseminariet anställd ämneslärarinna, som innehar behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk.

[158.]
Högre lärarinneseminariet.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen, med bifogande av en utav rektor vid seminariet gjord framställning rörande seminariets anslagsbehov för budgetåret 1931/1932, hemställt om ytterligare höjning av nämnda anslag.

Rektor har erinrat därom, att till följd av läroanstaltens fortgående ombildning en fjärde folkskoleklass komme att från och med läsåret 1931/1932 upprättas, under det den förutvarande första normalskolklassen samtidigt indroges. På grund av detta förhållande krävdes en ny övningsskollärartjänst med en avlöning av 3,400 kronor, vilket motsvarade avlöningen i första lönegraden för manlig övningsskollärare. Indragningen av den första normalskolklassen skulle däremot ej komma att öva inflytande på seminariets ordinarie stat, enär 1930 års riksdag — med hänsyn till denna förestående indragning — i stället för att bevilja medel till avlöning av en ny ordinarie lärartjänst, som den högsta realskolklassens upprättande läsåret 1930/1931 syntes påfordra, anslag medel till en extralärartjänst för sagda år. Däremot skulle indragningen av den första normalskolklassen komma att inverka på det extra ordinarie anslaget till arvoden åt extra lärare, timlärare och vikarier.

Överstyrelsen har erinrat om att genom olika beslut av Kungl. Maj:t äro vid normalskolans realskollinje inrättade tre ordinarie lärartjänster, en adjunkts-

[158.] tjänst och två ämneslärarinnebefattningar. I sina kostnadsberäkningar för högre lärarinneseminariet hade 1927 års riksdag, i överensstämmelse med vederbörande departementschefs förslag, utgått från att vid den färdigbildade realskollinjen skulle finnas inrättade två adjunktstjänster och två ämneslärarinnebefattningar. Under hänvisning till vad överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1929 angående anslagsäskanden till 1930 års riksdag anförde om inrättande av den fjärde ordinarie lärartjänsten vid realskollinjen, har överstyrelsen framhållit, att det syntes överstyrelsen önskvärt, att den ämneslärarinnebefattning, som bleve överflödig genom första normalskolklassens indragning, från och med budgetåret 1931/1932 ombildades till en adjunktstjänst, varigenom vid realskollinjen skulle komma att finnas två ämneslärarinnebefattningar och två adjunktstjänster. Denna ombildning låte sig så mycket hellre göra, som en ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet uppnådde föreskriven pensionsålder den 13 april 1931. Kostnaderna för en dylik utbildning skulle belöpa sig till skillnaden mellan avlöningen i första lönegraden för en ordinarie ämneslärarinna, vilken icke innehade behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, 3,200 kronor, och för en manlig adjunkt, 4,800 kronor, alltså 1,600 kronor.

Med anledning av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt, att det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet måtte höjas med dels 3,400 kronor för inrättande av en ny övningsskollärartjänst, dels 1,600 kronor för utbildning av en ordinarie ämneslärarinnebefattning till en adjunktstjänst.

Rektor vid högre lärarinneseminariet har vidare framhållit önskvärdheten av en annan ökning av seminariets ordinarie stat, i det seminariet hade stort behov av en ordinarie lärare, som undervisade i tyska. Seminariet hade enligt rektors uppgift alltsedan sin utbildning år 1910 haft två lektorstjänster i främmande levande språk på stat, den ena från början förbunden med undervisningsskyldighet i franska, den andra sedan 1921 förbunden med undervisningsskyldighet i engelska. Däremot hade undervisningen i tyska sedan gammalt anförtrotts åt timplärare.

Skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande den 30 augusti 1930 anfört, att överstyrelsen i och för sig funne starka skäl tala för att även undervisningen i tyska vid seminariet företräddes av en ordinarie lärarkraft, såsom överstyrelsen tidigare framhållit i skrivelse den 14 april 1930 angående vakanssättande av den genom lektorn G. Malmes avskedstagande lediga lektorstjänsten vid seminariet. Emellertid funne överstyrelsen samma skäl, som syntes överstyrelsen tala för ett uppskov med återbesättande av den ifrågasvarande lediga lektorstjänsten, ett uppskov, varom Kungl. Maj:t förordnat genom beslut den 16 maj 1930, jämväl böra föranleda, att frågan om inrättandet av ny lektorstjänst vid seminariet för undervisningen i tyska tills vidare lämnades öppen. Tillika ville överstyrelsen erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 24 september 1928 angående vissa utredningar rörande rikets allmänna läroverk anbefallt överstyrelsen att avgiva förslag till de ändringar, som av den nya läroverksstadgan kunde föranledas i fråga om gällande stadganden och bestämmelser rörande högre lärarinneseminariet, ett uppdrag, som överstyrelsen hoppades kunna slutföra inom den närmaste framtiden. Då denna omarbetning av de för läroanstalten gällande bestämmelserna kunde komma att avse även vissa förändringar i anstaltens nu-

varande organisation, syntes det jämväl på grund av nu nämnda förhållande böra tills vidare anstå med överväganden rörande det erforderliga antalet lektorstjänster vid läroanstalten.

Överstyrelsen har emellertid hemställt om ökning av det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet av annan anledning. I skrivelse den 31 augusti 1929 angående anslagsäskanden till 1930 års riksdag hade överstyrelsen hemställt om höjning av ifrågavarande anslag med 1,200 kronor för beredande av avlöningsförbättring åt sådan vid seminariet anställd ämneslärarinna, som innehade behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk. Riksdagen, som inhämtat, att endast en lärarinna vid högre lärarinneseminariet vore berättigad till sådan avlöningsförhöjning, hade emellertid för ändamålet anslagit endast 400 kronor. Före början av höstterminen 1931 komme tre ämneslärarinnor vid seminariet att uppnå föreskriven pensionsålder. Enligt vad överstyrelsen härövan föreslagit skulle befattningen efter en av dessa lärarinnor ombildas till en adjunktstjänst. Det vore emellertid ej uteslutet, att de båda övriga ämneslärarinnorna efterträddes av lärarinnor, som hade behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk.

Överstyrelsen föreslår därför, att ytterligare 800 kronor måtte anvisas för avlöningsförbättring till adjunktskompetent ämneslärarinna.

Slutligen har *rektor* gjort framställning om höjning av hyresersättningen till de biträdande föreståndarinnorna från av 1921 års riksdag bestämda 1,250 kronor till 1,600 kronor. Sistnämnda belopp, framhåller *skolöverstyrelsen*, torde ej, med hänsyn till nuvarande hyrespriser i Stockholm, få anses vara för högt tilltaget. Överstyrelsen funne sålunda framställningen behjärtansvärd och skulle i och för sig vilja tillstyrka densamma. Emellertid ansåge sig överstyrelsen, med hänsyn till förestående reglering av avlöningsförhållandena vid bl. a. högre lärarinneseminariet, icke nu böra framlägga förslag om höjning av avlöningsförmånerna för vissa befattningshavare vid seminariet.

Den på grund av nu anförda omständigheter erforderliga höjningen av det ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet beräknar överstyrelsen alltså komma att uppgå till $(3,400 + 1,600 + 800 =) 5,800$ kronor.

Den sexklassiga folkskola, som, jämlikt beslut av 1927 års riksdag, vid högre lärarinneseminariet inrättas genom successiv ombildning av normalskolans förberedande klasser, kommer under läsåret 1931/1932 att omfatta klasserna 1—4. För undervisningen i dessa klasser fordras fyra övnings-skollärare. Då för närvarande endast tre dylika lärare finnas upptagna i seminariets stat, kräves sålunda en ny övningsskollärartjänst. Avlöningen i första lönegraden för manlig övningsskollärare utgör 3,400 kronor, med vilket belopp anslaget till högre lärarinneseminariet torde böra ökas. Departementschefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra tillstyrka, att den ämneslärarinnebefattning, som blir överflödig genom första normalskolklassens indragning, från och med budgetåret 1931/1932 ombildas till en adjunktstjänst, varigenom vid den numera färdigbildade realskollinjen skulle — i enlighet med vad 1927 års riksdag beräknade — komma att finnas

[158.] två ämneslärarinnebefattningar och två adjunktstjänster. Kostnadsökningen för denna ombildning beräknas till 1,600 kronor.

Rektor har hemställt om inrättandet av en ny lektorsbefattning vid seminariet för undervisningen i tyska. Skolöverstyrelsen har emellertid — med hänsyn till möjligheten av att inom en nära framtid vissa förändringar i läroanstaltens nuvarande organisation komma att företagas — ansett, att det borde tills vidare anstå med överväganden rörande det erforderliga antalet lektorstjänster vid läroanstalten. Till denna skolöverstyrelsens uppfattning vill jag uttala min anslutning.

Med anledning av en i ämnet väckt motion (I: 81) beslöt 1930 års riksdag, att ordinarie ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet skulle i avlöning åtnjuta, därest hon innehade behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, 3,600 kronor i lägsta lönegraden samt, därest hon icke innehade sådan behörighet, 3,200 kronor i lägsta lönegraden, vilken sistnämnda avlöning tidigare tillkommit samtliga ämneslärarinnor vid seminariet. Då vid dåvarande tidpunkt endast en lärarinna vid seminariet var berättigad till den högre avlöningen, beräknades för ändamålet endast en höjning av anslaget till högre lärarinneseminariet med 400 kronor. Skolöverstyrelsen har nu — med hänsyn till att före höstterminen 1931 tre ämneslärarinnor komma att uppnå föreskriven pensionsålder och då det ej torde vara uteslutet, att två av dessa komma att efterträdas av lärarinnor med behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk — ansett sig böra räkna med en ytterligare höjning av anslaget med (400×2) 800 kronor. Häremot har jag intet att erinra.

Vad slutligen beträffar rektors framställning om höjning av hyresersättningen till de biträdande föreståndarinnorna, finner jag mig — i likhet med överstyrelsen — med hänsyn till förestående reglering av avlöningsförhållandena vid högre lärarinneseminariet icke för närvarande böra tillstyrka någon åtgärd med anledning därav.

Vid bifall till vad jag i det föregående tillstyrkt skulle alltså den sammanlagda ökningen av anslaget till högre lärarinneseminariet uppgå till $(3,400 + 1,600 + 800)$ 5,800 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för inrättande av en ny övningskollärartjänst vid högre lärarinneseminariet, för ombildning av en ämneslärarinnebefattning vid seminariet till adjunktsbefattning samt för beredande av avlöningsförbättring åt sådana lärarinnor vid seminariet, som innehava behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, höja det *ordinarie* anslaget till högre lärarinneseminariet,

nu		kronor 144,185: —
med		» 5,800: —
till		» 149,985: —

2. Diverse behov vid högre lärarinneseminariet. Under åtskilliga år har riksdagen på extra stat beviljat anslag för tillgodoseende av diverse behov vid högre lärarinneseminariet. Anslaget har utgått med olika belopp under olika år och är för budgetåret 1930/1931 bestämt till 56,760 kronor. De i anslaget ingående posterna äro fördelade på följande sätt:

[159].
Diverse be-
hov vid
högre lära-
rinnesemi-
nariet.

till uppehållande av en valfri fjärde årskurs	kronor	4,800: —
» undervisning i träslöjd	»	510: —
» stipendier	»	2,000: —
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	»	7,400: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	7,000: —
» förhyrande av lokaler för högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor	»	6,500: —
» förhyrande av lokaler för statens skolköksseminarium och hushållsskola	»	9,000: —
» expenser för högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor	»	13,000: —
» expenser för statens skolköksseminarium och hushållsskola	»	5,000: —
» förhöjning av arvudet åt seminariets läkare	»	900: —
» tillfällig löneförbättring för vaktmästaren och eldaren därstädes	»	650: —
Tillhopa kronor		56,760: —

För budgetåret 1931/1932 har skolöverstyrelsen i skrivelse den 30 augusti 1930 begärt extra anslag till enahanda ändamål. Överstyrelsens äskanden grundar sig på av rektor vid högre lärarinneseminariet till överstyrelsen ingivna framställningar.

Till uppehållande av en valfri fjärde årskurs, till undervisning i träslöjd, till stipendier, till förhyrande av lokaler för dels normalskolans lägsta klasser dels undervisning i biologi och teckning dels ock högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor, till expenser för statens skolköksseminarium och hushållsskola, till förhöjning av arvudet åt seminariets läkare samt till tillfällig löneförbättring för vaktmästaren och eldaren därstädes hemställer rektor vid seminariet om beviljande av samma belopp som de för budgetåret 1930/1931 utgående. Skolöverstyrelsen har intet haft att erinra mot berörda hemställan, och även jag anser mig böra tillstyrka framställning till riksdagen om beviljande av ifrågavarande belopp, respektive 4,800, 510, 2,000, 7,400, 7,000, 6,500, 5,000 och 900 kronor.

Beträffande anslagsposten å 650 kronor, avseende tillfällig löneförbättring åt vaktmästaren och eldaren, tillåter jag mig erinra om följande. Allt ifrån år 1919 har riksdagen på därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar medgivit, att vaktmästaren och eldaren vid högre lärarinneseminariet finge komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, vilken bestämts till ett årligt belopp av 400 kronor åt vaktmästaren och 250 kronor åt el-

[159.] daren. Till bestridande av kostnaderna för berörda avlöningsförbättringar har riksdagen årligen beviljat ett extra anslag å 650 kronor.

Medel för beredande av tillfällig löneförbättring åt ifrågavarande befattningshavare äro fortfarande behövliga. För budgetåret 1931/1932 erfordras alltså ett anslag av samma storlek som det för budgetåret 1930/1931 bestämda, eller 650 kronor.

I fråga om övriga i anslaget till vissa behov ingående anslagsposter ifrågasätter rektor vid lärarinneseminariet någon höjning.

Expenser för
högre lärar-
rinnesemi-
nariet och
normalskolan
för flickor.

Vad anslagsposten till expenser för högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor beträffar, har skolöverstyrelsen till en början erinrat om att nämnda post, som tidigare utgått med 9,000 kronor, av 1927 års riksdag höjdes för budgetåret 1927/1928 till 11,000 kronor, detta med hänsyn till seminariebibliotekets behov. Samma belopp utgick för budgetåret 1928/1929. För budgetåren 1929/1930 och 1930/1931 har anslagsposten upptagits med ett till 13,000 kronor förhöjt belopp. Den sålunda beviljade ökningen från budgetåret 1928/1929 till budgetåret 1929/1930 med 2,000 kronor var föranledd därav, att ny inredningsmateriel krävdes för normalskolans realskolklasser, varjämte undervisningsmaterielen och lärjungebiblioteket tarvade utökning i samma mån som läroanstalten utvidgades.

Härefter har skolöverstyrelsen anfört huvudsakligen följande:

Enligt vad rektor i sin skrivelse anfört, bestridas läroanstaltens expenser för närvarande, utom av det å extra stat beviljade expensanslaget, av normalskolans terminsavgifter.

Den nu begärda höjningen av expensanslaget motiveras med den minskning i terminsavgifterna, som förorsakats av de förberedande klassernas ersättande av folkskoleklasser, i vilka inga avgifter erläggas, vilken minskning icke motsvaras av den ökning i intäkter, som blivit en följd av den nya realskolans tillkomst. Rektor anför, att normalskolans terminsavgifter, som läsåret 1928/1929 belöpte sig till 34,470 kronor och läsåret 1929/1930 till 33,550 kronor och som för läsåret 1930/1931 beräknas till 32,000 kronor, under läsåret 1931/1932 komma att ytterligare sjunka till omkring 29,500 kronor.

Enligt gällande bestämmelser skola av terminsavgifterna utgå hyresersättningar och hyresbidrag, vilka för närvarande uppgå till ett belopp av 15,300 kronor. Om riksdagen bifaller vad överstyrelsen i annat sammanhang hemställt beträffande ombildning av en ordinarie ämneslärarinnebefattning till en adjunktsbefattning, torde ifrågavarande belopp kunna beräknas bliva höjt till 16,050 kronor med 750 kronor, utgörande hyresbidrag till manlig adjunkt.

Under förutsättning att terminsavgifterna — såsom rektor beräknar — komma att belöpa sig till 29,500 kronor och beloppet till hyresersättningar och hyresbidrag uppgå till 16,050 kronor, skulle av terminsavgifterna återstå 13,450 kronor att användas till expenser och således, under förutsättning av oförändrat expensanslag, det sammanlagda beloppet av expensmedel uppgå till 26,450 kronor. Rektor beräknar att omkring 29,000 kro-

nor bliva erforderliga för tillgodoseende av expensbehovet. Därvid synes emellertid för inventarier ha beräknats ett belopp av omkring 2,700 kronor. Då ingen ny klass tillkommer vid normalskolan under budgetåret 1931/1932, torde emellertid ifrågavarande post kunna minskas med något högre belopp än vad rektor förutsatt. Överstyrelsen finner för sin del skäligt, att posten sänkes med ytterligare 1,000 kronor. Vid sådant förhållande kan det av rektor beräknade expensbehovet av 29,000 kronor minskas till 28,000 kronor, vilket sålunda innebär en minskning i jämförelse med innevarande budgetårs stat med 1,865 kronor. Då, enligt ovan gjorda beräkningar, 13,450 kronor av terminsavgifterna skulle avses till expenser, skulle anslagsbehovet för det å extra stat beviljade expensanslaget komma att uppgå till 14,550 kronor, vilket lämpligen torde avrundas nedåt till 14,500 kronor.

Överstyrelsen får med anledning av vad sålunda anförts hemställa, att den i »diverse behov vid högre lärarinneseminariet» ingående anslagsposten »expenser för högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor» höjes med 1,500 kronor från 13,000 kronor till 14,500 kronor.

Med hänsyn till det sjunkande beloppet av terminsavgifterna torde en höjning av här ifrågavarande expensanslag vara ofrånkomlig. Mot skolöverstyrelsens beräkningar i detta hänseende har jag icke funnit något att erinra.

Rektor har vidare erinrat, att statens skolköksseminarium och hushållsskola för närvarande förhyrde tre lokaler, två belägna i fastigheten Riddaregatan 10 och en i fastigheten Katarinavägen 9 B. Den totala hyressumman utgjorde 9,000 kronor, och ett motsvarande anslag hade sedan flera år utgått på extra stat. De förhyrda lokalerna vore trånga och i många fall otjänliga för sitt ändamål, så att arbetet vid denna viktiga läroanstalt i hög grad försvårades. Nu hade skolköksseminariet fått erbjudande om en önskvärd utvidgning av lokalerna i fastigheten vid Katarinavägen, bland annat genom anläggning av en tvättstuga, mot en hyresökning av 700 kronor. Rektor hemställde därför, att hyresanslaget till skolköksseminariet måtte höjas till 9,700 kronor.

Förhyrande
av lokaler för
statens skol-
kökssemina-
rium och
hushålls-
skola.

Här förevarande framställning, som tillstyrkts av skolöverstyrelsen, finner jag mig böra biträda.

Rektor har slutligen hemställt om anvisande av ett nytt anslag å 5,000 kronor till förhyrande av lokaler för den med högre lärarinneseminariet förenade realskolans räkning.

Skolöverstyrelsen har ej ansett sig kunna för närvarande tillstyrka den av rektor gjorda framställningen härom. Överstyrelsen har därvid erinrat, att i nämnda realskola ingen ny klass tillkomme läsåret 1931/1932. Med anledning därav syntes med förhyrandet av ytterligare lokaler kunna anstå, även om det måste framhållas, att läroanstalten vore i synnerligt behov av utvidgade och mer tillfredsställande lokalutrymmen.

Till vad skolöverstyrelsen sålunda anfört vill jag uttala min anslutning.

Förhyrande
av lokaler
för den med
högre lära-
rinnesemina-
riet förenade
realskolans
räkning.

Samtliga under denna punkt omnämnda, av mig tillstyrkta anslagsposter torde böra upptagas såsom ett gemensamt extra anslag. Storleken av det för budgetåret 1931/1932 behöfliga anslaget, beräknat efter de förslag jag här framlagt, utgör 58,960 kronor, innebärande i jämförelse med det för budgetåret 1930/1931 beviljade anslaget en ökning av 2,200 kronor. Härav belöpa sig 1,500 kronor på anslaget till expenser för högre lärarinneseminarier och normalskolan för flickor samt 700 kronor på anslaget till förhyrande av lokaler för statens skolköksseminarium och hushållsskola. Genom det av mig förordade anslaget skulle följaktligen följande ändamål tillgodoses med här angivna belopp:

till uppehållande av en valfri fjärde årskurs	kronor	4,800: —
» undervisning i träslöjd	»	510: —
» stipendier	»	2,000: —
» förhyrande av lokaler för normalskolans lägsta klasser	»	7,400: —
» förhyrande av lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	7,000: —
» förhyrande av lokaler för högre lärarinneseminarier och normalskolan för flickor	»	6,500: —
» förhyrande av lokaler för statens skolköksseminarium och hushållsskola	»	9,700: —
» expenser för högre lärarinneseminarier och normalskolan för flickor	»	14,500: —
» expenser för statens skolköksseminarium och hushållsskola	»	5,000: —
» förhöjning av arvudet åt seminariets läkare	»	900: —
» tillfällig löneförbättring för vaktmästaren och eldaren därstädes	»	650: —
Tillhopa kronor		58,960: —

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att

dels medgiva, att vaktmästaren samt eldaren vid högre lärarinneseminarier må för tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring till belopp av 400 kronor för vaktmästaren och 250 kronor för eldaren;

dels ock till diverse behov vid högre lärarinneseminarier anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 58,960: —

[160.] **3. Arvoden åt extra lärare, timlärare och vikarier.** Sedan åtskil-

liga år tillbaka har riksdagen anvisat ett särskilt extra anslag till bestridande av arvoden åt timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminarier. Detta anslag har av riksdagen för budgetåret 1927/1928 under benämning arvoden åt extra lärare, timlärare och vikarier uppförts med ett belopp av 35,260 kronor. För budgetåret 1928/1929 utgick anslaget med 34,300 kro-

nor, för budgetåret 1929/1930 med 36,450 kronor och är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med 42,860 kronor. [160.]

I en av skolöverstyrelsen med utlåtande den 30 augusti 1930 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har rektor vid högre lärarinneseminariet föreslagit, att anslaget för budgetåret 1931/1932 måtte minskas med 7,680 kronor, varav 3,880 kronor beräknades utgöra den minskning inrättandet av en ordinarie lektorstjänst vid seminariet skulle medföra och 3,800 kronor vore det belopp, varmed anslaget av 1930 års riksdag höjdes för en extra lärartjänst under budgetåret 1930/1931.

Skolöverstyrelsen har föreslagit en reducering av anslaget med endast 3,800 kronor, motsvarande arvodet till en adjunktskompetent manlig extra-lärare med rätt till sådan arvodesförhöjning, som omnämnes i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 274). Härjämte har överstyrelsen anfört:

Det nu förevarande anslaget höjdes av 1930 års riksdag bland annat med 360 kronor för avlönande av timlärarinna i hushållsgöromål i realskollinjens tredje klass. Undervisning i hushållsgöromål kommer att i ifrågavarande klass enligt fastställd undervisningsplan för läsåret 1930/1931 och föreslagen undervisningsplan för läsåret 1931/1932 meddelas 4,5 veckotimmar. Arvodet är av Kungl. Maj:t bestämt till 80 kronor per veckotimme. Då emellertid antalet av de lärjungar, som deltaga i undervisningen i hushållsgöromål, kan bli så stort, att klassen måste delas på två avdelningar, är det synnerligen önskvärt, att arvodet till timlärarinna beräknas för 9 veckotimmar i stället för 4,5 veckotimmar, vilket innebär en höjning av det nu förevarande anslaget med 360 kronor.

Den faktiska minskningen i anslaget till arvoden åt extra lärare, timlärare och vikarier vid högre lärarinneseminariet för budgetåret 1931/1932 skulle alltså utgöra 3,440 kronor (— 3,800 kronor + 360 kronor). Anslaget torde alltså böra utgå med 39,420 kronor (42,860 kronor — 3,440 kronor).

Med hänsyn till den förestående indragningen av den första normalskoleklassen vid högre lärarinneseminariet blev för 1930 års riksdag något förslaget icke framlagt om inrättandet av någon ny ordinarie lärartjänst vid seminariet, ehuru en sådan egentligen skulle varit av behovet påkallad med hänsyn till inrättandet av högsta, fjärde, klassen i den med seminariet förenade realskolan under läsåret 1930/1931. För detta ändamål höjdes i stället här förevarande anslag med 3,800 kronor. Från och med läsåret 1931/1932 försvinner första normalskoleklassen, och då bortfaller också behovet av den utav 1930 års riksdag beslutade ökningen av detta anslag. Departementschefen.

Med hänsyn till att jag under punkt 158 — i likhet med skolöverstyrelsen — icke ansett mig kunna biträda rektors förslag om inrättandet av en ny lektorsbefattning vid seminariet, kan rektors förslag om en ytterligare minskning av här förevarande anslag med 3,880 kronor icke föranleda någon vidare åtgärd.

Skolöverstyrelsen har slutligen föreslagit, att arvodet till timlärarinna i hushållsgöromål i realskollinjens tredje klass måtte beräknas för en under-

visningstid av 9 veckotimmar i stället för, såsom nu, 4,5 veckotimmar för att möjliggöra klassens uppdelning på två avdelningar. Häremot har jag icke något att erinra liksom ej heller mot det härför beräknade beloppet, 360 kronor.

I enlighet med vad jag sålunda tillstyrkt skulle det för budgetåret 1931/1932 erforderliga beloppet uppgå till (42,860 — 3,800 + 360) 39,420 kronor eller 3,440 kronor mindre än för budgetåret 1930/1931.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvoden åt extra lärare, timlärare och vikarier vid
högre lärarinneseminariet för budgetåret 1931/1932 anvisa
ett *extra* anslag av kronor 39,420: —

De allmänna läroverken.

4. **Allmänna läroverken.** Vid bifall till vad jag föreslår under punkterna 162, 163, 164, 165 och 166 i det följande kommer det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken

nu	kronor 8,076,850: —
att höjas med	› 436,150: —
till	› 8,513,000: —

[161.]
Utvidgning
av samreal-
skolan i
Kristine-
hamn till ett
högre all-
mänt läro-
verk.

5. **Utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till ett högre allmänt läroverk.** Spörsmålet om realskolans i Kristinehamn utbildning till högre allmänt läroverk har inom staden länge varit föremål för intresse. Redan i samband med avgivande av yttrande över ett av en kommitté den 25 augusti 1884 avgivet utlåtande och förslag angående organisationen av rikets allmänna läroverk uttalade *läroverkskollegiet* vid dåvarande lägre allmänna läroverket i *Kristinehamn* sin övertygelse om att detta läroverk borde ombildas till ett på reallinjen fullständigt läroverk. Frågan synes emellertid därefter icke hava offentlig återupptagits, förrän *Kristinehamns stadsfullmäktiges* beredningsutskott enligt beslut av stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t inkom med en den 29 juli 1922 dagtecknad skrivelse, däri beredningsutskottet, med hänvisning till vissa bifogade statistiska uppgifter, anhöll, att Kungl. Maj:t måtte till prövning upptaga frågan om inrättande av ett gymnasium i Kristinehamn och hos riksdagen föreslå inrättandet av ett dylikt gymnasium, helst med samtliga linjer och gärna anordnat såsom samgymnasium.

Framställningen överlämnades av Kungl. Maj:t till den då arbetande skolkommissionen för att tagas i övervägande vid fullgörande av det kommissionen lämnade uppdrag.

I sitt den 5 februari 1923 avgivna betänkande V, Organisatoriska och ekonomiska utredningar, anförde *skolkommissionen* i fråga om berörda framställning följande:

De synpunkter, som av stadsfullmäktige framhållits, hava av kommissionen noga överbågts. Det är givetvis värt allt beaktande, att realskolan i Kristinehamn sedan år 1906 varit stadd i stark utveckling, i det lärjungantalet ökats från 124 vid nämnda tidpunkt till 226 år 1921. Orsaken till densamma är naturligen att söka i stadens snabba utveckling; det bör i detta sammanhang erinras, att folkmängden sedan år 1910 växt från 8,761 till 11,709 personer år 1921 eller med i det närmaste 3,000 personer. Därest de av kommissionen verkställda detaljberäkningarna givit vid handen, att det högre läroverket i Karlstad efter den nödvändiga ombildningen till samläroverk icke skulle förmå tillgodose denna landsändas oundgängliga behov, och om det följaktligen gällt att föreslå upprättandet inom här förevarande del av landet av ett nytt läroverk, skulle kommissionen intet haft att erinra mot att möjligheter till gymnasieutbildning redan nu bereddes i Kristinehamn. Då emellertid denna förutsättning icke föreligger, har kommissionen icke kunnat förorda åtgärder i angivna riktning.

[161.]

I utlåtande över skolkommissionens ifrågavarande betänkande upptogo *stadsfullmäktige i Kristinehamn* kommissionens beräkningar och uttalanden till skärskådande.

Stadsfullmäktige anförde bland annat, att genom kommissionens förslag Värmlands ställning ytterligare försämrats. Med användande av skolkommissionens siffermaterial sökte stadsfullmäktige uppvisa, att kommissionens slutsiffror beträffande lärjungantalet vid det föreslagna samläroverket i Karlstad vore fullständigt missvisande och att särskilt antalet på gymnasiet måste bliva avsevärt mycket större än kommissionen beräknat. Härmed vore då också visat, att kommissionens enda skäl att ej förorda gymnasium i Kristinehamn, nämligen att läroverket i Karlstad skulle förmå tillgodose denna landsändas oundgängliga behov, vore ohållbart, om Karlstads läroverks elevantal skulle hållas inom för en skola rimliga gränser och samtidigt utbildningsbehovet för Värmlands ungdom skulle tillgodoses i någon mån lika bra som för övriga landsändars ungdom.

Läroverkskollegiet vid realskolan i *Kristinehamn* förklarade sig i sitt yttrande över skolkommissionens betänkande enhälligt biträda stadsfullmäktiges nyss omförmälda framställning.

Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. innefattade icke förslag om Kristinehamns realskolas ombildning till högre allmänt läroverk, och ej heller upptog föredragande departementschefen i sitt propositionen åtföljande yttrande till statsrådsprotokollet nämnda fråga till behandling.

Vid berörda riksdag väcktes emellertid likalydande motioner i frågan (I: 251 och II: 409).

Motionärerna återopade bland annat den utredning, som tidigare verkstälts av stadsfullmäktige i Kristinehamn, och hemställde, att riksdagen, därest positivt beslut komme att fattas om det högre skolväsendets omorganisation med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116, ville för sin del besluta, att realskolan i Kristinehamn skulle successivt från och med

[161.]

höstterminen 1928 utvidgas till ett högre allmänt läroverk med två gymnasiallinjer, ett fyraårigt latingymnasium och ett treårigt realgymnasium, båda med tillträde för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor.

Riksdagen förklarade emellertid i sin skrivelse i ämnet den 2 juni 1927, nr 262, att riksdagen beträffande förslaget att utvidga realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk icke funnit tillräckliga skäl föreligga för ett sådant yrkande, vadan riksdagen ej heller kunnat bifalla de härom väckta motionerna.

I detta sammanhang torde böra erinras därom, att 1927 års riksdag beslöt, dels att, jämte andra, de högre allmänna läroverken i Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås skulle i sin helhet vara avsedda endast för manliga lärjungar; dock att, så länge icke högre flickläroverk i nämnda städer inrättats, kvinnliga lärjungar skulle, efter framställning från vederbörande kommun, under vissa förutsättningar kunna av Kungl. Maj:t lämnas tillträde till gymnasium vid läroverken i dessa städer, dels ock att anhänga, det Kungl. Maj:t ville till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter riksdagen i sin skrivelse anfört och efter verkställd utredning, framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i skrivelse angivit.

I anledning av riksdagens nu nämnda beslut anbefallde Kungl. Maj:t genom cirkulär den 18 juni 1927 skolöverstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, före den 1 november 1928 till Kungl. Maj:t inkomma med plan för inrättandet av högre flickläroverk i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås, vilken plan borde angiva, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken borde komma till stånd.

Detta Kungl. Maj:ts beslut föranledde *stadsfullmäktige i Kristinehamn* att i skrivelse den 2 december 1927, med hänvisning till de i en vid skrivelsen fogad bilaga anförda synpunkter, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, samtidigt med utredningen för den av riksdagen begärda planen angående inrättande av högre flickläroverk i vissa städer, bland dem Karlstad, även låta den frågan bliva föremål för utredning och vederbörligt beaktande, huruvida ej inrättande av ett samgymnasium i Karlstad och ett samgymnasium i Kristinehamn skulle vara en lämpligare och för Värmlands vidkommande mera tillfredsställande lösning än inrättandet av två gymnasier i Karlstad, ett för manliga och ett för kvinnliga lärjungar.

I omförmälda bilaga anföres vidare följande:

Den invändningen torde möjligen göras emot kravet på ett gymnasium i Kristinehamn, att denna stad ej själv iklätt sig några ekonomiska uppostringar för att i likhet med några andra städer av liknande storhetsgrad skaffa sig ett gymnasium. Staden skulle således icke i handling ha uppvisat, att ett allmänt känt behov föreläge.

Till svar på en dylik invändning må följande anföras:

Kristinehamns realskola har först under de senare tio åren uppnått en sådan utveckling, att behovet av ett gymnasium gjort sig starkt känt i vidare kretsar av befolkningen. Under denna tid har den emellertid kommit att intaga ställningen såsom den största realskolan i landet utanför städerna Stockholm, Göteborg och Malmö.

Samtidigt som detta behov framträtt och på mångfaldiga sätt dokumenterats, ha emellertid utsikterna för staden att kunna åtaga sig de kostnader, som äro förbundna med ett kommunalt gymnasium, fullständigt omöjliggjorts genom stark skuldsättning och därav följande enorm skattestegring. Den därvid i främsta rummet verkande orsaken har varit ett krav, som kommit att påvåla Kristinehamn för tillgodoseende av ett statsintresse, nämligen de förpliktelser staden iklädde sig år 1909, då frågan om ombyggnad av Trollhätte kanal förelåg till avgörande i riksdagen. Staden förband sig då att för säkerställande av frågans lösning inom viss tid och på visst sätt utbygga och modernisera sin hamn. Staden har lojalt fullgjort detta sitt åtagande och därigenom ådragit sig en skuldbörda, vars förräntning och amortering på grund av den rådande depressionen inom affärsvärlden och därmed sammanhängande nedgång av godstrafiken över hamnen till avsevärd del måste bestridas av de skattdragande. Men därtill kommer att staden under ett tiotal år, ända till år 1926, ägt ett privat gymnasium, som erhållit anslag av kommunen. Ehuru det i rätt stor utsträckning rekryterats utanför Kristinehamns läroverksområde, har dock procenten studerande från detta område varit så stor, att själva tillvaron av gymnasiet starkt vittnar om behovet av ett sådant. Så länge det existerade, bereddes därigenom tillfälle för realskolans och flickskolans elever med hem i staden att där fullfölja sina studier till studentexamen. Då emellertid avgifterna — 550 kronor per år — voro så höga, att de försvårade studierna för mindre bemedlade, tilldelades för en del av de anslag, som staden utbetalar till Kristinehamns praktiska skola (ägaren av gymnasiet), frielevplatser vid gymnasiet. Staden har alltså under många år understött, om icke direkt gymnasiet såsom sådant, så dock studier vid detta gymnasium. Anledningen till att staden icke kunde lämna direkta understöd till detta och sålunda rädda dess existens, var icke bristande förståelse för ett gymnasiums betydelse utan den omständigheten, att dess organisation (2-årigt latingymnasium) gjorde det olämpligt såsom studieväg för andra än äldre och alldeles särskilt begåvade elever. Då det på grund av sin organisationsform och den allmänna ekonomiska depressionen tvangs att upphöra för omkring två år sedan, var tiden olämplig att mitt i den allmänna skolomdaningen gripa sig an med grundandet av ett kommunalt gymnasium, även om stadens ekonomi icke, såsom förut visats, lagt betydande hinder i vägen därför.

Den omständigheten, att Kristinehamn underlåtit att offra något för ett eget gymnasium, kan således icke, sedd mot denna bakgrund, vara tillräckligt motiv för påståendet, att staden ej visat intresse och offervilja i berörda hänseende.

Över stadsfullmäktiges nu berörda skrivelse, vilken överlämnades till skolöverstyrelsen för att tagas i övervägande vid uppgörande av ovan omnämda plan, infordrade överstyrelsen yttranden från stadsfullmäktige i Karlstad, läroverkskollegierna vid högre allmänna läroverket i Karlstad och vid

[161.] realskolan i Kristinehamn, dagteknade respektive den 9 februari, den 12 januari och den 21 mars 1928.

Vid det av lärarkollegiet vid realskolan i Kristinehamn avgivna yttrande hade fogats, bland annat, uttalanden från 11 kyrkostämmor, respektive kyrko- och skolråd i församlingar i staden Kristinehamns närhet samt från lärarkollegiet vid kommunala mellanskolan i Karlskoga. Samtliga dessa uttalanden förordade livligt upprättandet av ett samgymnasium i Kristinehamn.

Sedermera överlämnade stadsfullmäktige i Kristinehamn till skolöverstyrelsen utdrag av protokoll vid sammanträde den 6 juli 1928 utvisande att stadsfullmäktige beslutit, att för den händelse ett samgymnasium skulle komma till stånd därstädes, staden förbunde sig att tillhandahålla behövliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

Med skrivelse den 27 oktober 1928 överlämnade *skolöverstyrelsen* till Kungl. Maj:ts plan för upprättande av högre flickläroverk i vissa städer.

Överstyrelsen omnämnde i sin skrivelse förenämnda, av stadsfullmäktige i Kristinehamn gjorda framställning och anförde i ämnet följande:

Karlstads högre allmänna läroverk ägde för närvarande det enda gymnasiet i Värmlands län. Såsom dess läroverkskollegium i sitt yttrande framhållit, vore gymnasiet i förhållande till läroverket i dess helhet och i jämförelse med övriga gymnasier mycket stort. Till Karlstads gymnasium komme lärjungar från samrealskolorna i Arvika, Filipstad, Kristinehamn och Ämål samt från de kommunala mellanskolorna i Skoghall, Säffle, Sunne, Torsby och Karlskoga. Kollegiet framhölle, att en minskning i elevantalet väl inträffat, men detta syntes vara en tillfällighet. Gymnasiet hade under åren 1923/1927 i medeltal haft 247 elever. Av dessa hade, enligt kollegiets utredning, 8,23 procent kommit från Kristinehamns läroverks lärjungeområde.

Även om man från gymnasiets lärjungeciffror droge det tjugutal, som föreskrev sig från sistnämnda lärjungeområde, bleve gymnasiet i Karlstad ändå relativt stort, i all synnerhet om man, såsom av kollegiets i Karlstad yttrande framginge, kunde förutsätta, att tillströmningen av lärjungar till Karlstads högre allmänna läroverk komme att bli större, när länets ekonomiska ställning förbättrats.

Det syntes under sådana förhållanden icke vara lämpligt att frångå tanken på inrättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad.

Man kunde å andra sidan icke förneka, att den av staden Kristinehamn förebragta utredningen visade, att ett gymnasium i denna stad vore behövligt och att detsamma kunde bli av mycket stor betydelse för hela östra Värmland och angränsande delar av Närke. Under sådana förhållanden syntes det överstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida icke, oavsett tillkomsten av ett högre flickläroverk i Karlstad, ett högre samläroverk borde komma till stånd i Kristinehamn. Då emellertid frågan här om, såsom nämnt, icke nödvändigtvis behövde lösas i samband med frågan om inrättandet av ett högre flickläroverk i Karlstad och för övrigt tarvade en mera ingående utredning än vad överstyrelsen för närvarande kunde åvägabrunga, ansåge sig överstyrelsen böra föreslå, att den förvarande framställningen icke för närvarande måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Med anledning av skolöverstyrelsens utlåtande inkommo *stadsfullmäktige i Kristinehamn* till Kungl. Maj:t med en den 20 november 1928 dagtecknad skrivelse, däri stadsfullmäktige — under åberopande av vissa i skrivelsen lämnade uppgifter — anförde, bland annat, att ett samgymnasium i Kristinehamn för närvarande skulle åstadkomma en avlastning vid gymnasiet i Karlstad, som sannolikt skulle bereda utrymme för det antal flickor, som finge anses motsvara behovet av platser för dessa i Karlstad. Därtill komme att enligt organisationsplanen en ny latinring (3-årig) skulle upprättas vid gymnasiet i Karlstad från och med höstterminen 1929. Då de i skrivelsen lämnade uppgifterna för läsåret 1928/1929 gäve tydligt bevis för vad man hade anledning förmoda, att nämligen flickorna huvudsakligen valde latinlinjen, bleve alltså utrymmet för flickorna fullt tillräckligt vid gymnasiet i Karlstad under avsevärd tid framåt, om nämligen ett samgymnasium i Kristinehamn komme till stånd, varför under ovan angivna förutsättning behov av högre flickläroverk i Karlstad ej syntes komma att föreligga under närmaste tiden. Läroverkskollegiet i Karlstad hade i sitt yttrande uttalat, »att en avlastning till ett nyinrättat gymnasium i Kristinehamn endast vore av godo»; och skolöverstyrelsen sade, »att den förebragta utredningen visade, att ett gymnasium i denna stad (Kristinehamn) vore behövt». Under sådana förhållanden syntes den enda rimliga och riktiga lösningen av frågan vara, att samgymnasiet i Kristinehamn i första hand upprättades och att ett högre flickläroverk i Karlstad komme till stånd, först då det visat sig, att ett verkligt behov därav förelåge.

På grundvalen av den av skolöverstyrelsen uppgjorda planen för inrättande av högre flickläroverk framlade Kungl. Maj:t för 1929 års riksdag förslag i berörda hänseende. I sitt anförande till statsrådsprotokollet vid förslaget anmälan inför Kungl. Maj:t anförde min företrädare i statsrådsämbetet i fråga om Kristinehamns realskolas ombildning följande.

Från Kristinehamn hade gjorts gällande, att ett särskilt läroverk för kvinnliga lärjungar icke borde inrättas i Karlstad, utan att det vore lämpligare att ombilda det nuvarande högre allmänna läroverket i Karlstad till samläroverk och därjämte utvidga samrealskolan i Kristinehamn med ett för såväl gossar som flickor avsett gymnasium. Departementschefen hyste emellertid i likhet med skolöverstyrelsen den meningen, att man icke borde frångå tanken på inrättande av ett högre flickläroverk i Karlstad. Det vore möjligt, att, på sätt överstyrelsen jämväl framhållit, oavsett tillkomsten av ett sådant läroverk ett samgymnasium kunde befinnas erforderligt i Kristinehamn; men denna fråga syntes icke behöva avgöras i då förevarande sammanhang, och departementschefen tillstyrkte, att därmed måtte få tills vidare anstå.

I en vid 1929 års riksdag väckt motion (I: 248), yrkades, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ville för sin del besluta, att realskolan i Kristinehamn successivt från och med höstterminen 1931 måtte utvidgas till ett högre allmänt läroverk med två gymnasielinjer, ett fyraårigt latin-

[161.] gymnasium och ett treårigt realgymnasium, båda med tillträde för både manliga och kvinnliga lärjungar, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler med därtill hörande utrustning samt bostad eller hyresersättning åt rektor. Därjämte väcktes inom riskdagen en motion (II: 356) däri motionärerna — under framhållande, bland annat, att nödig hänsyn till sparsamhet med det allmännas medel syntes betinga, att det först prövades, huruvida två samläroverk i Karlstad och Kristinehamn befundes tillräckliga för länets behov, och att därefter frågan dryftades, huruvida ett särskilt flickläroverk behövde organiseras i Karlstad — hemställde, att riksdagen i avseende på Kungl. Maj:ts proposition ville besluta avslå förslaget om upprättandet från och med den 1 juli 1931 av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad, och att riksdagen i stället för upprättandet av nämnda läroverk måtte besluta inrätta ett samgymnasium i Kristinehamn samt förvandla gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad till ett samgymnasium för att på så sätt tillgodose behovet av ökade möjligheter till gymnasieundervisning för flickor i Värmland.

Riksdagen anförde i skrivelse den 1 juni 1929, nr 250, beträffande denna fråga följande.

Riksdagen funne visserligen, att frågan om en utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn icke stode i sådant samband med förslaget om inrättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad, att icke den förra frågan kunde avgöras oberoende av den senare. Men i likhet med departementschefen och skolöverstyrelsen ansåge riksdagen, att förslaget om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn borde underkastas en mera ingående utredning än den hittills förebragta.

Riksdagen, som toge för givet, att Kungl. Maj:t i anledning av de framställningar, som blivit gjorda, låte verkställa en dylik närmare undersökning, hade följaktligen icke kunnat bifalla motionen. Härav följde, att riksdagen ej heller kunnat bifalla motionen II: 356, i vad denna avsåge, att riksdagen skulle besluta inrätta ett samgymnasium i Kristinehamn samt förvandla gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad till samgymnasium.

Genom beslut den 22 oktober 1929 uppdrog min företrädare i statsrådsämbetet åt de sakkunniga för behandling av vissa frågor rörande det högre skolväsendet m. m. (1927 års skolsakkunniga) att verkställa erforderlig utredning av frågan om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Redan innan den sålunda anbefallda utredningen hunnit slutföras, hade 1927 års skolsakkunniga anledning att beröra frågan om ett samgymnasium i Kristinehamn.

I sin den 30 november 1929 avgivna utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m. (statens offentliga utredningar 1929: 33) framhöllo de sakkunniga — efter en undersökning av det antal kvinnliga lärjungar,

som kunde antagas vara att vänta i Karlstad — att marginalen för ökat antal lärjungar å gymnasiet vid högre allmänna läroverket därstädes bleve jämförelsevis liten men att å andra sidan ett särskilt flickgymnasium med all sannolikhet skulle få så litet antal lärjungar, att det varken från ekonomisk eller pedagogisk synpunkt i frågans nuvarande läge skulle kunna försvaras. Därtill komme, anförde de sakkunniga, att om, såsom ock i motioner till 1927 och 1929 års riksdagar ifrågasatts, en utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk komme till stånd, detta skulle i ej ringa grad komma att avlasta läroverket i Karlstad i fråga om båda manliga och kvinnliga lärjungar.

Slutligen berördes i proposition (nr 119) till 1930 års riksdag angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m. spörsmålet om Kristinehamns realskolas ombildning till högre läroverk så till vida, att min företrädare i statsrådsämbetet vid övervägande av frågan om upprättande av flickrealskolor i vissa städer ansåg sig kunna bortse från den realskola, som av de sakkunniga föreslagits till upprättande i Karlstad. Frågan om denna skola stode nämligen, anförde han, i så nära samband med den under utredning varande frågan om utbyggande av realskolan i Kristinehamn till ett fullständigt högre läroverk, att de båda frågorna borde behandlas i ett sammanhang.

I skrivelse den 11 juni 1930, nr 389, anmälde härefter riksdagen, att riksdagen beslutat, att gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i Karlstad skulle ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

Riksdagen anförde därvid tillika ifråga om tillgodoseendet av behovet av den kvinnliga ungdomens utbildning för realexamen i vissa städer, bland dem Karlstad, bland annat:

Det syntes riksdagen ingalunda uteslutet, att det ur såväl statens som vederbörande stadssamhällens synpunkt skulle te sig mest fördelaktigt att även i dessa städer tillgodose nämnda utbildningsbehov genom läroverkens ombildning till samläroverk och den dyrbarare anordningen med inrättande av nya läroverk såmedelst undgås. Klarhet i detta avseende torde dock icke kunna vinnas förrän någon tids ytterligare erfarenhet föreläge.

Med utlåtande den 10 april 1930 hava nu 1927 års skolsakkunniga avgivit den dem genom ovanberörda beslut den 22 oktober 1929 anbefallda utredningen om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn.

De sakkunniga hava därvid till en början lämnat en redogörelse för vissa tidigare läroverksutvidgningar ävensom för de grundsatser, som av Kungl. Maj:t och riksdagen vid skilda tillfällen tillämpats i detta hänseende. Beträffande denna redogörelse torde jag här kunna inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet.

[161.] Härefter hava de sakkunniga anført följande beträffande de närmare förutsättningarna för utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk:

De synpunkter, som, då fråga under de senare åren förelegat om utvidgning av realskola till högre läroverk i stort sett varit bestämmande och som även här böra vara vägledande för frågans bedömande, äro 1) realskolans lärjungantal, 2) läroverksstadens storlek samt 3) de uppföringar, som läroverkssamhället gjort för sitt högre skolväsen. Söker man nu se frågan om Kristinehamns realskolas utvidgning ur dessa synpunkter, kommer man, synes det de sakkunniga, till följande resultat.

Vad först beträffar realskolans lärjungantal, visar följande tablå antalet lärjungar vid realskolan under respektive höstterminer:

h. t. 1918.....	172	h. t. 1924.....	274
1919.....	193	1925.....	258
1920.....	204	1926.....	258
1921.....	227	1927.....	252
1922.....	247	1928.....	277
1923.....	276	1929.....	277

Av lärjungarna höstterminerna 1928 och 1929 voro respektive 26 och 55 flickor. Från och med höstterminen 1929 har första klassen av den sexåriga realskolan indragits, vilket förklarar det förhållandet, att lärjungantalet vid läroverket icke blivit ännu större än det för närvarande är.

Tablåen visar, att lärjungantalet under de där upptagna åren stigit väsentligt. Vid denna läroanstalt har visserligen liksom vid de flesta statsläroverk en nedgång i lärjungefrekvensen ägt rum under några år av senaste femårsperioden, men i och med realskolans ombildning till samläroverk med början höstterminen 1928 har en stegring i lärjungantalet ånyo ägt rum. Den starka tillväxten i antalet lärjungar pekar enligt de sakkunnigas mening tydligt på ett ökat behov inom Kristinehamns läroverksområde av den högre undervisning, som de allmänna läroverken hava till uppgift att meddela.

Jämför man lärjungantalet i Kristinehamns realskola med antalet lärjungar i övriga fristående realskolor i landet, visar det sig, att om — som sig bör i detta sammanhang — de fristående realskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö undantagas, Kristinehamns realskola i berörda hänseende intager det främsta rummet.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga även hänvisa till nedanstående tabell, som utvisar antalet lärjungar såväl inom realskolan som å gymnasiet vid läroverken i Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Landskrona, Uddevalla och Skövde vid tiden för beslutet om gymnasiernas förstatligande, d. v. s. läsåret 1926/1927. För jämförelses skull upptages även läroverket i Söderhamn, som fortfarande har ett kommunalt gymnasium, samt realskolan i Kristinehamn. Likaså angives respektive städers folkmängd vid slutet av år 1926.

L ä r o v e r k	Folkmängd 1/1 1927	Antal lärjungar läsåret 1926/1927		
		Realskolan	Gymnasiet	Summa
Södertälje	14,966	249	95	344
Eskilstuna	30,655	247	91	338
Eksjö	6,508	144	126	270
Landskrona	18,815	196	115	311
Uddevalla	14,115	214	77	291
Skövde	10,018	148	77 ¹⁾	227
Kristinehamn	12,191	258	—	258
Söderhamn	11,654	151	36 ¹⁾	187
	1/1 1930	Höstterminen 1929		
Kristinehamn	12,510	277	—	277

¹⁾ endast reallinjen.

Staden Kristinehamns utveckling under de sista årtiondena belyses av följande från den officiella statistiken hämtade siffror, som angiva invånarantalet vid början av respektive år:

1900	6,775	1924	11,945
1905	7,600	1925	11,905
1910	8,761	1926	11,745
1915	9,509	1927	12,191
1920	11,238	1928	12,287
1921	11,514	1929	12,407
1922	11,709	1930	12,510
1923	11,775		

Även dessa siffror utvisa en i stort sett oavbruten utveckling, genom vilken staden bragts upp i de s. k. medelstora städernas krets. Det bör emellertid erinras därom, att det icke är storleken i och för sig av det samhälle, i vilket en högre läroanstalt ifrågasättes till inrättande eller utvidgning, som är avgörande för frågans bedömning. Av vida större betydelse i nämnda hänseende är givetvis lärjungefrekvensen inom stadens lärjungområde, d. v. s. i förevarande fall antalet lärjungar från Kristinehamns lärjungområde, som söka gymnasieutbildning. Tydligt är ock, att denna faktor måste komma att spela en roll, som blir allt viktigare, i den mån kommunikationerna mellan läroverksstaden och den kringliggande bygden bliva lättare och bekvämare.

För att få en uppfattning om hur förhållandena i nu berörda hänseende ställa sig beträffande Kristinehamns lärjungområde, hava de sakkunniga förskaffat sig uppgift å de manliga lärjungar från nämnda område, som under höstterminerna 1927/1929 åtnjutit undervisning å gymnasiet vid högre allmänna läroverken i Karlstad och Örebro. Antalet sådana lärjungar var höstterminerna 1927, 1928 och 1929 respektive 35, 29 och 31, var till kommo respektive 9, 4 och 4 lärjungar, som eventuellt skulle kunna räknas till nämnda lärjungområde. Antalet flickor från lärjungområdet i fråga, som nämnda termin åtnjutit gymnasieundervisning, var respektive 2, 7 och 9.

[161.] Vad beträffar den tredje av de ovan angivna synpunkterna, framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen för nu förevarande frågas tidigare behandling, att som ett skäl mot utvidgning av realskolan i Kristinehamn anförts den omständigheten, att staden icke — i likhet med åtskilliga andra städer — gjort några särskilda uppoffringar för gymnasieutbildning på orten genom inrättande av ett kommunalt gymnasium. De sakkunniga erinra om ovan återgivna utdrag ur en vid stadsfullmäktiges i Kristinehamn skrivelse av den 2 december 1927 fogad bilaga, däri stadsfullmäktige till bemötande upptagit de gjorda invändningarna och sökt angiva anledningarna till att dylikt gymnasium icke inrättats. De sakkunniga vilja här hänvisa till vad sålunda anförts, samt därjämte anföra följande.

För erhållande av ytterligare kännedom om här ifrågavarande förhållanden hava representanter för de sakkunniga besökt Kristinehamn och därvid funnit, att skolorna därstädes av olika slag i det hela hava mycket tillfredsställande lokaler. I samband med nämnda besök hava de sakkunniga inhämtat åtskilliga andra för frågans bedömande betydelsefulla upplysningar.

Av inhämtade uppgifter framgår bland annat följande.

Sedan staden år 1904 åtagit sig kostnaden för erforderliga lokaler samt bostad eller hyresersättning åt rektor, om läroverket utvidgades till sexklassig realskola, beviljade stadsfullmäktige år 1905 65,000 kronor till uppförande av en läroverksbyggnad, vilken togs i anspråk påföljande år. Redan år 1909 funno emellertid utsedda kommitterade behov av bättre och utvidgade lokaler föreligga. År 1913 godkändes ritningar till ny läroverksbyggnad och anslogos till sådan byggnad 280,000 kronor. För den nya byggnaden, som invigdes år 1915, hava stadsfullmäktige sedermera bekostat flera förbättringar och erforderliga reparationer.

Den år 1905/1906 uppförda läroverksbyggnaden uppläts år 1915 till Värmlands läns landsting med nyttjanderätt för länets småskoleseminarium, och den 14 januari 1930 hava stadsfullmäktige beslutit erbjuda statsverket att med full äganderätt övertaga nämnda byggnad, för den händelse staten skulle komma att övertaga lärarinneutbildningen vid småskoleseminariet i Kristinehamn.

Under 10-årsperioden 1920/1929 har staden för underhåll av läroverksbyggnaden och seminariebyggnaden utgivit i medeltal 1,750 kronor om året.

För folkskolorna har staden uppfört fullt tidsenliga byggnader efter paviljongsystem. I ett av staden år 1915 upptaget obligationslån ingår för folkskolan 236,500 kronor. Sedan dess har särskild tandklinik blivit inredd för en kostnad av 4,800 kronor.

Till elementarläroverket för flickor i Kristinehamn har staden allt sedan skolans tillkomst år 1876 lämnat anslag. Anslaget, som för år 1929 uppgick till 13,258 kronor 61 öre, är i 1930 års stat upptaget till 12,954 kronor 67 öre.

Även till lärlings- och yrkesskolorna, som efter tekniska aftonskolans upphörande inrättades år 1920, har staden lämnat årliga bidrag, varierande mellan 6,800 och 14,000 kronor. För år 1930 är i kommunens stat beräknat ett anslag å 7,800 kronor.

Vidare har staden sedan år 1910 lämnat anslag till en därstädes belägen enskild läroanstalt, Kristinehamns praktiska skola. Under de fem senaste åren har sådant anslag utgått med 5 000 kronor årligen.

Slutligen må här nämnas, att stadsfullmäktige i Kristinehamn på fram-

ställning av styrelsen för statens hantverksskola för blinda därstädes år 1917 beslöto att kostnadsfritt för nämnda skolas byggnader tillhandahålla tre tomter, omfattande tillsammans 28,722 kvadratfot.

[161.]

I det föregående har omnämnts, att stadsfullmäktige i Kristinehamn som skäl för att staden icke ansett sig kunna åtaga sig de kostnader, som voro förbundna med ett kommunalt gymnasium, anfört bland annat, att staden för tillgodoseende av ett statsintresse, nämligen utbyggande och modernisering av hamnen i samband med ombyggnaden av Trollhätte kanal, »måst ikläda sig stark skuldsättning och därav följande enorm skattestegring». Till ytterligare belysning härav få de sakkunniga erinra om följande. Stadsfullmäktige fattade sitt beslut om hamnens utvidgning, sedan Kungl. Maj:t den 14 maj 1909 anbefallt länsstyrelsen i Värmlands län att »skyndsamt söka från kommuner eller enskilda införskaffa förbindelser att bestrida kostnaderna för de åtgärder, som behöva vidtagas för att fartyg med 4 meters djupgående skola kunna ingå till och angöra hamnar vid Karlstad och Kristinehamn». För fullgörande av dylik förbindelse beträffande hamnen i Kristinehamn har staden under åren 1914/1925 upptagit lån å ett sammanlagt belopp av 2,362,200 kronor. Då stadens inkomster av hamnen ingalunda kunnat täcka kostnaderna för ränta och amortering å dessa lån, har kommunalskatten i betydande grad påverkats av förenämnda åtagande. I 1930 års stat beräknas hamnens utgifter till 297,838 kronor och inkomsterna till 142,838 kronor, vadan en brist å 155,000 kronor måste täckas genom uttaxering. Under de sex senaste åren har den sammanlagda uttaxeringen per skattekrona utgjort 9 kronor 90 öre. Av denna uttaxering har i genomsnitt 1 krona 65 öre per skattekrona förorsakats av kostnaderna för hamnens utvidgning.

Även om utvidgningen och fördjupningen av Trollhätte kanal och den i samband därmed stående ombyggnaden av hamnen i Kristinehamn medfört stora fördelar för staden, torde det ej kunna förnekas, att staden genom de på hamnen nedlagda kostnaderna i hög grad befrämjat ett statsintresse. Med hänsyn till dessa stora kostnader och deras inverkan på kommunalutskylderna må det också anses fullt förklarligt, att staden ej ansett sig kunna ikläda sig kostnaderna för ett kommunalt gymnasium.

Frågan om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn kan numera näppeligen behandlas allenast med hänsyn till de vid staden Kristinehamn knutna förutsättningar för en läroverksutvidgning. Den bör jämväl ses i samband med spörsmålet i vad mån Värmlands län är i behov av ökade möjligheter till läroverksundervisning.

Den företagna utredningen giver vid handen, att ett dylikt behov förefinnes och att behovet blivit än starkare kännbart, sedan kvinnliga lärjungar erhållit så väsentligt vidgad rätt till inträde i statsläroverken. Det återstår då att överväga, på vilket sätt de ökade möjligheterna skola kunna beredas. Två förslag till frågans lösning hava under dess hittillsvarande behandling framförts, nämligen *dels* upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad, *dels* ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk med samtidig ombildning av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad till sangymnasium samt upprättande av en särskild realskola för flickor i Karlstad.

Vad det första förslaget beträffar, få de sakkunniga erinra därom, att de i sin den 30 november 1929 avgivna utredning rörande allmänna läro-

[161.] verk för flickor m. m. anför, det åtminstone för närvarande anledning icke syntes föreligga att påyrka upprättandet av ett särskilt gymnasium för flickor inom Värmlands län, men att upprättandet av en särskild flickrealskola i Karlstad vore av behovet påkallat. I samband därmed hava de sakkunniga föreslagit, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad skulle ombildas till samgymnasium. Därjämte hava de sakkunniga framhållit, att en utvidgning av realskolan i Kristinehamn på nyss nämnt sätt skulle komma att i ej ringa grad avlasta läroverket i Karlstad i fråga om både manliga och kvinnliga lärjungar.

Den uppfattning, åt vilken de sakkunniga sålunda tidigare givit uttryck, hava de sakkunniga vid förnyat överbäggande av hela denna fråga funnit sig böra fasthålla. Att i Karlstad inrätta ett fullständigt flickläroverk synes under nuvarande förhållanden och med den tillslutning, ett dylikt läroverk för närvarande lärere kunna påräkna, av ekonomiska skäl icke kunna ifrågasättas, och även ur pedagogisk synpunkt kunna med tanke på den beräknade lärjungefrekvensen befogade invändningar göras mot en sådan anordning. Skulle, såsom de sakkunniga ovan ifrågasatt, ett högre samläroverk komma till stånd i Kristinehamn, blir behovet av ett särskilt flickläroverk i Karlstad givetvis ännu mindre.

Det senare förslaget avser, som nämnt, dels utbildning av realskolan i Kristinehamn till högre samläroverk och dels åtgärder för beredande åt flickor av läroverksundervisning i Karlstad. Vad först beträffar Kristinehamns realskolas utbildning, vilja de sakkunniga till en början påpeka, att de icke förbisett den invändning mot förläggandet av ett högre läroverk till Kristinehamn, som kan göras på den grund, att avståndet mellan denna stad och Karlstad är jämförelsevis ringa, med järnväg 40 kilometer. Detta avstånd är dock så stort och tågförbindelserna sådana, att lärjungar i Karlstads läroverk, som hava sina hem i Kristinehamn, åtminstone ej utan stora svårigheter kunna bo hemma under terminerna. Enligt de sakkunnigas mening är det emellertid befolkningsfördelningen inom länet, som man i sådant hänseende har att främst taga i betraktande. Just i Värmlands län är denna omständighet betydelsefull, då ju länets befolkning är mer koncentrerad till de södra och östra delarna av länet. Härtill kommer, att Kristinehamn genom sitt läge i övrigt och på grund av befolkningsfördelningen i det angränsande Örebro län är ägnat att draga till sig ett icke obetydligt antal lärjungar även från detta län, måhända ock en och annan från vissa delar av Skaraborgs län. Erinras må, att två städers närhet till varandra tidigare i flera fall icke ansetts vara hinder för upprättande i dem båda av högre läroverk. Exempel härpå äro Skara och Skövde, Hälsingborg och Landskrona, Vänersborg och Uddevalla. I övrigt må framhållas, att föreliggande fråga har betydelse icke endast för staden Kristinehamn utan även för stora delar av det folkrika Värmlands län, som för närvarande äger blott ett enda högre läroverk. Det bör i detta sammanhang påpekas, att intet annat av de allmänna läroverken inom länet lärere kunna på allvar tävla med Kristinehamns i fråga om förutsättningarna för utbildning till högre läroverk. Realskolan i Kristinehamn överträffar betydligt övriga realskolor och med dem jämförliga läroanstalter inom länet i avseende på lärjungantal, liksom staden överträffar övriga städer (utom Karlstad) beträffande folkmängd. De sakkunniga finna alltså staden Kristinehamns läge icke vara något hinder för realskolans utbildning till högre samläroverk utan anse vad nu an-

förts i fråga härom samt övriga i samband härmed nämnda omständigheter tala för en dylik anordning.

Beträffande därefter åtgärder för beredande i Karlstad av läroverksundervisning åt flickor hava de sakkunniga, som nämnts, tidigare uttalat sig emot inrättandet av ett fullständigt flickläroverk därstädes men däremot förordat, att gymnasiet vid stadens högre allmänna läroverk skulle ombildas till samgymnasium samt att en särskild flickrealskola skulle där inrättas. Gymnasiets ombildning till samgymnasium synes de sakkunniga så mycket hellre kunna vidtagas, som Kungl. Maj:t på därom av kommunen gjord framställning medgivit, att kvinnliga lärjungar må vinna inträde å gymnasiet, och det här sålunda blott är fråga om förändring av en mera tillfällig anordning till en permanent.

En organisation sådan som den nu motiverade, eller ett högre samläroverk i Kristinehamn, samgymnasium vid högre allmänna läroverket i Karlstad samt en realskola för flickor därstädes, skulle enligt de sakkunnigas mening på ett väl avpassat sätt motsvara det ökade behov av läroverksundervisning, som givit sig till känna inom Värmlands län.

Den granskning av frågan om utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk, som de sakkunniga sålunda ur olika synpunkter företagit, har givit till resultat, att de sakkunniga ur dessa synpunkter anse upprättandet av ett högre läroverk fullt motiverat.

I fråga om det nya gymnasiets organisation anföra vidare de sakkunniga:

Vad beträffar organisationen av det gymnasium, med vilket enligt de sakkunnigas mening läroverket i Kristinehamn bör utvidgas, kunna tre olika alternativ i detta hänseende tänkas: såväl latin- som realgymnasium, enbart latingymnasium eller enbart realgymnasium. I vart och ett av dessa fall kan gymnasiet anordnas som fyraårigt eller som treårigt. Som bekant äro de högre allmänna läroverken i vårt land — med undantag av två läroverk i Stockholm och två i Göteborg samt läroverken i Västervik och Strängnäs — organiserade med både latin- och realgymnasium. Även de högre läroverk, som tillkommo genom 1927 års riksdags beslut om förstatligande av vissa kommunala gymnasier, hava fått dubbla gymnasier. Enligt de sakkunnigas mening tala också starka skäl för att det ifrågasatta gymnasiet i Kristinehamn organiseras på nu angivna sätt. Varken ett enbart latingymnasium eller ett enbart realgymnasium torde helt motsvara det behov av ytterligare anordningar för gymnasialutbildning, som gör sig känt inom Värmlands län. Av handlingarna i ärendet framgår också, att de lärjungar från Kristinehamns lärjungområde, vilka för närvarande åtnjuta gymnasieundervisning, tämligen jämnt fördela sig på latinlinjen och reallinjen. Vad beträffar gymnasielinjernas längd, torde latingymnasiet böra i likhet med de allra flesta övriga gymnasier av detta slag vara fyraårigt, medan realgymnasiet lämpligen synes kunna omfatta tre årsklasser, det sista dock under förutsättning att även latingymnasium upprättas. I annat fall skulle nämligen hela gymnasiet komma att omfatta endast tre ringar, vilket såsom de sakkunniga närmare utvecklat i sin förenämnda utredning rörande allmänna läroverk för flickor (sid. 13 f.) skulle från pedagogisk synpunkt vara mindre tillfredsställande.

[161.]

De sakkunniga förorda alltså en utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre samläroverk med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium samt med, såsom för närvarande, såväl femårig som fyraårig realskola.

De sakkunniga övergå därefter till en beräkning av de kostnader, som den sålunda förordade utvidgningen av samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk skulle medföra.

Härvid är att märka, att upprättande av en fyraårig gymnasielinje vid läroverket med all sannolikhet kommer att medföra en sådan minskning i antalet lärjungar i realskolans högsta klass, att denna icke behöver omfatta mer än en avdelning, gemensam för den fyraåriga och den femåriga linjen.

Med hänsyn till bestämmelserna om undervisningens anordning inom gymnasiet två högsta ringar med, förutom vissa fasta ämnen, en del tillvalsämnen efter lärjungarnas fria val, kan någon exakt förhandsberäkning av det behövliga antalet lärartimmar ej göras. Vid nedanstående beräkning utgå de sakkunniga från att ej alla ämnen skola behöva förekomma å de två högsta ringarnas arbetsordning samt att samläsning i motsvarande ringar inom latin- och reallinjerna skall kunna äga rum i jämförelsevis stor utsträckning.

Under dessa förutsättningar kan kostnaden för utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium beräknas uppgå till nedan angivna belopp.

Lärartimmar i läroämnena.

Ring L I ⁴	27 timmar
» L II ⁴ + R I ³ (approx.)	50 »
» L III ⁴ + R II ³ »	60 »
» L IV ⁴ + R III ³ »	60 »
Summa 197 timmar.	
Avgår genom samläsning	
i 4 ⁴ och 5 ⁵ av realskolan	32 timmar
Återstod 165 timmar.	
Minskad undervisningsskyldighet för rektor 5 »	
Summa 170 timmar.	

För bestridande av denna gymnasieundervisning erfordras följande ökning av lärarpersonalen:

6 lektorer à 21 timmar	126 timmar
2 adjunkter à 22 »	44 »
Summa 170 timmar.	

Det ökade behovet av lärartimmar i *övningsämnena* motsvaras av den ökade undervisningsskyldighet, som tillkommer övningslärare vid högre allmänt läroverk i jämförelse med sådan lärare vid realskola.

Utom kostnaden för undervisningen å gymnasiet tillkommer skillnaden mellan lön åt rektor vid högre allmänt läroverk och lön åt rektor vid

realskola. Vidare får man räkna med något ökade arvoden åt bibliotekarie, skolläkare och biträde å rektorsexpeditionen.

[161.]

Den slutliga kostnadsökningen framgår av nedanstående tabell:

Rektor, lönefyllnad	kronor 1,100: —
6 lektorer à 5,800: —	» 34,800: —
2 adjunkter à 4,300: —	» 8,600: —
Teckningsläraren, lönefyllnad	» 650: —
Gymnastikläraren, »	» 1,025: —
Musikläraren, »	» 765: —
Skolläkaren, arvodesfyllnad	» 200: —
Bibliotekarie, »	» 300: —
Biträde å rektorsexp. »	» 250: —
Summa kronor 47,690: —	

Alderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg äro ej medräknade.

Till närmare belysning av nu föreliggande fråga vilja de sakkunniga meddela de beräknade kostnaderna även för ett enbart latینگymnasium och för ett enbart realgymnasium. Dessa kostnader äro följande.

1) *Fyraårigt latینگymnasium.*

Det i jämförelse med realskolan ökade behovet av lärartimmar i läroämnena kan uppskattas till omkring 120, vilka timmar kunna bestridas av 5 lektorer och timlärare med 15 veckotimmar. Den årliga kostnaden här för blir:

5 lektorer à 5,800: —	kronor 29,000: —
15 timlärartimmar à 140: —	» 2,100: —
Lönefyllnad och fyllnadsarvoden åt	
rektor m. fl., se ovan	» 4,290: —
Summa kronor 35,390: —	

Alderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg äro ej medräknade.

2) *Treårigt realgymnasium.*

Kostnadsberäkningen för treårigt realgymnasium blir ungefär densamma som för fyraårigt latینگymnasium. Om endast treårigt realgymnasium upprättas, kan man nämligen ej räkna med att lärjungarna i högsta klassen i de båda realskollinjerna kunna sammanföras till en klass. Det sammanlagda antalet klassavdelningar blir därför i båda fallen lika.

Jämför man nu dessa kostnader med den kostnadsökning, som skulle bli en följd av upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad i stället för den av de sakkunniga i deras betänkande den 30 november 1929 föreslagna flickrealskolan därstädes, finner man, att kostnadsökningen i stort sett blir densamma, vare sig man utvidgar samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk eller i Karlstad utöver en flickrealskola upprättar ett flickgymnasium. Enligt de sakkunnigas utredning i nyssnämnda betänkande (bilagorna 16 och 17) skulle nämligen ett högre flickläroverk med fyraårig latinlinje kosta 40,630 kronor mer än en flickrealskola, under det att, enligt vad ovan anförts, en utvidgning av

[161.]

samrealskolan i Kristinehamn med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium skulle draga en årlig kostnad av 47,690 kronor samt med enbart fyraårigt latingymnasium 35,390 kronor.

De ovan anförda beräkningarna avse de slutliga kostnaderna. I likhet med vad som ägt rum vid realskolornas i Borås, Södertälje och Eskilstuna m. fl. utvidgning till högre allmänna läroverk, bör tydligen upprättandet av ett gymnasium i Kristinehamn ske successivt. Om gymnasiet skall omfatta en fyraårig latinlinje och en treårig reallinje, bör första läsåret upprättas första ringen av det fyraåriga latingymnasiet och första ringen av det treåriga realgymnasiet. Den härför erforderliga kostnaden kan beräknas till följande belopp:

Rektor, lönefyllnad	kronor 1,100: —
1 lektor	» 5,800: —
1 extra lärare	» 3,300: —
18 timlärartimmar à 140: —	» 2,520: —
4 timmar i teckning à 115: —	» 460: —
4 timmar i gymnastik à 115: —	» 460: —
2 timmar i musik à 115: —	» 230: —
Summa kronor 13,870: —	

Som förut är nämnt, torde upprättandet av fyraårig gymnasielinje vid läroverket komma att medföra sådan minskning i antalet lärjungar i realskolans högsta årsklass, att endast en klassavdelning där blir erforderlig. Om så blir fallet, minskas de här ovan beräknade kostnaderna under första året för latin- och realgymnasium med 4,700 kronor (en extra lärare och 10 timlärartimmar).

En ombildning sådan som den nu i fråga om Kristinehamns realskola föreslagna bör givetvis ske endast under förutsättning att staden åtager sig i sådana fall sedvanliga förpliktelser. Dessa hava tidigare omfattat skyldighet för vederbörande kommun att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor. I fråga om de högre flickläroverk, vilka nyinrättades genom 1927 års riksdags beslut, så ock beträffande de kommunala mellanskolor, vilka enligt samma riksdags beslut skulle förstärkas, föreskrev riksdagen sådan utvidgning beträffande nämnda förpliktelser, att vederbörande kommuner skulle tillhandahålla jämväl inredning och möbelutrustning för de för läroverken avsedda lokalerna. Samma förpliktelser hava föreslagits även beträffande inrättandet av de allmänna läroverk för flickor, om vilka proposition avlåtits till 1930 års riksdag. Att sistnämnda villkor icke av 1927 års riksdag föreskrevs även för de städer, vilkas kommunala läroanstalter då övertogs av staten, finner sin förklaring däri, att vederbörande kommuner redan under åtskilliga år tillhandahållit nödiga lokaler jämte inredning och möbelutrustning åt sina kommunala läroanstalter och följaktligen redan fyllt berörda villkor.

I fråga om staden Kristinehamn föreligger ej sådant förhållande. Staden har, såsom ovan omnämnts, åtagit sig allenast de förpliktelser, som tidigare plägat avfordras vederbörande läroverkssamhällen, och en utvidgning, sådan som nyss angivits, synes därför böra bestämmas även för Kristinehamn.

I detta sammanhang vilja de sakkunniga upptaga till övervägande frågan om bestridande av kostnaderna för den komplettering av undervis-

ningsmateriel och bokförråd, som erfordras vid realskolans utvidgning till högre allmänt läroverk. Beträffande dylika kostnader och sättet för deras bestridande tillåta sig de sakkunniga hänvisa till vad de därom yttrat i förenämnda utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m. å sid. 62 och 63 i fråga om kostnaderna för en första uppsättning av undervisningsmateriel, för bibliotek samt för böcker och liggare m. m. De sakkunniga hava där i fråga om de av de sakkunniga ifrågasatta nya flickläroverken föreslagit, att av riksdagen skulle äskas ett anslag av 6,500 kronor för ifrågavarande ändamål. Vad beträffar Kristinehamns realskolas ombildning till högre samläroverk, bör enligt de sakkunnigas mening den engångskostnad, om vilken här är fråga, rimligen åligga staden Kristinehamn. Det belopp, som i sådant hänseende torde böra tillhandahållas av staden, synes ej böra understiga 5,000 kronor. Motsvarande kostnader för gymnasium i Södertälje m. fl. städer hava bestritts av vederbörande kommuner i samband med upprättandet av kommunala gymnasier i dessa städer.

[161.]

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställa 1927 års skolsakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att samrealskolan i Kristinehamn må successivt ombildas till högre allmänt samläroverk med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig dels att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, dels ock att såsom engångsanslag anvisa ett belopp icke understigande 5,000 kronor till bestridande av kostnaderna för komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket ävensom

att anvisa för nämnda ombildning erforderliga medel.

Över de skolsakkunnigas sålunda framlagda förslag hava yttranden avgivits av rektor, kollegium och lokalstyrelse vid samrealskolan i Kristinehamn, stadsfullmäktige därstädes, kollegium och lokalstyrelse vid högre allmänna läroverket å Karlstad ävensom den 27 november 1930 av skolöverstyrelsen.

Beträffande de av de lokala myndigheterna avgivna yttrandena, vilka samtliga i allt väsentligt tillstyrka förslaget, torde jag kunna inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet.

Jag torde här endast behöva meddela, att stadsfullmäktige i Kristinehamn vid sammanträde den 16 september 1930 beslutat, att staden, därest samrealskolan i Kristinehamn ombildades till högre allmänt läroverk med fyraårigt latingymnasium och med treårigt realgymnasium, vore villig åtaga sig dels att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, dels ock att såsom engångsanslag anvisa ett belopp av 5,000 kronor till bestridande av kostnaderna för komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket.

[161.] Skolöverstyrelsen har i sitt ovanberörda utlåtande den 27 november 1930 anfört huvudsakligen följande:

Av stadsfullmäktige i Kristinehamn och av kollegiet vid realskolan i Kristinehamn hava vid upprepade tillfällen gjorts uttalanden om behovet av ett högre allmänt läroverk för stadens vidkommande. Frågan om inrättande av ett sådant har emellertid i viss mån kommit att sammankopplas med spörsmålet om den högre flickundervisningens ordnande inom länet, exempelvis och närmast genom upprättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad. Visserligen har 1929 års riksdag gjort det uttalandet, att frågan om utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn icke stode i sådant samband med förslaget om inrättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad, att icke den förra frågan kunde avgöras oberoende av den senare, ehuru riksdagen fann frågan om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn i behov av en mera ingående utredning och förklarade sig taga för givet, att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa en dylik närmare undersökning. Men det synes dock framgå av vad som under hithörande frågers behandling inom riksdagen blivit anfört, att statsmakterna hyst en viss tvekan, huruvida ett mer eller mindre samtidigt upprättande av två nya högre allmänna läroverk inom Värmlands län kunde anses motiverat, och att sålunda, såsom också av de lokala myndigheterna i Karlstad och Kristinehamn gjorts gällande, ett visst samband icke desto mindre förelåg mellan de båda frågorna. Sedan 1930 års riksdag beslutat, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad skall ombildas till samgymnasium, har frågan om utbildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk kommit i ett nytt läge så tillvida, som tanken på upprättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad torde få anses hava blivit skjuten åt sidan, i varje fall för en avsevärd tid framåt. 1927 års skolsakkunniga hava i föreliggande utredning också alltmer kommit till den uppfattningen, att ett dylikt flickläroverk i Karlstad av både ekonomiska och pedagogiska skäl icke kan för närvarande ifrågasättas. Huru under sådana omständigheter behovet av realskolundervisning för flickor i Karlstad skall tillgodoses, genom särskild flickrealskola eller genom därvarande gossläroverks fullständiga utbildning till samläroverk, behöver, så vitt överstyrelsen kan finna, icke på något sätt påverka frågan om inrättande av ett gymnasium i Kristinehamn. Under sådana förhållanden synes frågan om upprättande av ett högre allmänt läroverk i Kristinehamn nu kunna prövas uteslutande ur synpunkten av denna stads och denna landsändas behov av en dylik läroanstalt, och tidpunkten synes vara inne för frågans slutgiltiga prövning och avgörande.

De skolsakkunniga hava i sitt utlåtande den 10 april 1930 föreslagit, att samrealskolan i Kristinehamn må under vissa villkor successivt ombildas till högre samläroverk.

Överstyrelsen finner de skäl, som skolsakkunniga därvid anfört, bärande och kan i allt väsentligt ansluta sig till desamma. Särskilt vill överstyrelsen därvid fästa uppmärksamheten vid den omständigheten, att, fränsett realskolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö, realskolan i Kristinehamn är rikets största och innevarande termin har att uppvisa ett lärjungantal av 289. Den är i storleksavseende för närvarande jämställd med realskolan vid de båda största av de läroverk, vilka genom 1927 års

riksdags beslut erhöillo sina kommunala gymnasier förststatligade, nämligen högre allmänna läroverken i Södertälje och Eskilstuna. Antalet lärjungar har därvid visat en ganska jämn och avsevärd stegring sedan en lång tid tillbaka. Ett 40-tal lärjungar, tillhörande Kristinehamns lärjungeområde, bedriver för närvarande studier vid gymnasier i andra städer, mestadels Karlstad och Örebro, och det torde med säkerhet kunna antagas, att åtskilliga lärjungar i Kristinehamns realskola skulle önska komma i åtnjutande av undervisning å gymnasium, men se sig nödsakade avstå därifrån, så länge dylika studier äro förbundna med vistelse å annan ort. Samhällets folkmängd (över 12,000) hänvisar det också afgjort till den grupp av städer, i vilka högre allmänna läroverk bruka upprättas, och med tanke på storleken av det lärjungeområde, som det för närvarande enda högre allmänna läroverket i Värmlands län, högre allmänna läroverket i Karlstad, omsluter, måste kravet anses äga berättigande ej mindre ur hela denna bygds synpunkt än ur själva läroverkssamhällets. Den omständigheten, att staden icke tidigare på egen bekostnad låtit upprätta ett kommunalt gymnasium, synes i föreliggande fall ej rätteligen kunna anföras såsom ett skäl, varför ett statligt gymnasium icke nu bör komma till stånd. Överstyrelsen vill i detta avseende hänvisa till den fullständiga utredning, som de skolsakkunniga på denna punkt förbragt och av vilken bland annat framgår, att staden med hänsyn icke minst till sina gent emot statsverket i annat sammanhang åtagna förpliktelser och det ekonomiska läge, i vilket staden, till stor del till följd av dessa förpliktelser, befinner sig, näppeligen kunnat förväntas villig att ikläda sig de kostnader, som skulle hava varit förbundna med upprättandet och uppehållandet av ett kommunalt gymnasium. Med hänsyn till här anförda omständigheter och under hänvisning till vad av skolsakkunniga och av i ärendet hörda myndigheter anförts anser sig sålunda överstyrelsen böra tillstyrka förslaget om utvidgning av det allmänna läroverket i Kristinehamn till att omfatta jämväl gymnasium.

Beträffande organisationen finner överstyrelsen det till en början själfvallet, att sagda gymnasium, i likhet med realskolan, organiseras såsom samgymnasium. Det synes böra erhålla såväl latin- som reallinje. De lärjungar, som bedriva gymnasiestudier vid andra läroverk, fördela sig enligt de skolsakkunnigas undersökning tämligen jämnt på latin- och reallinjen. Samtliga rikets högre allmänna läroverk med undantag av läroverken i Västervik och Strängnäs och flickläroverket i Örebro samt vissa stora läroverk i Stockholm och Göteborg äga också både latin- och realgymnasium. Att märka är dessutom, vad av de sakkunniga uppvisats, att, med hänsyn till den i stor utsträckning förekommande samläsningen mellan de båda linjerna, skillnaden i kostnad för ett enkellinjigt och ett dubbellinjigt gymnasium blir jämförelsevis obetydlig. Även i fråga om organisationen av latinalgymnasiet såsom fyraårigt och realgymnasiet såsom treårigt anser sig överstyrelsen böra tillstyrka de sakkunnigas förslag. Denna organisation är den vid jämförliga läroverk (Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Växjö, Ystad, Landskrona, Falun, Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Luleå) vanligen förekommande, och av stadsfullmäktige i Kristinehamn har ingen erinran gjorts mot den föreslagna anordningen. Visserligen finner överstyrelsen skäl kunna anföras till förmån för det av kollegiet vid samrealskolan i Kristinehamn uttalade önskemålet, att även realgymnasiet måtte organiseras såsom fyraårigt, framför allt emedan

[161.] realgymnasiet i de båda närmast belägna städerna med högre allmänt läroverk, nämligen Karlstad och Örebro, är organiserat uteslutande såsom treårigt. Å andra sidan synes det önskvärt, att möjlighet till övergång till gymnasium först efter fullt genomgången realskola förefinnes även i Kristinehamn, varjämte den av de skolsakkunniga föreslagna anordningen torde ställa sig ekonomiskt fördelaktigare. Därest en fyraårig gymnasie-linje kommer till stånd, torde en parallellavdelning av den högsta real-skoleklassen bliva överflödig, men någon ytterligare reduktion av real-skolan, därest även den andra gymnasielinjen göres fyraårig, torde icke vara att emotse.

Vidkommande kostnaden för den tilltänkta ombildningen tillåter sig överstyrelsen hänvisa till de skolsakkunnigas utredning härutinnan, vilken utredning icke givit överstyrelsen anledning till erinran.

De skolsakkunniga hava slutligen föreslagit, att ombildningen med sam-realskolan i Kristinehamn till ett högre allmänt läroverk skulle förbindas med det villkoret, att vederbörande kommun åtager sig dels att tillhanda-hålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor, dels ock att såsom en-gångsanslag anvisa ett belopp icke understigande 5,000 kronor till bestri-dande av kostnaderna för komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket. Med anledning härav hava stadsfullmäktige i Kristinehamn genom beslut den 16 september 1930 förbundit sig att ikläda sig de av skolsakkunniga sålunda ifrågasatta förpliktelserna. Detta åta-gande synes innebära, att staden är beredd att ikläda sig de erlorder-liga förpliktelserna från och med den tidpunkt, som av Kungl. Maj:t och riksdagen kan komma att bestämmas för gymnasiets inrättande. Då läro-verkets utvidgning synes böra försiggå successivt, anser sig överstyrelsen böra föreslå, att första ringen av det fyraåriga latin- och det treåriga real-gymnasiet upprättas höstterminen 1931 och att därefter en ny ring å så-väl latin- som realgymnasiet upprättas årligen, till dess vardera gymnasie-linjen är färdigbildad.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels att besluta att samrealskolan i Kristinehamn må, därest erforderliga lokaler och utrustning av staden ställas till förfogande, från och med höst-terminen 1931 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt ombildas till ett högre samläroverk med fyraårigt latin- och tre-årigt realgymnasium på så sätt, att under första året upprättas första ringen av det fyraåriga latin- och det treåriga realgymnasiet och sedan ytterligare en ring per år av vardera gymnasielinjen, till dess gymnasiet är i sin hel-het å båda linjerna färdigbildat,

dels att anvisa för nämnda ombildning erforderliga medel.

Departement-schefen. Frågan om en ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk har — såsom utav den nu av mig lämnade redogörelsen torde framgå — under årtal varit föremål för ett livligt intresse såväl från själva staden som från den omgivande landsbygden och har jämväl vid flera till-fällen underställts Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning.

Denna fråga har emellertid i viss mån kommit att sammanföras med spörsmålet om den högre flickundervisningens ordnande inom Värmlands län, exempelvis och närmast genom upprättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad. Jag håller visserligen i likhet med 1929 års riksdag före, att frågan om utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn icke stått eller står i sådant samband med förslaget om inrättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad, att icke den förra frågan kan avgöras oberoende av den senare. Men å andra sidan finner jag, i likhet med skolöverstyrelsen, att — sedan 1930 års riksdag beslutat, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad skall ombildas till samgymnasium — frågan om ombildning av samrealskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk kommit i ett nytt läge så tillvida, som tanken på upprättande av ett högre allmänt läroverk för flickor i Karlstad torde få anses hava blivit skjuten åt sidan, i varje fall för en avsevärd tid framåt.

I enlighet med ett av 1929 års riksdag gjort uttalande föreligger nu en ingående utredning rörande ombildning av Kristinehamnsskolan till högre allmänt läroverk.

De skäl, som anförts till förmån för förslaget och för vilka jag i det föregående redogjort, hava synts mig övertygande. Jag vill här endast erinra om skolans betydande storlek, stadens kraftigt växande folkmängd, dess stora omgivande landsbygd, för vilken ett bifall till förslaget skulle bereda en lättnad vid tillgodoseendet av barnens uppfostran, önskvärldheten att åstadkomma en avlastning från de stora läroverken i Karlstad och Örebro ävensom det förhållandet, att Värmlands län hittills i förhållande till folkmängden varit sämst lottat i fråga om högre allmänna läroverk. Jag vill därför tillstyrka, att förslag måtte framläggas för riksdagen om ombildning av här förevarande skola till ett högre allmänt läroverk.

I likhet med överstyrelsen finner jag det självfallet, att gymnasiet organiseras som samgymnasium. Förslaget om att det nya gymnasiet bör erhålla såväl latin- som reallinje vill jag tillstyrka med hänsyn såväl till fördelarna härav för eleverna som till det av överstyrelsen påpekade förhållandet, att skillnaden i kostnad för ett enkellinjigt och ett dubbellinjigt gymnasium blir jämförelsevis obetydlig.

I fråga om organisationen av latingymnasiet såsom fyraårigt och realgymnasiet såsom treårigt hava 1927 års skolsakkunniga anslutit sig till den vid jämförliga läroverk vanligen förekommande organisationen, och häremot har jag intet att erinra.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag, att läroverkets utvidgning bör försiggå successivt, och vill jag, i anslutning till vad överstyrelsen härutinnan föreslagit, förorda, att första ringen av det fyraåriga latin- och det treåriga realgymnasiet upprättas höstterminen 1931 och att därefter en ny ring

[161.] å såväl latin- som realgymnasiet upprättas årligen till dess vardera gymnasielinjen är färdigbildad.

1927 års skolsakkunniga hava beräknat den slutliga kostnadsökningen för statsverket vid ett bifall till det av dem framlagda förslaget till 47,690 kronor förutom ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. Här emot har jag icke funnit något att erinra.

För budgetåret 1931/1932 hava kostnaderna beräknats på följande sätt:

rektor, lönefyllnad	kronor	1,100: —
1 lektor	»	5,800: —
1 extra lärare	»	3,300: —
18 timlärartimmar à 140 kronor	»	2,520: —
4 timmar i teckning à 115 kronor	»	460: —
4 » i gymnastik à 115 kronor	»	460: —
2 » i musik à 115 kronor	»	230: —
Summa kronor		13,870: —

Skolöverstyrelsen har framhållit, att, därest en fyraårig gymnasielinje komme till stånd, en parallellavdelning av högsta realskoleklassen skulle bliva överflödig. Om så bleve fallet, skulle de här ovan beräknade kostnaderna under första året minskas med 4,700 kronor (en extra lärare och 10 timlärartimmar).

Beträffande denna fråga har jag inhämtat följande. I klasserna 5⁶ och 3⁴, vilka klasser läsåret 1931/1932 skola bilda dels högsta realskolklassen, dels första ringen å det fyraåriga latingymnasiet, uppgick antalet lärjungar höstterminen 1930 till sammanlagt 62. Om man antager, att dessa 62 lärjungar — eller rättare sagt det något mindre antal, som kan beräknas uppkomma på grund av normal avgång genom kvarsittning o. s. v. — ungefär jämnt fördela sig på högsta realskolklassen och första latinringen, skulle man ej nästa läsår behöva räkna med mer än en avdelning i högsta realskolklassen. Besparingen härigenom uppgår, som nyss nämnts, till 4,700 kronor, vadan kostnadsökningen för budgetåret 1931/1932 skulle uppgå till (13,870 — 4,700 =) 9,170 kronor.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att — därest den nyss av mig antagna fördelningen av lärjungarna mellan högsta realskolklassen och första latinringen under läsåret 1931/1932 icke skulle visa sig riktig — skolöverstyrelsen jämlikt medgivande av 1930 års riksdag äger att inom gränserna av härför anvisade medel besluta om tillfälligt upprättande av parallellavdelningar.

Kostnadsökningen för budgetåret 1931/1932 skulle, enligt vad jag nyss anförde, uppgå till sammanlagt 9,170 kronor. Denna kostnadsökning fördelar sig på de olika till de allmänna läroverken utgående anslagen på följande sätt:

det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna lärover-	
ken (lönefyllnad åt rektor 1,100 kronor, samt 1 ny ordi-	
narie lektorstjänst 5,800 kronor)	kronor 6,900: —
anslaget till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de	
allmänna läroverken m. m. (8 timlärartimmar à 140 kronor)	» 1,120: —
anslaget till extra arvoden åt teckningslärare vid de all-	
männa läroverken (4 timmar à 115 kronor)	» 460: —
anslaget till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de all-	
männa läroverken (4 timmar à 115 kronor)	» 460: —
anslaget till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna	
läroverken (2 timmar à 115 kronor)	» 230: —
	Summa kronor 9,170: —

Beträffande anvisande av de sålunda erforderliga medlen kommer jag att göra framställning under punkterna 162, 168, 171, 172 och 173 i det följande.

De av 1927 års skolsakkunniga och skolöverstyrelsen föreslagna villkoren för Kristinehamns stad hava, som jag tidigare omförmålt, redan godtagits av staden.

I anslutning till vad nu anförts hemställer jag i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att samrealskolan i Kristinehamn må från och med höstterminen 1931 eller den senare tidpunkt, som av Kungl. Maj:t bestämmes, successivt ombildas till ett högre samläroverk med fyraårigt latin- och treårigt realgymnasium på så sätt, att under första året upprättas första ringen av det fyraåriga latin- och det treåriga realgymnasiet och sedan ytterligare en ring per år av vardera gymnasielinjen, till dess gymnasiet är i sin helhet å båda linjerna färdigbildat.

6. Nya ordinarie lärartjänster m. m. Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, som för budgetåret 1926/1927 var bestämt till 6,666,066 kronor, har under de fyra senaste åren väsentligt höjts och är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med 8,076,850 kronor. [162.]
Nya ordinarie
lärartjänster
m. m.

Anslagshöjningarna hava huvudsakligen föranletts av 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet, vilket beslut beräknats komma att under ett antal år framåt medföra ökat behov av ordinarie lärarkrafter och således en fortgående ökning i anslagsbehovet under ifrågavarande anslagstitel. I avseende å det belopp, varmed anslaget av berörda anledning bör höjas med ingången av budgetåret 1931/1932, har skolöverstyrelsen verkställt utförliga beräkningar, vilkas resultat framlagts i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 augusti 1930. I denna skrivelse behandlas dels den höjning av ifrågavarande reservationsanslag, som erfordras för in-

Såsom framgår av vad nyss anförts, är detta antal tjänster 67 mindre än det av 1927 års riksdag beräknade.¹⁾ Anledningen till denna minskning är väsentligen att söka i uppskovet med inrättande av de fyra första flickläroverken, vidare den av 1928 års riksdags beslut föranledda ändrade proportionen mellan manliga och kvinnliga lärarkrafter samt slutligen i en av vissa omständigheter påkallad varsamhet vid inrättande av nya tjänster. Minskningen av ordinarie lärarkrafter har i icke ringa utsträckning motsvarats av en ökning av det beräknade antalet extra ordinarie lärare.

Av de för budgetåret 1930/1931 beräknade nya tjänsterna torde emellertid rektors- och ämneslärarinnebefattningarna vid det nyinrättade högre allmänna läroverket för flickor i Örebro icke komma att under året tagas i anspråk. Dessutom hava en till nyinrättande beräknad ämneslärarinnetjänst vid högre allmänna läroverket i Strängnäs samt två till nyinrättande ifrågasatta adjunktstjänster vid högre allmänna läroverken i Nyköping och Västervik på grund av minskning i det beräknade antalet klassavdelningar visat sig obehövliga, i varje fall tills vidare. Dessa båda adjunktstjänster hava i stället förlagts till samrealskolorna i Hässleholm och Höganäs, vadan de två ämneslärarinnetjänster, som beräknats böra inrättas vid dessa skolor, liksom den nyssnämnda ämneslärarinnetjänsten vid högre allmänna läroverket i Strängnäs tills vidare icke behövt inrättas. En obesatt ämneslärarinnebefattning, som inrättats vid samrealskolan i Motala, torde icke komma att tagas i anspråk utan ett följande år förflyttas till annat läroverk, då överstyrelsen ämnar föreslå överflyttande av en adjunktstjänst till samrealskolan i Motala. En 1929 inrättad men tills vidare vakant ämneslärarinnetjänst vid högre allmänna läroverket i Västervik torde ej heller under året bliva tagen i anspråk, men behöves sannolikt ett följande år; den påverkar alltså på intet sätt den anslagsökning, överstyrelsen i detta sammanhang har att beräkna. Sammanlagt torde sålunda av de för året 1930/1931 i budgeten beräknade tjänsterna 7 komma att under året stå reserverade, nämligen 1 rektorstjänst och 6 ämneslärarinnetjänster, av vilka rektorstjänsten och 4 ämneslärarinnebefattningar ännu icke blivit upprättade.

I budgetåret 1930/1931 års stat beräknar skolöverstyrelsen sålunda följande tjänster: 118 rektors-, 339 lektors-, 900 adjunkts- och 174 ämneslärarinnetjänster eller tillhopa 1,531 befattningar.

Den verkliga ökningen i antalet tjänster jämfört med närmast föregående budgetår skulle sålunda med all sannolikhet komma att liksom nästföregående budgetår utgöra 99²⁾, varav 8 rektors-, 23 lektors-, 43 adjunkts- och 25 ämneslärarinnebefattningar.

B. *Behovet av ordinarie rektors- och ämneslärarbefattningar budgetåret 1931/1932.*

Överstyrelsen erinrar först, att för budgetåret 1931/1932 återfinnas i 1927 års riksdags skrivelse inga beräkningar med avseende på behovet av ordinarie lärarkrafter, men att riksdagen beräknade *det slutliga antalet ordinarie ämneslärare* efter fullt genomförd omorganisation till 1,740, varav 135 rektors-,

¹⁾ Egentligen 69 mindre, om hänsyn toges till att 1 rektors- och 1 ämneslärarinnetjänst äro avsedda för det först av 1930 års riksdag beslutade högre allmänna läroverket för flickor i Örebro.

²⁾ Härvid äro ämneslärarinnetjänsterna i Motala och Västervik icke inräknade. Medräknas dessa blir siffran (1531 - 1430) = 101.

[162.]

367 lektors-, 918 adjunkts- och 320 ämneslärarinnetjänster. Till följd av 1928 års riksdags beslut om provisorisk ändring av proportionen mellan manliga och kvinnliga lärarkrafter har emellertid en förskjutning inträtt i det beräknade antalet adjunktstjänster och ämneslärarinnetjänster, varigenom dessa kunde ökas, respektive minskas med 84, så att det slutliga antalet adjunktstjänster får anses hava av riksdagen beräknats till högst 1,002 och ämneslärarinnetjänsterna till minst 236.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 21 november 1927 beräknat behovet av ordinarie ämneslärartjänster för *budgetåret 1931/1932* till 1,646, varav 126 rektors-, 364 lektors-, 893 adjunkts- och 263 ämneslärarinnetjänster, i vilken beräkning dock en icke obetydlig förskjutning måste inträda i proportionen mellan adjunkts- och ämneslärarinnebefattningar med hänsyn till 1928 års riksdags nyssberörda beslut.

Efter erinran om dessa beräkningar framhåller skolöverstyrelsen, att framför allt två omständigheter gjort det nödvändigt för överstyrelsen att nu underkasta frågan om lärarbehovet för året 1931/1932 förnyad granskning och därvid även undersöka det primärmaterial, varpå en beräkning av lärarbehovet måste vila. Den ena av dessa omständigheter är det i olika avseenden oklara läget av ämneslärarinnefrågan, den andra är relevantalets storlek och den därmed sammanhängande frågan om klassavdelningarnas antal, särskilt vid de förstатligade kommunala mellanskolorna. De ganska avsevärda modifikationerna i de tidigare beräkningarna, som synas böra följa härav, beröra emellertid endast adjunkts- och ämneslärarinnetjänsterna, medan anledning saknas att frångå tidigare uppgjord plan i fråga om inrättande av nya lektorstjänster.

1. Ämneslärarinnefrågan.

Innan överstyrelsen framlagt förslag i fråga om behovet av nya ordinarie ämneslärartjänster för budgetåret 1931/1932 har överstyrelsen därför till behandling upptagit frågan om ämneslärarinnetjänsterna, vilket motiverats även därmed, att åt 1928 års riksdags beslut angående ämneslärarinnetjänsterna givits endast provisorisk giltighet till och med utgången av budgetåret 1930/1931. Överstyrelsens utredning rörande ämneslärarinnefrågan innehåller följande:

1928 års riksdags beslut innebar intet bestämt fixerande av antalet ämneslärarinnebefattningar vid de allmänna läroverken, men de grunder, vilka Kungl. Maj:t bemyndigades följa vid tillsättande av ordinarie ämneslärartjänster vid samläroverken under de år, för vilka beslutet ägde giltighet, inneburo, att det slutliga antalet ämneslärarinnetjänster skulle komma att uppgå till *minst 236* mot av 1927 års riksdag beräknade 320.

Överstyrelsen vill till en början i korthet erinra om den ordning och det sätt, varpå nu gällande bestämmelser angående ämneslärarinnetjänster vid samläroverken kommit till stånd. Med ändring av 1904 års riksdags beslut i samband med inrättandet av statens samskolor, att vid varje samskola skulle finnas bland annat tre adjunkter och tre ämneslärarinnor, däribland en första lärarinna, beslöt *1921 års riksdag*, att en ämneslärarinnebefattning

vid en var av statens samskolor måtte vid dåvarande innehavares avgång från tjänsten ombildas till adjunktsbefattning. Genom detta beslut fastställdes alltså proportionen mellan ämneslärarinnetjänster och adjunktstjänster vid en samskola till 2: 4, d. v. s. antalet ämneslärarinnetjänster skulle förhålla sig till hela antalet ordinarie ämneslärare, utom rektor, som 2 till 6. Ifrågavarande ändring var föranledd av det beslut av 1918 års riksdag, varigenom rektors- och adjunktstjänsterna vid samskolor öppnades även för kvinnor.

I *Kungl. Maj:ts proposition nr 116 till 1927 års riksdag* föreslogs, att vid de nybildade samrealskolorna kvinnliga lärare borde finnas anställda till ett antal, som vore ungefär proportionellt till det vid samskolorna förefintliga eller 2 av 5, vid läroverk med större antal lärare 4 av 10, dock minst 2 lärarinnor vid varje skola. Detta Kungl. Maj:ts förslag blev även riksdagens beslut.

Då detta beslut emellertid så till vida syntes inrymma en motsägelse, som proportionen angavs vara ungefär densamma som vid samskolorna eller 2 av 5, medan proportionen vid samskolorna i verkligheten var 2 av 6, och då det dessutom visade sig, att i de siffror, som legat till grund för 1927 års riksdags beräkningar, i själva verket tillämpats en annan, för de manliga lärarna ännu ogynnsammare proportion, nämligen 2 av 4, hemställde *överstyrelsen i skrivelse den 12 december 1927* (vilken skrivelse återfinnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 231 till 1928 års riksdag, sid. 15 ff.) om vissa ändringar i föreliggande beslut. De viktigaste bland de av överstyrelsen föreslagna ändringarna voro, att det måtte bestämmas,

att vid samrealskola med högst 6 ordinarie ämneslärare skola inrättas två ämneslärarinnebefattningar,

att vid samrealskola med mer än 6 ordinarie ämneslärare skall inrättas en ämneslärarinnebefattning för varje fullt tretal ordinarie ämneslärare, rektor oräknad.

I detalj tänktes dessa principer tillämpade på följande sätt:

vid samläroverk med 4 avdelningar i realskolan inrättas 2 ämneslärarinnebefattn.

»	»	»	5	»	»	»	»	2	»
»	»	»	6	»	»	»	»	2	»
»	»	»	7	»	»	»	»	2	»
»	»	»	8	»	»	»	»	2	»
»	»	»	9	»	»	»	»	3	»
»	»	»	10	»	»	»	»	3	»
»	»	»	11	»	»	»	»	4	»
»	»	»	12	»	»	»	»	4	»
»	»	»	13	»	»	»	»	4	»
»	»	»	14	»	»	»	»	5	»
»	»	»	15	»	»	»	»	5	»

Genom en ändring i överensstämmelse med detta förslag skulle den av 1921 års riksdag införda proportionen, vilken även torde hava varit den av 1927 års riksdag avsedda, återinföras.

I *1928 års statsverksproposition*, åttonde huvudtiteln, förklarade också departementschefen under punkt 139, att konsekvenserna av 1927 års riksdags beslut i förevarande avseende blivit långt mera vittgående än från början varit avsett, detta till följd av riksdagens beslut att indraga läroverkens dåvarande första klass och öppna flertalet bland de allmänna läroverken för

[162.]

flickor samt att vid alla dylika samläroverk inrätta ämneslärarinnebefattningar till ett antal, som bestämdes enligt nyssnämnda proportionstal (2 av 5). Han ansåg därför, att den förut angivna proportionen mellan antalet åt kvinnor förbehållna lärartjänster och antalet övriga lärartjänster — till vilka kvinnor enligt gällande behörighetslag hade samma behörighet som män — utan större svårighet kunde förändras i en för de manliga lärarna mindre ogynnsam riktning samt framhöll, att för en sådan förändring talade icke blott hänsyn till den manliga extralärarkårens befordringsförhållanden utan jämväl viktiga pedagogiska skäl. I *Kungl. Maj:ts proposition nr 231 till 1928 års riksdag* redogjordes för skolöverstyrelsens ovannämnda framställning samt de övriga skrivelser, som inkommit från olika organisationer rörande en ändring av ifrågakarande bestämmelser. Departementschefen yttrade därvid bland annat: »Det är möjligt att med detta förslag (överstyrelsens) anvisats den väg, efter vilken frågans slutliga lösning bör sökas. Enligt min mening bör emellertid frågan om den slutliga proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare tills vidare hållas öppen, i avvaktan på de erfarenheter, som kunna vinnas vid de nyorganiserade samläroverken. Under tiden torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall bestämma, huruvida för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall ledigförklaras såsom adjunksbefattning och följaktligen stå öppen för såväl manliga som kvinnliga sökande eller om den skall förbehållas åt kvinnor och således hava karaktär av ämneslärarinnebefattning. Vid avgörandet av dylika frågor bör givetvis tillses, att under alla omständigheter tillgång till minst en ordinarie kvinnlig lärarkraft beredes varje läroverk, som är avsett även för flickor.» *Riksdagen* biföll denna hemställan, dock under uttalande, att den Kungl. Maj:t sålunda förbehållna prövningsrätten måtte handhavas med all vederbörlig varsamhet, så att i allt fall proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare ej måtte ändras i vidare mån än det av skolöverstyrelsen i ärendet avlåtna, å sid. 21 i statsrådsprotokollet återgivna förslaget innebar, och att det föreslagna bemyndigandet allenast måtte erhålla provisorisk giltighet till och med utgången av budgetåret 1930/1931.

Skolöverstyrelsen framhåller nu, att då riksdagen sålunda i förevarande avseende beslöt en provisorisk anordning intill utgången av budgetåret 1930/1931, riksdagen tydligen i likhet med Kungl. Maj:t avsett vinnande av erfarenheter vid de nyorganiserade samläroverken.

Tyvärr, fortsätter överstyrelsen, måste det sägas, att den tid, som sedan dess förflutit, varit allt för kort för att några samlade och mera allmängiltiga erfarenheter skulle ha kunnat vinnas, om man därmed i främsta rummet avser erfarenheter av pedagogisk natur. Först med ingången av läsåret 1929/1930 började ämneslärarinnetjänster vid de nya samläroverken och flickläroverken att tillträdas, och av de 77 tjänster av denna art, vilka där nyinrättats — de förststatligade kommunala mellanskolorna äro därvid icke medräknade — hava ännu endast omkring 50 blivit i vederbörlig ordning tillsatta, och av ifrågakarande lärarinnor har en stor del först med innevarande hösttermin trätt i tjänstgöring vid respektive läroverk.

Några pedagogiska erfarenheter av ämneslärarinnesystemet vid de nyorganiserade samläroverken kunna sålunda icke ännu åberopas. Däremot föreligga enligt överstyrelsens mening ett par förhållanden av annan art, vilka

måste anses vara av grundläggande betydelse för föreliggande fråga, ehuru de näppeligen kunna för närvarande föranleda några definitiva åtgärder, alldenstund den ena av dessa omständigheter talar för en inskränkning av antalet ämneslärarinnetjänster, medan den andra snarare pekar i motsatt riktning eller i varje fall talar emot någon nämnvärd minskning i antalet dylika tjänster för närvarande.

En inskränkning i ämneslärarinnesystemet, yttrar överstyrelsen, måste sålunda te sig starkt motiverad av *den alltmer ökade tillströmningen av akademiskt utbildade kvinnliga lärarkrafter till läroverken*. Att en sådan ökning i tillströmningen av kvinnor till läroverkslärarbanan förefinnes, framgår med all tydlighet av ansökningarna om genomgående av provår. En av överstyrelsen verkställd undersökning av förhållandena i detta avseende under tiden efter 1921 eller den tidpunkt, då den nu gällande proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare kan sägas hava blivit fastställd, giver vid handen, att antalet kvinnliga sökande till genomgående av provår under dessa år har att uppvisa en både absolut och procentuellt sett påfallande stark ökning, så att medan under läsåret 1922/1923 funnos endast 9 kvinnliga provårsaspiranter, utgörande 9 procent av samtliga; motsvarande siffror för sistförflutna läsår, 1929/1930, äro 54 respektive 37 procent. Stegringen har därvid, såsom framgår av en vid överstyrelsens skrivelse fogad tabell, varit ganska jämn och så gott som oavbruten. För de olika åren under ifrågavarande 8-årsperiod har procentsatsen kvinnliga provårssökande i förhållande till samtliga utgjort respektive 9, 15, 12, 21, 21, 23, 30 och 37. Det är uppenbart, att under sådana förhållanden ett med varje år ökat antal kvinnliga sökande kan beräknas komma att anmäla sig till lediga ämneslärarbefattningar, avsedda för realskolestadiet, och att, till och med om ämneslärarinnetjänster överhuvud taget icke vidare inrättades, läroverken ändock komme att tillgodogöra sig kvinnlig lärarkraft i betydande utsträckning. Till en början finge i så fall de kvinnliga lärarna anställning såsom extralärare och vikarier och sedermera, i den mån de kunde upptaga konkurrensen med de manliga sökandena, som adjunkter. Ur statsekonomisk synpunkt är det därvid, åtminstone för närvarande, så till vida utan betydelse, om ifrågavarande kvinnliga sökande erhålla adjunks- eller ämneslärarinnetjänster, som adjunksbehörig ämneslärarinna jämlikt kungörelsen nr 262/1928 avlönas lika med kvinnlig adjunkt. Men ur allmän beföringssynpunkt ställa sig förhållandena annorlunda, i det adjunksbehörig lärarinna kan erhålla och i verkligheten också visar sig erhålla beföring till ämneslärarinnetjänst på betydligt kortare tid än till adjunktstjänst, i vilket senare fall hon har att konkurrera med välmeriterade manliga sökande med en tjänstgöringstid, som mycket ofta ligger mellan 20 och 30 terminer. För de manliga obefordrade lärarna kan det icke te sig annat än som en orättvisa, att deras kvinnliga kamrater på detta sätt skola på en genväg erhålla ordinarie beföring, medan beföringsmöjligheterna just på grund av förefintligheten av denna speciellt kvinnliga beföringsväg minskas för dem själva.

Då läroverken sålunda numera hava utsikt att även oberoende av ämneslärarinnetjänsterna erhålla erforderlig kvinnlig arbetskraft och då det i olika avseenden vore mest tilltalande, att ifrågavarande för realskolestadiet avsedda ämneslärartjänster stode i lika mån öppna för manliga och kvinnliga sökande under fri tävlan, kunde det synas, som om ämneslärarinneinstitutio-

[162.] nen borde helt och hållet slopas vid läroverken. Emellertid anser sig överstyrelsen för sin del icke kunna framställa eller tillstyrka ett förslag i sådan riktning. Ty även med bortseende från det förhållandet, att ämneslärarinnetjänsterna jämväl stå öppna för en annan kategori av sökande, nämligen de seminarieutbildade, vilka icke äro berättigade att söka adjunktstjänster och vilka sålunda, därest ämneslärarinneinstitutionen slopades, skulle se sig avstängda från en befördringsmöjlighet, vilken de nu äga, torde det fortfarande få anses oundgängligt, att alla samläroverk och flickläroverk äro *garanterade* ett visst minimum av kvinnlig lärarkraft. Tillgången till kvinnliga lärare kunde i annat fall befaras bliva alltför olika vid olika läroverk. Överstyrelsen håller icke för uteslutet, att förhållandena, särskilt vad beträffar de mindre samrealskolorna, kunna utveckla sig därhän, att en motsvarande garanti behöver skapas för att varje läroverk erhåller tillgång till manlig lärarkraft. Så är förhållandet vid de kommunala mellanskolorna, för vilka den föreskriften gäller, att vid skola, där gossar undervisas, skall finnas minst en manlig ordinarie ämneslärare och vid skola, där flickor undervisas, minst en kvinnlig ordinarie ämneslärare.

Därest hänsyn endast behövde tagas till här anförda omständigheter, skulle överstyrelsen närmast finna sig föranlåten att föreslå icke ett slopande av ämneslärarinneinstitutionen men väl en inskränkning av densamma. Redan i sin skrivelse den 31 augusti 1920, där överstyrelsen med hänsyn till behörighetslagens tillkomst föreslog den ändring i ämneslärarinnetjänsternas antal, som sedan beslöts av 1921 års riksdag, förklarade sig överstyrelsen hålla före, att två ämneslärarinnebefattningar vid varje samskola borde ombildas till adjunktstjänster, ehuru överstyrelsen då icke ansåg sig kunna taga steget fullt ut utan föreslog denna förändring endast för en tjänst vid varje samskola. Vid samrealskolor av den storlek, som de gamla statens samskolor representera, skulle överstyrelsen i och för sig finna det tillfyllest och i olika avseenden lämpligast, om endast en tjänst förbehölles kvinnliga sökande i form av ämneslärarinnetjänst och övriga tjänster sålunda finge stå öppna för såväl manliga som kvinnliga sökande. Vid läroverk, där realskolan har större omfattning, vore det sannolikt, åtminstone tills vidare, otillräckligt att endast garantera en ordinarie kvinnlig lärare. En lämplig proportion vore här måhända en ämneslärarinnetjänst per serie parallellavdelningar i realskolan. En enkellinjig realskola erhöles i så fall en ämneslärarinnetjänst, en dubbellinjig två o. s. v. Det högsta antal ämneslärarinnebefattningar, som enligt nu gällande specialplaner komme att i så fall inträttas vid något läroverk, vore 3. Av de gamla läroverken erhöles 6 tre ämneslärarinnetjänster, 36 två och 11 en, sammanlagt 101 ämneslärarinnetjänster mot 127 enligt nu gällande bestämmelser. Vid de förstatligade kommunala mellanskolorna — där tills vidare de förut anställda ordinarie ämneslärarna överflyttas till samrealskolan oberoende av den annars föreskrivna proportionen — är det av olika anledningar svårt att göra exakta beräkningar av det antal ämneslärarinnetjänster, som i så fall skulle förändras till adjunktstjänster, men sannolikt komme det att uppgå till ett 40-tal. Dessa förändringar komme emellertid icke att inträda omedelbart, utan i flertalet fall först vid förutvarande innehavarens avgång ur tjänsten, alltså i allmänhet vid en tidpunkt, då de kvinnliga sökande, som under de senaste åren genomgått provår eller under de närmaste åren komma att gå provår, hava uppnått tillräcklig tjänstgöringstid för att med framgång kunna tävla med manliga sökande även om adjunktstjänster.

Då överstyrelsen emellertid icke för närvarande anser sig böra ifrågasätta någon inskränkning i antalet ämneslärarinnetjänster, exempelvis i riktning mot nyss skisserade förslag, beror detta framför allt på den omständigheten, att *ett avsevärt antal lärarinnor vid enskilda skolor beräknas komma att bli entledigade från sina nuvarande befattningar på grund av den av 1927 års riksdag beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet* och genom riksdagens och Kungl. Maj:ts beslut möjlighet beretts för ifrågavarande lärarinnor att vinna anställning vid allmänna läroverk. Såsom överstyrelsen i andra sammanhang haft anledning framhålla, hava sådana entlediganden hittills förekommit i mycket begränsad utsträckning och kunna enligt gällande bestämmelser rörande de högre flickskolornas ombildning först med utgången av budgetåret 1930/1931 förväntas erhålla större omfattning. Huruvida de komma att erhålla den största omfattningen just vid sagda läsårs utgång är svårt att nu med visshet avgöra, då detta torde komma att väsentligen bero på tidpunkten för avvecklingen av flickskolornas nuvarande klass 1. Denna avveckling är visserligen beräknad skola ske då, men möjlighet finnes att under vissa förhållanden uppskjuta densamma ända till utgången av budgetåret 1934/1935, och dessutom kan själva sättet för avvecklingen variera, så att det, åtminstone i enstaka fall, kan tänkas dröja ända till utgången av budgetåret 1937/1938, innan verkningarna av densamma på respektive skolas lärarbestånd visa sig. Men bortsett från avvecklingen av första klassen vid samtliga flickskolor har man att räkna med den indragning av hela flickskolor, som 1927 års riksdag ansett ofrånkomlig eller sannolik i 13 städer och som säkerligen kommer att medföra ett avsevärt antal entlediganden. Med hänsyn till dessa förhållanden synes det önskvärt att under de närmaste åren äga tillgång till ett tillräckligt antal ämneslärarinnetjänster för att kunna bereda åtminstone de mest meriterade av de flickskollärarinnor, som på grund av skolreformen förlora sin anställning, möjlighet till placering såsom ordinarie lärare vid allmänna läroverk. Med anledning härav har Kungl. Maj:t också förordnat, att med tillsättande av vissa redan upprättade ämneslärarinnetjänster skall anstå intill utgången av juni 1931, och i fråga om åtskilliga andra dylika tjänster har överstyrelsen hos Kungl. Maj:t den 21 sistlidne augusti hemställt om samma medgivande. Sammanlagt hava på detta sätt 25 ämneslärarinnetjänster vakanssatts eller föreslagits till vakanssättning, vilket antal motsvarar det ungefärliga antalet lärarinnor, som beräknas bli entledigade med utgången av läsåret 1930/1931. Å andra sidan lär det, med hänsyn till läroverkens behov, knappast låta sig göra att någon längre tid uppskjuta inrättandet eller tillsättandet av de vid läroverken erforderliga tjänsterna. Med ingången av läsåret 1933/1934 torde den nya organisationen av realskolan vara fullt genomförd vid de flesta av de allmänna läroverken, och flertalet av de nya tjänsterna vid de allmänna läroverken synas följaktligen böra inrättas under budgetåren 1931/1934, d. v. s. under de tre budgetår, som följa efter det innevarande. Då överstyrelsen sålunda finner önskvärt, att med hänsyn till entledigandet av flickskollärarinnor ett icke för litet antal ämneslärarinnetjänster finnes att tillgå under den närmaste tiden, avser överstyrelsen i första hand här nämnda tidsperiod.

Med hänsyn till här nämnda förhållanden anser sig överstyrelsen icke böra för närvarande ifrågasätta någon minskning i det antal ämneslärarinnetjänster, som enligt 1928 års riksdags beslut är avsett att finnas vid de all-

[162.]

männa läroverken. Men överstyrelsen anser sig å andra sidan ej heller kunna föreslå ett definitivt fastslående av de nu provisoriskt gällande bestämmelserna. Ty då det kan förväntas, att de ämneslärarinnetjänster, som bliva tillgängliga under de närmaste åren, komma att i flertalet fall tillsättas genom överflyttning och ämneslärarinnetjänsterna sålunda komma att tillfälligt bliva i stort sett undandragna ur konkurrensen, och då sålunda de akademiskt utbildade lärarinnorna för en tid framåt bliva hänvisade till att väsentligen söka adjunktstjänster, synes det sannolikt, att ett undan för undan ökat antal tjänster av detta senare slag kommer att besättas av kvinnliga innehavare. Det kan därför komma att visa sig önskvärt, att vid bestämmande av det för ett läroverk erforderliga antalet ämneslärarinnetjänster viss hänsyn tages jämväl till det förhållandet, i vad mån kvinnlig lärarkraft finnes tillgänglig bland adjunkterna vid ifrågavarande läroverk. Emellertid synes de närmaste årens utveckling i här nämnda avseenden böra avvaktas, innan en definitiv reglering sker. Överstyrelsen har sålunda stannat vid att föreslå *en förlängning av nu gällande provisorium intill utgången av budgetåret 1933/1934*. Under loppet av denna tid torde det även vara möjligt att i pedagogiskt avseende samla de erfarenheter, som Kungl. Maj:t och riksdagen år 1928 förklarade sig önska vinna, innan ett definitivt beslut fattades.

För budgetåret 1931/1932 finner sig överstyrelsen, av skäl som torde framgå av vad redan anförts, böra föreslå inrättande av ämneslärarinnetjänster i mycket begränsad omfattning. Ett tillräckligt antal tjänster för överflyttning av dem, som bliva entledigade med början av sagda budgetår, torde redan finnas tillgängligt, och det synes då lämpligt att *så långt som möjligt uppskjuta inrättande av ytterligare tjänster till de närmast följande åren*. Under budgetåret 1932/1933 blir ett mindre antal nya ämneslärarinnetjänster även erforderligt av den anledningen, att vissa ämneslärarinnor vid statens förutvarande samskolor då bliva överflödiga vid ifrågavarande skolor och måste förflyttas till annat läroverk.

Jag vill i detta sammanhang omnämna, att centralstyrelsen för Sveriges extraläraryörening till Kungl. Maj:t inkommit med en skrift i ämnet, däri till bemötande upptagits åtskilliga av de utav överstyrelsen anförda synpunkterna.

2. Antalet klassavdelningar vid förstatligade kommunala mellanskolor.

Överstyrelsen berör härafter en annan fråga, som sammanhänger med behovet av nya ordinarie ämnesläartjänster.

Vid de förstatligade kommunala mellanskolor, där förstatligandet väntas bli helt genomfört under budgetåret 1931/1932, borde nya ordinarie ämnesläartjänster inrättas i så stort antal, att hela antalet sådana tjänster vid en var av dessa skolor motsvarar det slutliga behovet. Då det gäller att beräkna det slutliga behovet, torde det emellertid icke vara möjligt att utgå från det antal klassavdelningar, som av 1927 års riksdag preliminärt beräknats (se

riksdagens skrivelse nr 262/1927, sid. 189). Detta antal synes nämligen vara det genomsnittliga antalet klassavdelningar vid ifrågavarande kommunala mellanskolor, beräknat efter för den kommunala mellanskolan gällande förhållanden. Då emellertid vid dessa skolor i och med förstatligandet parallellavdelningar av en klass endast få upprättas, därest antalet elever i klassen överstiger 35, inedan nyssnämnda beräkningar uppenbarligen utgå från ett elevantal av 30 i varje avdelning, har överstyrelsen funnit erforderligt att underkasta förhållandena vid varje enskild sådan skola en ny undersökning. Det har av denna undersökning framgått, att i åtskilliga fall antalet klassavdelningar blir mindre än vad 1927 års riksdag beräknat. Då vidare förhållandena vid olika skolor kunna icke obetydligt växla från år till år, har överstyrelsen funnit försiktigheten bjuda att icke föreslå inrättande av ordinarie ämneslärtjänster vid dessa skolor i större utsträckning än som motsvarar ett, så vitt man nu kan döma, säkert konstant behov. Överstyrelsen har icke anledning att i fråga om dessa skolor för närvarande begära anslag till inrättande av tjänster utöver dem, till vilka anslag beviljades av 1930 års riksdag. Men överstyrelsen vill redan nu framhålla, att den varsamhet, som överstyrelsen sålunda 1929 och 1930 funnit nödvändig vid inrättande av nya ordinarie ämneslärtjänster, medför en icke obetydlig ökning i antalet extra ordinarie tjänster.

3. Beräkning av lärarbehovet budgetåret 1931/1932.

Överstyrelsen övergår härefter till att behandla frågan om lärarbehovet vid de allmänna läroverken under budgetåret 1931/1932 med hänsynstagande till de i överstyrelsens skrivelse förut berörda förhållandena och redogör därvid först för behovet vid de gamla läroverken, inklusive de nya flickläroverken, därefter för förhållandena vid de förstatligade och de under utbildning stående kommunala mellanskolorna.

Vid *de gamla läroverken, inklusive de nya flickläroverken*, erfordras *en ny rektorstjänst*, nämligen vid högre allmänna läroverket för flickor i Örebro, till vilken emellertid anslag redan finnes beviljat. Vidare erfordras *20 nya lektorstjänster*, därav en vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Norrköping, Jönköping, Västerås, Eksjö, Karlskrona, Kristianstad, Halmstad, Uddevalla, Vänersborg och Skövde, högre allmänna läroverket för flickor i Malmö och högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg, samt två vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Landskrona och å Kungsholmen i Stockholm samt flickläroverken i Stockholm och Göteborg. Detta förslag innebär överensstämmelse med överstyrelsens plan i skrivelse den 21 november 1927 liksom med 1927 års riksdags beräkningar, dock att beträffande flickläroverken vissa förskjutningar inträtt i fråga om tidpunkten både för här nämnda och övriga tjänsters inrättande. Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att efter budgetåret 1931/1932 endast ett fåtal nya lektorstjänster, huvudsakligen vid flickläroverken, återstå till nyinrättande, och att alltså det behov av nya sådana tjänster, som 1927 års skolreform beräknades föranleda, är, sedan ovaanämnda tjänster inrättats, i det närmaste fyllt.

Vidkommande *adjunkts- och ämneslärarinnetjänster* är det av förut anförda skäl icke längre möjligt att mer än delvis följa tidigare gjorda beräkningar. Enligt den ursprungliga planen, som utgick från 1927 års riksdags beslut

[162.]

angående antalet ämneslärarinnor, hade överstyrelsen beräknat inrättande av 14 nya *ämneslärarinnjetjänster* under budgetåret 1931/1932, nämligen en vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Södertälje, Nyköping, Eskilstuna, Kalmar, Karlskrona, Kristianstad, Landskrona, Halmstad, Vänersborg, Gävle, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå. Vad beträffar högre allmänna läroverken i Landskrona, Vänersborg, Umeå och Luleå hava dessa emellertid redan erhållit det antal ämneslärarinnjetjänster, som är erforderligt enligt 1928 års riksdags beslut, vadan där nu ifrågasatta ämneslärarinnjetjänster, såsom tidigare skett i liknande fall, synas böra utbytas mot adjunktstjänster. Men överstyrelsen vill framställa samma förslag jämväl beträffande de ämneslärarinnjetjänster, som år 1927 beräknades skola nu inrättas vid högre allmänna läroverken i Södertälje, Eskilstuna, Karlskrona och Östersund. Vid vart och ett av de båda sistnämnda läroverken bör nämligen enligt nyssnämnda riksdagsbeslut av år 1928 en av de fem tilltänkta ämneslärarinnjetjänsterna utbytas mot en adjunktstjänst, och det synes lämpligt, att detta utbyte sker just nu, sedan tre ämneslärarinnjetjänster inrättats vid vardera läroverket. Beträffande Södertälje och Eskilstuna innebär det föreslagna utbytet endast en omkastning av tidpunkten för inrättande av de olika tjänsterna, i det att en adjunktstjänst, som tänkts inrättad vid vart och ett av dessa läroverk budgetåret 1933/1934, då kan ersättas med en ämneslärarinnjetjänst. Ämneslärarinnjetjänsterna vid högre allmänna läroverken i Kalmar, Kristianstad, Halmstad, Gävle och Sundsvall torde likaså böra utbytas mot adjunktstjänster, men på så sätt, att motsvarande tidigare planerade indragningar av adjunktstjänster där icke behöva äga rum. Tjänsten i Nyköping synes böra ställas på framtiden, då den för närvarande icke torde kunna tagas i anspråk.

Vad som anförts i fråga om till nyinrättande ifrågasatta ämneslärarinnjetjänster vid högre allmänna läroverken i Landskrona, Vänersborg, Umeå och Luleå gäller även tre ämneslärarinnjetjänster, som tidigare beräknats för högre allmänna läroverken i Eksjö, Skövde och Hudiksvall, men som tills vidare blivit ställda på framtiden. Då dessa läroverk redan erhållit erforderligt antal ämneslärarinnjetjänster, synas adjunktstjänster nu böra där inrättas i stället för nämnda ämneslärarinnjetjänster.

I skrivelse den 31 augusti 1929 föreslog överstyrelsen jämväl, att frågan om inrättande av en ämneslärarinnjetjänst vid vart och ett av läroverken i Strängnäs, Växjö, Kalmar, Visby, Kristianstad, Skara, Falun, Härnösand, Mariestad, Kristinehamn och Arvika skulle ställas på framtiden. Av dessa finner överstyrelsen det lämpligt, att tjänsten vid samrealskolan i Arvika nu inrättas. Tjänsten vid samrealskolan i Mariestad torde böra helt utgå, då den i själva verket kan anses motsvara den adjunktstjänst, som där inrättades redan den 16 maj 1929. Tjänsten i Strängnäs torde alltjämt böra ställas på framtiden, då den för närvarande är obehörlig med hänsyn till läroverkets storlek. Beträffande tjänsterna i Växjö, Kalmar, Visby, Kristianstad, Skara, Falun, Härnösand och Kristinehamn torde dessa på så sätt böra utbytas mot adjunktstjänster, att motsvarande indragningar av adjunktstjänster vid nämnda läroverk icke behöva äga rum, alldenstund behovet av ämneslärarinnjetjänster i fråga om läroverken i Skara och Härnösand redan är fyllt, och beträffande övriga nämnda läroverk kan beräknas bliva fyllt vid olika tidpunkter under de närmast följande åren.

Överstyrelsen föreslår vidare, att de 2 ämneslärarinnjetjänster vid högre allmänna läroverket i Strängnäs och högre allmänna läroverket för flickor

i Örebro, till vilka anslag beviljades av 1930 års riksdag men vilka icke [162.] ännu behövt inrättas, beräknas skola upprättas den 1 juli 1931.

Vid de nyorganiserade samläroverken i Lund och Västerås torde anslag böra beräknas till 2 ämneslärarinnetjänster, en vid vardera läroverket.

Vid högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg hade ursprungligen beräknats, att under tredje organisationsåret skulle tillkomma bland annat en ämneslärarinnetjänst vid vardera. Överstyrelsen föreslår nu, att en ämneslärarinnetjänst inrättas vid vardera av högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm och Hälsingborg, att i stället en adjunktstjänst inrättas vid högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg, där behovet av ämneslärarinnetjänster redan är fyllt, samt att ifrågavarande tjänst vid högre allmänna läroverket för flickor i Malmö tills vidare ställs på framtiden.

Sammanlagt skulle alltså under budgetåret 1931/1932 tillkomma 7 *ämneslärarinnetjänster* vid här ifrågavarande läroverk, nämligen en vid vart och ett av högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Hälsingborg och Örebro, högre allmänna läroverken i Strängnäs, Lund och Västerås samt samrealskolan i Arvika.

Överstyrelsen tillägger, att därest förenämnda ämneslärarinnetjänster inrättas, finnas minst två sådana tjänster upprättade vid samtliga de genom 1927 års skolreform nyorganiserade samläroverken utom högre allmänna läroverket i Växjö och samrealskolan i Karlshamn. Då överstyrelsen icke för närvarande föreslår inrättande av nya ämneslärarinnetjänster vid dessa båda läroverk, sker detta för att kunna undvika eller till en lämpligare tidpunkt uppskjuta en annars sannolikt nödvändig tvångsförflyttning av lärare.

De flesta av de ämneslärarinnetjänster, som sedan återstå till nyinrättande, hava tidigare beräknats skola tillkomma under budgetåret 1932/1933 eller, i fråga om ett fåtal tjänster, något senare.

I förslaget om nya ämneslärarinnetjänster har överstyrelsen redan berört frågan om nya *adjunktstjänster* och i anslutning till 1928 års riksdags beslut föreslagit inrättande av en sådan tjänst i stället för år 1927 beräknad ämneslärarinnetjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Karlskrona, Landskrona, Vänersborg, Skövde, Hudiksvall, Östersund, Umeå, Luleå samt högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg eller sammanlagt 12 tjänster. Dessutom böra enligt överstyrelsens plan den 21 november 1927 tillkomma en adjunktstjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Malmö och Östersund. Vid vart och ett av högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg bör ävenledes tillkomma en adjunktstjänst. Däremot torde med inrättande av en adjunktstjänst vid högre latinläroverket i Göteborg, som beräknats till inrättande den 1 juli 1931, böra tills vidare anstå med hänsyn till 1930 års riksdags beslut angående lyceelinjen vid sagda läroverk. Av 1930 års riksdag beviljades anslag till en adjunktstjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Nyköping och Västervik, men på grund av minskning i lärarbehovet vid dessa båda läroverk hava dessa tjänster, såsom förut omnämnts, icke där upprättats, utan tilldelats samrealskolorna i Håssleholm och Höganäs. Ej heller under nästkommande budgetår torde nya adjunktstjänster komma att behövas vid högre allmänna läroverken i Nyköping och Västervik, varför överstyrelsen föreslår, att de ställas på framtiden.

Vid de gamla läroverken och de nya flickläroverken behöva alltså nya

[162.] adjunktstjänster upprättas till ett antal av sammanlagt 18, nämligen två vid vart och ett av högre allmänna läroverket i Östersund och högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg samt en vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Malmö, Södertälje, Eskilstuna, Eksjö, Karlskrona, Landskrona, Vänersborg, Skövde, Hudiksvall, Umeå och Luleå samt högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Malmö och Hälsingborg.

Å andra sidan synas vissa adjunktstjänster under sagda budgetår böra indragas, nämligen en vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Norrköping, Härnösand och högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm samt vid var och en av samrealskolorna i Norrtälje och Sala eller sammanlagt 5 tjänster. Av dessa torde en indragning (vid högre latinläroverket å Norrmalm) kunna ske i samband med vederbörande tjänstinnehavares avgång ur tjänsten och två (Norrköping och Härnösand) verkställas genom att tills vidare vakanssatta tjänster förflyttas till annat läroverk, medan de båda återstående indragningarna (Norrtälje och Sala) torde få ske genom tvångsförflyttning av nuvarande tjänstinnehavare. En till indragning under budgetåret 1931/1932 avsedd adjunktstjänst vid samrealskolan i Askersund ämnar överstyrelsen föreslå till indragning redan från den 1 oktober 1930 och förflyttning till samrealskolan i Motala, varigenom en obesatt ämneslärarinnetjänst därstädes kan reserveras. Under året 1931/1932 beräknade adjunktindragningar vid högre allmänna läroverken i Växjö, Halmstad och Falun samt samrealskolan i Vimmerby synas av olika anledningar böra något uppskjutas.

För budgetåret 1931/1932 erfordras alltså anslag till inrättande av *13 nya adjunktstjänster* vid här ifrågavarande läroverk.

Vid den grupp av *förutvarande kommunala mellanskolor, som blivit fullt förstatligade* med ingången av budgetåret 1930/1931, erfordras inga nya ordinarie ämneslärare.

Vid de *under ombildning till samrealskolor stående kommunala mellanskolorna* erfordras *8 nya rektorstjänster*, nämligen vid samrealskolorna i Huskvarna, Borgholm, Klippan, Skurup, Sunne, Hallsberg, Hedemora och Gudmundrå, vilkas förstatligande är avsett att taga sin början med budgetåret 1931/1932.

Förutvarande kommunala mellanskolorna i Ljungby, Mönsterås, Eslöv, Lysekil, Vara, Säffle, Bollnäs och Ström äro med ingången av budgetåret 1931/1932 i sin helhet förstatligade. Den adjunktstjänst, som innehaves av rektor vid var och en av dessa skolor, har under tiden för förstatligandet jämlikt bestämmelserna i kungörelsen nr 497/1927 hållits vakant, dock att förutvarande rektorn vid samrealskolan i Eslöv från och med den 1 juli 1930 inträtt i utövningen av sin adjunktstjänst. Den av rektor innehavda adjunktstjänsten vid ifrågavarande 7 övriga läroverk skall alltså nu i vederbörlig ordning tillsättas, vadan i budgeten måste upptagas 7 nya adjunktstjänster. Dessutom föreslår överstyrelsen, att en ny adjunktstjänst inrättas vid en var av samrealskolorna i Eslöv, Mjölby, Tomelilla, Anderslöv, Ulricehamn, Mora, Nederkalix och Söderköping eller, tillsammans med förutnämnda 7 tjänster, sammanlagt *15 adjunktstjänster*. Av dessa äro samtliga utom 4 — vid samrealskolorna i Mönsterås, Eslöv, Lysekil och Ström — avsedda att tillsättas genom överflyttande i statstjänst av förutvarande ordinarie ämneslärare vid den kommunala mellanskolan. Sammanlagda antalet adjunktstjänster vid de förstatligade kommunala mellanskolorna kommer sedan att utgöra 61 mot av överstyrelsen tidigare för ifrågavarande tidpunkt beräknade 68.

Överstyrelsen föreslår vidare, efter prövning av förhållandena vid varje särskild skola, att en *ämneslärarinnetjänst* inrättas vid var och en av samrealskolorna i Ljungby, Mönsterås, Lysekil, Vara, Säffle, Bollnäs, Ström, Vaxholm, Tranås, Sölvesborg, Simrishamn, Hörby, Laholm, Avesta, Ludvika, Sandviken och Huskvarna eller sammanlagt 17 tjänster. Samtliga utom 4 — vid samrealskolorna i Ljungby, Vara, Säffle och Bollnäs — äro avsedda att tillsättas genom överflyttning av förutvarande ordinarie ämneslärare vid respektive kommunala mellanskola. Tillsammans med tidigare inrättade tjänster av samma art vid ifrågavarande skolor utgöra dessa 69 mot tidigare av överstyrelsen beräknade 77.

Såsom förut framhållits, har av 1930 års riksdag anslag beviljats till 5 ämneslärarinnetjänster, vilka tills vidare icke behövt tagas i anspråk. Vid anslagsökningens beräkning kan alltså antalet nytillkommande tjänster minskas med 5.

Vid samtliga allmänna läroverk erfordras alltså för budgetåret 1931/1932 anslag till följande 75 nya befattningar:

(9 — 1 =) 8 rektorstjänster, 20 lektorstjänster,

(18 + 15 — 5 =) 28 adjunktstjänster och

(7 + 17 — 5 =) 19 ämneslärarinnetjänster.

Den ordinarie lärarpersonalen vid de allmänna läroverken skulle under arbetsåret 1931/1932 sålunda komma att utgöras av 127 rektorer, 359 lektorer, 928 adjunkter och 197 ämneslärarinnor, och samtliga dessa 1,611 befattningshavare torde, så långt sig nu låter bedöma, under året behöva tagas i anspråk. Såsom förut nämnts, hade överstyrelsen den 21 november 1927 beräknat behovet för ifrågavarande budgetår till 1,646 tjänster, vadan överstyrelsens nuvarande förslag innebär en minskning med 35 — egentligen 37 — befattningar.

Den sammanlagda kostnad, som den av överstyrelsen föreslagna utöknningen av lärarpersonalen vid de allmänna läroverken skulle medföra, utgör 348,300 kronor. Däri är även inräknad den summa, som betingas av stegringen i det till vissa första lärarinnor och tillsyningslärare utgående arvode, samt likaledes den summa, som erfordras till arvode åt kvinnliga sakkunniga vid högre allmänna läroverken i Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och å Kungsholmen i Stockholm.

II. Ombildning och nyinrättande av övningslärarbefattningar.

Beträffande ombildning och nyinrättande av övningslärarbefattningar har skolöverstyrelsen anfört följande:

De allra flesta av övningslärarbefattningarna vid de förutvarande realskolor, som enligt 1927 års riksdags beslut skulle utvidgas till högre allmänna läroverk, hava nu ombildats till motsvarande tjänster vid högre allmänna läroverk. De enda återstående befattningarna, nämligen musiklärartjänsterna vid läroverken i Landskrona och å Kungsholmen i Stockholm, synas böra ombildas från och med budgetåret 1931/1932. Härför erfordras en anslagsökning med ($2 \times 765 =$) 1,530 kronor.

I enlighet med de grunder, som överstyrelsen angav i sin framställning den 31 augusti 1929, föreslår överstyrelsen inrättande av ordinarie tecknings-

[162.] lärartjänster vid de från och med budgetåret 1931/1932 helt förststatligade kommunala mellanskolor, där antalet klassavdelningar icke under några förhållanden synes behöva beräknas komma att understiga 6, nämligen samrealskolorna i Eslöv och Bollnäs. Enligt samma grunder synes även vid den från och med budgetåret 1930/1931 helt förststatligade samrealskolan i Höganäs böra upprättas en ordinarie teckningslärartjänst.

Vad beträffar övriga övningslärartjänster vid här ifrågavarande skolor, anser sig överstyrelsen, under hänvisning till vad överstyrelsen yttrade i sin skrivelse den 31 augusti 1929 och under avvaktan av behandlingen av 1928 års lönekommittés förslag samt av den utredning angående förändrade anställningsförhållanden för övningslärare vid vissa läroanstalter, varom överstyrelsen gjorde framställning den 4 januari 1927, icke böra för närvarande föreslå deras förändring till ordinarie. Överstyrelsen föreslår således i förevarande avseende allenast, att från och med ingången av budgetåret 1931/1932 upprättas en ordinarie teckningslärartjänst vid var och en av samrealskolorna i Höganäs, Eslöv och Bollnäs och att till avlöning av ifrågavarande teckningslärare anslås ett belopp av ($3 \times 1,150 =$) 3,450 kronor.

Avslutningsvis hemställer skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte dels vidtaga åtgärder, så att det bestämmes, att 1928 års riksdags beslut angående proportionen mellan antalet ämneslärarinnetjänster och samtliga för realskolestadiet avsedda ordinarie ämneslärartjänster erhåller förlängd provisorisk giltighet till och med utgången av budgetåret 1933/1934, dels och föreslå riksdagen att till inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster samt ombildning av vissa övningslärarbefattningar vid de allmänna läroverken samt till inrättande av nya ordinarie teckningslärartjänster vid vissa samrealskolor, med den fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes, höja det ordinarie reservationsanslaget med sammanlagt ($348,300 + 1,530 + 3,450 =$) 353,280 kronor eller i runt tal 353,000 kronor.

Departementschefen.

Vad först angår den s. k. ämneslärarinnefrågan, innebar 1928 års riksdags beslut därom allenast en provisorisk lösning. Såsom i det föregående erinrats, bemyndigade riksdagen Kungl. Maj:t att tills vidare, till och med budgetåret 1930/1931, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skulle tillsättas, besluta, huruvida befattningen skulle kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning. Vid anmälan av sitt beslut härom förklarade riksdagen sig förutsätta, att den Kungl. Maj:t sålunda förbehållna prövningsrätten handhades med all vederbörlig varsamhet, så att i allt fall proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare ej ändrades i vidare mån än ett av skolöverstyrelsen i ämnet avlätet förslag (återgivet å sid. 469 i det föregående) innebure.

På sätt skolöverstyrelsen i sin nu föreliggande framställning anført, kunna några pedagogiska erfarenheter av ämneslärarinnesystemet vid de nyorganiserade samläroverken icke ännu åberopas. Med hänsyn härtill och då det även i övrigt synes mig mindre tillrådligt att nu vidtaga en definitiv reglering av proportionen mellan antalet manliga och antalet kvinnliga lärare

vid samläroverken, ansluter jag mig i så måtto till överstyrelsens förslag om en förlängning av nu gällande provisorium, att jag tillstyrker, att förslag avlåtes till riksdagen om en förlängning av detta provisorium intill utgången av budgetåret 1931/1932.

I detta sammanhang vill jag erinra, att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 september 1930 bifallit skolöverstyrelsens i det föregående omförmälda framställning av den 21 augusti 1930 om anstånd tills vidare intill utgången av juni 1931 med vidtagande av åtgärder för tillsättande av vissa nyinrättade ämneslärarinnebefattningar. Härigenom liksom genom Kungl. Maj:ts den 8 augusti 1930 fattade beslut av liknande innebörd torde möjlighet komma att beredas ett antal av de mest meriterade av de flickskollärarinor, som på grund av skolreformen förlora sina anställningar, att vinna placering såsom ordinarie lärare vid allmänna läroverk.

Beträffande den för budgetåret 1931/1932 erforderliga utökningen av den ordinarie ämneslärapersonalen vid de allmänna läroverken har jag intet att erinra mot skolöverstyrelsens förslag, enligt vilket skulle nyinrättas 8 rektorstjänster, 20 lektorstjänster, 28 adjunktstjänster och 19 ämneslärarinnetjänster. De av överstyrelsen nu gjorda beräkningarna angående det ordinarie lärarbehovet synas vara gjorda med nödig försiktighet och väl överensstämmande med de grunder, som i detta hänseende godkänts av de senaste årens riksdagar.

För inrättande av de föreslagna 75 nya tjänsterna ävensom för bestridande av den fortskridande ökningen av arvoden till vissa första lärarinor och tillsyningslärare samt för arvoden till kvinnliga sakkunniga vid sju gossläroverk, vilkas gymnasier ombildas till samgymnasier, erfordras på sätt framgår av en vid skolöverstyrelsens skrivelse fogad tabell sammanlagt 348,300 kronor, med vilket belopp alltså reservationsanslaget till de allmänna läroverken torde böra ökas.

Vad härefter angår ombildning och nyinrättande av övningslärarbefattningar innebär skolöverstyrelsens nu framlagda förslag, att budgetåret 1931/1932 musiklärartjänsterna vid de under omorganisation från realskolor till högre allmänna läroverk varande läroverken i Landskrona och å Kungsholmen i Stockholm skulle ombildas till musiklärartjänster vid högre allmänna läroverk samt nya ordinarie teckningslärartjänster inrättas vid samrealskolorna i Eslöv, Bollnäs och Höganäs. Vad överstyrelsen sålunda föreslagit — vilket avser allenast en fortsatt tillämpning av de principer, som senast följts beträffande ombildning, respektive nyinrättande av sådana tjänster, varom nu är fråga — har ej givit mig anledning till erinran. Innan definitivt beslut fattas rörande ombildning av nämnda musiklärartjänster, måste givetvis konstateras, att undervisningstiden vid desamma kommer att uppgå till det för dylika befattningar vid högre allmänna läroverk före-

[162.] skrivna antalet veckotimmar. I likhet med skolöverstyrelsen tillstyrker jag anstånd tills vidare med inrättande av ordinarie lärarbefattningar i musik, gymnastik och handarbete vid de samrealskolor, som uppkommit genom statens övertagande av kommunala mellanskolor.

För beredande av medel till av mig förordade ombildning och nyinrättande av övningslärartjänster erfordras en anslagsökning av $(1,530 + 3,450 =) 4,980$ kronor.

Enligt de förslag jag under förevarande punkt tillstyrkt skulle en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med $(348,300 + 4,980 =) 353,280$ kronor vara erforderlig. Vid bifall till vad jag under nästföregående punkt föreslagit rörande utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till ett högre allmänt läroverk skulle emellertid en ytterligare ökning av anslaget erfordras med 6,900 kronor. Anslagshöjningen på grund av nya ordinarie lärartjänster skulle sålunda uppgå till 360,180 kronor.

Under förevarande punkt vill jag till sist erinra, att fråga föreligger om vidtagande av vissa jämkningar i gällande stater för de allmänna läroverken. Med anledning av vad riksdagens år 1929 församlade revisorer anförde i fråga om värderingen av särskilda förmåner, förenade med vissa lärartjänster, anhöll 1930 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 175 punkt 9), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer. I samband härmed anmälde riksdagen, att riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att vidtaga sådana jämkningar i fråga och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnas mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer. Genom beslut den 13 juni 1930 anbefallde Kungl. Maj:t kammarkollegiet och statskontoret att dels verkställa skyndsamt utredning av frågan om indragning till statsverket eller övertagande till förvaltning av statsverket av de av kronan till de allmänna läroverken gjorda förläningar av hemman och andra donationer samt med sagda utredning och det utlåtande, vartill densamma kunde föranleda, inkomma till Kungl. Maj:t, dels ock före den 1 oktober 1930 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till sådana jämkningar i fråga och med budgetåret 1930/1931 gällande stater för de allmänna läroverken, att största möjliga överensstämmelse vunnas mellan den beräknade och den verkliga avkastningen av de av kronan till de allmänna läroverken lämnade donationer.

Den anbefallda utredningen om ifrågavarande donationers indragning till eller övertagande till förvaltning av statsverket måste helt naturligt bliva tämligen vidlyftig, och det är omöjligt att nu beräkna, när densamma kan vara slutförd. Det har emellertid visat sig, att även de omedelbara jämk-

ningar i läroverkens stater, som förordades av riksdagen, måst uppskjutas något. Kammarkollegiet och statskontoret, som funnit sig ur stånd att inom föreskriven tid inkomma med det infordrade förslaget till jämkningar i staterna, avgåvo sedermera detta förslag i en den 15 oktober 1930 dagtecknad skrivelse, som till ecklesiastikdepartementet inkom den 13 november 1930. Av denna skrivelse inhämtas, att stora svårigheter mött vid bedömandet av lärares nu ifrågavarande förmåner, samt att inom ämbetsverken icke kunnat uppnås enighet om huru värderingsfrågan bäst borde lösas; tre av de i ärendets handläggning deltagande hava uttalat från ämbetsverkens utlåtande avvikande mening. På grund härav och då ärendet, som sedermera remitterats till skolöverstyrelsen, tarvar ytterligare beredning, innan detsamma kan företagas till slutligt avgörande, har det givetvis varit omöjligt att redan från och med budgetåret 1930/1931 vidtaga några av utredningen föranledda jämkningar i läroverksstaterna. Ej heller kan för närvarande beräknas, om eller i vilken omfattning sådana jämkningar, därest de vidtagas från och med budgetåret 1931/1932, må komma att inverka på anslagsbehovet för sagda budgetår.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att tills vidare under budgetåret 1931/1932, då för realskolstadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning;

dels ock för inrättande av nya ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken med den fördelning, som av Kungl. Maj:t bestämmes, samt för ombildning av vissa musiklärarbefattningar och inrättande av nya ordinarie teckningslärarbefattningar vid av mig i det föregående angivna allmänna läroverk höja det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken med kronor 360,180: —

7. Anslag till bibliotekarier. I § 155 av stadgan för rikets allmänna läroverk den 24 september 1928 finnes föreskrivet, att vid varje allmänt läroverk skall för vården av läroverkets bibliotek finnas en bibliotekarie, vilken för högst fem år på förslag av rektor av skolöverstyrelsen förordnas bland de vid läroverket tjänstgörande eller därstädes tidigare anställda lärare, vilka hos rektor anmält sig vilja ifrågakomma till sådant förordnande. Där så prövas av behovet påkallat, må skolöverstyrelsen dessutom, i den mån medel för ändamålet finnas tillgängliga, på samma sätt utse biträdande bibliotekarie eller särskild föreståndare för lärjungebiblioteket.

[163.]

Anslag till
biblioteka-
rier.

[163.]

Till beredande av arvoden åt bibliotekarier vid de allmänna läroverken finnes sedan länge tillbaka under det till samma läroverk utgående ordinarie reservationsanslaget uppförd en särskild anslagspost, vilken från och med år 1920 till och med budgetåret 1928/1929 var bestämd till 16,000 kronor samt för budgetåret 1929/1930 ökades till 31,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1929 hemställde skolöverstyrelsen om utverkande av ökade medel till arvoden åt bibliotekarier vid de allmänna läroverken i syfte framför allt att möjliggöra en nyreglering av de nu utgående arvoden. Det av skolöverstyrelsen framlagda förslaget innebar, att för läroverksbibliotekarierna skulle införas ett lönesystem, enligt vilket arvoden skulle automatiskt bestämmas alltefter de olika läroverkens storlek och deras egenskap av högre allmänt läroverk eller realskola. Följande grunder skulle härvid tillämpas:

vid högre allmänt läroverk med minst 600 lärjungar	arvode	kronor	1,250: —
» högre allmänt läroverk med mindre än 600 men minst 400 lärjungar	»	»	1,050: —
» högre allmänt läroverk med mindre än 400 lär- jungar	»	»	850: —
» realskola med minst 400 lärjungar	»	»	650: —
» » » mindre än 400 lärjungar	»	»	450: —

De fyra redan inrättade högre flickläroverken skulle tills vidare jämsställas med realskolor med mindre än 400 lärjungar. Vid beräkning av lärjungantalet skulle hänsyn icke tagas till lärjungar vid kommunalt gymnasium eller kommunal gymnasielinje, ej heller till kvinnliga lärjungar, som på vederbörande kommuns bekostnad åtnjuta undervisning vid något statens gymnasium.

Arvoden skulle bestridas med ett särskilt ordinarie förslagsanslag, som för ändamålet skulle uppföras i riksstaten, medan samtidigt den i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten å 31,000 kronor skulle uteslutas. Det nya förslagsanslaget beräknades av överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 till 78,700 kronor.

Statskontoret anslöt sig i princip till det av skolöverstyrelsen föreslagna lönesystemet men fann de ifrågasatta arvodesbeloppen väl höga, samt framställde två alternativa förslag till minskning av desamma. Enligt det första alternativet skulle arvoden minskas med omkring 25 procent till respektive 900, 750, 600, 450 och 300 kronor. Det andra alternativet avsåg en sänkning med endast omkring 20 procent och arvodenas bestämmande för de olika läroverksgrupperna till respektive 1,000, 825, 675, 500 och 350 kronor. I båda fallen skulle de sist angivna beloppen, respektive 300 kronor och 350 kronor, utgå jämväl vid de fyra högre flickläroverken. Anslagsbehovet skulle enligt det första alternativet beräknas till 54,600 kronor och enligt det andra alternativet till 61,850 kronor.

Vid sin anmälan inför Kungl. Maj:t av nu förevarande ärende anförde min företrädare i statsrådsämberet under punkt 151 av 1930 års åttonde huvudtitel, att han — vad först anginge det föreslagna lönesystemet med

arvoden, utgående efter vissa automatiskt verkande grunder — ansåge, att vissa befogade invändningar kunde framställas mot detsamma. Frånsett att detta system skulle nödvändiggöra anvisande av ett nytt förslagsanslag, syntes honom tvekan kunna råda om lämpligheten av att fastställa bibliotekariearvodena enbart efter de grunder, som det föreliggande förslaget innebure. Även andra omständigheter kunde säkerligen i många fall förtjäna beaktande, då det gällde att rättvist avväga ifrågavarande arvoden. Departementschefen erinrade, att skolöverstyrelsen i slutet av sin framställning själv pekat på att i vissa fall en tilläggsersättning utöver det fastställda arvodet kunde vara motiverad. Överstyrelsen hade visserligen tänkt sig, att dylika tilläggsarvoden skulle kunna utgå ur det anslag till diverse utgifter vid läroverksbiblioteken, varom överstyrelsen i annat sammanhang gjort framställning. Departementschefen ansåge sig emellertid icke kunna tillstyrka förslag till riksdagen om beviljande av ett sådant anslag, och han funne häri ett ytterligare stöd för sin ståndpunkt att icke förorda ett lönesystem, som i viss mån skulle hindra ett skäligt hänsynstagande till alla omständigheter av beskaffenhet att böra inverka på storleken av arvodena vid de skilda läroanstalterna.

Arvodesregleringsfrågan borde enligt departementschefens mening ännu så länge ordnas på ett sätt, som närmare anslöte sig till rådande förhållanden. Den i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten till bibliotekarierna borde höjas med ett icke oväsentligt belopp, och fördelningen av anslagsposten i dess helhet borde liksom dittills ankomma på skolöverstyrelsen. Vid beräkningen av anslaget borde den av överstyrelsen tillämpade gruppindelningen av läroverken samt något av de föreliggande förslagen till arvoden tjäna till ledning, men vid anslagets fördelning borde överstyrelsen icke vara ovillkorligt bunden därvid utan kunna alltefter förhållandena jämka arvodena uppåt eller nedåt.

Dävarande departementschefen anslöt sig i avseende å anslagsberäkningen till statskontorets första alternativ, vilket innebar, att arvodet i medeltal för läroverk skulle komma att utgöra 460 kronor, d. v. s. en förhöjning av det nuvarande medeltalet med ungefär 70 procent. De i detta alternativ upptagna arvodesbeloppen, för de olika läroverksgrupperna respektive 900, 750, 600, 450 och 300 kronor, syntes, framhöll departementschefen, vara väl avvägda och torde kunna tjäna till huvudsaklig ledning vid skolöverstyrelsens fördelning av anslaget. För budgetåret 1930/1931 skulle under angivna förutsättningar erfordras ett anslag av 54,600 kronor, d. v. s. en höjning av den nuvarande ordinarie anslagsposten å 31,000 kronor med 23,600 kronor. Departementschefen framhöll samtidigt, att under de närmast därefter följande budgetåren någon ytterligare ökning av sagda anslagspost torde komma att påkallas av tillkomsten av nya samrealskolor genom förstatligande av kommunala mellanskolor.

[163.] I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 142 bland annat:

Riksdagen ville erinra om att 1929 års riksdag, i anledning av väckta motioner om förbättring av läroverksbibliotekariernas arvoden, uttalat, att riksdagen ansåge en reglering av dessa arvoden önskvärd. Riksdagen hade emellertid endast vidtagit en provisorisk förbättring av bibliotekariearvodena men samtidigt uttryckt sin förmodan, att Kungl. Maj:t skulle hava sin uppmärksamhet riktad på frågan och icke underlata att så snart sig göra låte efter den ytterligare utredning, frågan kunde tarva, förelägga riksdagen förslag i ämnet.

Sådant förslag hade nu framlagts och riksdagen ville, under återopande av 1929 års riksdags ovan angivna uttalande i ämnet, medgiva, att en reglering av ifrågavarande arvoden måtte komma till stånd i överensstämmelse med de riktlinjer, som departementschefen förordat. Särskilt ansåge sig riksdagen böra framhålla, att vid arvodenas avvägande jämväl andra omständigheter än läroverkens storlek och karaktär av högre allmänt läroverk eller realskola borde tillmätas betydelse, ej minst vederbörande biblioteks omfattning och beskaffenhet.

Riksdagen slutade med att anmäla, att riksdagen höjt förevarande anslagspost med 23,600 kronor till 54.600 kronor.

Genom beslut den 9 maj 1930 bemyndigade Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att, med iakttagande av de bestämmelser, som i ämnet vore eller kunde varda meddelade, samt jämväl med beaktande av vad departementschefen under punkt 151 av 1930 års åttonde huvudtitel anfört samt riksdagen i sin ifrågavarande skrivelse framhållit, besluta om anvisande av medel från här berörda anslagspost.

I fråga om anslagets nuvarande fördelning hänvisar jag till de uppgifter, som återfinnas å sid. 411 i den s. k. statsliggaren för budgetåret 1930 1931 och av vilka framgår, att bibliotekariearvodenas belopp växla mellan lägst 100 kronor och högst 900 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att här förevarande anslagspost för budgetåret 1931/1932 måtte höjas med ytterligare 3.000 kronor till 57,600 kronor.

Skolöverstyrelsen har därvid anfört bland annat följande:

Överstyrelsen ville framhålla, att den visserligen ansåge det av överstyrelsen år 1929 framlagda förslaget till arvodesbelopp vara lämpligare avvägt med hänsyn till den nuvarande omfattningen och arten av bibliotekariernas arbete, men sedan en reglering av arvoden numera kommit till stånd i ungefärlig enlighet med de av sakkunniga och överstyrelsen förordade riktlinjerna, ville överstyrelsen ej nu göra något yrkande om förhöjning av de fastställda arvodesbeloppen, innan någon större erfarenhet kunnat vinnas angående omfattningen av den arbetsökning för bibliotekarierna, som den nya läroverksorganisationen medfört.

Vid en beräkning av bibliotekariearvodena avseende budgetåret 1931/1932 utginge överstyrelsen sålunda från att samma gruppindelning och samma genomsnittliga arvodesbelopp tillämpades som under innevarande budgetår. En mindre höjning av anslagsposten vore emellertid ofrånkomlig, om de av

riksdagen fastställda grunderna för anslagets utgående skulle kunna vidmakthållas. Departementschefen hade redan i propositionen till 1930 års riksdag uttalat, att under de närmast följande budgetåren någon ytterligare ökning av sagda anslagspost torde komma att påkallas av tillkomsten av nya samrealskolor genom förstatligande av kommunala mellanskolor. Om därförutom någon hänsyn toges till möjligheten av några läroverks flyttning till närmast högre lönegrupp för bibliotekarier genom att antalet kvinnliga lärjungar ökades, ansågo överstyrelsen, att en höjning av förevarande anslagspost med 3,000 kronor vore erforderlig för att möjliggöra bibliotekarie-lönernas utgående efter samma grunder som under innevarande budgetår.

Såsom redan min företrädare i statsrådsämbetet framhöll, påkallas för budgetåret 1931/1932 en mindre ökning av här ifrågavarande anslag på grund av tillkomsten av nya samrealskolor genom förstatligande av kommunala mellanskolor. Mot det av överstyrelsen för höjningen beräknade beloppet, 3,000 kronor, har jag intet att erinra.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den i det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: bibliotekarierna,
 nu kronor 54,600: —
 med » 3,000: —
 till » 57,600: —

8. Arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna. Sedan många år tillbaka hava vid vissa allmänna läroverk funnits anställda s. k. skrivbiträden, avsedda att biträda rektorerna vid åtskilliga förefallande göromål. Anslag för ändamålet beviljades för första gången av 1814 års riksdag med ett belopp av 10,000 kronor och var från början avsett till arvoden åt skrivbiträden för rektorerna vid samtliga högre elementarläroverk ävensom vid Stockholms femklassiga läroverk. Anslaget höjdes till 12,000 kronor av 1890 års riksdag, som tillika medgav, att bidrag från detsamma finge utgå även åt rektorer vid femklassiga läroverk i landsorten med ett synnerligen stort lärjungantal. Ytterligare höjningar av anslaget hava sedermera ägt rum. Genom beslut av 1920 års riksdag höjdes detsamma från 23,000 kronor till 35,000 kronor, varvid samtidigt beteckningen å anslagsposten ändrades från »arvoden till skrivbiträden åt rektorerna vid de högre allmänna läroverken och vissa lägre läroverk» till »arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna». Den förändrade beteckningen avsåg dels att bereda sådana arvoden, varom här är fråga, vid de läroverk, där dylika icke funnos, dels ock att möjliggöra anställandet av ett ekonomiskt biträde vid sidan om skrivbiträdet. Genom beslut av 1929 års riksdag höjdes vidare ifrågavarande anslagspost till 38,700 kronor, vilken höjning föranleddes av önskvärdheten att anställa biträden å rektorsexpeditionerna även vid vissa nyupprättade läroverk. Slutligen höjdes här ifrågavarande anslagspost genom beslut av

[164.]

Arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna.

[164.] 1930 års riksdag till 41,700 kronor. Denna höjning föranleddes huvudsakligen av samma skäl, som legat till grund för de tidigare höjningarna, men avsåg därjämte att möjliggöra ökning av skrivbiträdesarvodena vid vissa läroverk, där lärjungantalet avsevärt ökats.

Med sistnämnda belopp, 41,700 kronor, ingår anslaget nu i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

I skrivelse den 3 november 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om ytterligare höjning av ifrågavarande anslagspost, och har överstyrelsen härvid till en början lämnat följande upplysningar:

Biträden å rektorsexpeditionerna finnas för närvarande anställda vid samtliga allmänna läroverk med undantag för dem, vilka äro under ombildning från kommunala mellanskolor, och vid vilka ännu endast en årsklass förstatligats.

I de beräkningar av arvodena till biträden å rektorsexpeditionerna under budgetåret 1930/1931, som legat till grund för 1930 års riksdags beslut ärendet och som sedan av överstyrelsen tillämpats vid fördelning av anslaget, förutsatte överstyrelsen i huvudsak följande beräkningsgrunder.

För varje fullständigt förstatligat läroverk skulle utgå ett grundarvode med följande belopp:

för högre allmänt läroverk	kronor 400: —
» realskola med dubbla linjer	» 300: —
» 5 årig realskola	» 150: —
» 4-årig realskola	» 100: —

För varje 50-tal, varmed lärjungantalet vid högre allmänt läroverk överstiger 200, vid realskola med dubbla linjer överstiger 200, vid 5 årig realskola överstiger 150, vid 4-årig realskola överstiger 150, skulle tillkomma ett belopp av 50 kronor, varvid ett överskjutande lärjungantal av minst 25 skulle räknas som helt 50 tal.

För realskola, som var under utvidgning till högre allmänt läroverk, skulle utan hänsyn till realskolans organisation räknas med ett grundarvode av 300 kronor från och med det år, då två ringar förstatligats, samt från och med det år, då hela gymnasiet upprättats, med 400 kronor. Till läroverk med mer än 200 lärjungar skulle tillägg utgå efter ovan angivna grunder.

För kommunal mellanskola under omorganisation till realskola skulle grundarvodet utgöra 50 kronor från och med det år, då 2 årsklasser övertagits av staten. Från och med det år, då skolan i dess helhet övertagits av staten, skulle räknas med ett grundarvode av 100 kronor. I båda fallen skulle 50 kronor tillkomma för varje 50-tal lärjungar utöver 150, varvid ett överskott av minst 25 skulle räknas som helt 50-tal.

Vid vart och ett av de nya högre flickläroverken förutsattes ifrågavarande grundarvode skola utgå med 100 kronor första året, med 200 kronor andra året, med 300 kronor tredje året och med 400 kronor under fjärde året, då läroverket kunde beräknas vara fullständigt.

Vid provårsläroverken skulle det på angivet sätt beräknade arvodet höjas med 50 kronor, och vid läroverken i Stockholm skulle arvodet sänkas med 50 kronor, med hänsyn till att rektorerna vid dessa läroverk äro befriade från arbetet med rekvisitioner av lärarnas löner.

Beträffande anslagsbehovet under budgetåret 1931/1932 har överstyrelsen [164.] anført:

Vad budgetåret 1931/1932 beträffar, skulle, om ovan angivna beräkningsgrunder tillämpas, det fortsatta utbyggandet av statsgymnasium vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm och vid högre allmänna läroverket i Landskrona komma att förorsaka en höjning av grundarvodena med 100 kronor vid vardera läroverket. De högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg komma att under samma budgetår befinna sig i sitt tredje verksamhetsår, och följaktligen måste för vart och ett av dem räknas med en ökning av grundarvodet med 100 kronor. Därjämte erfordras för det högre allmänna läroverket för flickor i Örebro, vilket kan antagas komma att träda i verksamhet från och med nästkommande läsår, ett grundarvode av 100 kronor. På grund av nu nämnda omständigheter skulle nu förevarande anslagspost behöva ökas med sammanlagt 700 kronor.

Vid början av höstterminen 1931 kommer var och en av de förutvarande kommunala mellanskolorna i Ljungby, Mönsterås, Eslöv, Lysekil, Vara, Säffle, Bollnäs och Ström att vara fullständigt ombildade till samrealskolor, och vid var och en av de kommunala mellanskolorna i Söderköping, Sölvesborg, Simrishamn, Hörby, Laholm, Ludvika, Avesta och Sandviken komma vid nämnda tidpunkt 2 årsklasser att vara förstatligade. Detta skulle föranleda en höjning av grundarvodet vid var och en av de 8 förstnämnda skolorna med 50 kronor och ett utanordnande av grundarvode med 50 kronor vid var och en av de 8 senare. Härför kräves en anslagsökning av sammanlagt 800 kronor.

På grund av lärjungantalets ökning vid de allmänna läroverken torde även erfordras en höjning av de till skrivbiträdena vid vissa läroverk utgående tillägsarvodena. Innevarande läsårs lärjungantal företer i förhållande till föregående läsårs en höjning med omkring 2,500 lärjungar. Då denna ökning blivit större än överstyrelsen vid avgivande av förslag till nu förevarande anslagsposts belopp under budgetåret 1930/1931 beräknat, har en relativ inknappning i förhållande till föregående läsår av skrivbiträdesarvodena vid vissa läroverk blivit nödvändig. För läsåret 1931/1932 torde man böra räkna med att lärjungantalet kommer att undergå ytterligare förhöjning, vilken förmodligen blir lika stor som, om icke större än innevarande läsår. Dels kommer nämligen antalet klassavdelningar att ökas, dels kan det antagas att vissa klasser, särskilt i den fyraåriga realskolan, som innevarande år omfatta ett jämförelsevis litet antal lärjungar, nästkommande år komma att bli bättre fyllda. För att icke någon ytterligare inknappning skall behöva ske i de redan alltför knappa skrivbiträdesarvodena och kanske även för att i någon mån kompensera den relativa inknappning, som enligt vad ovan anförts, ägt rum under innevarande läsår, anser sig överstyrelsen böra räkna med en höjning av tillägsarvodenas sammanlagda belopp med 3,000 kronor.

Av vad skolöverstyrelsen sålunda anført framgår, att därest hittills använda beräkningsgrunder skulle tillämpas även under budgetåret 1931/1932, anslaget till biträden å rektorexpeditionerna skulle behöva höjas med sammanlagt 4,500 kronor och därigenom stiga till 46,200 kronor.

Emellertid har överstyrelsen samtidigt gjort framställning om ändrade grunder för anslagets beräkande.

[164.]

Överstyrelsen erinrar, bland annat, att det arbete, som påvilade rektorerna vid de allmänna läroverken, undan för undan så ökats, att de icke längre kunde ägna erforderlig tid åt sin viktigaste uppgift, ledningen av det undervisande och uppfostrande arbetet vid läroanstalterna. Den förestående omorganisationen av det högre skolväsendet syntes innebära så många nya eller modifierade uppgifter för sagda skolväsen eller åtminstone så förändrade förutsättningar för dessa uppgifters fyllande, att det bleve mer än någonsin nödvändigt, att de särskilda läroanstalterna komme under kraftig och insiktsfull pedagogisk ledning. Även oavsett detta syntes den nya organisationen komma att medföra en mycket avsevärd ökning av rektorernas arbetsbörda. Med anledning härav framhåller överstyrelsen som sin uppfattning, att om den berörda utvecklingen i riktning av ständigt ökat arbete för rektorerna utan vidare finge fortgå, skulle resultatet säkerligen komma att bli sådant, att det icke blott för åtskilliga rektorer utan också för åtskilliga läroverk bleve omöjligt att fungera på ett tillnärmelsevis tillfredsställande sätt.

Det syntes överstyrelsen därför uppenbart, att den tidpunkt nu vore inne, då det för de flesta rektorer icke längre vore möjligt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden, och att följaktligen åtgärder snarast möjligt måste vidtagas för att minska det arbete, som för närvarande ålåg dem. Det icke blott lämpligaste utan även för statsverket billigaste sättet att avhjälpa de missförhållanden, som uppenbarligen vore för handen, syntes överstyrelsen vara att befria rektorerna från en del tidsödande göromål, som lika väl kunde skötas av en person, som saknade akademisk utbildning och därför kunde erbjuda billigare arbetskraft. I detta syfte ansågo sig överstyrelsen nu liksom föregående år böra hemställa om höjning av arvodena åt biträdena på rektorsexpeditionerna.

När det gällt att taga ställning till frågan, om vilken höjning av ifrågavarande anslagsbelopp som för närvarande borde ifrågasättas för att åstadkomma en minskning av rektorernas arbete med administrativa göromål, hade överstyrelsen ansett det önskvärt att i möjligast mån begränsa anslagskravet. Om en någorlunda effektiv lindring av rådande missförhållanden skulle kunna åstadkommas, torde ifrågavarande höjning beräknas sålunda, att arvodena skulle kunna ökas med i genomsnitt lägst 50 procent. Under sådana förhållanden skulle anslagshöjningen kunna beräknas till 23,000 kronor.

Om överstyrelsen finge tillfälle att fördela den ifrågasatta anslagsökningen med hänsyn till behovet vid varje särskilt läroverk, komme densamma i möjligast mån att användas till att från vederbörande rektorer avlyfta den arbetsökning, som blivit en följd av den nya läroverksorganisationen, men den höjning av anslaget, som överstyrelsen ansett sig böra föreslå, torde icke bli tillräcklig att nämnvärt minska den genomsnittliga arbetsbörda, som före omorganisationen påvilade rektorerna vid de allmänna läroverken. Även om anslagsökningen beviljades, kvarstode således behovet av en definitiv reglering av arbetsförhållandena å rektorsexpeditionerna.

På grund av vad sålunda anförts hemställer skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att dels medgiva, att den nu i reservationsanslaget ingående anslagsposten »arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna» å 41,700 kronor må utgå med ett till 69,200 kronor förhöjt belopp, dels

ock i anledning därav höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 27,500 kronor.

[164.]

Skolöverstyrelsen har hemställt om höjning av arvoden å biträden på rektorsexpeditioner, varigenom skulle möjliggöras, att rektorerna i ökad utsträckning befriades från en del tidsödande göromål, som lika väl kunde skötas av mindre kvalificerad och därför billigare arbetskraft. Överstyrelsen har ansett, att man för närvarande borde inskränka sig till att söka från rektorerna avlyfta den arbetsökning, som blivit en följd av den nya läroverksorganisationen. Detta mål skulle, enligt vad överstyrelsen beräknat, kunna vinnas genom en ökning av anslaget till biträdenas arvoden med 23,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom redan min företrädare i statsrådsämberet i detta hänseende erinrat, är frågan om lämpligaste sättet för avhjälpande av de av skolöverstyrelsen påtalade olägenheterna både vidlyftig och svårlöst, och något slutgiltigt ordnande av arbetsförhållandena å rektorsexpeditionerna torde icke kunna komma till stånd utan förutgången allsidig utredning angående den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter. En av skolöverstyrelsen och riksräkenskapsverket gemensamt gjord framställning om en dylik utredning är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning, och det är min förhoppning, att möjlighet skall kunna beredas att snart igångsätta denna utredning. I avvaktan på densamma och de resultat, vartill den må komma att leda, torde några mera väsentliga ändringar i nu bestående förhållanden näppeligen böra ifrågasättas. Jag anser mig därför icke nu kunna förorda den med 23,000 kronor föreslagna anslagshöjningen.

Emellertid torde det, såsom överstyrelsen framhållit, vara nödvändigt att av en annan orsak nu höja anslagsposten till arvoden å rektorsbiträdena. Till följd av den pågående utvidgningen av vissa äldre läroverk samt inrättandet av nya statsläroverk skulle nämligen med tillämpning av hittillsvarande beräkningsgrunder under budgetåret 1931/1932 erfordras en höjning av nyssnämnda anslagspost med 4,500 kronor. Samma skäl, som motiverade de av 1929 och 1930 års riksdagar vidtagna anslagshöjningarna, föreligga även beträffande det i motsvarande hänseende nu gjorda äskandet och jag saknar anledning till erinran mot vad härutinnan föreslagits. Det nuvarande anslagsbeloppet, 41,700 kronor, bör således ökas till 46,200 kronor. Liksom hittills bör fördelningen av anslaget mellan de olika läroverken ankomma på skolöverstyrelsen, som därvid har att i möjligaste mån taga hänsyn till de skiftande förhållanden, som vid de särskilda läroverken kunna vara rådande och inverka på anslagsbehovet.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja den i det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna,

nu		kronor 41,700: —
med		» 4,500: —
till		» 46,200: —

[165.] 9. **Arvoden (s. k. fasta arvoden) åt skolläkare.** Arvodet åt skollä-

Arvoden (s. k. fasta arvoden) åt skolläkare. karna vid de allmänna läroverken utgår dels i form av ett fast arvode, dels såsom ett rörligt arvode, vars storlek bestämmes av antalet under höstterminen närvarande lärjungar vid läroverket. Från och med budgetåret 1923/1924 har det rörliga arvodet utgått med 2 kronor för varje dylik lärjunge. De fasta skolläkararvodena bestridas med en i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagspost: Arvoden till skolläkare, vilken för budgetåret 1930/1931 utgör 40,900 kronor. De rörliga arvodena åter gäldas från ett extra förslagsanslag, som för budgetåret 1930/1931 bestämts till 60,000 kronor.

I särskilda skrivelser den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt dels om höjning med 3,000 kronor av nyssberörda i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagspost, dels ock om beredande av fortsatt extra anslag till bestridande av de rörliga skolläkararvodena. I förstberörda hänseende har skolöverstyrelsen anfört bland annat:

De till skolläkare utgående fasta grundarvodena komma under budgetåret 1930/1931 att bliva vid fullständigt högre allmänt läroverk 500 kronor, vid under utvidgning till högre allmänt läroverk stående realskola 400 kronor, vid icke fullständigt högre allmänt läroverk för flickor, realskola för gossar och fullständig samrealskola 300 kronor samt vid icke fullständig samrealskola, som tillkommit genom ombildning av kommunal mellanskola från och med den 1 juli 1928, 225 kronor, från och med den 1 juli 1929, 150 kronor, och från och med den 1 juli 1930, 75 kronor.

Den 1 juli 1931 har högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm blivit fullt utbildat, varjämte högre allmänna läroverket i Landskrona vid samma tidpunkt blir fullständigt i fråga om det treåriga gymnasiet. Att det fyraåriga gymnasiet vid sistnämnda läroverk icke blir fullt förstatligat förrän den 1 juli 1932, torde ej böra inverka på skolläkarens arvode vid läroverket under budgetåret 1931/1932. Alltså böra skolläkarnas vid dessa läroverk fasta arvoden höjas från 400 till 500 kronor, varför en ökning med 200 kronor av förevarande anslagspost blir erforderlig.

De 4 från och med budgetåret 1929/1930 inrättade högre allmänna läroverken för flickor ingå budgetåret 1931/1932 i sitt tredje arbetsår, varför i enlighet med de grunder, som godkänts av 1929 års riksdag, det till skolläkaren utgående fasta arvodet vid vart och ett av dessa läroverk bör höjas med 100 kronor till 400 kronor. För det av 1930 års riksdag beslutade

högre allmänna läroverket för flickor i Örebro erfordras ingen anslagshöjning. Ökningen av ifrågavarande anslagspost blir av nu nämnda anledning 400 kronor.

[165.]

Den 1 juli 1931 börjar förstatligandet av 8 kommunala mellanskolor. Samtidigt ökas antalet statsövertagna årsklasser vid 24 kommunala mellanskolor, av vilka 8 vid denna tidpunkt ombildats till fullständiga samrealskolor. På grund härav bör anslagsposten höjas med ytterligare $[(8 + 24) \times 75] = 2,400$ kronor.

Den sammanlagda erforderliga ökningen i den i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten till arvoden åt skolläkare utgör alltså $(200 + 400 + 2,400 =) 3,000$ kronor.

I fråga om det extra förslagsanslaget till bestridande av de rörliga skolläkararvodena har skolöverstyrelsen — efter framhållande av att överstyrelsen av viss orsak ansåge sig icke för närvarande böra upprepa tidigare gjord framställning om det rörliga arvodets höjning till 3 kronor för lärjunge — vidare anfört följande:

För budgetåret 1930/1931 beräknades nu ifrågavarande anslag efter ett lärjungantal vid de allmänna läroverken av 30,000 lärjungar, vilket antal innebar en ökning med omkring 1,000 lärjungar av det faktiska antalet under höstterminen 1929. Några faktiska siffror för höstterminen 1930 föreligga ännu icke. För budgetåret 1931/1932 torde man böra räkna med någon ytterligare ökning av ifrågavarande lärjungantal, vilken ökning även den torde kunna uppskattas till omkring 1,000 lärjungar. Det erforderliga anslagsbeloppet skulle under sådana förhållanden uppgå till 62,000 kronor.

Den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten till skolläkarerna, nu 40,900 kronor och avseende skolläkarernas fasta arvoden, torde för budgetåret 1931/1932 böra något ökas. Skolöverstyrelsen har beräknat den erforderliga ökningen av denna anslagspost till 3,000 kronor, och häremot har jag intet att erinra.

Departementschefen.

Vad angår det rörliga arvodet till skolläkarerna torde detsamma under budgetåret 1931/1932 böra utgå efter oförändrade grunder, d. v. s. med 2 kronor för lärjunge. Då lärjungantalet under höstterminen 1931 av skäl, som skolöverstyrelsen anfört, synes böra uppskattas till omkring 31,000, föreslår jag i likhet med överstyrelsen, att till bestridande av dessa arvoden äskas ett extra förslagsanslag å 62,000 kronor.

Längre fram återkommande till sistnämnda anslag hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

öka den i det <i>ordinarie</i> reservationsanslaget till de all-	
männa läroverken ingående posten: arvoden åt skolläkare,	
nu	kronor 40,900: —
med	» 3,000: —
till	» 43,900: —

[166.]
Reservationsanslaget
till de allmänna läro-
verken.

10. **Reservationsanslaget till de allmänna läroverken.** Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, som för budgetåret 1926/1927 var bestämt till 6,666,066 kronor, har under de fyra senaste åren väsentligt höjts och är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med 8,076,850 kronor.

Vid bifall till vad jag föreslagit under punkterna 162, 163, 164 och 165 i det föregående skulle nämnda anslag behöva höjas med 370,680 kronor till 8,447,530 kronor.

En ytterligare ökning av anslaget är emellertid av behovet påkallad med anledning därav, att 1930 års riksdag med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget beslutat en något mindre höjning däri än som motiverats av antalet nyinrättade tjänster. Enligt det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 119 till 1930 års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden den 31 januari 1930 beräknade min företrädare i ämbetet den för budgetåret 1930/1931 erforderliga bruttoförhöjningen av anslagsposten för inrättande av nya ordinarie ämneslärtjänster vid de allmänna läroverken m. m. till 663,750 kronor. Då han emellertid ansåg, att härav 75,000 kronor skulle kunna bestridas medelst tillgängliga reservationer å anslaget, tillstyrkte han, att anslagsökningen begränsades till 588,750 kronor; och i enlighet härmed avlät Kungl. Maj:t förslag till riksdagen. Riksdagen, som av skäl, varom nu ej är fråga, jämkade anslagsbeloppet till 578,150 kronor, godtog förslaget, att för här ifrågavarande ändamål under budgetåret 1930/1931 ett belopp av 75,000 kronor skulle bestridas av å anslaget tillgängliga reservationer.

Vid en beräkning av den för budgetåret 1931/1932 erforderliga anslagshöjningen har man således att taga hänsyn jämväl till sistnämnda belopp, med vilket det i riksstaten upptagna anslaget undersiger det verkliga behovet. I motsats mot vad fallet varit de senaste åren torde man icke kunna räkna med att under budgetåret 1931/1932 för ändamålet taga i anspråk å reservationsanslaget uppkomna besparingar. Enligt vederbörande budgetredovisningar hava dessa besparingar, som vid utgången av budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 utgjorde respektive 262,815 kronor 39 öre och 274,914 kronor 59 öre, anlåtats i sådan utsträckning, att de vid slutet av budgetåret 1929/1930 nedgått till 122,869 kronor 45 öre. Då, enligt vad nyss erinrats, av sistnämnda summa ett belopp av 75,000 kronor beräknats komma till användning under nu löpande budgetår, 1930/1931, skulle reservationerna vid utgången av detta år uppgå till icke fullt 48,000 kronor.

Med hänsyn härtill skulle man hava att till ovannämnda belopp, 8,447,530 kronor, lägga ytterligare 75,000 kronor, vadan reservationsanslaget till de allmänna läroverken i reservationsanslaget för budgetåret 1931/1932 skulle behöva upptagas med ett till 8,522,530 kronor förhöjt belopp.

En undersökning rörande medelsåtgången å anslaget från en annan utgångspunkt giver i stort sett ett motsvarande resultat. Med hänsyn till svårigheten att under nuvarande period av omdaningsarbete inom det högre

skolväsendet fullt överblicka det verkliga medelsbehovet för de allmänna läroverken anbefallde Kungl. Maj:t den 27 juni 1930 skolöverstyrelsen att årligen, i samband med avlåtande till Kungl. Maj:t av de framställningar, som vore avsedda att föreläggas följande års riksdag, avgiva förslag angående det belopp, varmed det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken borde upptagas i förslaget till riksstat för därpå följande budgetår.

Med skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen överlämnat det sålunda infordrade förslaget och därvid hänvisat till en av chefen för överstyrelsens statistiska avdelning, byråchefen E. Göransson uppgjord promemoria. Enligt denna promemoria, beträffande vilken jag i huvudsak torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, skulle reservationsanslaget till de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 beräknas på följande sätt.

1. Avlöningar, netto, utgående av statsmedel	kronor 7,838,712: 75
2. Bibliotekarier	» 57,600: —
3. Arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna	» 71,700: —
4. » » åt skolläkare	» 43,900: —
5. Djäknepenningsersättning	» 4,307: 10
6. Ersättning för förlorad helgonskyld	» 2,644: 33
7. » » indragna lantgillen och klockar- pensioner	» 731: 13
8. » » studieskatten i Halland	» 66: 92
9. » » till Växjö högre skola	» 7: —
10. » » Visingsöfonden	» 705: —
11. Till arvoden åt extralärare	120,000: —
12. » fyllnadsarvode åt vikarier	90,000: —
13. » oförutsedda behov	40,000: —
14. » extra arvoden åt gymnastiklärare	» 250,000: —
15. » » » » teckningslärare	» 20,000: —
16. » » » » teckningslärare	» 132,600: —
17. » » » » musiklärare	» 5,000: —
18. » » » » handarbetslärarinnor	» 7,500: —
18. » praktisk utbildning av blivande lärare vid de allmänna läroverken	» 76,100: —
Summa kronor 8,511,574: 23	

Skolöverstyrelsen har i det stora hela anslutit sig till de sålunda framlagda beräkningarna, och med hänsyn härtill skulle alltså reservationsanslaget till de allmänna läroverken upptagas med ett belopp av i runt tal 8,511,500 kronor.

I denna beräkning ingår emellertid anslagsposten till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna med ett belopp av 71,700 kronor. Såsom närmare framgår av punkt 164 i det föregående, har jag tillstyrkt, att densamma upptages med ett belopp av 46,200 kronor eller 25,500 kronor mindre än vad överstyrelsen beräknat. Med hänsyn härtill skulle alltså nyssberörda belopp å 8,511,500 kronor kunna minskas med 25,500 kronor till 8,486,000 kronor.

Emellertid anser jag försiktigheten bjuda, att ett något högre belopp än detta upptages i riksstaten. Redan det förhållandet, att skolöverstyrelsens beräkningar i fråga om den översvägande största anslagsposten, läraravlöningarna, vila på en givetvis ganska approximativ uppskattning av antalet vakanta tjänster under budgetåret 1931/1932, manar här till försiktighet — jag vill i detta hänseende framhålla, att enligt byråchefen Göranssons beräkningar de enligt de olika läroverkens stater utgående lönerna av statsmedel uppgå till 7,918,712 kronor 75 öre mot i tablån upptagna 7,838,712 kronor 75 öre. Vidare vill jag framhålla, att, enligt vad jag tidigare erinrat, reservationerna å här förevarande anslag vid utgången av innevarande budgetår beräknas komma att uppgå endast till icke fullt 48,000 kronor. Jag kan icke annat än finna, att denna reservation är otillräcklig, när det gäller ett anslag av den storlek, varom här är fråga; jag vill endast erinra därom, att vid bifall till vad jag i det följande kommer att föreslå om ersättning åt extralärare för biträde vid vissa inträdesprövningar ett belopp av omkring 6,000 kronor härför skulle bestridas ur reservationsanslaget redan för vårterminen 1931. Enligt mitt förmenande torde en beräknad reservation av 75,000 kronor vara ett minimum, som icke bör underskridas.

Då, såsom jag nyss erinrade, reservationernas belopp vid utgången av budgetåret 1930/1931 beräknats till 48,000 kronor, måste man alltså för att nå nyssnämnda minimibelopp räkna med en ökning av anslaget med (75,000 — 48,000) 27,000 kronor.

Reservationsanslaget till de allmänna läroverken, som enligt förut återgivna beräkningar skulle kunna fastställas till 8,486,000 kronor, bör alltså enligt vad nu anförts ökas med 27,000 kronor till 8,513,000 kronor.

Såsom jag nyss erinrade, skulle ett bifall till mina under punkterna 162, 163, 164 och 165 framlagda förslag innebära en ökning av reservationsanslaget till 8,447,530 kronor. För att bringa anslaget upp till det av mig nu såsom erforderligt betecknade beloppet av 8,513,000 kronor, skulle alltså tarvas ytterligare (8,513,000 — 8,447,530 =) 65,470 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anför, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken med kronor 65,470: —

[167.] 11. **Ålderstillägg.** Från och med budgetåret 1925/1926 finnes i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppfört ett ordinarie förslagsanslag till ålderstillägg åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken. Anslaget, som för budgetåren 1925/1928 var upptaget med 1,122,000 kronor, höjdes av 1928 års riksdag till 1,182,000 kronor, av 1929 års riksdag till 1,220,000 kronor samt av 1930 års riksdag till 1,253,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen meddelat, att

med den fördelning i lönegrader, som förefanns vid slutet av vårterminen 1930, ålderstilläggen vid de allmänna läroverken vid nämnda tidpunkt uppgingo till ett belopp av 1,175,266 kronor.

Härefter fortsätter överstyrelsen:

I medeltal bruka ålderstilläggen vid övergång från ett kalenderår till ett följande ökas med 25,000 kronor, om man icke tager hänsyn till nyinrättade befattningar, beroende på att antalet av dem, som uppflyttas i högre lönegrad, icke ännu uppväges av dem, som avgå på grund av dödsfall eller pensionering. Den förut funna summan, 1,175,266 kronor, borde därför ökas med 25,000 kronor för år 1931 och med 12,500 kronor för första hälften av år 1932 eller tillhopa med 37,500 kronor.

De nya lärarbefattningarna, som inrättas vid de högre flickläroverken eller vid de gamla läroverken under de två budgetåren 1930/1932, torde icke påkalla någon ökning i ålderstilläggsanslaget för budgetåret 1931/1932. På grund av vissa kommunala mellanskolors statsövertagande beräknas under de två åren 1930/1932 tillkomma 42 adjunkter och 30 ämneslärariunor. Vid de hittills förstatligade kommunala mellanskolorna har en adjunkt i medeltal erhållit 1,15 och en ämneslärarinna i medeltal 1,17 ålderstillägg. Om man räknar med dessa medeltal även för de båda följande åren, skulle ökningen i ålderstilläggsanslaget för de förstatligade delarna av de kommunala mellanskolorna utgöra

för adjunkter ($1,15 \times 42 \times 500$)	kronor 24,150: —
» ämneslärarinnor ($1,17 \times 30 \times 300$)	» 10,530: —
	Kronor 34,680: —

För budgetåret 1931/1932 har alltså anslaget till ålderstillägg åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken av skolöverstyrelsen beräknats uppgå till $(1,175,266 + 37,500 + 34,680)$ 1,247,446 kronor eller i avrundat belopp 1,247,000 kronor. Då, såsom nyss erinrats, anslaget för innevarande budgetår i riksstaten uppförts med ett belopp av 1,253.000 kronor, innebär alltså skolöverstyrelsens förslag en minskning av anslagsbeloppet med 6,000 kronor.

Mot de av skolöverstyrelsen framlagda beräkningarna har jag icke funnit något att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att minska det <i>ordinarie</i> förslagsanslaget till ålderstillägg	
åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken,	
nu	kronor 1,253.000: —
med	» 6,000: —
till	» 1,247,000: —

12. Arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare m. m. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Denna anslagspost bestämdes av 1918 års riksdag till 250,000 kronor. Här-

[168.]

Arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare m. m.

[168.]

utöver har riksdagen under en lång följd av år & extra stat anvisat särskilda anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken. Riksdagen har sålunda för sistnämnda ändamål anvisat för budgetåret 1928/1929 562,500 kronor — förutom ett belopp av 77,500 kronor till arvodesförhöjning för vissa extra ordinarie lärare — för budgetåret 1929/1930 516,300 kronor samt för budgetåret 1930/1931 765,900 kronor.

Den avsevärda förhöjning av anslaget, som ägt rum under sistnämnda budgetår, förestavades, förutom av ökning av antalet klassavdelningar vid läroverken, även av den ökning i det genomsnittliga antalet lärartimmar per klassavdelning, som beräknades skola äga rum bland annat på grund av differentieringen av gymnasiets båda högsta ringar.

Innan jag övergår till behandlingen av frågan rörande anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932, torde jag få erinra om vissa beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, som härmed hava nära sammanhang.

I skrivelse den 11 juni 1930, nr 389, anmälde riksdagen, jämte annat, att riksdagen medgivit, att vid de allmänna läroverken i Västervik, Hälsingborg, Halmstad, Vänersborg, Borås, Östersund, Härnösand, Falköping, Trälleborg, Åmål och Arvika finge tills vidare under av riksdagen i dess skrivelse angivna förutsättningar försöksvis kunna anordnas s. k. förenad realskollinje med anknytning till folkskolans såväl sjätte som fjärde klass; och skulle därvid vid vart och ett av de nämnda läroverken en av realskolans linjer kunna tills vidare ersättas av sådan förenad linje.

Riksdagen anförde i sin berörda skrivelse, bland annat, följande:

Vid intagande av den ståndpunkt, som riksdagen angivit i fråga om förslaget rörande anordning av realskolan såsom förenad linje, förutsatte riksdagen, att någon ändring av grunderna för realskolans organisation icke vidtoges, utan att särskilda föreskrifter av Kungl. Maj:t meddelades rörande de ifrågavarande försökens bedrivande. Likaledes funne sig riksdagen, i anslutning till en i ämnet väckt motion (I:303), böra som en oeftergivlig förutsättning fasthålla, att försöken med förenad linje icke finge lägga hinder i vägen för att samtliga från folkskolans sjätte klass inträdessökande lärjungar, vilka i prövningen godkänts, vunne inträde vid vederbörande läroverk. Till vinnande av detta syfte borde med anlitande, då så funnes erforderligt, av reservationsanslaget till extra lärare, klassavdelning upprättas, så snart lärjungeantalet i avdelning av förenad linje överstege 35. Likaledes skulle gälla, att försöken finge genomföras, endast i den mån antalet lärjungar i den fyraåriga kursen understeg 10. Då detta antal uppnåddes, skulle denna kurs bilda egen klassavdelning med skild undervisning. Givetvis borde till ledning vid försöken med den förenade linjen särskild undervisningsplan meddelas, vilken syntes kunna utformas i huvudsaklig anslutning till vad skolöverstyrelsen angivit.

Genom beslut den 15 augusti 1930 medgav Kungl. Maj:t, att vid de allmänna läroverken i förutberörda elva städer finge från och med läsåret

1930/1931 tills vidare försöksvis kunna anordnas s. k. förenad realskollinje med anknytning till folkskolans såväl sjätte som fjärde klass, under förutsättning att efter de vid höstterminens början förrättade inträdes- och flyttningsprövningar lärjungeantalet i den fyraåriga kursens första klass understeg 10 och i avdelning av förenad linje icke komme att överstiga 35; och skulle därvid vid vart och ett av de nämnda läroverken en av realskolans linjer kunna tills vidare ersättas av sådan förenad linje.

Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t att lända till efterrättelse i fråga om anordnande av s. k. förenad realskollinje följande:

1. Den förenade linjens första klass skall anknyta till folkskolans fjärde klass, på sätt är stadgat ifråga om femårig realskola. Andra klassen av sådan linje skall anknyta till folkskolans sjätte klass, på sätt är stadgat i fråga om fyraårig realskola.

Lärjungarna i sistnämnda och nästföljande klass skola åtnjuta skild undervisning i den utsträckning, som i den för den förenade linjen särskilt fastställda timplanen angives.

2. I samband med anordnande av andra klass av förenad linje må första klass av sådan linje kunna upprättas, därest skäl föreligga för antagande att försöksanordningen kan tillämpas jämväl ett följande läsår.

Skulle antalet lärjungar i förenad linjes andra klass genom intagning av de från folkskolans sjätte klass kommande, i prövningen godkända lärjungar komma att överstiga 35, skall för beredande av plats åt sistnämnda lärjungar en ny klassavdelning inrättas, antingen genom upprättande i stället för den förenade linjens andra klass av en femårig linjes andra klass och en fyraårig linjes första klass eller genom upprättande vid sidan av den förenade linjens andra klass av en femårig linjes andra klass.

3. Anordningen med förenad linje får ej utgöra hinder för att samtliga från folkskolans sjätte klass inträdessökande lärjungar, vilka i prövningen godkänts, vinna inträde vid vederbörande läroverk.

4. Det åligger skolöverstyrelsen att för varje läsår i samband med de föreskrifter, som jämlikt § 120 mom. 2 och 3 av gällande läroverksstadga skola meddelas i fråga om lärjungarnas antal och fördelning, och med iakttagande av här ovan givna bestämmelser besluta angående anordnandet av klassavdelningar av den förenade linjen.

Tillika fastställde Kungl. Maj:t undervisningsplan för s. k. förenad realskollinje.

I skrivelsen den 11 juni 1930, nr 389, anförde riksdagen vidare bland annat följande:

Den av departementschefen förordade ordningen, enligt vilken skolöverstyrelsen skulle äga att inom gränserna av härför anvisade medel fatta beslut om tillfälligt upprättande av parallellavdelningar, syntes riksdagen hava skäl för sig. Under villkor att denna befogenhet av skolöverstyrelsen utövades endast under de i propositionen angivna förutsättningarna funne riksdagen därför det ifrågasatta förfaringssättet kunna godtagas. Riksdagen förutsatte emellertid, att ifrågavarande anslag disponerades på sådant sätt, att vad riksdagen i avseende å den förenade linjen anfört om från sjätte folkskolklassen kommande lärjungars tillträde till vederbörande läroverk kunde vinna noggrant beaktande.

{168.]

Genom beslut den 8 augusti 1930 bemyndigade Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att inom gränserna för anvisade medel och under de av riksdagen i övrigt angivna förutsättningar medgiva sådana jämkningar i de av Kungl. Maj:t fastställda specialplanerna för omorganisation av de allmänna läroverken, som innefattade ett tillfälligt upprättande av parallellavdelning eller tillfälligt indragning av sådan avdelning.

I samma skrivelse den 11 juni 1930, nr 389, anmälde riksdagen vidare, att riksdagen i avseende å lyceerna beslutat

1) att — med bibehållande av lyceilinjen vid vartdera av högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och högre realläroverket i Göteborg samt av latinlyceilinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm — dels vid högre latinläroverket i Göteborg skulle med upprättande av vederbörande latinlyceilinje tills vidare anstå;

dels ock vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, skulle med upprättandet av reallyceilinjen och den nyspråkliga lyceilinjen tills vidare anstå samt i stället tills vidare finnas fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium samt realskola, anordnad med fyra ettåriga klasser och anknyttande till folkskolans sjätte klass;

2) att första krets av lyceilinje finge upprättas endast under förutsättning att minst 8 lärjungar blivit godkända i anställd inträdesprovning.

Genom cirkulär den 27 juni och den 30 juli 1930 meddelade Kungl. Maj:t närmare föreskrifter med anledning av vad riksdagen sålunda beslutat.

Genom beslut den 8 augusti 1930 anvisade Kungl. Maj:t ett belopp av sammanlagt 837,200 kronor för avlönande av extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken.

Ur detta belopp utgå, enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, för närvarande arvoden till 214 extralärare med full tjänstgöring och till timlärare med en undervisningsskyldighet av sammanlagt 1,074 veckotimmar. Då timlärarnas tjänstgöring, anför överstyrelsen, kunde anses ungefär motsvara full tjänstgöring för 45 extralärare, kunde således behovet av extra lärarkrafter för läsåret 1930 1931 uppskattas till 259 extra lärare med full tjänstgöring, och det för dessa erforderliga arvodesbeloppet kunde beräknas till 833,900 kronor. Då det av riksdagen för ändamålet beviljade extra anslaget tillsammans med de 120,000 kronor av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov, som brukade beräknas för extra lärare och timlärare, utgjorde 885,900 kronor, motsvarande arvoden till ungefär 275 extralärare med full tjänstgöring, hade således ett belopp av 52,000 kronor, motsvarande arvoden till omkring 16 extra lärare, kunnat inbesparas. Orsaken till att denna besparing blivit möjlig vore, framhåller vidare överstyrelsen, att söka dels däri, att kostnaderna för anordnandet av undervisning i tillvalsämnen inom de differentierade delarna av gymnasiet genom iakttagande av den största sparsamhet kunnat nedbringas under det tidigare beräknade beloppet, dels däri, att parallellavdelningar av vissa klasser och ringar icke behövt inrättas i den utsträckning, som vid anslagets beräknande antagits.

I skrivelse den 7 november 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Överstyrelsen har därvid till en början lämnat en i tabellform uppställd redogörelse för de jämkningar, som överstyrelsen, jämlikt överstyrelsen lämnade bemyndiganden under läsåret 1930/1931 vidtagit i de av Kungl. Maj:t fastställda specialplanerna för genomförande av 1927 års skolreform.

Av denna redogörelse, beträffande vilken jag i huvudsak tillåter mig att hänvisa till handlingarna i ärendet, framgår bland annat följande: Vid högre latinläroverket i Göteborg, högre realläroverket i Göteborg, högre allmänna läroverket i Uppsala och högre allmänna läroverket i Lund har intet lyceum inrättats. Vid högre allmänna läroverket i Hälsingborg samt vid samrealskolorna i Trälleborg och Falköping hava klasserna 2⁵ och 1⁴ sammanslagits till en andra klass av förenad linje; och vid sistnämnda båda skolor har därjämte upprättats en första klass av förenad linje. I allt hava de av överstyrelsen i här förevarande hänseenden vidtagna åtgärderna resulterat i en nettoökning av antalet klassavdelningar med 9.

Härefter har överstyrelsen framhållit följande:

För läsåret 1931/1932 hade överstyrelsen räknat med att en tillfällig parallellavdelning av klass 2⁵ måtte upprättas vid samtliga de läroverk, som under läsåret 1930/1931 fått sådana parallellavdelningar upprättade inom klass 1⁵. Vid samtliga dessa läroverk, med undantag för högre allmänna läroverket i Hudiksvall, komme utan tvivel ett trängande behov av inrättande av en tillfällig parallellavdelning av klass 1⁵ att göra sig gällande även under läsåret 1931/1932, varför överstyrelsen ansett sig böra räkna med inrättandet av sådana avdelningar. Även vid samrealskolorna i Örnsköldsvik och Skellefteå, där läsåret 1930/1931 endast en avdelning av klass 1⁵ funnes, hade överstyrelsen tagit i beräkning möjligheten av en sådan uppdelning för läsåret 1931/1932, detta med hänsyn till att dessa skolor i propositionen till 1930 års riksdag nr 119, sid. 105, upptagits bland de läroverk, som vore i behov av utvidgning.

Beträffande övriga av överstyrelsen medgivna tillfälliga jämkningar av de fastställda specialplanerna hade överstyrelsen i regel räknat med att den fördelning av lärjungarna inom viss klass eller ring, som i vederbörlig ordning beslutats för läsåret 1930/1931 skulle komma att bibehållas i närmast högre klass eller ring under läsåret 1931/1932.

Med utgångspunkt från de sålunda angivna förutsättningarna har skolöverstyrelsen beräknat dels det antal läsavdelningar, som torde komma att erfordras under läsåret 1931/1932, dels ock — efter detaljerade beräkningar för varje läroverk — antalet lärartimmar under samma tid.

Skolöverstyrelsens beräkningar i nu nämnda hänseenden hava följande utseende

	Understudiet			Över-					
	Realskolor och lyceum med undantag för realskolans högsta klass			Gymnasiet och real-					
				Odifferenterade avdelningar			Gymnasiets näst högsta ring		
	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.
1931/1932	512	14,897	29,3	257	7,571	29,5	119	4,133	34,7
1930/1931	498	14,377,5	28,9	325	9,522	29,3	119	3,901	32,8
	+ 14	+ 519,5		— 68	— 1,951		+ 0	+ 232	

Real- och samrealskolor:
(företvarande real- och samskolor)

	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.
1931/1932	298	8,850,5	29,7
1930/1931	293	8,523	29,1
Ökning	+ 5	+ 327,5	

Samrealskolor:
(företvarande kommunala mellanskolor)

	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.
1931/1932	199	5,984	30,1
1930/1931	152	4,452,5	29,3
Ökning	+ 47	+ 1,531,5	

Härefter har skolöverstyrelsen anført bland annat följande:

Vid beräkningen av antalet lärartimmar å understudiet och det odifferenterade överstudiet hade överstyrelsen utgått från de för dessa klasser stadgade timplaner. Härtill hade lagts timmar för uppdelning av vissa klasser i mindre grupper vid laborationer samt — i den gamla realskolan — för frivilliga laborationer. Å gymnasiet hade överstyrelsen i icke oväsentlig utsträckning räknat med samläsning mellan real- och latinlinje samt mellan treårigt och fyraårigt gymnasium.

läroverk.

stadiet						Hela läroverket		
skolans högsta klass								
Gymnasiets högsta ring			Summa för överstadiet					
Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.	Antal avd.	Antal lärartimmar	Antal timmar per avd.
119	3,827,5	32,2	495	15,531,5	31,4	1,007	30,428,5	30,2
20	740	37	464	14,163	30,5	962	28,540,5	29,7
+99	+3,087,5		+31	+1,368,5		+45	+1,888	

I de fall, där enligt specialplanerna de högsta klasserna av de gamla och nya realskolorna skulle sammanslås, hade överstyrelsen utgått från det förslag, som av överstyrelsen framlagts i skrivelse den 3 februari 1930 angående vissa anordningar i fråga om sam- respektive samläsning mellan den sexåriga, den femåriga och den fyraåriga realskolans avslutningsklasser men som ännu icke föranlett något Kungl. Maj:ts beslut. Överstyrelsen hade alltså tänkt sig samläsning i ifrågavarande klasser i alla ämnen utom i kristendomskunskap, och hänvisade överstyrelsen till de i berörda skrivelse gjorda kostnadsberäkningarna.

Vid beräkningen av lärarbehovet i gymnasiet högsta ring hade överstyrelsen ansett sig kunna förutsätta, att vid varje särskilt läroverk undervisning komme att meddelas i samma ämnen, som under läsåret 1930/1931 vore upptagna på schemat för gymnasiet näst högsta ring, och överstyrelsen hade även förutsatt, att lärjungarnas uppdelning på undervisningsavdelningar komme att bli densamma som i gymnasiet näst högsta ring under läsåret 1930/1931.

Att utföra en någorlunda exakt beräkning av antalet undervisningstimmar i gymnasiet näst högsta ring under läsåret 1931/1932 hade icke varit möjligt, men den erfarenhet, som redan vunnits, hade givetvis varit till god ledning. Sålunda hade överstyrelsen ansett sig kunna räkna med att antalet tillvalda ämnen vid respektive läroverk komme att bli i stort sett oförändrat. Under läsåret 1930/1931 hade i största möjliga utsträckning samläsning i tillvalsämnen anordnats för lärjungar å olika linjer inom gymnasiet näst högsta ring. Genom denna anordning hade mycket avsevärda besparingar kunnat göras, men det kunde icke förnekas, att den medfört mycket betydande olägenheter. Till dessa måste i främsta rummet räknas den omständigheten, att det vid åtskilliga läroverk visat sig ofrånkomligt att så anordna schemat, att vissa lärjungar under en eller annan veckodag antingen fått ett alltför stort antal undervisningstimmar förlagda till tiden före middagen eller också fått vissa lektioner i läsämnen förlagda efter middagen. Denna anordning hade således för vederbörande lärjungars vidkommande medfört en ojämnhet i arbetsbelastningen, som icke kunde

[168.]

anses lämplig, och i särskilda fall ett allt för betungande arbete under vissa dagar. För undvikande av dessa olägenheter kunde det bli nödvändigt att framdeles anordna samläsning i mindre utsträckning än hittills. Vissa omständigheter, särskilt en väntad stegring av antalet kvinnliga lärjungar i de högre samläroverkens gymnasier, gjorde det sannolikt, att man för läsåret 1931/1932 måste räkna med ett ökat lärjungeantal i gymnasiernas näst högsta ringar, och en sådan ökning komme givetvis att i mer eller mindre hög grad minska möjligheterna att i tillvalsämnen anordna samläsning mellan lärjungar å olika linjer. Då varje inskränkning beträffande anordnandet av samläsning oavvisligen medförde en stegring av antalet erforderliga lärartimmar, hade överstyrelsen sett sig nödsakad att för läsåret 1931/1932 räkna med ett icke oväsentligt ökat behov av undervisningstimmar i gymnasiets näst högsta ring.

Vid beräkning av de olika lärarnas tjänstgöringsskyldighet hade samma principer tillämpats, som legat till grund vid fördelningen av anslaget till extralärare och timlärare under läsåret 1930/1931. Således hade vid de högre allmänna läroverken skillnad gjorts mellan understadiet och överstadiet. Till det senare hade med hänsyn till bestämmelserna i läroverksstadgans § 133 mom. 2 räknats även realskolans högsta klass. Vid uppskattandet av det erforderliga lärarbehovet hade överstyrelsen utgått från en medeltjänstgöring per lärare av 21 veckotimmar på överstadiet och 26 veckotimmar på understadiet. Vid real- och samrealskolorna hade räknats med en tjänstgöring av 26 veckotimmar över hela linjen med undantag för de numera fåtaliga första lärarinnor, vilka enligt gällande bestämmelser vore förpliktigade bestrida endast 22 till 24 undervisningstimmar i veckan. Någon minskning i undervisningsskyldigheten för tillsyningslärare hade icke ifrågasatts. Vid läroverk i stiftsstäder, där lektorer vore domkapitelsledamöter, hade räknats med en minskning av undervisningsskyldigheten för i genomsnitt 4 lektorer med 2 veckotimmar för varje. Vid provårsläroverken och statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, hade med hänsyn till bestämmelserna i läroverksstadgans § 133 mom. 9 räknats med en efter läroverkets storlek avpassad nedsättning av undervisningsskyldigheten, vilken nedsättning emellertid i genomsnitt icke belöpte sig till mer än cirka en halv veckotimme per lärare. Överstyrelsen måste framhålla, att den sålunda förutsatta genomsnittliga undervisningsskyldigheten för lärare av olika slag måste anses i stort sett motsvara maximum av vad en ämneslärare enligt gällande bestämmelser kunde åläggas.

De beräkningar över det sannolika lärarbehovet vid varje särskilt läroverk, som överstyrelsen utfört, hade givit vid handen, att vid de allmänna läroverken skulle under läsåret 1931/1932 komma att erfordras 273 extralärare med full tjänstgöring och dessutom timlärare med en sammanlagd tjänstgöring av 1,262 veckotimmar. Härvid hade överstyrelsen förutsatt, att de av överstyrelsen föreslagna nya lärartjänsterna, nämligen 8 rektorstjänster, 20 lektorstjänster, 28 adjunktstjänster och 19 ämneslärarinnebefattningar, komme att inrättas från och med läsåret 1931/1932. Då arvudet för 24 timlärartimmar i stort sett motsvarade arvudet till en extralärare med full tjänstgöring, kunde det totala behovet uppskattas till $273 + 53 = 326$ extralärare med full tjänstgöring.

Med stöd av förhållandena under de senaste åren ansåge sig överstyrelsen böra räkna med att $\frac{4}{5}$ av dessa extra lärare ägde behörighet till adjunktstjänst och således vore berättigade till ett årligt arvode av 3,300 kronor.

medan för de övriga borde räknas med ett årsarvode av 2,900 kronor. Den sammanlagda kostnaden kunde således beräknas till $(261 \times 3,300 + 65 \times 2,900 =)$ 1,049,800 kronor, vilken summa med 159,900 kronor överstege det för budgetåret 1930/1931 till ifrågakvarande ändamål av riksdagen beviljade beloppet.

De ovan omnämnda beräkningarna hade givit vid handen, att under läsåret 1931/1932 skulle komma att erfordras extra lärare och timlärare med en undervisningsskyldighet motsvarande full tjänstgöring för 326 lärare, vilket betydde, att behovet av lärare av ifrågakvarande slag skulle komma att ökas med 67. För att ytterligare belysa behovet av denna ökning ansågo sig överstyrelsen böra anföra följande.

Enligt de ovan återgivna tabellerna beräknades antalet erforderliga lärartimmar vid olika slag av allmänna läroverk vid början av läsåret 1931/1932 komma att ökas på sätt nedanstående sammanställningar utvisade:

	Överstadiet	Understadiet
Högre allmänna läroverk	1,368,5	519,5
Realskolor, förutvarande real- och samskolor		327,5
» » kommunala mellanskolor . .		1,531,5
Summa	1,368,5	2,378,5

Detta motsvarade i runt tal 65 lärare å överstadiet med en genomsnittlig undervisningsskyldighet av 21 veckotimmar och 91 lärare å understadiet med en genomsnittlig undervisningsskyldighet av 26 veckotimmar. Man kunde således räkna med ett behov av 156 nya ämneslärare med full tjänstgöring.

För fyllandet av detta behov räknade överstyrelsen med att i första hand kunna disponera de nya ordinarie tjänster, om vilkas inrättande överstyrelsen hemställt. Dessa tjänster vore 8 rektorstjänster, 20 lektorstjänster, 28 adjunktstjänster och 19 ämneslärarinnebefattningar. Då de 8 rektorerna kunde beräknas komma att bestrida en undervisning, som kunde anses motsvara undervisningsskyldigheten för 6 ämneslärare med full tjänstgöring, skulle således sammanlagt 73 av de erforderliga nya ämneslärarbefattningarna komma att bestridas av innehavare av nya ordinarie tjänster. Av de ordinarie tjänster, som 1930 års riksdag beslutat inrätta, hade på grund av särskilda omständigheter 1 rektorstjänst och 6 ämneslärarinnebefattningar icke tagits i bruk under läsåret 1930/1931, men de komme givetvis att disponeras under läsåret 1931/1932. Då ifrågakvarande rektorstjänst vore avsedd att inrättas vid det blivande högre allmänna läroverket för flickor i Örebro, kunde med densamma förenad undervisningsskyldighet beräknas motsvara hälften av en ämneslärares undervisningsskyldighet.

På här angivet sätt kunde således behovet av nya extra ämneslärare beräknas till $(156 - 73 - 6,5 =)$ 76,5 eller i runt tal 76 extralärare med full tjänstgöring.

Den i det föregående omnämnda beräkning av lärarbehovet, som överstyrelsen utfört med hänsyn till förhållandena vid varje särskilt läroverk, hade, som ovan meddelats, givit vid handen, att det ökade behovet av extralärare skulle bli 67. De båda beräkningssätten hade således fört till något olika resultat, då en differens på 9 extralärare uppstått. Förklaringen härtill vore företrädesvis att söka däri, att överstyrelsen vid sina beräkningar av arbetsfördelningen vid de olika läroverken ansett sig kunna förutsätta, att en del av undervisningen på överstadiet skulle komma att anförtröas åt

[168.] timlärare. Då arvudet för en extralärare med 21 veckotimmars undervisning på överstadiet motsvarade arvudet för 24 timlärartimmar, hade nämligen på detta sätt en icke oväsentlig besparing åstadkommits. Överstyrelsen hölle före, att den beräkningsgrund, som fört till det lägsta antalet erforderliga extralärare, i förevarande fall kunde anses mest tillförlitlig, och funne det därför sannolikt, att 67 nya extraläraryrbesättningar komme att bli erforderliga för läsåret 1931/1932.

Såsom ovan nämnts skulle kostnaden för de under budgetåret 1931/1932 erforderliga extra lärare och timlärare vid de allmänna läroverken uppgå till 1,049,800 kronor. Då för ifrågasatt ändamål ur det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken brukade tagas 120,000 kronor, skulle alltså det extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken böra uppgå till 929,800 kronor.

Skolöverstyrelsen har härefter framhållit, att överstyrelsen av en annan anledning ansåge sig böra ifrågasätta en ytterligare höjning av sistnämnda anslag.

I skrivelse den 18 april 1929 gjorde skolöverstyrelsen — efter anhållan av Mälardalens rektorsförening — framställning angående arvoden åt extra ordinarie lärare, som vid de allmänna läroverken deltog i vissa inträdesprövningar till realskolans första klass eller lyceets första krets.

Sedermera överlämnade skolöverstyrelsen med utlåtande av den 29 april 1929 till Kungl. Maj:t en av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk hos överstyrelsen gjord framställning om vidtagande av åtgärder för beredande — intill dess ny lönereglering för läroverkslärarna bleve genomförd — av särskilt arvode för de lärare vid allmänna läroverk, vilka toges i anspråk för inträdesprövningar efter vårterminens slut.

Över förstnämnda framställning avgav statskontoret den 4 maj 1929 utlåtande och anförde därvid bland annat, att då riksdagen fastställt avlöningen till de extra ordinarie lärarna och nu ifrågasatt ersättning enligt förslaget skulle komma att utgå av ett anslag, som icke stode till Kungl. Maj:ts disposition annat än för sådana lärares avlönande under den stadgade lästiden, riksdagens medgivande i ämnet syntes böra inhämtas.

Genom beslut den 20 juni 1930 fann Kungl. Maj:t ifrågasatt framställningar ej föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att Kungl. Maj:t anbefallde skolöverstyrelsen att — med hänsyn tagen till erfarenheterna från de efter slutet av vårterminerna 1929 och 1930 anställda inträdesprövningarna vid de allmänna läroverken — utreda, dels huruvida och i vilken omfattning behov kunde anses föreligga att vid sådana inträdesprövningar anlita extra ordinarie lärare, dels ock vilka ungefärliga kostnader skulle åsamkas statsverket, därest ersättning enligt i överstyrelsens skrivelse den 18 april 1929 ifrågasatta grunder beviljades extra ordinarie lärare för biträde vid ifrågasatt inträdesprövningar; och skulle överstyrelsen hava att med berörda utredning och det förslag, vartill densamma kunde giva anledning, till Kungl. Maj:t inkomma i så god tid, att eventuell framställning i ämnet kunne avlätas till 1931 års riksdag.

I anledning härav har överstyrelsen från samtliga läroverk infordrat uppgifter beträffande här ifrågavarande provningar under åren 1929 och 1930 och samtidigt anhållit om vederbörande rektorers yttrande angående önskvärdheten av de extra ordinarie lärarnes användning för här avsedda uppdrag.

Av de sålunda inkomna uppgifterna framginge, framhåller överstyrelsen, att för sagda provningar extra ordinarie lärare tagits i anspråk i avsevärd utsträckning, nämligen till ett antal av 111 år 1929 och 148 år 1930. Det framginge emellertid med största tydlighet av de inkomna yttrandena, att hänsyn till de nuvarande bestämmelserna angående de extra ordinarie lärarnes avlöning i många fall motiverat en inskränkning i användandet av sagda lärare och att sådan hänsyn i vissa fall hindrat rektor från att överhuvud för uppdraget anlita dessa lärare, huru önskligt det än ur vissa synpunkter kunnat synas. Såsom i ett flertal yttranden med styrka framhållits, måste åtminstone de äldre bland de extra ordinarie lärarne ofta anses äga alldeles särskilda kvalifikationer för uppdraget genom sin speciella erfarenhet av undervisningen i de lägsta avdelningarna, vilken ofta anförtroddes just åt sådana lärare. I varje fall, menade man, vore det tydligt, att lärare tillhörande denna kategori i allmänhet vore långt bättre skickade för uppgiften att pröva de inträdessökande till läroverkens lägsta klasser än de gymnasielärare, som nu i flera fall med ringa eller ingen erfarenhet av undervisningen på ifrågavarande stadium måst sättas att verkställa sådan provning uteslutande på grund av den ringa tillgången på lämpliga lärarkrafter.

För egen del har skolöverstyrelsen i sin skrivelse den 7 november 1930 i här förevarande avseende anfört bland annat följande:

Med fullt instämmande i de synpunkter av denna art, som i de inkomna yttrandena framförts, och med hänvisning jämväl till vad överstyrelsen själv i samma riktning anfört i sitt den 18 april 1929 avgivna yttrande över framställning i detta syfte av Mälardalens rektorsförening, ville överstyrelsen alltså med styrka framhålla, att det skulle vara en allvarlig olägenhet, om de extra ordinarie lärarne icke kunde fritt disponeras för dessa provningar. Nu visade det sig av de inkomna uppgifterna, att rektorerna i ganska stor utsträckning funnit sig nödgade anlita sådana lärare, och att dessa i allmänhet icke härför påfordrat någon ersättning. Men då å andra sidan, såsom i överstyrelsens nyssbemälda yttrande torde få anses klarlagt, sagda lärare icke kunde anses äga någon skyldighet att för läroverkets räkning utföra arbete efter läsårets slut utan att härför uppbära ersättning, syntes det överstyrelsen billigt och i hög grad önskligt, att denna fråga löstes i huvudsaklig överensstämmelse med de förslag, överstyrelsen i merbemälda yttrande framställt.

Överstyrelsen ansåge sig emellertid böra erinra därom, att det av 1928 års lönekommitté avgivna betänkande med förslag till lönereglering för befattningshavare inom undervisningsväsendet innefattade en väsentlig förändring i här ifrågavarande lärares ställning. Såväl i fråga om anställningens form som även i fråga om avlöningens utgående skulle i varje fall en stor del av de nuvarande extra ordinarie lärarne genom det föreslagna inordnandet i det allmänna lönesystemet bliva jämställda med övriga med dem jämförliga icke ordinarie tjänstemän. Om detta förslag skulle vinna statsmakternas godkännande, bleve på samma gång den här föreliggande

[168.] frågan löst, då därigenom åtminstone en del av de icke ordinarie lärarne komme att uppbära avlöning efter kalenderår och således otvivelaktigt bleve skyldiga att biträda vid inträdesprövningar även efter läsårets slut. Då dessutom kommittén ifrågasatt, att läsåret skulle förlängas till 276 dagar, och det i regel torde vara möjligt att förlägga inträdesprövningarna inom denna tidrymd, torde även övriga icke ordinarie lärare utan särskild ersättning kunna tagas i anspråk för dessa prövningar. Emellertid syntes det överstyrelsen ovisst, om och när det sålunda framlagda förslaget kunde komma att realiseras, och överstyrelsen funne det därför fullt motiverat, att tillsvidare såsom ett provisorium bestämmelser bleve utfärdade i enlighet med det förslag, som innehölls i överstyrelsens ovan berörda yttrande den 18 april 1929. Detta förslag innebure bland annat, att utom i visst undantagsfall extra ordinarie lärare, som toges i anspråk för biträde vid sagda prövningar, skulle för de dagar, som förflöte från terminens slut till och med inträdesprövningarnas avslutning, äga uppbära ersättning enligt de grunder, efter vilka hans arvode under terminen utgått.

Beträffande de kostnader, som nu anförda bestämmelser, om de vunne statsmakternas bifall, skulle komma att förorsaka statsverket, anförde överstyrelsen följande. Såsom ovan nämnts, hade vårterminen 1930 148 extra ordinarie lärare deltagit i inträdesprövningarna. Vårterminen 1932, då nu föreslagna bestämmelser första gången skulle komma att tillämpas, komme säkerligen antalet att hava stigit avsevärt, i varje fall till 200. Det antal dagar, under vilka ersättning skulle utgå, torde komma att växla mellan två och tre. Om man antog ett medeltal av $2\frac{1}{2}$ dagar för varje lärare, skulle alltså 500 dagarvoden bliva erforderliga. Då dagarvudet kunde beräknas till i medeltal omkring 12 kronor, skulle alltså kostnaden uppgå till 6,000 kronor.

Nu nämnda belopp torde, i enlighet med vad överstyrelsen föreslagit i ovanberörda skrivelse den 18 april 1929, böra ingå i det extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken, vars belopp alltså borde för budgetåret 1931/1932 höjas till 935,800 kronor.

Skolöverstyrelsen slutar sin skrivelse av den 7 november 1930 med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att extra ordinarie lärare med full tjänstgöring vid allmänt läroverk, som biträder vid de efter terminens slut infallande inträdesprövningarna till realskolans första klass och lyceets första krets, skall för de dagar, som förflyta efter terminens slut till och med inträdesprövningarnas avslutning, äga uppbära ersättning enligt de grunder, efter vilka hans arvode under terminen utgått, dock att sådan ersättning icke må tillkomma lärare, vilken för uppehållande av förordnande som extra ordinarie lärare är tjänstledig från av honom innehavd ordinarie tjänst,

dels till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 935,800 kronor.

Statskontoret har den 17 november 1930 avgivit utlåtande med anledning av vad skolöverstyrelsen i sin skrivelse den 7 november 1930 anfört och hemställt rörande arvoden åt extra ordinarie lärare, som deltaga i vissa inträdesprövningar vid de allmänna läroverken, och därvid anfört:

I utlåtande den 4 maj 1929 i anledning av en av skolöverstyrelsen den 18 därförutgångna april gjord framställning i ämnet hade statskontoret uttalat sin principiella anslutning till skolöverstyrelsens uppfattning i det skäliga i att de extra ordinarie lärare, som deltog i ifrågavarande inträdesprövningar, erhöles ersättning för detta arbete, och statskontoret hade förklarat sig icke hava något att erinra mot vad överstyrelsen i sådant avseende då föreslagit. Då det förslag till framställning i ämnet till riksdagen, som överstyrelsen nu framlagt, vore i sak ensartat med överstyrelsens förstnämnda förslag, vore från statskontorets sida intet att i och för sig erinra mot detsamma.

Överstyrelsen framhölle emellertid, att därest 1928 års lönekommittés betänkande beträffande lönereglering för befattningshavare inom undervisningsväsendet, i vad detta betänkande avsåge de extra ordinarie lärarna, skulle vinna statsmakernas godkännande, några särskilda anordningar i nu förevarande hänseende icke skulle behöva vidtagas. Detta torde visserligen vara riktigt, men då, såsom överstyrelsen framhållit, avgörandet av lärarlönefrågan måste anses mycket vittutseende och ovisst, syntes det statskontoret, som om bestämmelser i ämnet att gälla tills vidare i allt fall borde nu meddelas. Under alla omständigheter torde dylika bestämmelser vara erforderliga beträffande inträdesprövningarna efter slutet av vårterminen 1931.

När det gäller att beräkna det för extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 erforderliga beloppet, här man — såsom av den nu utav mig lämnade redogörelsen torde framgå — att räkna med åtskilliga skäligen ovissa faktorer. Jag har redan i det föregående erinrat om de av 1930 års riksdag fattade besluten om den s. k. förenade realskollinjen och om rätt för skolöverstyrelsen att under vissa förutsättningar medgiva sådana jämkningar i de av Kungl. Maj:t fastställda specialplanerna för omorganisation av de allmänna läroverken, som innefatta ett tillfälligt upprättande av parallellavdelning eller tillfällig indragning av sådan avdelning. Dessa båda riksdagens beslut avse att möjliggöra en smidigare anpassning av den nya skolorganisationen efter de på olika orter förhandenvarande förhållandena, och härvidlag har givetvis ännu icke någon större erfarenhet kunnat vinnas. Ett annat spörsmål, som har ett betydande inflytande på medelsåtgången för här ifrågavarande ändamål, är differentieringen i gymnasiets båda högsta ringar. Läsåret 1930/1931 är det första, då denna differentiering kommit till användning. Även i detta hänseende är således den vunna erfarenheten hittills ganska ringa.

Departementschefen.

I detta sammanhang torde jag få erinra om följande förhållande, som kan komma att få ett — låt vara ekonomiskt sett tämligen obetydligt — inflytande på medelsåtgången för här ifrågavarande ändamål.

Jämlikt § 9 B av stadgan för rikets allmänna läroverk den 24 september 1928 skall undervisning i tillvalsämne anordnas, om minst fem lärjungar i ringen eller kretsen eller det lägre antal, som skolöverstyrelsen på grund av särskilda omständigheter må kunna medgiva, anmält sig skola deltaga i denna undervisning; och skall sådan undervisning jämväl i fortsättningen

[168.] meddelas, även om antalet av de inom ringen eller kretsen däri deltagande lärjungarna skulle under fortgången av deras undervisning komma att understiga fem.

Med anledning av åtskilliga i ämnet gjorda framställningar, över vilka skolöverstyrelsen avgivit vederbörligt utlåtande, medgav Kungl. Maj:t den 22 augusti 1930, att undervisning i grekiska språket finge under läsåret 1930/1931 anordnas i näst högsta ringen av latingymnasiet vid högre allmänna läroverken i Södertälje, Västerås, Luleå och Umeå — detta i trots av att vid intet av dessa läroverk fem lärjungar hade anmält sig till undervisning i grekiska. Samtidigt anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att verkställa utredning, huruvida särskilda bestämmelser — vid sidan av de föreskrifter, som lämnats i § 9 B tredje stycket av gällande läroverksstadga — kunde anses påkallade i fråga om anordnande av undervisningen i grekiska språket vid rikets högre allmänna läroverk, samt med denna utredning jämte de förslag, vartill överstyrelsen kunde finna densamma böra föranleda, före den 1 december 1930 inkomma till Kungl. Maj:t. Med utlåtande av den 26 november 1930 har överstyrelsen numera avgivit en sådan utredning.

Jag har ännu icke varit i tillfälle att fatta slutlig ståndpunkt i här förevarande hänseende, men torde jag framdeles få ånyo upptaga denna fråga inför Kungl. Maj:t.

Samtliga de nu av mig i det föregående antydda, ovissa förhållandena göra, att man vid beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932 måste framgå med stor varsamhet. Att en avsevärd ökning av anslaget är ofrånkomlig framgår redan därav, att under sagda budgetår dels förstatligandet av kommunala mellanskolor och upprättandet av nya högre allmänna läroverk för flickor kommer att fortskrida, dels läroverk i ökad omfattning komma att öppnas för kvinnliga lärjungar, dels ock differentieringen å gymnasiet läsåret 1931/1932 kommer att omfatta gymnasiets båda högsta ringar i stället för som under innevarande läsår endast den näst högsta.

De beräkningar över det sannolika lärarbehovet vid varje särskilt läroverk, som överstyrelsen utfört och för vilka jag i det föregående redogjort, hava givit vid handen, att vid de allmänna läroverken skulle under läsåret 1931/1932 komma att erfordras 273 extralärare med full tjänstgöring och dessutom timlärare med en sammanlagd tjänstgöring av 1,262 veckotimmar. Härvid har överstyrelsen förutsatt, att de av överstyrelsen föreslagna nya lärartjänsterna, nämligen 8 rektorstjänster, 20 lektorstjänster, 28 adjunkts-tjänster och 19 ämneslärarinnebefattningar, komma att inrättas från och med läsåret 1931/1932. Då arvudet för 24 timlärartimmar i stort sett motsvarar arvudet till en extralärare med full tjänstgöring, har överstyrelsen uppskattat det totala behovet till 326 extra lärare med full tjänstgöring mot 259 under innevarande läsår, innebärande en nettoökning av 67 extra lärare med full tjänstgöring.

Jag torde till en början få erinra, att jag tidigare under punkt 162 tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag om inrättandet av nyssberörda ordinarie befattningar vid de allmänna läroverken.

[168.]

I anslutning härtill och då skolöverstyrelsens beräkningar i övrigt synas mig vara utförda med tillbörlig försiktighet, vill jag ansluta mig till överstyrelsens under denna punkt framlagda förslag, att under budgetåret 1931/1932 medel måtte beräknas för sammanlagt 326 extra lärare med full tjänstgöring.

Kostnaderna härför uppgå enligt vedertagna beräkningsgrunder till 1,049,800 kronor. Då för här ifrågavarande ändamål ur det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken brukat anlitas ett belopp av 120,000 kronor, skulle alltså — vid oförändrade grunder — det extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 behöva beräknas till 929,800 kronor.

Emellertid föreligger härjämte en framställning om arvoden åt extra ordinarie lärare, som deltaga i vissa inträdesprovningar vid de allmänna läroverken, för vilken jag i det föregående redogjort och som kommer att medföra något ökade kostnader för det allmänna.

Jag vill i fråga om denna framställning anföra följande: Genom den i § 30 av 1928 års läroverksstadga ingående bestämmelsen, att inträdesprovning till realskolans första klass och lyceets första krets skall anställas omedelbart efter närmast föregående vårtermins slut, har en viss förskjutning ägt rum i fråga om tidsförläggningen av den tjänstgöring, som är förenad med ett läsår vid ett läroverk. Hittills har för alla andra lärare än rektor läsårets arbete varit avslutat med vårterminen; hädanefter kommer arbetet att fortsätta någon tid efter vårterminens slut för sådana lärare, som enligt rektors bestämmande skola deltaga i sagda inträdesprovning.

Vad de ordinarie lärarna angår, torde på denna förändring i tjänstgöring vara tillämpligt det i kungörelsen nr 660/1918 ingående stadgandet, att befattningshavare skall, därest vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden vid en möjligen inträdande förändrad organisation av de allmänna läroverken eller eljest kan varda stadgat, vara pliktig att, med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning, han innehar, sköta de med befattningen förenade göromål. På grund av detta stadgande torde sagda förändring i tjänstgöringen icke kräva någon förändring i de ordinarie lärarnas avlöningsförhållanden.

Emellertid ligger det i sakens natur, att ifrågavarande inträdesprovningar icke alltid lämpligen kunna anordnas uteslutande med ordinarie lärarkrafter.

Det torde få anses vara en betänklig brist i rektors möjligheter att på det för själva saken bästa sättet ordna inträdesprovningarna, ifall han saknar rätt att vid desamma anlita extra ordinarie lärare. Men sådana torde icke äga någon skyldighet att för läroverket utföra arbete efter vårterminens slut.

[168.] Deras förordnande räcker icke utanför terminerna, och deras avlöning utgår helt och hållet efter läsårets dagar. Starka skäl synas mig därför tala för att särskild ersättning beredes de extra ordinarie lärare, som av rektor erhålla uppdrag att deltaga i ifrågavarande inträdesprövningar.

Jag torde få erinra om att — jämlikt beslut den 8 oktober 1915 angående grunder för ersättning till skolöverstyrelsens ombud vid realskolexamen m. fl. — extra ordinarie lärare med visst undantag äger att för de dagar, under vilka han för att tjänstgöra som examinator i studentexamen måste efter lästerminens slut kvarstanna i läroverksstaden, åtnjuta ersättning enligt de grunder, efter vilka hans arvode under terminen utgått.

Såsom skolöverstyrelsen och statskontoret framhållit, skulle några särskilda anordningar i här förevarande hänseende icke behöva vidtagas, därest 1928 års lönekommittés betänkande beträffande lönereglering för befattningshavare inom undervisningsväsendet, i vad detta betänkande avser de extra ordinarie lärarna, skulle vinna statsmakternas godkännande.

Jag finner mig emellertid i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna böra förorda, att bestämmelser i ämnet redan nu meddelas att gälla tillsvidare.

Kostnaderna härför hava — med utgångspunkt från ett dagarvode av ungefär 12 kronor, motsvarande här ifrågavarande lärares avlöning under terminerna, vartill skulle komma tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg — av skolöverstyrelsen beräknats till 6,000 kronor för läsåret 1931/1932. I likhet med statskontoret har jag icke funnit något att erinra häremot.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela de närmare bestämmelser i ämnet, som vid ett bifall till det nu framlagda förslaget må bli av behovet påkallade.

Härvid torde i huvudsak de av skolöverstyrelsen föreslagna bestämmelserna kunna tjäna som förebild. Jag vill emellertid redan nu understryka, att jag utgår från att såväl skolöverstyrelsen som vederbörande rektorer komma att hålla hand däröver, att anlitande av icke ordinarie lärare för här ifrågavarande inträdesprövningar med ty åtföljande merutgift för det allmänna kommer att ske endast i de fall, då sådant med hänsyn till förekommande omständigheter är nödvändigt.

I likhet med statskontoret finner jag mig böra tillstyrka, att här förevarande ersättning må utgå jämväl för de inträdesprövningar, som komma att hållas efter slutet av vårterminen 1931. De härför erforderliga medlen synas mig lämpligen böra bestridas ur reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

För budgetåret 1931/1932 torde det däremot vara erforderligt, att medel för ändamålet åskas av riksdagen. I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig böra förorda, att dessa medel ingå i det extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken.

Då detta anslag enligt de tidigare av mig framlagda beräkningarna skulle

uppgå till 929,800 kronor, skulle det alltså vid ett bifall till mitt nu framlagda förslag behöva höjas med 6,000 kronor till 935,800 kronor.

Vid bifall till vad jag under punkt 161 förut föreslagit rörande utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till ett högre allmänt läroverk bliver slutligen en ytterligare ökning av här ifrågavarande anslag med 1,120 kronor erforderlig för budgetåret 1931/1932. Anslaget skulle alltså böra bestämmas till 936,920 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från och med vårterminen 1931 extra ordinarie lärare med full tjänstgöring vid allmänt läroverk, som biträder vid de efter terminens slut infallande inträdesprövningarna till realskolans första klass och lyceets första krets, skall — i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må äga rätt meddela — för de dagar, som förflyta efter terminens slut till och med inträdesprövningarnas avslutning, äga uppbära ersättning enligt de grunder, efter vilka hans arvode under terminen utgått, dock att sådan ersättning icke må tillkomma lärare, vilken för uppehållande av förordnande som extra ordinarie lärare är tjänstledig från av honom innehavd ordinarie tjänst,

dels ock till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 936,920: —

13. Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier. Med anledning av ett uttalande av 1927 års riksdag att, med hänsyn till vissa svårigheter, som under skolreformens övergångstid kunde uppstå för de dåvarande extra lärarna vid de allmänna läroverken genom att ordinarieblivande och därmed följande förbättrad löneställning kunde komma att uppskjutas på ett sätt, som för den enskilde läraren kunde te sig såsom betungande och obilligt, åtgärder borde vidtagas för att bereda sådana extra lärare, som en avsevärdare tid komme att upprätthålla extra ordinarie lärarbefattning vid de allmänna läroverken, särskild arvodesförhöjning, framlade Kungl. Maj:t förslag i sådant hänseende till 1928 års riksdag. Riksdagen medgav, att från och med budgetåret 1928/1929 till och med budgetåret 1934/1935 sådan extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänt läroverk eller statens folkskoleseminarium, vilken förvärvat behörighet för anställning såsom ordinarie ämneslärare vid allmänt läroverk och med nit och skicklighet under minst tolv terminer bestritt full tjänstgöring vid någon av nu nämnda läroanstalter, finge åtnjuta

[169.]

Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier.

arvode, man lärare med 3,800 kronor och kvinnlig lärare med 3,400 kronor för år räknat.

I enlighet med detta riksdagens beslut har sedermera Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse den 29 juni 1928 (nr 274). I denna kungörelse har jämväl i överensstämmelse med av 1928 års riksdag i annat sammanhang fattat beslut intagits följande bestämmelse:

De extra ordinarie lektorer vid de kommunala gymnasierna eller gymnasielinjerna i Eksjö, Eskilstuna, Hudiksvall, Landskrona, Skövde, Södertälje, Uddevalla och Ystad, vilka vid den tidpunkt, då dessa gymnasier börjat eller börja att successivt övertagas av statsverket, i denna sin egenskap tjänstgjort minst 8 terminer i en följd, må, så länge de såsom extra ordinarie lektorer eller vikarier å lektorstjänster hava sin huvudsakliga tjänstgöring förlagd till gymnasiet och till dess att gymnasiet i fråga är i sin helhet förstatligt, åtnjuta de förmåner i fråga om beräkning av tjänst- och lönetursår samt pensionsår m. m., som äro tillförsäkrade de extra ordinarie lärarna vid de allmänna läroverken samt, i den mån deras avlöning övertages av statsverket, erhålla ett arvode, som med 1,000 kronor överstiger det arvodesbelopp, som tillkommer extra lärare vid rikets allmänna läroverk.

För bestridande av med här ifrågavarande arvodesförhöjningar förenade kostnader har riksdagen för ett vart av budgetåren 1929/1931 anvisat ett extra anslag av 55,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen hemställt, att för enahanda ändamål måtte för budgetåret 1931/1932 anvisas ett extra förslagsanslag av 55,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Överstyrelsen hade beräknat, att under budgetåret 1931/1932 i stort sett samma anslagsbelopp komme att blive erforderligt som under innevarande år. Då det emellertid icke vore möjligt att redan nu verkställa en tillförlitlig beräkning och då ifrågavarande arvodesförhöjningar skulle automatiskt utgå efter fastställda grunder, funne överstyrelsen det synnerligen önskvärt, att anslaget ifråga finge karaktären av förslagsanslag.

I ärendet har statskontoret den 20 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anfört:

Skolöverstyrelsens förslag att i riksstaten uppföra nu ifrågavarande anslag såsom ett förslagsanslag, syntes statskontoret innebära en lämplig anordning. Då utgifterna å anslaget under budgetåret 1929/1930 uppgått till endast 38,588 kronor 23 öre, samt belastningen å anslaget kunde förväntas bliva än mindre under budgetåret 1931/1932, torde det vara tillräckligt, om ett förslagsanslag till belopp av 35,000 kronor uppfördes i riksstaten för sist angivna budgetår.

Departementschefen.

Fråga har blivit väckt om ändring i grunderna för utgående av här ifrågavarande arvodesförhöjningar, och den utredning, som i anledning härav blivit igångsatt, är ännu icke slutförd. Jag har emellertid för avsikt, att så

snart ärendet föreligger i färdigberett skick, underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning i och för avlåtande av proposition till 1931 års riksdag. Enligt vad preliminära kostnadsberäkningar giva vid handen, skulle för ändamålet erfordras ett belopp av 100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till beredande av arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminarier, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier för budgetåret 1931/1932 beräkna ett *extra* förslagsanslag av kronor 100,000: —

14. **Personliga lönetillägg åt vissa övningslärare.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen för bestridande av personliga lönetillägg åt vissa ordinarie övningslärare vid de allmänna läroverken anvisat för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 3,000 kronor. Bestämmelser om utgående av sådana lönetillägg hava meddelats i kungörelse den 19 september 1929 (nr 289). Lönetilläggen äro i anslutning till de av riksdagen godkända grunderna avsedda att utgöra en viss ersättning för den minskning i avlöningsförmåner, som för åtskilliga övningslärare inträder såsom en följd av den av skolreformen föranledda inskränkningen av antalet undervisningsavdelningar vid vissa allmänna läroverk.

[170.]
Personliga
lönetillägg åt
vissa övnings-
lärare.

Jämväl för budgetåret 1930/1931 har riksdagen för här ifrågavarande ändamål anvisat ett extra förslagsanslag av 3,000 kronor.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål med oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande i enlighet med av 1929 års riksdag godkända grunder av personliga lönetillägg under tiden 1 juli 1931—30 juni 1932 åt vissa ordinarie övningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 3,000: —

15. **Understöd åt extra ordinarie lärare vid de allmänna läroverken under förfall på grund av sjukdom, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 3,000: —

16. **Extra arvoden åt teckningslärare.** I reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en särskild anslagspost till extra arvoden åt teckningslärare. Anslagsposten bestämdes av 1918 års riksdag till 132,600 kronor. Utöver detta belopp har riksdagen under flera år å extra stat anvisat

[171.]
Extra arvo-
den åt teck-
ningslärare.

[171.] medel för ändamålet. Detta extra anslag, som för budgetåret 1929 1930 utgick med 97,400 kronor, höjdes för budgetåret 1930/1931 till 114,800 kronor.

Genom beslut den 8 augusti 1930 anvisade Kungl. Maj:t för extra tjänstgöring av teckningslärare vid nämnda läroverk ett belopp av 245,610 kronor. Ur detta belopp bestridas för närvarande kostnaderna för 2,017 extra timmar i teckning, varav 1,775 vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 242 vid läroverk utan sådan tjänst. Medelkostnaden för den förra kategorien timmar har beräknats till 126 kronor för timme och för den senare till 90 kronor för timme.

I skrivelse den 31 oktober 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning angående anslag för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen har därvid till en början erinrat, att överstyrelsen i skrivelse den 30 augusti 1930 föreslagit, att ordinarie teckningslärartjänster skulle inrättas vid samrealskolorna i Höganäs, Eslöv och Bollnäs.

Under förutsättning av bifall härtill har skolöverstyrelsen framlagt följande kostnadsberäkning:

Enligt vad en inom överstyrelsen verkställd utredning givit vid handen skulle för budgetåret 1931/1932 komma att erfordras 2,275 extra timmar i teckning och välskrivning, varav 1,945 vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 330 vid läroverk utan sådan tjänst. Ökningen vore till största delen betingad av ökning i antalet klassavdelningar vid läroverken. Hur ökningen fördelade sig på de olika läroverken, framginge av en vid överstyrelsens skrivelse fogad tabell.

Kostnaden för den sålunda beräknade teckningsundervisningen skulle efter samma medelpris som under läsåret 1930/1931 belöpa sig till $(1,945 \times 126 + 330 \times 90 =)$ 274,770 kronor eller i runt tal 274,800 kronor. Det extra anslaget skulle alltså kunna beräknas till $(274,800 - 132,600 =)$ 142,200 kronor.

Departementschefen. Jag vill till en början erinra, att jag tidigare under punkt 162 tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag om inrättande av nya ordinarie teckningslärartjänster vid samrealskolorna i Eslöv, Bollnäs och Höganäs.

Skolöverstyrelsens under denna förutsättning gjorda beräkningar om medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1931/1932, 142,200 kronor hava icke givit mig anledning till erinran. Vid bifall till vad jag under punkt 161 i det föregående föreslagit rörande utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk skulle erfordras en ytterligare ökning av detta anslag för nämnda budgetår med 460 kronor, eller alltså till 142,660 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av kronor 142,660: —

17. **Extra arvoden åt gymnastiklärare.** Bland de i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslagsposterna avser en att bereda medel till extra arvoden åt gymnastiklärare. Anslagsposten uppgår till 20,000 kronor.

Härutöver har riksdagen under åtskilliga år för ändamålet anvisat medel å extra stat, för budgetåret 1927/1928 uppgående till 44,800 kronor, för budgetåret 1928/1929 till 77,000 kronor, för budgetåret 1929/1930 till 82,500 kronor och för budgetåret 1930/1931 till 108,200 kronor. De för sistnämnda tre budgetår vidtagna förhöjningarna av det extra anslaget hava betingats huvudsakligen av det ökade antal gymnastikavdelningar vid de allmänna läroverken, som tillkommit genom upprättande av nya läroverk och genom vissa läroverks utvidgning, men i viss mån även av den omständigheten, att kvinnliga lärjungar i större utsträckning än tidigare erhållit möjlighet att vinna inträde vid allmänna läroverk och att dessa lärjungar ansetts icke lämpligen böra åtnjuta gymnastikundervisning tillsammans med manliga lärjungar.

Genom beslut den 8 augusti 1930 anvisade Kungl. Maj:t ett belopp av 128,200 kronor för extra tjänstgöring av gymnastiklärare vid de allmänna läroverken under läsåret 1930/1931.

Ur detta belopp utgå, enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, arvoden för sammanlagt 1,152 extra undervisningstimmar, varav 494 timmar till ordinarie och manliga biträdande gymnastiklärare vid de gamla läroverken, 308 till kvinnliga biträdande gymnastiklärare vid samma läroverk och till lärarinnor i gymnastik vid de högre allmänna läroverken för flickor samt 350 timmar till lärare i gymnastik vid samrealskolor, som uppkommit genom ombildning av kommunala mellanskolor. Av dessa sistnämnda bestridas 174 timmar av manliga lärare och 176 timmar av kvinnliga lärare. Kostnaden härför har av överstyrelsen beräknats till $(494 \times 137 + 308 \times 85 + 174 \times 90 + 176 \times 85 =)$ 124,478 kronor. I runt tal 3,700 kronor hava sålunda besparats. Denna besparing har, framhåller överstyrelsen, till huvudsaklig del uppkommit därigenom, att de åtgärder för att bereda kvinnliga lärjungar ökade möjligheter till intagning vid allmänna läroverk, som beslutats av 1930 års riksdag, endast i begränsad utsträckning trätt i kraft under läsåret 1930/1931.

Innan jag övergår till frågan om det belopp, som må bli erforderligt för här ifrågavarande ändamål under budgetåret 1931/1932, anhåller jag att få redogöra för ett ärende, som står i nära samband härmed.

I övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) angående undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk är stadgat, bland annat, att beträffande ämnet gymnastik med lek och idrott de genom kungörelsen fastställda planerna icke skola följas, förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnats, samt att intill dess i tillämpliga delar skall gälla vad som för närvarande är stadgat i fråga om gymnastik och vapenövning.

De för närvarande för undervisningen i gymnastik gällande bestämmelserna återfinnas i cirkuläret den 19 augusti 1895 (nr 70) angående under-

[172.]

Extra
arvoden åt
gymnastik-
lärare.

[172.] visningen i övningsämnena vid de allmänna läroverken. Sedan nya undervisningsplaner fastställts för realskolan och gymnasiet år 1906 respektive år 1909, föreskrev Kungl. Maj:t den 14 maj 1909, att för undervisningen i bland annat gymnastik och vapenövning ovannämnda år 1895 utfärdade bestämmelser med vissa smärre ändringar fortfarande under läsåret 1909/1910 skulle tjäna till efterrättelse. Enahanda föreskrift har även genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut lämnats beträffande läsåren 1910/1911 och 1911/1912. Efter denna tid hava inga andra bestämmelser av betydelse i nu förevarande sammanhang utfärdats än att skjututbildningsövningarna genom beslut den 25 juni 1917 förklarats skola upphöra med ingången av år 1918.

Hos Kungl. Maj:t har nu svenska gymnastiklärarsällskapets centralstyrelse anhållit, att särskild föreskrift måtte utfärdas om ikraftträdande av de i kungörelsen den 29 juni 1928 upptagna bestämmelserna i fråga om undervisningsplanerna i gymnastik med lek och idrott vid de allmänna läroverken från och med höstterminen 1930 i den utsträckning, som lokala förhållanden medgiva.

Till stöd för denna sin framställning har centralstyrelsen anfört bland annat:

I och med skolreformens genomförande rekryterades de allmänna läroverken i allt större utsträckning från folkskolorna. I de större städernas folkskolor vore en tidsenlig organisation av undervisningen i gymnastik med lek och idrott genomförd: lärjungarna vore uppdelade i måttligt stora övningsavdelningar, undervisningen bedrevs i enlighet med 1919 års undervisningsplan och särskild hållningsrättande gymnastik meddelades åt lärjungar, som därav vore i behov.

Vid övergång från folkskola till allmänt läroverk sammanfördes lärjungarna för närvarande till alltför stora övningsavdelningar, undervisningen skulle författningsenligt följa en föråldrad plan, som icke lämnade säkerhet för att undervisningen bedrevs efter enhetliga grundlinjer, vilket medförde stora olägenheter vid lärjungarnas övergång från en läroanstalt till en annan. Icke heller bereddes lärjungarna i allmänhet vid läroverken tillfälle till speciell hållningsrättande gymnastik. Till följd härav befriades antingen ett stort antal lärjungar helt från gymnastik eller hänvisades till s. k. svagrote, vilket senare innebure, att svagare elever deltog i de ordinarie gymnastiklektionerna i mindre ansträngande övningar. Vid tillämpandet av denna metod kunde läraren icke samtidigt med övervakandet av de stora gymnastikavdelningarna ägna de svagare lärjungarna den speciella omvårdnad, varav de vore i behov.

I kungörelsen den 29 juni 1928 angående undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk funnes även intagna undervisningsplaner för undervisningen i gymnastik med lek och idrott, ehuru dessa icke skulle följas, förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnades. Då dylik föreskrift ännu icke lämnats, gällde fortfarande för denna undervisning den föråldrade planen, vilket för undervisningen och undervisningsresultatet medförde bestämda olägenheter, av vilka en del här ovan antytts.

Sällskapet ansåge, att enda skälet, varför de nya undervisningsplanernas ikraftträdande uppskjutits tillsvidare, vore att söka i befarad brist på gymnastiklokaler men att detta skäl icke vore bärande i den utsträckning, att

icke ifrågavarande reform till en mycket betydande del redan nu skulle till fördel för undervisningen kunna genomföras. [172.]

Över denna framställning har skolöverstyrelsen — efter samråd med inspektören för gymnastikundervisningen, major G. Schmiterlów — den 31 oktober 1930 avgivit utlåtande och därvid anført bland annat:

Överstyrelsen instämde till fullo i svenska gymnastiklärarsällskapets uttalande i nu föreliggande framställning angående betydelsen för gymnastikundervisningen av att de nya planerna i detta ämne snarast möjligt trädde i kraft. De av gymnastiklärarsällskapet befarade lokalsvårigheterna torde icke behöva lägga hinder i vägen härför. Överstyrelsen kunde nämligen icke finna, att de nya planerna i och för sig behövde medföra ökade anspråk på lokaler. En annan sak vore, att det för ett effektivt utnyttjande av de förbättringar, som de nya undervisningsplanerna innehölle, kunde finnas erforderligt att vid somliga läroverk minska gymnastikavdelningarnas storlek, varav i vissa fall kunde följa behov av två gymnastiksalar, där hittills endast en förefunnits. Överstyrelsen ansåge sig emellertid icke i i detta sammanhang böra ingå på denna fråga utan ville endast uttala, att berörda omständighet icke torde behöva inverka på tidpunkten för undervisningsplanernas ikraftträdande.

Med de nya planernas ikraftträdande torde komma att följa, att hållningsrättande gymnastik och sjukgymnastik finge en mera stadigvarande plats på de allmänna läroverkens arbetsordning, än hittills varit fallet. Möjlighet att anordna sådan gymnastik finnes visserligen redan enligt 1895 års bestämmelser, och så hade även i viss utsträckning skett. Nu hade det emellertid i anmärkning 4 till de i kungörelsen den 29 juni 1928 intagna timplanerna uttryckligen stadgats, att på tid utom timplanen och i den utsträckning, därtill anslagna medel lämnade tillgång, särskild hållningsrättande gymnastik eller i förekommande fall sjukgymnastik skulle meddelas åt de lärjungar, som efter skolläkarens bestämmande vore i behov därav. Överstyrelsen funne det synnerligen önskvärt, att ifrågavarande bestämmelser snarast möjligt började allmänt tillämpas, då införandet av hållningsrättande gymnastik och om möjligt även sjukgymnastik måste anses utgöra ett mycket viktigt led i den sundhetsvård och den fysiska fostran vid de allmänna läroverken, som varit föremål för statsmakternas särskilda intresse vid utformandet av 1927 års skolreform. Det vore emellertid uppenbart, att ett tillgodoseende av detta önskemål krävde särskilda kostnader.

Å andra sidan komme emellertid de nya planernas ikraftträdande att i ett avseende medföra kostnadsminskning, nämligen genom den i anmärkning 2 till kursplanerna i gymnastik med lek och idrott för gymnasiet givna bestämmelsen, att undervisning i fäktning, där sådan förekomme, skulle förläggas inom den för undervisning i gymnastik med lek och idrott anslagna tiden. De vid åtskilliga läroverk förekommande särskilda undervisningstimmar i fäktning skulle sålunda komma att bortfalla.

Överstyrelsen ansåge, att de nya undervisningsplanerna borde träda i kraft samtidigt i alla klasser, ringar och kretsar, dock icke förrän från och med läsåret 1931/1932. I planerna syntes i ett hänseende en modifikation böra göras. För de kvinnliga lärjungarna i klasserna 3⁴ och 4⁵ vore å timplanen upptagna endast tre veckotimmars undervisning i gymnastik. Detta sammanhängde med att flickorna i dessa klasser enligt planerna skulle åtnjuta undervisning i hushållsgöromål. Till denna del hade planerna dock

[172.] endast såtillvida trätt i kraft, att möjlighet förefunnnes för läroverken att i begränsad utsträckning anordna undervisning i sistberörda ämne. Den ovan nämnda inskränkningen i antalet gymnastiktimmar för flickorna i klasserna 3⁴ och 4⁵ syntes nu böra komma till stånd endast vid läroverk, där undervisning i hushållsgöromål meddelades. Vid alla andra läroverk torde flickorna jämväl i dessa klasser böra åtnjuta fyra timmars gymnastikundervisning i veckan.

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreskriva, att de genom kungörelsen den 29 juni 1928 fastställda undervisningsplanerna för gymnastik med lek och idrott skola träda i kraft från och med läsåret 1931/1932, dock att de kvinnliga lärjungarna jämväl i klasserna 3⁴ och 4⁵ skola åtnjuta fyra timmars gymnastikundervisning i veckan, för så vitt icke undervisning i hushållsgöromål är anordnad i dessa klasser.

I skrivelse den 31 oktober 1930 har skolöverstyrelsen vidare gjort framställning angående anslag till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken under budgetåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsen har därvid till en början erinrat om sitt samma dag avgivna, av mig i det föregående återgivna utlåtande över svenska gymnastiklärarsällskapets framställning.

Överstyrelsen erinrar, att överstyrelsen därvid framhållit, att ett eventuellt bifall måste föranleda en anslagsökning på grund av att hållningsrättande gymnastik och sjukgymnastik skulle få en mera stadigvarande plats på skolornas arbetsordning än hittills varit fallet. Överstyrelsen funne detta synnerligen önskvärt, då införandet av hållningsrättande gymnastik och om möjligt även sjukgymnastik måste anses utgöra ett mycket viktigt led i den sundhetsvård och den fysiska fostran vid de allmänna läroverken, som varit föremål för statsmakternas särskilda intresse vid utformandet av 1927 års skolreform. Överstyrelsen kunde, anför överstyrelsen härefter, för närvarande icke bedöma, i hur stor utsträckning sådan gymnastik komme att meddelas vid de allmänna läroverken, om medel därtill anvisades. Läsåret 1931/1932 syntes därför i ifrågavarande hänseende böra betraktas som ett försöksår. På grund härav torde anslag för ändamålet böra beviljas endast i relativt liten utsträckning. Förslagsvis hade överstyrelsen för gymnastiken i fråga beräknat 2 undervisningstimmar vid vart och ett av de högre allmänna läroverken med undantag för de högre allmänna läroverken för flickor och 1 undervisningstimme vid vart och ett av de övriga läroverken med undantag av de under utbildning från kommunala mellanskolor stående samrealskolor, där under budgetåret 1931/1932 icke mer än två årsklasser komme att vara förstatligade. Antalet undervisningstimmar för ändamålet skulle då komma att uppgå till sammanlagt 156, varav 122 vid de gamla läroverken, där ordinarie gymnastiklärarbefattning funnes, och 34 vid de nya läroverken.

Å andra sidan komme de nya undervisningsplanernas ikraftträdande att i ett avseende medföra en minskning i behovet av undervisningstimmar i gymnastik, nämligen på grund av den i anmärkning 2 till kursplanerna i gymnastik med lek och idrott å gymnasiet givna bestämmelsen, att där undervisning i fäktning förekomme, densamma skulle förläggas inom den

för undervisning i gymnastik med lek och idrott anslagna tiden. Vidare syntes den ovan angivna ökningen av 122 timmar vid de gamla läroverken kunna ytterligare minskas av den anledningen, att redan nu svaggymnastik i viss utsträckning meddelas vid läroverken. På grund av nu nämnda förhållanden syntes den av de nya undervisningsplanernas ikraftträdande förorsakade ökningen av gymnastiktimmar vid dessa läroverk för budgetåret 1931/1932 kunna nedbringas till 39.

[172.]

Överstyrelsen har härefter övergått till närmare beräkning av anslagsbehovet för budgetåret 1931/1932.

Vad först beträffade extra undervisningstimmar till ordinarie gymnastiklärare och manliga biträdande gymnastiklärare vid de gamla läroverken, ansåge sig överstyrelsen icke böra räkna med annan ändring i det under läsåret 1930/1931 förefintliga timantalet, än som förestavades av de nya undervisningsplanernas ikraftträdande. Visserligen torde ytterligare ett par manliga gymnastikavdelningar komma att bli erforderliga genom den fortskridande ombildningen av de förutvarande realskolorna å Kungsholmen i Stockholm samt i Landskrona till högre allmänna läroverk. Denna ökning torde emellertid komma att uppvägas därav, att den av riksdagen beviljade ombildningen av gymnastiklärarbefattningen vid läroverket i Landskrona till dylik befattning vid högre allmänt läroverk, vilken ombildning icke kunnat komma till stånd budgetåret 1930/1931, enär antalet gymnastiktimmar för den manlige gymnastikläraren vid läroverket icke uppgått till 21, med säkerhet kunde beräknas komma att äga rum under budgetåret 1931/1932. Antalet undervisningstimmar tillhörande denna kategori kunde alltså beräknas till $(494 + 39 =) 533$, betingande en kostnad av $(533 \times 137 =) 73,021$ kronor, varav 5,343 kronor beräknades för ökningen av den hållningsrättande gymnastiken.

Till kvinnliga biträdande gymnastiklärare vid de gamla läroverken utginge under läsåret 1930/1931 arvoden för 276 undervisningstimmar. För budgetåret 1931/1932 syntes man för flickornas undervisning vid de förutvarande högre allmänna läroverk och realskolor för gossar, som stode under ombildning till samrealskolor, böra räkna med tre undervisningsavdelningar för flickor vid de högre läroverken med undantag för de största av dessa, där fyra avdelningar torde komma att bli erforderliga, samt med två dylika avdelningar vid samrealskolorna. I förhållande till budgetåret 1930/1931 innebure detta en ökning med en gymnastikavdelning flickor vid vart och ett av berörda läroverk. Denna ökning förorsakades dels av det större antalet flickor vid dessa läroverk, dels därav att de vid ifrågavarande läroverk intagna flickorna i högre grad än hittills komme att tillhöra skilda åldersstadier, vilka icke utan stora pedagogiska olägenheter kunde åtnjuta gemensam undervisning i gymnastik.

Härav följde en ökning av de till denna kategori hörande undervisningstimmarerna med $(35 \times 4 =) 140$ timmar. Härtill komme 32 undervisningstimmar, avseende gymnastikundervisning med de kvinnliga lärjungarna vid de fyra samgymnasier, som beslutats av 1930 års riksdag men ännu icke börjat upprättas, samt vid de blivande samläroverken i Lund och Västerås. Antalet undervisningstimmar till kvinnliga biträdande gymnastiklärare skulle sålunda komma att uppgå till $(276 + 140 + 32 =) 448$ timmar, betingande en kostnad av $(448 \times 85 =) 38,080$ kronor.

Vid de högre allmänna läroverken för flickor, där antalet undervisnings-

[172.] timmar i gymnastik läsåret 1930/1931 utgjorde 32 timmar, torde för budgetåret 1931/1932 en ökning med 29 timmar vara erforderlig, häri inräknat 5 timmar till hållningsrättande gymnastik. Kostnaden härför skulle uppgå till $(61 \times 85 =)$ 5,185 kronor, varav 425 kronor beräknades för hållningsrättande gymnastik.

Vid de samrealskolor, som uppkommit genom ombildning av kommunala mellanskolor, vore antalet gymnastiktimmar läsåret 1930/1931 350 timmar. För budgetåret 1931/1932 torde erfordras en ökning av 149 timmar, däri inberäknat 29 timmar till hållningsrättande gymnastik i enlighet med vad som ovan anförts. Antalet gymnastiktimmar vid dessa skolor skulle under sådana förhållanden komma att uppgå till 499 timmar. Då det torde kunna antagas, att ungefär hälften av dessa timmar i likhet med läsåret 1930/1931 komme att bestridas av kvinnliga lärare, kunde kostnaden härför beräknas till $(250 \times 90 + 249 \times 85 =)$ 43,665 kronor, varav 2,540 kronor beräknades för hållningsrättande gymnastik.

Den sammanlagda kostnaden för extra undervisningstimmar i gymnastik under budgetåret 1931/1932 kunde alltså beräknas till $(73,021 + 38,080 + 5,185 + 43,665 =)$ 159,951 kronor eller i runt tal 160,000 kronor. Det extra anslaget skulle under sådana förhållanden böra upptagas till $(160,000 - 20,000 =)$ 140,000 kronor.

Departement-
schefen.

År från år har den uppfattningen vuxit sig allt starkare, att man måste på ett tillfredsställande sätt sörja för ungdomens icke blott andliga utan även fysiska fostran. Med de ökade krav, som i våra dagar först skolan och sedan samhället ställa på sina medlemmars fysiska spänstighet, har också tillgodoseendet av den fysiska fostran blivit en tvingande nödvändighet. Därför är det helt naturligt, att vid den år 1927 beslutade omorganisationen av vårt högre skolväsen även denna fråga var föremål för ett livligt intresse.

I de nya, i anslutning till 1927 års skolbeslut den 29 juni 1928 utfärdade undervisningsplanerna för rikets allmänna läroverk har också den moderna tidens krav i detta hänseende beaktats. Enligt dessa kursplaner skall undervisningen i gymnastik med lek och idrott i *realskolan* hava till uppgift att genom övningar, lämpade efter lärjungarnas ålder och kön, samt genom ett ordnat friluftsliv befordra en allsidig kroppsutveckling ävensom att, med tillvaratagande av övningarnas karaktärsdanande syfte, vänja lärjungarna vid god hållning samt stärka deras fysiska och psykiska motståndskraft. Lek och idrott skall vidare bedrivas — utom under den i timplanerna angivna tid — jämväl på tid, som kommer att bliva däråt anslagen av den ledighet, som enligt närmare bestämmelser i läroverksstadgan skall givas lärjungarna för idrottsövningar, utflykter och exkursioner. Undervisningen i gymnastik med lek och idrott å *gymnasiet* skall hava till uppgift att på den i realskolan lagda grunden genom fortsatta övningar, lämpade efter lärjungarnas ålder och kön, samt genom ett ordnat friluftsliv befordra en allsidig kroppsutveckling ävensom att, med tillvaratagande av övningarnas karaktärsdanande syfte, ytterligare stärka lärjungarnas fysiska och psykiska motståndskraft samt hos dem frammana känsla för betydelsen av folkhälsans fortgående förbättring. Lek och idrott skall vidare bedrivas — utom under

den i timplanerna angivna tid — jämväl under vissa av de dagar vilka, på sätt därom är särskilt föreskrivet, skola användas för idrottsövningar, utflykter och exkursioner. Där undervisning i fäktning förekommer, skall densamma förläggas inom den för undervisning i gymnastik med lek och idrott anslagna tiden. För undervisningen i gymnastik med lek och idrott gälla slutligen å *lyceet* i tillämpliga delar kursplanerna för realskola och gymnasium. För samtliga skolans stadier har därjämte föreskrivits att — på tid utom timplanen och i den utsträckning därtill anslagna medel lämna tillgång — särskild hållningsrättande gymnastik eller i förekommande fall sjukgymnastik skall meddelas åt de lärjungar, som efter skolläkarens bestämmande äro i behov därav.

För tillämpningen av de nya undervisningsplanerna, såvitt angår ämnet gymnastik med lek och idrott, erfordras emellertid ökade medel till arvoden åt gymnastiklärare. Med hänsyn till, bland annat, denna omständighet har Kungl. Maj:t i kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) föreskrivit, att beträffande nyssberörda ämne de genom kungörelsen fastställda planerna icke skulle följas, förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnats, samt att intill dess skulle i tillämpliga delar gälla vad som för närvarande vore stadgat i fråga om undervisningen i gymnastik och vapenövning.

Från svenska gymnastiklärarsällskapets centralstyrelse föreligger nu en framställning om att föreskrift måtte meddelas om ikraftträdandet av här ifrågavarande undervisningsplaner från och med höstterminen 1930 i den utsträckning som lokala förhållanden medgäve. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt berörda framställning, varvid överstyrelsen emellertid föreslagit, att tidpunkten för ikraftträdandet skulle framflyttas till läsåret 1931/1932.

För egen del finner jag mig övertygad om önskvärldheten av att den nya undervisningsplanen för ämnet gymnastik med lek och idrott snarast möjligt må träda i kraft. Redan det förhållandet, att, såsom tidigare erinrats, i det stora hela för här ifrågavarande undervisning fortfarande tillämpas 1895 års undervisningsplan, torde giva vid handen, huru starkt av behovet påkallad en sådan åtgärd är.

Emellertid har, såsom överstyrelsen framhållit, det icke varit överstyrelsen möjligt att bedöma, i huru stor utsträckning den med de nya undervisningsplanerna förenade hållningsrättande gymnastiken och sjukgymnastiken kommer att meddelas vid de allmänna läroverken, om medel därtill anvisas. Vidare har överstyrelsen i annat sammanhang framhållit, att det för ett effektivt utnyttjande av de förbättringar, som de nya undervisningsplanerna innehålla, kan befinnas erforderligt att vid somliga läroverk minska gymnastikavdelningarnas storlek, varav i vissa fall kan följa behov av två gymnastiksalar, där hittills endast en förefunnits.

Det synes mig under förhandenvarande statsekonomiska förhållanden knappast tillrådligt att fatta ett bindande beslut i en fråga, där ej ens en approximativ beräkning föreligger rörande de totala kostnader, som av densamma kunna förorsakas för både stat och enskilda kommuner. Det stadgas

[172.] visserligen i kungörelsen den 29 juni 1928, nr 252, att hållningsrättande gymnastik och sjukgymnastik skola meddelas i den utsträckning, därtill anslagna medel lämna tillgång. Men enligt mitt förmenande torde det knappast kunna undvikas att — därest denna undervisningsplan erhållit giltighet — krav på meddelande av nu nämnd undervisning komma att resas i ganska avsevärd utsträckning.

Å andra sidan finner jag det vara en oavvislig plikt att redan nu söka nå fram till en åtgärd, varigenom här förevarande viktiga och behjärtansvärda frågor kunna föras närmare en slutlig, tillfredsställande lösning.

I detta hänseende finner jag mig kunna ansluta mig till vad skolöverstyrelsen anfört därom, att läsåret 1931/1932 i fråga om denna undervisning borde betraktas som ett försöksår. Jag förordar, att medel för ändamålet måtte ställas till skolöverstyrelsens förfogande för berörda tid. Det torde då bliva överstyrelsen möjligt att — sedan närmare erfarenhet vunnits — framlägga en — låt vara approximativ — kostnadsberäkning, varefter det torde få ankomma på Kungl. Maj:t och riksdagen att fatta slutligt beslut i frågan.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, efter överstyrelsens hörande, meddela de närmare föreskrifter beträffande anordnandet av undervisningen i gymnastik med lek och idrott vid de allmänna läroverken under läsåret 1931/1932, som må bliva erforderliga i anslutning till vad jag nu förordat.

Kostnaderna för här ifrågavarande undervisning hava av skolöverstyrelsen beräknats till 5,343 kronor vid de gamla läroverken, 425 kronor vid de högre allmänna läroverken för flickor och 2,540 kronor vid samrealskolor, som uppkommit genom ombildning av kommunala mellanskolor, eller inalles 8,308 kronor. Detta belopp torde böra ställas till överstyrelsens förfogande för anordnande av här förevarande undervisning under läsåret 1931/1932.

Skolöverstyrelsens beräkningar rörande behovet av medel för extra undervisningstimmar i gymnastik hava icke givit mig anledning till erinran. Den sammanlagda kostnaden för detta ändamål har av överstyrelsen beräknats till i avrundat tal 160,000 kronor. Drages från detta belopp den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposten å 20,000 kronor, varom jag tidigare talat, återstår ett belopp av 140,000 kronor, eller (140,000—108,200) 31,800 kronor mera än innevarande budgetår. Vid bifall till vad jag under punkt 161 i det föregående föreslagit rörande utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk skulle en ytterligare ökning erfordras av detta anslag för budgetåret 1931/1932, nämligen med 460 kronor till 140,460 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 140,460: —

18. **Extra arvoden åt musiklärare.** I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost å 5,000 kronor, avsedd till extra arvoden åt musiklärare.

[173.]
Extra arvoden åt musiklärare.

För samma ändamål har riksdagen under åtskilliga år anvisat medel på extra stat. Detta extra anslag, som för budgetåret 1927/1928 utgick med 5,900 kronor, höjdes för budgetåret 1928/1929 till 14,100 kronor, för budgetåret 1929/1930 till 29,700 kronor och för budgetåret 1930/1931 till 44,200 kronor.

Genom beslut den 8 augusti 1930 anvisade Kungl. Maj:t för här ifrågasvarande ändamål hela det för budgetåret 1930/1931 disponibla beloppet, d. v. s. 49,200 kronor.

Av detta belopp bestrides kostnaden för 219 extra undervisningstimmar vid läroverk med ordinarie musikleärbefattning och 196 timmar vid läroverk utan sådan befattning. Kostnaden har härvid beräknats till 145 kronor per timme för den första kategorien och 90 kronor per timme för den senare kategorien. Skolöverstyrelsen har emellertid i detta sammanhang meddelat, att rektorerna i sina framställningar om extra undervisningstimmar i musik för läsåret 1930/1931 begärt sammanlagt 647 (385 + 262) dylika timmar men att överstyrelsen på grund av anslagets knapphet häri måst vidtaga avsevärda inskränkningar, även om överstyrelsen funnit framställningarna i de flesta fall väl motiverade.

I skrivelse den 31 oktober 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning beträffande behovet av extra anslag för ifrågasvarande ändamål under budgetåret 1931/1932. Överstyrelsen har därvid till en början erinrat om sitt anslagsäskande för budgetåret 1929/1930 och den av överstyrelsen därvid framlagda utredningen angående den kostnadsökning, som tillämpningen av de genom kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) angående undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk fastställda planerna för musikundervisningen skulle medföra.

Enligt berörda utredning skulle för sångundervisningen erfordras en ökning av antalet undervisningstimmar med 321 $\frac{1}{2}$ timmar vid de gamla läroverken och 361 timmar vid de samrealskolor, som uppkomma genom ombildning av kommunala mellanskolor. På grund av den betydande kostnadsökning, som de nya planerna sålunda skulle medföra, föreslog överstyrelsen, att de icke ännu skulle träda i kraft, men att antalet undervisningstimmar i sång successivt skulle ökas med $\frac{1}{6}$ av nyss angivna antal för vart och ett av de följande sex budgetåren, så att de nya planerna i ämnet skulle kunna börja helt tillämpas från och med läsåret 1934/1935. Även för instrumentalmusiken föreslog överstyrelsen viss ökning för ett bättre tillgodoseende av denna gren av musikundervisningen vid de allmänna läroverken, än hittills varit fallet.

Överstyrelsen erinrar nu, att såväl vid 1929 års som vid 1930 års riksdagar de sålunda av överstyrelsen föreslagna riktlinjerna följts vid beviljande av anslag till musikundervisningen. Båda åren hade dock överstyrelsens plan för genomförande av en utsträckt musikundervisning vid läroverken förklarats icke böra godtagas som bindande för det framtida bedömandet av detta anslagsbehov, utan borde detta behov fritt prövas efter föreliggande förhållanden.

[173.]

Musikundervisningens utveckling vid de allmänna läroverken under de senaste budgetåren framgår av vid överstyrelsens skrivelse fogade tabeller, beträffande vilka jag torde få hänvisa till handlingarna i ärendet.

Av dessa tabeller framginge, framhåller skolöverstyrelsen, att sångundervisningen, särskilt vid läroverk med ordinarie musiklärarbefattning, undergått en stark utveckling under de sista budgetåren, starkare än som av överstyrelsen beräknats vid uppgörandet av planen för genomförandet av de nya undervisningsplanerna i ämnet. Vid de övriga läroverken hade ökningen varit mindre stark. För instrumentalmusiken vore däremot ökningen budgetåret 1930/1931 ytterst obetydlig. Orsaken härtill torde dock icke vara att söka i att det tidigare av överstyrelsen åberopade behovet av ökat antal timmar till denna gren av musikundervisningen minskats, utan däri, att man vid sångundervisningens ordnande så långt sig göra låtit följt de nya undervisningsplanerna, varigenom den övervägande delen av den beviljade ökningen av antalet undervisningstimmar i musik tagits i anspråk av sångundervisningen.

Skolöverstyrelsen övergår härefter till beräkning av det för budgetåret 1931/1932 erforderliga anslagsbeloppet och anför härvid bland annat:

Vid beräkning av nu ifrågakommande anslagsbehov för budgetåret 1931/1932 ansåge sig överstyrelsen i det hela böra tillämpa samma grundsatser, som av överstyrelsen följts för de båda senaste budgetåren. För budgetåret 1930/1931 hade överstyrelsen utgått från en ökning av sammanlagt 70 undervisningstimmar vid läroverk med ordinarie musiklärarbefattning och 85 timmar vid de övriga läroverken. Såsom framginge av de vid skrivelsen fogade tabellerna hade den förra kategorien läroverk vid den faktiska fördelningen av anslaget blivit bättre tillgodosedd än den senare. På grund härav syntes ökningen för de förra läroverken för budgetåret 1931/1932 böra bli något mindre än detta år, under det att den för de senare läroverken torde böra beräknas något högre. Beträffande de sistnämnda läroverken ville överstyrelsen framhålla, att undervisning i instrumentalmusik där bedreves i mycket liten utsträckning, ett förhållande, i vilket det vore synnerligen önskvärt att åstadkomma en förbättring.

På grund av nu anförda omständigheter ansåge sig överstyrelsen för budgetåret 1931/1932 böra föreslå en ökning av antalet undervisningstimmar i musik med 60 timmar vid läroverk med ordinarie musiklärarbefattning och 100 timmar vid läroverk utan sådan befattning. Under förutsättning att ett av överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1930 framställt förslag om ombildning av musiklärarbefattningarna vid de under bildning varande högre allmänna läroverken å Kungsholmen i Stockholm och i Landskrona, vilka befattningar varit att betrakta som musiklärarbefattningar vid realskola, till motsvarande befattningar vid högre allmänt läroverk, uppginge den på nu förevarande anslag belöpande ökningen av musiktimmarna vid läroverk med ordinarie musiklärarbefattning till endast 48 timmar. Kostnaden för den nu ifrågasatta ökningen av antalet extra undervisningstimmar i musik kunde efter de i det föregående angivna priser per timme beräknas uppgå till $(48 \times 145 + 100 \times 90 =)$ 15,960 kronor eller i runt tal 16,000 kronor. Det extra anslaget till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken skulle under sådana förhållanden komma att uppgå till $(44,200 + 16,000 =)$ 60,200 kronor.

Skolöverstyrelsen har vid utförandet av de utav mig i det föregående återgivna beräkningarna utgått från att det successiva genomförandet vid de allmänna läroverken av de nya kurs- och timplanerna i musik bör fortsättas under budgetåret 1931/1932. Häremot har jag intet att erinra; emellertid vill jag, i likhet med min företrädare i statsrådsämbetet, understryka, att överstyrelsens plan för en utsträckt musikundervisning vid läroverken nu icke bör godtagas såsom bindande för det framtida bedömandet av anslagsbehovet, utan bör detta prövas efter föreliggande förhållanden.

Jag vill vidare erinra, att jag tidigare under punkt 162 tillstyrkt överstyrelsens förslag om ombildning till musiklärartjänster vid högre allmänna läroverk av musiklärartjänsterna vid de under omorganisation från realskolor till högre allmänna läroverk varande läroverken i Landskrona och å Kungsholmen i Stockholm. Vid sådant förhållande och då skolöverstyrelsens beräkningar ej heller i övrigt givit mig anledning till erinran, skulle här ifrågasvara extra anslag för budgetåret 1931/1932 upptagas till ett med 16,000 kronor förhöjt belopp, d. v. s. 60,200 kronor. Emellertid skulle vid bifall till vad jag under punkt 161 i det föregående föreslagit beträffande utvidgning av realskolan i Kristinehamn till högre allmänt läroverk en ytterligare ökning för nämnda budgetår erfordras med 230 kronor, vadan sålunda anslaget skulle uppgå till 60,430 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag
av kronor 60,430: —

19. **Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.** I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken finnes sedan flera år tillbaka upptagen en anslagspost å 7,500 kronor till extra arvoden åt handarbetslärarinnor. Utom detta anslag har riksdagen under en följd av år till bestridande av undervisningen i handarbete tidigare vid statens samskolor, numera vid de allmänna läroverken, anvisat ett extra anslag. Budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 uppgick detta anslag till 2,850 kronor. För budgetåret 1928/1929 höjdes anslaget till 19,600 kronor, för budgetåret 1929/1930 till 27,550 kronor och för budgetåret 1930/1931 till 47,100 kronor. Höjningen har betingats av dels nytillkomna allmänna läroverk, dels ombildning av vissa tidigare allmänna läroverk för gossar till samläroverk.

Genom beslut den 8 augusti 1930 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1930/1931 för extra tjänstgöring åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken 49,800 kronor, vilket belopp beräknats motsvara 600 extra undervisningstimmar, varav 104 vid läroverk med ordinarie handarbetslärarinnebefattning och 496 vid läroverk utan sådan befattning. Härvid har medelkostnaden för veckotimme beräknats till 100 kronor vid de förra läroverken och 75 kronor vid de senare.

Departementschefen.

[174.]

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete.

[174.] I skrivelse den 29 oktober 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning om extra anslag för nu ifrågavarande ändamål under budgetåret 1931/1932 och därvid anfört bland annat följande:

Vid läroverk med ordinarie handarbetslärarinnebefattning räknade överstyrelsen med sammanlagt 130 klassavdelningar under läsåret 1931/1932 mot 131 under det innevarande. Anslagsbehovet till kvinnligt handarbete vid dessa läroverk torde därför bliva i stort sett oförändrat. Överstyrelsen ansåge sig emellertid, för att kunna möta opåräknade behov, böra räkna med ett något högre antal extra undervisningstimmar i ämnet, än som beviljats läsåret 1930/1931, förslagsvis med 108 veckotimmar. Kostnaden härför skulle uppgå till $(108 \times 100 =)$ 10,800 kronor.

Vid de förutvarande högre allmänna läroverk och realskolor för gossar som stode under ombildning till högre samläroverk och samrealskolor, beräknade överstyrelsen, att under budgetåret 1931/1932 antalet klassavdelningar, till vilka flickor skulle äga tillträde, komme att ökas med 91. Härvid hade även tagits med i beräkning, att högre allmänna läroverken i Lund och Västerås enligt 1930 års riksdags beslut skulle ombildas till samläroverk. Vid nu ifrågavarande läroverk uppginge för närvarande antalet undervisningstimmar i kvinnligt handarbete till 268. Räknade man nu med en undervisningsavdelning i kvinnligt handarbete för var och en av de ovan nämnda, nytillkommande undervisningsavdelningarna med samundervisning, skulle ökningen komma att uppgå till 182 undervisningstimmar. Hela antalet undervisningstimmar i kvinnligt handarbete vid dessa läroverk skulle under sådana förhållanden komma att utgöra 450 timmar, betingande en kostnad av $(450 \times 75 =)$ 33,750 kronor.

Vid de högre allmänna läroverken för flickor, där för närvarande 30 undervisningstimmar i handarbete vore beviljade, räknade överstyrelsen med en ökning av 24 veckotimmar till 54 veckotimmar, betingande en kostnad av $(54 \times 75 =)$ 4,050 kronor.

Vad slutligen beträffade de samrealskolor, som uppkommit genom ombildning av kommunala mellanskolor, ansåge sig överstyrelsen böra räkna med ytterligare en handarbetsavdelning för varje ny under läsåret förstatligad årsklass. Antalet av dessa årsklasser torde komma att uppgå till 32, ökningen i antalet handarbetstimmar alltså till 64. Då antalet undervisningstimmar vid dessa skolor budgetåret 1930/1931 uppginge till 198, skulle de under budgetåret 1931/1932 sålunda kunna beräknas till 262, dragande en kostnad av $(262 \times 75 =)$ 19,650 kronor.

Vid ovanstående beräkningar hade överstyrelsen utgått från att de nya undervisningsplanerna i slöjd för flickor icke skulle träda i tillämpning utan att för nu ifrågavarande undervisning fortfarande i enlighet med föreskrift i övergångsbestämmelserna till kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) angående undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk skulle gälla vad som tidigare gällt i fråga om kvinnligt handarbete. På grund härav hade överstyrelsen räknat med att i samtliga årsklasser antalet undervisningstimmar i ämnet skulle uppgå till 2 med de modifikationier, som kunde komma att föranledas av den i kungörelsen den 30 maj 1930 (nr 176) angående undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken givna bestämmelser, att i klass, där undervisning i hushållsgöromål vore anordnad, anslag av statsmedel icke finge utgå till undervisning i kvinnligt handarbete.

För den händelse de nya undervisningsplanerna skulle följas i så måtto, att antalet undervisningstimmar i handarbete i högsta realskoleklasserna

skulle i överensstämmelse med vad som i de nya timplanerna bestämts beträffande slöjd för flickor, sättas till endast 1 timme i veckan, följde givetvis därav någon minskning av nu ifrågavarande anslagsbehov, en minskning, som dock icke torde bli större än ett trettiotal undervisningstimmar.

Av det ovan anförda framginge, att det sammanlagda anslagsbehovet för undervisning i kvinnligt handarbete under budgetåret 1931/1932 torde komma att uppgå till $(10,800 + 33,750 + 4,050 + 19,650 =) 68,250$ kronor. Det extra anslaget skulle under sådana förhållanden böra upptagas till $(68,250 - 7,500 =) 60,750$ kronor.

Mot de av skolöverstyrelsen i här förevarande hänseende framlagda beräkningarna, innebärande en anslagsökning med 13,650 kronor i förhållande till innevarande budgetårs anslag, har jag intet att erinra.

Departementschefen.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra* anslag av kronor 60,750: —

20. Undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken. Till bekostande av undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken har under åtskilliga år under åttonde huvudtiteln varit uppfört ett ordinarie förslagsanslag, vilket för budgetåret 1926/1927 utgick med 41,000 kronor och för vartdera av budgetåren 1927/1928 och 1928/1929 med 46,000 kronor. För innevarande budgetår är anslaget i riksstaten upptaget med ett till 50,000 kronor förhöjt belopp. Av sistnämnda belopp hava 44,000 kronor beräknats erforderliga för de gamla läroverken och 6,000 kronor för förstatligade klassavdelningar vid vissa kommunala mellanskolor.

[175.]

Undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.

Jämlikt medgivande av 1926 års riksdag må från nämnda anslag såsom arvode för undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken från och med den 1 juli 1926 utgå: till manlig lärare 85 kronor och till kvinnlig lärare 75 kronor, allt för veckotimme och år. Närmare bestämmelser rörande arvoden finnas meddelade i kungörelse den 28 maj 1926 (nr 139).

I skrivelse den 30 augusti 1930 har skolöverstyrelsen gjort framställning angående ifrågavarande anslagsbehov för budgetåret 1930/1931 och därvid anförst huvudsakligen följande:

Behovet av undervisningstimmar i manlig slöjd hade under läsåret 1930/1931 blivit väsentligt större, än vad som beräknats. Det verkliga behovet av undervisningstimmar under läsåret hade nämligen visat sig uppgå till omkring 650 veckotimmar mot ungefärligen beräknade 588 veckotimmar. Då denna ökning säkerligen komme att bli bestående även under budgetåret 1931/1932 och sannolikt komme att bli ännu större på grund av det fortskridande förstatligandet av vissa kommunala mellanskolor, syntes nu ifrågavarande anslag böra höjas med ett icke oväsentligt belopp, förslagsvis med 6,800 kronor, motsvarande arvoden för 80 undervisningstimmar i veckan. Anslaget skulle under sådana förhållanden komma att uppgå till 56,800 kronor.

Därest de genom kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) fastställda under-

visningsplanerna för slöjd och annat praktiskt arbete för gossar, beträffande vilka Kungl. Maj:t i samma kungörelse föreskrivit, att de icke skola följas, förrän särskild föreskrift därom framdeles lämnats, skulle komma att träda i tillämpning, torde anslagsbehovet för nu ifrågavarande ändamål komma att ytterligare ökas. Överstyrelsen ansåge sig emellertid icke för närvarande böra ifrågasätta en sådan åtgärd.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen finner jag mig icke böra ifrågasätta ett ikraftträdande redan nu av de genom kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) fastställda undervisningsplanerna för slöjd och annat praktiskt arbete för gossar; härmed torde ännu någon tid böra anstå.

Mot de av skolöverstyrelsen framlagda beräkningarna rörande anslagets storlek under budgetåret 1931/1932 har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att höja det *ordinarie* förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken,

nu	kronor 50,000: —
med	» 6,800: —
till	» 56,800: —

[176.]

Undervis-
ning i hus-
hållsgöromål.

21. Undervisning i hushållsgöromål. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 160 av 1930 års åttonde huvudtitel, vartill jag här torde få hänvisa) anvisade 1930 års riksdag till undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 7.200 kronor att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till arvoden åt lärarinnor i hushållsgöromål, beräknade efter 80 kronor för veckotimme.

Riksdagen anförde därvid bland annat följande (riksdagens skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, punkt 146):

Med hänsyn till att ifrågavarande förslag allenast innebure en försöksanordning i mera begränsad omfattning, som alltså, när helst så prövades lämpligt, kunde inställas, hade riksdagen ansett sig kunna bifalla förslaget. Riksdagen ville särskilt framhålla, att detta beslut icke finge auses föregripa ställningstagandet till frågan om praktiska bildningslinjer på realskolans åldersstadium, beträffande vilken fråga 1927 års riksdag begärt utredning och varom förslag i sinom tid torde vara att förvänta.

Kungl. Maj:t har den 30 maj 1930 utfärdat kungörelse (nr 176) angående undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för ändamålet anvisas.

Genom beslut den 8 augusti 1930 har vidare Kungl. Maj:t, på därom av skolöverstyrelsen gjord framställning, ur berörda anslag för läsåret 1930/1931 anvisat ett belopp av 3,960 kronor, motsvarande arvoden till lärarinnor i hushållsgöromål för sammanlagt 49,5 veckotimmar eller 11 undervisningsavdelningar. Arvodet per veckotimme har därvid i enlighet med nyssberörda kungörelse den 30 maj 1930 beräknats till 80 kronor.

I skrivelse den 29 oktober 1930 har nu skolöverstyrelsen gjort framställning om anvisande av anslag för här ifrågavarande ändamål under budgetåret 1931/1932 och därvid anfört bland annat:

Överstyrelsen ansåge det synnerligen önskvärt, att försöken med undervisning i hushållsgöromål fullföljdes under budgetåret 1931/1932. Då under budgetåret 1930/1931 anslaget endast tagits i anspråk till något mer än halva beloppet och det icke syntes föreligga någon anledning att antaga någon väsentligare ökning av ifrågavarande anslagsbehov, ansåge sig överstyrelsen böra inskränka sig till att för ändamålet hemställa om ett anslag till samma belopp som det under budgetåret 1930/1931 beviljade, 7,200 kronor.

I likhet med skolöverstyrelsen vill jag förorda, att försöken med undervisning i hushållsgöromål fullföljas under budgetåret 1931/1932. Då några säkra hållpunkter för anslagets beräkning icke föreligga, inskränker jag mig att förorda det av överstyrelsen föreslagna beloppet, 7,200 kronor eller samma summa, som av riksdagen för ändamålet anvisats för innevarande budgetår.

Departement-
schefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 7,200: —
att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas till arvoden åt lärarinnor i hushållsgöromål, beräknade efter 80 kronor för veckotimme.

22. Arvoden (s. k. rörliga arvoden) till skolläkare. Under åberopande av vad jag förut under punkt 165 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[177.]

Arvoden (s. k. rörliga arvoden) till skolläkare.

att till arvoden (s. k. rörliga arvoden) åt skolläkare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* förslagsanslag av kronor 62,000: —

23. Provårskurs i Göteborg. Sedan gammalt hava provårskurser, fränsett sedermera inrättade sådana kurser vid två folkskoleseminarier, varit förlagda till fem allmänna läroverk, tre i Stockholm, ett i Uppsala och ett i Lund. På grund av ökat antal provårskandidater upprättades för åtskilliga år sedan ytterligare två provårskurser, nämligen vid högre realläroverket i Göteborg och högre latinläroverket därstädes. För upprätthållande av sistnämnda båda kurser anslog riksdagen årligen medel å extra stat.

[178.]

Provårskurs
i Göteborg.

Då under senare år en betydande nedgång i antalet provårskandidater inträdde, föreslog Kungl. Maj:t för 1922 års riksdag en minskning i antalet provårskurser och begärde för den skull anslag för endast en sådan kurs i Göteborg. Riksdagen biföll nämnda förslag och anvisade för upprätthållande av en provårskurs därstädes på extra stat för förra halvåret 1923 ett förslagsanslag, högst 6,840 kronor.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 2 juni 1922 indrogs med utgången

av år 1922 den vid högre latinläroverket i Göteborg anordnade provårskursen samt förordnades, att tills vidare provårskurs skulle vara anordnad vid högre realläroverket därstädes.

För upprätthållande under läsåren 1923/1931 vid ett högre läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken har sedermera riksdagen årligen anvisat ett extra anslag, vilket för budgetåret 1930/1931 är bestämt till 14,700 kronor.

Skolöverstyrelsen har nu i skrivelse den 30 augusti 1930 anhållit om utverkande av fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål med sistnämnda belopp.

Departement-
schefen.

Anslag för det ändamål, varom nu är fråga, är alltså behövt. Då det visat sig, att detta behov är av stadigvarande art, kunde det ifrågasättas att överflytta anslaget på ordinarie stat. Skolöverstyrelsen, som i sin förutnämnda skrivelse yttrat sig härom, har emellertid, med hänsyn till att hela frågan angående läroverkslärarnas praktiska utbildning väntades komma till behandling inom en nära framtid, förklarat sig icke för närvarande vilja påyrka någon förändring i berörda avseende. Jag anser denna ståndpunkt vara den riktiga och tillstyrker, att anslag till provårskursen i Göteborg jämväl för budgetåret 1931/1932 äskas på extra stat. Anslaget bör utgå med oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för upprätthållande under läsåret 1931/1932 vid ett högre allmänt läroverk i Göteborg av provårskurs för blivande lärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 14,700: —

[179.]

Anordnande
genom in-
födda lärare
av undervis-
ning i tyska,
engelska och
franska språ-
ken.

24. Anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska, engelska och franska språken. Från och med år 1921 har i riksstaten funnits uppfört ett extra anslag för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter. Anslaget är i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaget med ett belopp av 7,000 kronor. I samband med anslagets första beviljande medgav riksdagen därjämte, att resekostnads- och traktamentsersättning till ifrågavarande lärare finge enligt bestämmelserna för fjärde klassen i då gällande resereglemente utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

I fråga om anslagets disponerande äro bestämmelser givna av Kungl. Maj:t genom beslut den 17 maj 1923 och den 9 maj 1930. Enligt dessa bestämmelser skola de infödda lärarnas besök vid vederbörande läroanstalter i fråga om vartdera språket omfatta sammanlagt minst 160 dagar under ett läsår. Dylik lärare må åtnjuta arvode med belopp, som av skolöverstyrelsen bestämmes, med iakttagande att i fråga om vartdera språket arvodes-

belopp må utgå med högst 3,500 kronor för läsår jämte nyss omförmälda rese- och traktamentsersättning, som numera utgår enligt rese- och traktamentsklass II D i allmänna resereglementet den 18 juni 1925.

Såsom närmare framgår av punkt 163 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i *tyska* och *engelska* vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra anslag av 7,000 kronor.

I en inom riksdagen väckt motion (I: 83) hemställdes, att riksdagen för anordnande genom infödd lärare av undervisning i *franska* vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter måtte för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 3,500 kronor.

I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anförde riksdagen under punkt 149 bland annat följande:

Riksdagen hade ansett sig böra bevilja anslag för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska och engelska vid de allmänna läroverken jämväl för budgetåret 1930/1931 med av Kungl. Maj:t föreslaget belopp. Då emellertid riksdagen känt en viss tvekan, huruvida ifrågasvarande anordning verkligen lände till avsedd nytta, vore det enligt riksdagens mening önskvärt, om genom Kungl. Maj:ts försorg till nästa riksdag en undersökning härutinnan skedde. Därest en sådan utredning gäve till resultat, att anslag för ändamålet borde jämväl hädanefter utgå, ansåge riksdagen skäligt att, på sätt motionären ifrågasatt, liknande anslag beviljades även för undervisning i franska språket.

Genom beslut den 9 maj 1930 anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda undersökningen samt att med denna undersökning jämte det förslag, vartill densamma kunde giva anledning, till Kungl. Maj:t inkomma i samband med övriga framställningar, som vore avsedda att föreläggas 1931 års riksdag.

Sedan skolöverstyrelsen till åtlydnad härav inhämtat yttranden i ärendet från vederbörande ämneskonferenser vid åtskilliga allmänna läroverk, kommunala mellanskolor och enskilda högre läroanstalter, där dylik undervisning under de sista åren varit anordnad, har skolöverstyrelsen — med överlämnande av de inkomna yttrandena, beträffande vilka jag torde få inskränka mig till att hänvisa till handlingarna i ärendet — för egen del anfört bland annat följande:

Den hittillsvarande erfarenheten av assistentundervisningen i tyska och engelska måste avgjort anses hava varit i det hela gynnsam. Detta vitsordas även i de inkomna yttrandena från läroverkens ämneskonferenser. I den stora huvudmassan av ifrågasvarande yttranden framhålles, att assistentundervisningen är av stort värde och att den bör få fortsätta. Den huvudsakligaste invändningen har varit den, att assistentbesöken vid de särskilda skolorna äro alltför kortvariga och återkomma alltför sällan för att någon mera direkt och påtaglig nytta i form av verkligt kunskapsförvärv hos lärjungarna skulle kunna konstateras. I några få fall har även den meningen uttalats av en ämneskonferens eller av en enskild lärare, att kurserna,

[179.] därest de icke kunna göras längre och oftare återkommande, böra slopas och att medlen i stället böra anslås för något annat syfte, exempelvis till ökade resestipendier för lärare i moderna språk.

Den invändning, som sålunda på en del håll blivit framförd, kan överstyrelsen mycket väl förstå och i viss mån dela. Det är för närvarande icke möjligt att låta den tyske assistenten besöka en och samma skola mer än ungefär vart femte år, icke alltid ens så ofta, och detsamma gäller den engelske assistenten. Ofta räcker tiden icke till för mer än ett fåtal undervisningstimmar, växlande mellan 1 och 4 å 5 i varje klass, som erhåller sådan undervisning. Helst skulle överstyrelsen se, att varje läroverk erhöles assistentundervisning åtminstone vart tredje år, och att tiden för assistentens undervisning utsträcktes, så att varje undervisad klass erhöles åtminstone 5 å 6 timmar, helst något mer.

Emellertid håller överstyrelsen före, att ifrågavarande undervisning även med nuvarande anordning är till språkundervisningens gagn. Lärjungarna få genom densamma åtminstone någon gång under sin skoltid tillfälle att komma i omedelbar kontakt med en representant för de främmande språk, som de studera. En av språkundervisningens huvuduppgifter är att vänja lärjungarnas öra vid den främmande språkformen, så att de kunna någorlunda lätt, snabbt och säkert uppfatta denna. Redan såsom en övning i att uppfatta det talade språket är åhörandet av en assistentlektion av stort värde för lärjungarna, även om det sedan är svårt för den ordinarie läraren att direkt kontrollera och mäta kunskapsförvärvet i förevarande avseende. Grammofon och radio kunna därvid icke ersätta den omedelbara kontakten med den infödde läraren, varmed överstyrelsen givetvis icke vill ha sagt, att icke även dessa hjälpmedel äro väl förtjänta att beaktas och komma till användning. Men åhörandet av en infödd lärare och besvarandet av frågor, som framställas av denne, äro ägnade att på ett särskilt sätt verka stimulerande och intresseväckande, och att så verkligen är fallet, har erfarenheten också tydligt ådagalagt. Lärjungarna få en omedelbar erfarenhet av språkundervisningens betydelse, av att skolans undervisning i främmande språk ger dem levande och värdefulla kunskaper, och det har också från många håll vitsordats, att assistentundervisningen verkat uppräckande på lärjungarna och ökat intresset för språkstudiet. Den systematiska undervisning, som vid lärogången i övrigt måste följas, behöver ett komplement av den mera direkta och den övriga undervisningen belysande art, som assistentundervisningen är avsedd att utgöra. Även för lärarna är det av intresse och vikt att få komma i ny kontakt med en infödd lärare, och särskilt i skolor å orter, där det mera sällan erbjudes tillfälle att åhöra föredrag eller dylikt av utländska föreläsare, måste värdet för lärarna av assistentundervisningen sättas mycket högt.

Däremot torde det icke kunna förväntas, att de mera systematiska sidorna av språkundervisningen, särskilt i vad denna avser att bibringa eller uppodla formell säkerhet i språkbehandlingen, skola mera avsevärt kunna vinna beaktande vid assistenternas undervisning. Den grammatiska undervisningen liksom även uttalsundervisningen torde i det stora hela ledas avgjort bättre av den svenske läraren, ehuru i fråga om uttalsundervisningen värdefulla vinkar kunna ges och ofta ges av den infödde assistenten. Huvudsträvan vid assistentundervisningen bör vara att uppodla elevernas förmåga att förstå det främmande språket och att göra sig förstådda, och det mera systematiska språkstudiet bör vid denna undervisning träda i bakgrunden.

Ehuru överstyrelsen, såsom ovan framhållits, helst skulle se, att assistentundervisningen kunde utsträckas, så att exempelvis två infödda assistenter anställdes i vartdera av ämnena tyska och engelska, vill överstyrelsen sålunda bestämt förorda bibehållandet av sagda undervisning även i dess nuvarande utsträckning, därest det icke skulle befinnas lämpligt eller möjligt att nu träda i författning om en dylik utökning. Ett slopande av ifrågavarande undervisning måste, såsom av ämneskonferensen vid något läroverk framhållits, ur läroverkens och språkundervisningens synpunkt betecknas såsom mistning av en förmån, som för närvarande åtnjutes. Å andra sidan anser sig överstyrelsen för sin del icke böra för närvarande göra framställning om en utökning av assistentundervisningen, men överstyrelsen torde under något av de närmaste åren, sedan omorganisationsperioden vid läroverken lupit till ända, återkomma till denna fråga.

Däremot vill överstyrelsen redan nu i anslutning till vad 1930 års riksdag i ärendet anført så till vida föreslå en utökning av assistentundervisningen, att även en fransk assistent måtte anställas. För en sådan utvidgning av ifrågavarande undervisning synes tidpunkten just nu vara inne, då från och med budgetåret 1931/1932 den nya undervisningsplanen, genom vilken franskan för de lärjungar, som tillvälja detta ämne, fått en avsevärt starkare ställning, är fullt genomförd å gymnasiet. Av Kungl. Maj:t har vid några tillfällen anslag beviljats till kurser i franska av infödd lärare vid särskilda skolor — högre allmänna läroverket i Västerås, högre real-läroverket i Göteborg, nya elementarskolan i Stockholm — och erfarenheten från dessa skolor synes hava varit gynnsamma. Men det synes överstyrelsen uppenbart, att en sådan undervisning knappast kan tjäna något syfte vid realskolor och kommunala mellanskolor. Den bör begränsas till de *högre* allmänna och enskilda läroverken och flickskolorna. Dock torde det icke vara lämpligt att fördenskull minska antalet undervisningsdagar för den franske assistenten i jämförelse med assistenterna i tyska och engelska, enär ersättningen för arbetet då skulle bli så liten, att det torde bli så svårt eller omöjligt att erhålla för uppgiften kvalificerad person. Det vore också önskvärt att få göra försök med oftare återkommande assistentbesök vid de särskilda skolorna och längre undervisning i varje klass i överensstämmelse med de på många håll uttalade önskemålen, och detta skulle ju bli möjligt i fråga om franskan. Överstyrelsen anser alltså, att den franske assistenten bör anställas för lika många läsdagar årligen som assistenterna i tyska och engelska.

Beträffande det till assistenterna utgående arvodet har överstyrelsen upprepade gånger framhållit, att det nu utgående beloppet av 3,500 kronor i ett för allt är *alldeles otillräckligt*. För uppgiften måste man räkna med personer med akademisk utbildning, och man torde knappast kunna räkna med lägre utbildning för assistenterna än för universitetslektorerna, vilkas lön utgör 6,600 kronor. En assistents arbete torde vara minst lika betungande som en universitetslektors, om icke mer med hänsyn till de ständiga resorna. Då utarbetat förslag nu föreligger om allmän lönereglering för befattningshavare inom undervisningsväsendet, synes det vara lämpligt att även assistenternas arvoden regleras, men då å andra sidan denna fråga kan betraktas såsom alldeles fristående och den icke är förbunden med några vittgående statsekonomiska konsekvenser, ser överstyrelsen ingen anledning att under några förhållanden uppskjuta densamma, utan tillåter sig överstyrelsen hemställa, att arvodet till assistent i främmande språk under

[179.] budgetåret 1931/1932 måtte utgå med ett från 3,500 till 5,000 kronor för höjt belopp.

Skolöverstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska, engelska och franska vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1931/1932 anvisa ett anslag av 15,000 kronor.

Departement-
mentschefen.

Den av 1930 års riksdag åskade utredningen rörande fortsatt anordnande genom infödda lärare av undervisning i främmande levande språk föreligger nu. Skolöverstyrelsen har därvid framhållit, att ifrågavarande undervisning är till språkundervisningens gagn. Lärjungarna få genom den samma åtminstone någon gång under sin skoltid tillfälle att komma i omedelbar kontakt med en representant för de främmande språk, som de studera. Redan såsom en övning i att uppfatta det talade språket är åhörandet av en assistentlektion av stort värde för lärjungarna. Grammofon och radio kunna därvid icke ersätta den omedelbara kontakten med den infödde läraren.

Jag är med skolöverstyrelsen fullt ense om betydelsen av den undervisning varom nu är fråga, och skulle djupt beklaga om en minskning av densamma skulle komma till stånd. Jämväl i fortsättningen bör alltså enligt min mening anslag beredas för här ifrågavarande ändamål.

Då jag sålunda är livligt övertygad om behovet och nyttan av ifrågavarande språkundervisning, torde därav också följa, att jag i likhet med 1930 års riksdag finner fullt skäligt, att liknande anslag beviljas även för undervisning i franska språket. Jag vill endast erinra om den ändrade och förbättrade ställning, som franska språket numera erhållit i våra skolor, detta språks eminenta betydelse i viss internationell samfärdsel, samt de svårigheter, dess uttal och fraseologi äga för svensk skolor, allt omständigheter, som synas mig med synnerlig styrka tala för beredande av möjlighet till undervisning genom infödd assistent i detta ämne vid skolor, där detta språk studeras.

I samband härmed torde det bliva erforderligt att inhämta riksdagens medgivande, att jämväl till nu ifrågavarande lärare resekostnads- och traktamentsersättning må utgå från åttonde huvudtiteln förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar.

De närmare föreskrifter, som må bliva erforderliga med anledning av den sålunda av mig tillstyrkta utsträckningen av undervisningen, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles utfärda.

Skolöverstyrelsen har hemställt om en ökning av det för varje språk beräknade beloppet från 3,500 kronor till 5,000 kronor. Hur livligt jag än uppskattar betydelsen av att kunna för ändamålet påräkna fullt kvalificerade personer, anser jag mig dock icke för närvarande kunna biträda detta överstyrelsens förslag, utan torde, liksom hittills, ett belopp av 3,500 kronor för

varje språk böra beräknas. För budgetåret 1931/1932 skulle då ett anslag av $(3,500 \times 3)$ 10,500 kronor bliva erforderligt för ändamålet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för anordnande genom infödda lärare av undervisning i tyska, engelska och franska språken vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter anvisa för budgetåret 1931/1932 ett *extra* anslag av kronor 10,500: —

dels ock medgiva, att från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar må till här ifrågavarande lärare i franska språket utgå resekostnads- och traktamentsersättning enligt rese- och traktamentsklass II D i allmänna resereglementet.

25. Undervisning i norska och danska språken vid högre läroanstalter. I skrivelse den 4 april 1930, nr 8 A, anmälde riksdagen under punkt 150, att riksdagen, med bifall till en i ämnet väckt motion (I: 58), för undervisning i norska och danska språken vid högre läroanstalter för budgetåret 1930/1931 beviljat ett extra anslag å 3,000 kronor att utgå med 1,500 kronor åt vardera undervisningsgrenen, allt under förutsättning att undervisningen meddelades av respektive norsk eller dansk lektor vid Stockholms högskola.

Genom beslut den 20 juni 1930 anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att efter ingången av budgetåret 1930/1931 till skolöverstyrelsen på rekvisition utbetala omförmälda extra anslag, 3,000 kronor, att av överstyrelsen användas för anordnande genom lektorerna i norska och danska språken vid Stockholms högskola av undervisning i norska och danska vid de allmänna läroverken och därmed jämförliga, under överstyrelsens inseende stående kommunala och enskilda läroanstalter, högre lärarinneseminarier, folkskoleseminarierna och folkhögskolorna. Tillika uppdrog Kungl. Maj:t åt överstyrelsen att vidtaga de åtgärder för ifrågavarande undervisnings anordnande m. m., som kunde befinnas erforderliga. Därjämte förordnade Kungl. Maj:t, att i fråga om dylik undervisning skulle gälla,

att skolöverstyrelsen skulle äga att i den omfattning, för ändamålet tillgängligt anslag medgåve, träffa avtal med de vid Stockholms högskola tjänstgörande lektorerna i norska och danska språken att under en tid i fråga om vardera språket av sammanlagt minst 75 dagar under ett läsår besöka vissa av överstyrelsen för varje gång gruppvis bestämda läroanstalter av ovan omförmälda slag samt där meddela undervisning i norska och danska;

att berörda lektorer finge åtnjuta ej mindre arvode med belopp, som av överstyrelsen bestämdes, med iakttagande att i fråga om vardera språket arvode finge utgå med högst 1,500 kronor för läsår, än även resekostnads- och traktamentsersättning för de av uppdraget föranledda resor enligt de grunder, som gällde för förrättningsmän, tillhörande klass II D i allmänna resereglementet, vilken ersättning skulle utgå av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar;

[180.]

Undervisning i norska och danska språken vid högre läroanstalter.

att plan för undervisningen skulle fastställas av överstyrelsen;
att vederbörande lektorer skulle vara pliktiga att ställa sig till efterrättelse de närmare föreskrifter i fråga om sagda undervisning, som kunde utfärdas av överstyrelsen; samt

att sagda lektorer skulle sist en månad efter varje läsårs slut till överstyrelsen inkomma med en kortfattad berättelse över sin verksamhet under läsåret ävensom i övrigt lämna de upplysningar, som överstyrelsen funne skäligt infordra.

I skrivelse den 30 augusti 1930 har nu skolöverstyrelsen — med förmälan att överstyrelsen ansåge, att de vägande skäl, som tidigare andragits för beviljande av statsbidrag till här avsedd undervisning, alltjämt gällde med oförminskad styrka — anhållit om utverkande av fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål med samma belopp som under innevarande budgetår, 3,000 kronor.

Departement-
schefen.

I likhet med skolöverstyrelsen vill jag tillstyrka, att jämväl i fortsättningen anslag måtte anvisas för här ifrågavarande undervisning. Mot det beräknade beloppet, 3,000 kronor eller lika mycket som för ändamålet anvisats under innevarande budgetår, har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för undervisning i norska och danska språken vid
högre läroanstalter för budgetåret 1931/1932 anvisa ett *extra*
anslag avkronor 3,000: —
att utgå med 1,500 kronor åt vardera undervisningsgrenen,
allt under förutsättning att undervisningen meddelas av respektive norsk eller dansk lektor vid Stockholms högskola.

[181.]

Studiekurs
för svenska
lärjungar i
Frankrike.

26. Studiekurs för svenska lärjungar i Frankrike. Från och med läsåret 1919/1920 har årligen under medverkan av föreningen l'amitié franco-suédoise anordnats en studiekurs för svenska lärjungar i Frankrike. Kursen hölls under de tre första åren vid lycéet i Caen och har därefter varit förlagd till lycéet i Grenoble. Beträffande dess ledning och planläggning ävensom villkor för tillträde till densamma har Kungl. Maj:t den 30 april 1920 och den 28 april 1922 meddelat föreskrifter ävensom medgivit, att vid lycéet i Caen, respektive lycéet i Grenoble avlagd examen du baccalauréat finge i viss angiven omfattning tillgodoräknas såsom avlagd svensk studentexamen.

Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för kursen har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t anvisat på tilläggsstat för vart och ett av åren 1921 och 1922 ett förslagsanslag å högst 3,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1926/1931 ett extra anslag å enahanda belopp.

Rörande användningen av det senast anvisade anslaget föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 9 maj 1930, att detsamma skulle fördelas på tre stipendier, vart och ett å 1,000 kronor, att utgå under villkor att föreningen l'amitié franco-suédoise ansvarade för att varje stipendiat från föreningen eller annan erhöle bidrag till så stort belopp, att detsamma jämte det av

statsmedel utgående beloppet täckte stipendiats nödiga omkostnader för ett års vistelse vid kursen, att stipendierna skulle tilldelas obemedlade eller mindre bemedlade ynglingar, som ådagalagt flit och visat sig äga fallenhet för ifrågavarande studier samt tillika fullgjort de av Kungl. Maj:t genom beslut den 30 april 1920 och den 28 april 1922 fastställda villkoren för deltagande i kursen, ävensom att stipendiat skulle utses av skolöverstyrelsen efter förslag av nämnda förening.

[181.]

I en av skolöverstyrelsen med eget utlåtande, till Kungl. Maj:t överlämnad framställning har nu styrelsen för föreningen l'amitié franco-suédoise meddelat, att föreningen, med hänsyn till det ringa antalet anmälda och de betydande kostnader, som vore förbundna med kursen, icke längre såge sig i stånd att uppehålla densamma.

Kursen befunno sig sålunda för närvarande under avveckling. Av de 3,000 kronor, som av 1930 års riksdag beviljats såsom anslag till stipendier åt deltagare i kursen läsåret 1930/1931, bleve endast 2,000 kronor tagna i bruk, medan återstoden, 1,000 kronor, besparades. Å andra sidan bleve ett belopp av 1,000 kronor behövt såsom stipendium åt en av de från den svensk-franska kursen kvarvarande eleverna under kursens sista läsår, budgetåret 1931/1932. Ehuru inga nya lärjungar intoges, ansåge sig nämligen föreningen böra beredas tillfälle för det återstående fåtalet lärjungar att fortsätta och avsluta den utbildning vid det franska läroverket, som de önskat erhålla och för vars avslutande understöd för dem ställts i utsikt.

Styrelsen hemställde därför, att det under budgetåret 1930/1931 besparade beloppet av 1,000 kronor måtte få reserveras till nästa läsår för att då under iakttagande av hittills gällande bestämmelser utgå som stipendium till någon av de kvarvarande kursdeltagarna.

Skolöverstyrelsen har i sitt ovanberörda utlåtande anført, att, då överstyrelsen ansåge föreningens framställning värd att vinna beaktande, överstyrelsen ville på så sätt tillstyrka bifall till densamma, att överstyrelsen hemställde, det Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en svensk studiekurs i Frankrike anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra anslag av 1,000 kronor.

Såsom av den nu av mig lämnade redogörelsen framgår, kommer här ifrågavarande kurs att nedläggas med utgången av läsåret 1931/1932, och vid sådant förhållande kommer det anslag av statsmedel för kursen, som sedan år 1921 utgått, icke längre att bliva erforderligt. Från styrelsen för föreningen l'amitié franco-suédoise har nu hemställts, att ett belopp av 1.000 kronor måtte ställas till förfogande för beredande av stipendium åt en av de från den svensk-franska kursen kvarvarande eleverna under kursens sista läsår, budgetåret 1931/1932. Häremot har jag intet att erinra. Då det för innevarande budgetår utgående anslaget — å vilket en besparing av 1,000 kronor beräknas uppkomma — icke är av reservationsanslags natur, torde det emellertid bliva erforderligt, att för budgetåret 1931/1932 ett särskilt anslag äskas för ändamålet.

Departementschefen.